

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ
TÜRKÇE EĞİTİMİ DOKTORA PROGRAMI

**MUZAFFER İZGÜ'NÜN ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK EDEBİYATININ
TEMEL İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Metin AKYÜZ

Ankara
Kasım, 2014

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ
TÜRKÇE EĞİTİMİ DOKTORA PROGRAMI

MUZAFFER İZGÜ'NÜN ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK EDEBİYATININ
TEMEL İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

Metin AKYÜZ

Danışman: Prof. Dr. Sedat SEVER

Ankara
Kasım, 2014

EK E
Onay Sayfası Şablonu

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne;

Bu çalışma jürimiz tarafından [Anabilim/Anasanat Dalı]'nda [Tez/Rapor Türü] olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Sedat SEVER

Üye

Prof. Dr. Cahit KAUCAR

Üye

Prof. Dr. Selahattin DİLİDİZGİN

Üye

Doc. Dr. Canan ASLAN

Üye

Doc. Dr. Halit KARATAY

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

[Tarih]

[İmza]

[Enstitü Müdürü Adı ve Soyadı]

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarını çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelemesi amacıyla hazırlanmış bu tez beş ana bölümden oluşmaktadır.

Tezin birinci bölümü olan "Giriş"te; tezin amacına, araştırmanın yapıma gerekçesi olan problem tümcesine ve çalışmada geçen bazı terimlerin açıklamasına yer verilmiş, ayrıca araştırmanın sınırlılıkları açıklanmıştır.

İkinci bölümde çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle ilgili kavramsal çerçeveye; üçüncü bölümde araştırma deseni, yöntem bilgisine, örneklem, verilerin toplanma ve çözümlenme sürecine ilişkin bilgilere; dördüncü bölümde örnekleme yer alan yapıtların belirlenen kategoriler doğrultusunda yapılmış çözümlenmeler ve değerlendirmelere; beşinci bölümde ise, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Tez konunun belirlenmesinden tamamlanmasına kadarki süreçte tezin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Sedat SEVER'e, tez izleme komitesinde yer alan ve tezin her aşamasında eleştiri ve katkılarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Cahit KAVCAR ve Prof. Dr.Selahattin DİLİDÜZGÜN'e, çeviriler konusunda her türlü desteği veren değerli dostum Yrd. Doç. Dr. Sedat AKAYOĞLU'na; Doktora eğitimi süresince sevecenlikleriyle yardımlarını esirgemeyen Eğitimin Kültürel Temelleri Bölümünün Araştırma Görevlileri Suna CANLI ve Özlem Kanat SOYSAL'a; ayrıca bütün çalışmalarım da her türlü desteğiyle yanımda yer alan sevgili eşim Sebahat AKYÜZ'e, onlarsız geçen zamanlarıma hoşgörüyü yaklaşan kızlarım Öykü Su AKYÜZ ve Gülce Yağmur AKYÜZ'e teşekkür ediyorum.

ÖZET

MUZAFFER İZGÜ'NÜN ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK EDEBİYATININ
TEMEL İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

AKYÜZ, Metin

Doktora, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sedat SEVER

Kasım 2014, XI+269 sayfa

Bu çalışmada Muzaffer İzgü'nün çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) inceleme yöntemi ile yürütülmüştür. Muzaffer İzgü'nün 88 çocuk edebiyatı yapıtından rastlantısal yöntemle seçilen 30 yapıt belge inceleme (doküman inceleme) yöntemi ile çözümlenmiştir. Seçilen yapıtlar iki aşamada değerlendirilmiştir. Birinci aşamada tasarım ve resim, konu- kurgu, izlek-tema, çevre, iletiler, karakter, dil ve anlatım ile yazınsal ve eğitsel özellikler olmak üzere sekiz ana kategoride incelenmiştir. İkinci aşamada ise "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği" kullanılarak yapıtların nitelikleri puanlandırılmıştır. Çözümlemeler ve ölçek yoluyla elde edilen veriler doğrultusunda ise şu sonuçlara ulaşılmıştır: Tasarım özellikleri bakımından yapılan incelemeler sonucunda kitaplarda çocuk gerçekliğinin göz önünde bulundurulmadığı ve yayınevlerinin yayın politikalarına bağlı bir yayıncılık sergilendiği gözlenmiştir. Kitaplarda kullanılan resimler bakımından da 'klişe' olarak tanımlanan çizimlerin yer aldığı ve yine çocuk gerçekliğinin dikkate alınmadığı gözlenmiştir. İçerik özellikleri bakımından da Muzaffer İzgü'nün didaktik, ideolojik ve çocukluğuna dönen yazar kategorisi içinde yer aldığı gözlenmiştir. Bu tezde çözümlenmeler sonucunda ulaşılan temel yargıları şu şekilde sıralayabiliriz: İzgü'nün, yapıtlarını sorun temelli kurguladığı gözlenmektedir. Dil ve anlatım özellikleri bakımından okunabilirlik özellikleri göstermekte ve yazarın en önemli başarısını dil ve anlatımdaki ustalığı oluşturmaktadır. Yapıtlar eğitsel ilkeler bakımından ele alındığında ise yazarın insancıl ve evrensel değerleri gözönünde bulundurarak okurda bir duyarlılık oluşturma çabası içinde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Muzaffer İzgü, Çocuk, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri

ABSTRACT

THE STUDY OF CHILDREN'S BOOKS OF MUZAFFER İZGÜ IN TERMS
OF THE MAIN PRINCIPLES OF CHILDREN'S LITERATURE

AKYÜZ, Metin

PhD. Department of Cultural Foundations of Education

Dissertation Supervisor: Prof. Dr. Sedat Sever

November, 2014, XI+269 pages

In this study, the children's books of Muzaffer İzgü were examined in terms of the main principles of children's literature. The study was carried out by means of documentation, which is one of the qualitative research methods. Of the 88 children literature works of Muzaffer İzgü, randomly selected 30 works were analyzed through document analysis method. The selected works were examined in two stages. In the first stage, they were examined in terms of eight main categories, such as design and visuals, topic-plot structure, path-them, environment, messages, character, language and narration, literary and education features. In the second stage, the characteristics of the works were scored using "Scale for the Evaluation of Children and Youth Literary Works". In the light of the findings, the following conclusions were drawn: it was observed that the books were published without taking the children reality into consideration and depending on the publication policies of publishers in terms of design features. In terms of visual texts, the drawings considered as cliché were included and the children reality was not taken into account. It was found that Muzaffer İzgü was categorized in the groups of writers who wrote didactically, ideologically and went back to his childhood. As for the educational principles, it was determined that he attempted to create an awareness of humanism and universal values. The main finding obtained at the end of the analysis in this dissertation was that İzgü built his works as problem based works and when he approached to literariness, he moved away from the childhood; and he moved away from literariness when he approached to childhood. It was also concluded that his works included features that were free from the children reality while the language and writing style had appropriate features for the children appropriateness.

Key Words: Muzaffer İzgü, Children, Children Literature, Terms Of The Main Principles Of Children's Literature

ÇİZELGELER VE LİSTELER

Şema 1: İletişimi Etkileyen Ögeler	23
Liste 1: Örnekleme Yer Alan Öykü/Romanlar	31
Çizelge 1: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme	
Ölçeği Puan Aralığı Çizelgesi	33
Resim 1 : Renda, Sarı Zarf	38
Resim 2 : Renda, Çizmeli Osman	38
Resim 3 : Renda, Beden Eğitimi Dersinde	39
Resim 4 : Renda, Dedem Çerçeveden çıktı	39
Resim 5 : Renda, Uzay Karpuzu	39
Resim 6 : Renda, Kara Pamuk)	39
Resim 7 : Renda, Yumurtadan Çıkan Öretmen	40
Resim 8 : Balcıoğlu, Kuzum	40
Resim 9 : Yaren, Gümüşlü Kupa	41
Resim 10 : Yaren, Bülbül Düdük	41
Resim 11 : Bayraktaroğlu, Çırağım Yako	42
Resim 12 : Bayraktaroğlu, Boncuk	42
Resim 13 : Bayraktaroğlu, Hamlet	42
Resim 14 : Kırcı, Eşeğin Türküsü	42
Resim 15 : Kırcı, Uçan Eşek	43
Resim 16 : Kırcı, Konuşan Balon	43
Çizelge 2: İzgü'nün yapıtlarındaki Tasarım ve Resim Özelliklerinin	
Puan Aralıkları	228
Çizelge 3. Örnekleme Yapıtların Konulara Göre Gösterdiği Dağılım	230
Çizelge 4: İzgü'nün yapıtlarının Konu ve Kurgu Özellikleri Bakımından	
Puan Aralıkları	231
Çizelge 5: İzgü'nün Yapıtlarının Tema Özellikleri Bakımından Oranı	232
Çizelge 6 İzgü'nün Yapıtlarının İzlek Özelliklerinin Puan Aralıkları	233
Çizelge 7: : Örnekleme Yapıtlarda Yer Alan Karakterlerin	
(Eyleyenlerin) Dağılımı	234
Çizelge 8:Yapıtlarda Yer Alan Karakterlerin Cinsiyet Dağılımı	235
Çizelge 9: İzgü'nün Yapıtlarındaki Karakter ve Kahraman Özelliklerinin	
Puan Aralıkları	235

Çizelge 10: İzgü'nün Yapıtlarındaki İletilerin Özelliklerinin Puan Aralıkları	237
Çizelge 11: Yapıtlardaki Uzamsal Dağılım	238
Çizelge 12: İzgü'nün Yapıtlarındaki Çevre Özelliklerinin Puan Aralıkları	238
Çizelge13: İzgü'nün Yapıtlarındaki Anlatıcı Özelliklerinin Oranları	239
Çizelge14: İzgü'nün Yapıtlarındaki Dil ve Anlatım Özelliklerinin Puan Aralıkları	240
Çizelge15: İzgü'nün Yapıtlarındaki Yazınsal ve Eğitsel İlkelerin Puan Aralıkları	243
Muzaffer İzgü'nün İncelenen Çocuk Edebiyatı Yapıtları	251

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
ÇİZELGELER VE LİSTELER.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	5
1.3. Amaç.....	5
1.4. Önem.....	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar.....	7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Çocuk Kitaplarındaki Tasarım ve Resim Özellikleri.....	11
2.1.1. Çocuk Kitaplarındaki Tasarım Özellikleri.....	11
2.1.1.1. Kâğıt.....	12
2.1.1.2. Kapak-Cilt.....	12
2.1.1.3 Sayfa Düzeni.....	12
2.1.2. Resim Özellikleri.....	13
2.2. Konu ve Kurgu.....	17
2.3. İzlek.....	19
2.4. Karakterler.....	20
2.5. İleti.....	21
2.6. Çevre.....	24
2.7. Dil ve Anlatım.....	25
2.8. Yazınsal ve Eğitsel İlkeler.....	27
3. YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın Deseni ve Yöntemi.....	29
3.2. Evren ve Örneklem.....	29
3.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi.....	30

4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	33
4.1. Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Tasarım ve Resim Özellikleri Bakımından İncelenmesi.....	33
4.1.1. Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Tasarım Özellikleri Bakımından İncelenmesi.....	33
4.1.2. Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarındaki Resimlerin İncelenmesi.....	36
4.2. Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının İçerik/ Kurgusal Çerçevesinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi.....	43
4.2.1. Bisikletim Vız Vız.....	44
4.2.2. Hayri Potur Harry Potter'a Karşı.....	51
4.2.3. Kara Pamuk.....	56
4.2.4. Korkak Kahraman.....	61
4.2.5. Konuşan Balon.....	65
4.2.6. Kahraman Kuçu.....	71
4.2.7. Sarı Şapkalı Kardan Adam.....	75
4.2.8. Karlı Yollarda.....	80
4.2.9. Çizmeli Osman.....	86
4.2.10. Ökkeş Bahçıvan.....	91
4.2.11. Bülbül Düdüğü.....	95
4.2.12. Eşeğin Türküsü.....	99
4.2.13. Kızılderili Çocuklar.....	103
4.2.14. Uçan Eşek.....	106
4.2.15. Armutçu Ayı.....	109
4.2.16. Süpermen İstanbul'a Düştü.....	114
4.2.17. Kahkahacı Sınıf.....	121
4.2.18. Gözlüklü Köpek.....	125
4.2.19. Bulutlara Simit Satan Çocuk.....	131
4.2.20. Kiraz Kız.....	138
4.2.21. Kardelen.....	144
4.2.22. Yumurtadan Çıkan Öğretmen.....	154
4.2.23. Okula Giden Robot.....	164
4.2.24. Uzay Karpuzu.....	171
4.2.25. Hayri Potur Görünmez Çocuk.....	179

4.2.26. Atatürk'ü Gördüm.....	182
4.2.27. Hokus Pokus.....	189
4.2.28. Boncuk.....	197
4.2.29. Anneannemin Anı Defteri	203
4.2.30. Al Yanaklı Hasan.....	208
4.3. Genel Değerlendirmeler.....	235
4.3.1. Tasarım ve Resim Özellikleri.....	235
4.3.2. Konu ve Kurgu.....	237
4.3.3. Tema-İzlek.....	239
4.3.4. Karakter ve Kahraman.....	240
4.3.5. İletiler	243
4.3.6. Çevre	244
4.3.7. Dil ve Anlatım.....	245
4.3.8. Yazınsal ve Eğitsel İlkeler	247
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	252
KAYNAKLAR.....	255
Muzaffer İzgü'nün İncelenen Çocuk Edebiyatı Yapıtları.....	263
Ek 1: Muzaffer İzgü'nün Çocuk Edebiyatı Yapıtları.....	265
Ek 2: Muzaffer İzgü'nün Çözömlenen Öykü ve Roman Adları.....	266
Ek 3: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği.....	268
Ek 4: İzgü'nün Yapıtlarını Resimleyen Çizerlerin Listesi.....	276

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın konusuna açıklık kazandırmak üzere, problem, problem cümlesi, amaç, alt amaçlar, önem ve sınırlılıklar üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem

Çocuk ve *çocukluk* kavramı, toplumdaki topluma ve devirden devire farklılıklar göstermektedir. *Çocukluk tarihi* ile ilgili yapılan çalışmalarda, içinde yaşanan toplumun değer yargılarının, sosyo-kültürel ve ekonomik ilişkilerin belirleyici olduğu gözlenmektedir. Tarihsel süreç içerisinde önceleri çocuğa hep yetişkinlerin gözüyle bakılmıştır. Bu çerçevede çocuklar ya büyüklerden fark gözetilmeden ya da idealize edilmiş figürler olarak değerlendirilmiştir (Tan,1993; Neydim,1998; Sever,2008).

Çocuk ve çocukluğun tarihini yazan, böyle bir kavramın ve çalışma alanının ortaya çıkmasının öncülerinden Aries, çocukluk kavramının tarihini 16. yy'a kadar götürmektedir (Akt. Tan,1993). Aries'e göre bu tarihten önce çocuk ve çocukla ilgili duygular bulunmakla birlikte çocukluk kavramı yer almamaktadır. Ayrıca modern çocukluk kavramı temelde burjuvazi ve aristokrasiye özgü bir olgu olarak çıkmış ve öncelikle erkek çocuklarını kapsamıştır. Bu dönemde alt sınıflar ile köylü ve esnafın yaşamında çocukların, yetişkinlerden giysi, çalışma ya da oyun açısından hiçbir fark olmadan eski yaşam biçimi geçerliliğini sürdürmüştür. Yetişkinlerin algılayışının dışında bir çocuk gerçekliği kavramının ortaya çıkışı ise çağdaş toplumun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır(Postman,1995).

Çocuk olgusunun ortaya çıkmasındaki en önemli etmen aydınlanma, aydınlanmanın sonucu olarak ortaya çıkan yeni yaşam tarzı ve bilimsel bakış açısıdır. Okul süresinin uzaması, oyuncak, oyun gibi kavramların da üzerinde düşünülmesi çocuk kültürünün oluşmasını sağlamıştır. Çocuğun gelişimi, eğitimi ve toplumdaki yerinin gözetilmesi çocuk gerçekliğinin doğmasını sağlamıştır. Çağdaş anlamda çocuk gerçekliği kavramının oluşmasında ise çocuğun bilişsel gelişiminin dikkate alınması etkili olmuştur. Çocuk kavramına bugünkü anlamda değinen ilk isim aydınlanmanın önemli filozoflarından

Rousseau'dur. Rousseau'ya göre çocuk vahşi bir çiçektir. Çocuk şu ya da bu amaç için değil, kendi başına önemli olduğu için değerlidir. Yetişkinden farklı, özgün ve değerli psikolojik özellikler taşır. Çocukluğu doğaya en yakın yaşam evresi olarak görür. Çocuğun kendiliğindenliğini, doğallığını, sevincini ve saflığını yüceltilmesi gereken özellikleri arasında değerlendirmiştir. Sonraki süreçte de 'çocuk ana babanın malıdır' şeklindeki algılar değişmeye başlamıştır (Onur,1993:5).

Çocukluk kavramının ortaya çıkmasından iki yüzyıl sonra bile çocuklar için yazılan bir edebiyat oluşmamıştır. "Var olan bu boşluk önce genel edebiyat dizgesindeki çocuğa göreleştirilebilecek metinlerden yararlanılarak doldurulmaya çalışılmış ve sonrasında da çocuk edebiyatının oluşumu sağlanmıştır. Ülkemizde genel edebiyat alanından çocuk edebiyatına uyarlanan(indirgenen) ilk metinlerden bazıları Daniel Defoe'dan **Robinson Cruseau**; Cervantes'ten **Don Kişot**; Jonathan Swift'in **Guliver'in Gezileri**'dir. Daha sonraki süreçte masallar, destanlar, çocuğa göreleştirilmiş ve çocuğun yararına sunulmuştur" (Dilidüzgün, 2007: 67). Görüldüğü üzere çocuk edebiyatının çıkışında da çocuğa göreleştirilen edebiyat yapıtları yer almaktadır.

Zaman içinde çocuk, ideolojik anlayışların önemli bir parçası olarak ele alınmış ve bu doğrultuda eğitime yoluna gidilmiştir. Jolibert, çocuk üzerinden üretilen politikaların gerekçesini şöyle açıklamaktadır: "Eğer çocukluk gitgide ilginç oluyorsa bunun nedeni, çocukluğun, geleceğin toplumuna ideolojik olarak egemen olmak amacıyla yapılan bir iktidar savaşımının yeri olarak görülmeye başlamasıdır" (Akt.: Tan, 1993: 18). Böyle bir anlayış, hem eğitim bilimleri hem de çocuk edebiyatı açısından ideal çocuk tipleri oluşturma çabasına dönüşmüştür. İkinci Dünya Savaşı yılları, aşırı öğretici ve tek tip insan yaratmaya dönük otoriter eğilimlerin doruğa ulaştığı; ama aynı zamanda çöküşünün de yaşandığı dönem olmuştur. Tek tip insan yaratmak, Batının başına dert açmış ve savaş tüm kıtayı yerle bir etmiştir. İkinci Dünya Savaşının ardından eğitim ve edebiyat sistemi sorgulanmış, sonuçta çocuk gerçekliğine ve eşitliğine dayanan bir edebiyat anlayışının geliştirilmesinin daha doğru olacağına karar verilmiştir. Özellikle Batı çocuk edebiyatı kadın

erkek eşitliğinin öne çıktığı, çocuğu kendi gerçekliği içinde adam yerine koyan bir anlayışla yeniden yapılandırılmıştır (Dilidüzgün, 2006: 67).

Neydim (1998: 93) bu tür yaklaşımları şöyle değerlendirmektedir: “Çocuk gerçekliği bir tarafa bırakılarak idealize çocuk figürlerine yer verilmiştir. Çocuğun kendi gerçekliğinin anlaşılması ve onun eşitliğinin kabul edilmesi, yani adam yerine konulması gerekmektedir. Böylece prototip bir insan figürü yaratmak yerine özgür düşünen, yorumlayan, kendini özgürce ifade edebilen insanlar yaratmak olanaklıdır.” Oysa yapılan çalışmalarla çocuğun kendi yaşantısının psikolojik ve toplumsal yönünün de olduğu ortaya çıkmıştır. “Aydınlanma döneminden bu yana egemen olan didaktik anlayış son otuz yıllık süreçte yerini çocuk gerçekliğine ve eşitliğine dönük bir anlayışa bırakmıştır” (Neydim,1998: 92).

Çocuk ve yetişkin edebiyatı ayırımına gidilmeden önce edebiyat kavramını ele almak gerekir. Her şeyden önce edebiyatı kurgusal bir gerçeklik olarak görmek gerekir. Sözcüklerle yaratılan bir evren vardır. Bu evreni yaratan “dilsel biçimler, değişik yorumlara olanak sağlayacak anlam katmanları oluşturur” (Sever, 2004: 223). İster çocuk, ister yetişkin edebiyatı olsun her ikisinin de temel paydasının edebiyat olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Çocuk ve yetişkin edebiyatının karşılaştırmasını Sever (2013:104), şu şekilde dile getirmektedir: “Çocuklarla yetişkinlerin edebiyattan beklentileri arasında bir koşutluktan söz edilebilir. Çocuklar da edebiyatın insan yaşam gerçekliğini sanatçı duyarlığı ile sezinleten süreçlerinde aynen yetişkinler gibi duymak, duyumsamak, düşünmek düş kurmak ve eğlenmek isterler. Bu gereksinimler, çocuklar ve yetişkinler için benzerlikler taşır; ancak, bu aynılık gereksinimlerin doyurulması, karşılanması süreçlerinde ayrılık gösterir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, ‘aynılık içinde ayrılık’ çocuk ve yetişkinin farklı olan dilsel, bilişsel, toplumsal ve kişilik özelliklerinin yarattığı doğal bir sonuçtur.”

Böyle bir farkın oluşmasını Dilidüzgün (2003: 66), çocuk gerçekliği kavramıyla açıklamaktadır. “Çocukluk kavramı daha çok aynı olgu karşısında çocukların yetişkinlerden farklı algı ve kavrama düzeyleri ile ilgilidir. Bu

çerçevede çocuk gerçekliğini, çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları şeylerde nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanması biçiminde ele almak olasıdır.” Çocuk edebiyatının temel niteliklerini de çocuk gerçekliğinden yararlanarak çocuğa göre kurgulanmış yapıtlar oluşturmaktadır.

Anadili edinimiyle başlayan ve öğrenme öğretme süresince kullanılan en etkili ve önemli araçlardan birisi de çocuk edebiyatı yapıtlarıdır. Okul öncesi dönemden başlayarak çocuğun dilsel gelişimini destekleyen çocuk edebiyatı yapıtlarıyla karşılaşması çocuğun birçok yönden gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Okuma kültürü oluşturmada da çocuk edebiyatı yapıtları önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarından yeteri kadar yararlanabilmenin en önemli koşulunu da çocuğa görelilik ilkesi oluşturmaktadır. Çocuklar adına yazma sorumluluğunu üstlenenlerin, çocuğun dil gelişim evrelerini, ilgi beğeni ve gereksinimlerini iyi tanınması gerekir. Öte yandan, çocuklarla paylaşılmak istenen duygu ve düşünceler, çocukların doğasına uygun bir anlatım dili ile sunulmalı, dilimizin güzelliği ve kuralları anlatımın doğallığı içinde çocuklara duyumsatılmalıdır. Çocuk, okuduğu kitabın anlam evreninde kendi yaşantısından, yakın çevresindeki ilişkilerden örnekler bulabilmeli, bu örneklerden yola çıkarak daha özgün çıkarımlara kendisi yönelebilmelidir (Sever, 2000;644).

Alan uzmanları zaman içinde çağdaş çocuk edebiyatının temel niteliklerini belirlemişlerdir. Çocuk edebiyatının temel niteliklerini dış yapı özellikleri, içyapı özellikleri ve eğitsel ilkeler oluşturmaktadır. Dış yapı özellikleri tasarım özellikleri ve görsel metinler alt başlıklarında incelenmektedir. İçyapı özellikleri ise konu, izlek, ileti, karakterler, çevre ve dil ve anlatım alt başlıkları altında incelenmektedir. Bu çalışmanın kapsamını da Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının bu özellikler bakımından değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Farklı türlerde ürünler vermesine karşın Muzaffer İzgü'nün ilk akla gelen yönü, çocuk edebiyatı yazarı olmasıdır. Bu durum İzgü'nün çocuk edebiyatı alanındaki önemli bir boşluğu dolduran ilk yazarlardan biri olması ve bu alanda 88 yapıt üretmesiyle açıklanabilir. Ayrıca kitaplarının çokluğu ve ulaştığı baskı sayısından hareketle çok okunan bir yazar olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu kadar çok okunan bir yazarın ürünlerinin çocuk edebiyatının temel niteliklerini ne ölçüde taşıdığı incelenmesi gereken bir durumdur. Buradan hareketle bu tezde Muzaffer İzgü'nün yapıtları çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmiş ve bu yapıtların çağdaş çocuk edebiyatı içindeki yeri değerlendirilmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu tezde şu temel soruya yanıt aranmıştır:

Muzaffer İzgü'nün çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından nasıl bir özellik göstermektedir?

1.3. Amaç

Bu çalışmanın amacı, Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesidir.

Bu temel problem cümlesi çerçevesinde aşağıdaki alt sorulara yanıt aranmıştır:

1. Muzaffer İzgü'nün çocuk kitapları tasarım ve resim özellikleri bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
2. Muzaffer İzgü'nün çocuk kitapları konu-kurgu özellikleri bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
3. Muzaffer İzgü'nün çocuk kitapları izlek-tema özellikleri bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
4. Muzaffer İzgü'nün çocuk kitapları taşıdığı iletiler bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?

5. Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarında yer alan karakterler çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
6. Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarında yer alan dil ve anlatım özellikleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
7. Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarında yer alan çevre özellikleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
8. Muzaffer İzgü'nün çocuk kitapları yazınsal ve eğitsel ilkeler açısından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?

1.4. Önem

Çocuk edebiyatı yapıtları dil edinimi sürecinde ve sonrasında çocukların dil gelişimini doğrudan etkileyebilecek gereçlerdir. Bu doğrultuda çocukların dilsel, bilişsel ve toplumsal gelişim özelliklerine göre sınıflandırılmış çocuk edebiyatı yapıtlarıyla onların okuma kültürü edinmiş bireyler olmalarına katkı sağlanabilir. Çocuklar için üretilen kitapların taşınması gereken ve çocuk gerçekliği ve çocuğa yönelik kavramlarına dayandırılarak oluşturulan temel ilkeler bulunmaktadır.

Son zamanlarda çocuk kitapları ve yayıncılığında dikkate değer bir artış görülmektedir. Yayınevleri, yetişkin yayınlarının yanı sıra çocuk kitapları birimleri de kurmaktadır. Bu çalışmalar çocuk edebiyatı alanında niteliksel ve niceliksel olarak ürün çeşitliliğine katkı sağlamaktadır. Ancak bu ürünler çocukları doğrudan etkileyebileceğinden bu yapıtların çocuk edebiyatının temel niteliklerini ne ölçüde taşıdığı araştırılması gereken bir konu olmaktadır. Buradan hareketle Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken temel ilkeler bakımından incelenmesi de önemli hale gelmektedir. Bu tür çalışmaların bu alanda çalışan akademisyenlere veri kaynağı olacağı; ayrıca eğitimcilere ve ailelere de rehberlik edebileceği öngörülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Muzaffer İzgü'nün çocuklara seslenen 88 yapıtı içinden rastlantısal olarak seçilen 30 yapıtının çocuk edebiyatının temel ilkeleri çerçevesinde incelenmesiyle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Çocuk: Kendine özgü algıları olan, dünyayı kendi bakış açısıyla değerlendiren; sosyal, dilsel, ruhsal yetileri henüz tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasıyla bütünüyle örtüşmeyen bir varlıktır (Dilidüzgün, 2009: 39).

Çocuk edebiyatı (yazını): Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, dil gelişimlerine ve anlama düzeylerine uygun olarak çocukların duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, onların beğeni düzeylerini yükselten ürünlerdir (Sever, 2008; 17)

Konu: Sanatçının duygu ve düşüncelerini, tasarılarını çocuklarla paylaşmak için seçtiği araçtır (Sever, 2013: 127).

Tema (izlek): Sanatçının ele aldığı konuyla okurda uyandırmak istediği etkidir (Sever, 2013: 129).

Karakter: Yapıtta yazar tarafından geliştirilmiş, biçimlendirilmiş olan kahramanın bütün kişilik özelliklerini somutlayan bir addır (Sever, 2013: 129).

İleti: Sanatçının, yapıtı oluşturmasına neden olan, çocukla paylaşmak istediği duygu ve düşüncedir (Sever, 2013: 133).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çocuk edebiyatının temel ilkeleri çocuk kavramının tanımlanmasıyla ortaya konulmuştur. Çünkü çocuk edebiyatının sınırları, asırlar boyunca tanınmayan çocuk gerçekliğinin farkına varılmasıyla çizilmeye başlanmıştır. Bu durumun alt yapısını da matbaanın bulunmasından sonra ortaya çıkan okuryazar toplum hazırlamıştır. Sözelci toplumlarda çocuk gerçekliği dikkate alınmamıştır. Postman (1995: 32), toplumda meydana gelen bu değişimin çocuklar üzerindeki etkisini şu şekilde açıklamaktadır: “Okuryazar toplum ile sözelci toplumun en önemli ayrışmalarından biri de çocukluk kavramıdır. Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki keskin ayırım okuryazar toplumla birlikte ortaya çıkmaktadır. Sözelci¹ toplumlarda yetişkinlikle çocuğu birbirinden ayıran, sadece yetişkinlerin bildiği ve çocukların belli bir eğitim sonucu öğrenecekleri sınırlardır. Bu sınırların içinde ayıp duygusu; özel mekân kavramı yoktur. Çocuklar yetişkinlerle sürekli aynı ortamlarda bulunur, onların dinlediklerini dinler, onların bildiklerini bilir ve onların konuştuklarını konuşur. Çocuklar “cenaze alayı” da dâhil çoğu törenlerde yer alır.”

Çocuk gerçekliğinin anlaşılması yetişkinler için yazılan yazınsal yapıtların çocuklara göre olmadığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda yapılan ilk uygulama da yetişkinler için yazılan yapıtların çocuklar için uyarlanması (adaptasyonu) olmuştur. Daha sonraki süreçte ise yalnızca çocuklar için üretilen yapıtlara yer verilmiştir. Bu üretim süreçlerinde edebiyat ve çocuk edebiyatı ikilemi üzerine tartışmalar yaşanmıştır. Sonuçta da çocuk ve edebiyatın birlikteliğini ortaya koyan çocuk edebiyatı kavramı kabul görmüştür. Dilidüzgün (2000: 253) bu birleşimi şu şekilde açıklamaktadır: “Çocuk yazını öncelikle, evrensel yazın bütününe farklı ve özel bir alanıdır. Yani çocuğun özel koşulları dikkate alınarak hazırlanmış bir üründür. Bu niteliği bakımından da yetişkinler için üretilen yazın kitaplarıyla arasında, nitelik açısından önemli bir fark vardır.”

¹ Sözelci toplumlar, matbaanın olanaklarının ve yaygın eğitim politikalarının uygulanmadığı, okuryazarlığın toplumun çoğunluğunu içermediği ve daha çok seçkinlik göstergesi olarak görüldüğü toplumlar olarak tanımlanmaktadır. Ortaçağ Avrupa’sında ve cumhuriyet öncesinde ülkemizde yer alan yaşam biçimidir. Postman (1995:25), sözelci toplumların tanımlamasını Avrupa örneğinden hareketle şu şekilde yapmaktadır: “Böylece Avrupa, konuşmayla egemen kılınan ve şarkılarla desteklenen bir doğal insani iletişim ortamına döndü.”

Ural (1987: 354) da çocuk edebiyatının genel edebiyat kavramı içindeki yerini şu şekilde ele almaktadır: “Ben çocuk edebiyatı ile büyükler için yazılan edebiyatı birbirinden ayırıyorum. Gerçi aynı sanat dalının iki dalı da olsalar, bir gövde ile dal kadar fark var arada. Yetişkin yazınında sanatçı daha geniş bir yazma özgürlüğüne sahip. Sözcük seçme, kısa cümleler kullanma gibi bir zorunlulukları yok. Bir de eğitimsel ve pedagojik zorunlulukları da sayarsak, oldukça belirgin ayrıcalıkların olduğunu ve bu ayrıcalıkların da yazma konusunu şekillendirdiğini düşünürsek iki ayrı edebiyatın varlığının kendiliğinden ortaya çıktığını çok iyi görürüz.”

Yazınsal yapıtların okura göreliği, anlamlandırmanın gerçekleşmesinde ve okur olma yolunda önemli bir yere sahiptir. Bu durum çocuk edebiyatı kavramında daha da büyük bir önem kazanmaktadır. Çünkü çocuk edebiyatı da algılama düzeyi farklı olan bir okur kitlesine yönelmektedir. Söz konusu “çocuk edebiyatı” olduğunda “okur” kavramının yerini “çocuk okur” almaktadır. Dilidüzgün (2000: 254), çocuğu şöyle tanımlamaktadır: “Kendine has algıları olan, dünyayı kendi bakış açısıyla değerlendiren, sosyal, dilsel ve ruhsal yetileri henüz tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasıyla tam olarak örtüşmeyen bir varlıktır. Diğer bir yandan çocuk, birçok şeyi yaşamında ilk kez öğrenir. Bu ‘ilk kezler’ ona özgünlük kattığı gibi ondaki çocukluğu, çocuksuluğu da belirleyen şeylerdir.”

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere alan uzmanları çocuk edebiyatı kavramını çocuğun özelliklerinin biçimlendirdiği çocuk gerçekliği üzerine kurgulamaya çalışmışlardır. Çocuk kavramının ortaya çıkışından çağdaş anlamda çocuk gerçekliğine uygun yapıtların verilmesi arasında uzunca bir süre geçmesi gerekmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın sonucunda tek tip insan yetiştirmenin nasıl bir yıkım ortaya çıkardığı açıkça görülmüştür. Böylece çocuk edebiyatı yeniden sorgulanmaya ve bir otoritenin istediği değerlerin aktarıldığı yapıtlar yerine, çocuk gerçekliğinden hareket eden yapıtlar ortaya konmaya başlanmıştır. Bu süreç 1968 toplumsal olaylarıyla doruk noktasına ulaşmıştır. Anti-otoriter yaklaşımların ortaya çıkması çocuk gerçekliğini de ortaya çıkarmıştır.

Çocuk gerçekliğinden hareket eden ve çocuğa göre üretilen yapıtlar çocuk edebiyatının temel ilkelerini de ortaya koymaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları anadili edinimiyle başlayan ve öğrenme-öğretme süresince kullanılan en etkili ve önemli araçlar arasında yer almaktadır. Anadili öğretiminde bu gereçlerin yeterince kullanılması çocuk edebiyatından sorumlu kişiler için büyük önem taşımaktadır. Öte yandan seçilen yapıtların da çocuk edebiyatının temel ilkeleri doğrultusunda seçilmesi kitapla etkileşime girecek olan çocuklar için önemlidir. Okulöncesi dönemden başlayarak çocuğun dilsel gelişimini destekleyen çocuk edebiyatı yapıtlarıyla karşılaşması çocuğun dilsel ve zihinsel gelişimine katkı sağlamaktadır.

Okuma kültürü oluşturmada da çocuk edebiyatı yapıtları önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğa göre kurgulanan yapıtların okuma kültürüne katkısını Sever (2007:41) şu şekilde açıklamaktadır: “Çocuk edebiyatı yapıtlarının genel amacı; okuma kültürü edinmiş, düşünen duyarlı bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlamaktır. Bu amaç için kitaplar aracılığıyla çocukla yaşam arasında köprü kurulur. Sanatçı duyarlılığıyla örülmüş, yazılı ve görsel dilin anlatım olanaklarıyla kurgulanmış bu köprü, çocuğu düşsel ve düşünsel içerikli bir dünyaya taşır.”

Çocuk edebiyatının temel nitelikleri açısından çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler sekiz başlık altında incelenmektedir:

1. Çocuk kitaplarındaki tasarım ve resim özellikleri
2. Çocuk kitaplarındaki konu- kurgu özellikleri
3. Çocuk kitaplarındaki izlek-tema özellikleri
4. Çocuk kitaplarındaki çevre özellikleri,
5. Çocuk kitaplarındaki iletilerin özellikleri,
6. Çocuk kitaplarındaki karakter ve kahramanların özellikleri,
7. Çocuk kitaplarındaki dil ve anlatım özellikleri,
8. Çocuk kitaplarındaki yazınsal ve eğitsel özellikler

2.1. Çocuk Kitaplarındaki Tasarım ve Resim Özellikleri

2.1.1 Tasarım özellikleri

Jakobson'a göre yazılı ya da sözlü bir dilsel iletişimin gerçekleşebilmesi için altı temel ögeye gereksinim vardır. Bunlar; gönderici, alıcı, gönderge, ileti, kanal ve koddur (Kıran-Kıran, 2006: 81). İletişimin en önemli ögelerinden biri de kanaldır. İletinin sunulduğu uzam, iletinin kendisi kadar önemlidir. Yazıyla ilgili olan iletişimde kanal metin değil, metnin sunulduğu, bir araya getirildiği baskı özelliklerinin öne çıktığı metinleri çevreleyen dış ögelerdir. Bu ögeler okuru bilgilendirir. Okuyacağı kitapla ilgili ipuçları verir. Bunlara "metin dışı ögeler" denmektedir. Günay (2007: 55), metin dışı ögeleri şöyle sınırlandırır: "Okuyucunun şifresini çözeceği metin dışındaki, metinle ilgili dilsel ya da dil dışı göstergelerin tümü metnin dışı ögelerdir (paratext). O halde bir yapıtın iletileri hem metin hem de metin dışı ögeler yoluyla sunulmaktadır. Günay (2007), metin dışı ögeleri yazardan ve yayınevinden kaynaklananlar olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Yapıtlardaki metin dışı ögelerin büyük bir kısmı da yayınevinden kaynaklanmaktadır. Kitabın boyutları, kâğıt özellikleri, yazı karakterlerine kadar birçok özellik yayınevi politikalarına bağlı olarak farklılıklar göstermektedir.

Okuma becerisinin ilk aşamasını fiziksel özellikler oluşturmaktadır. "Okuma ve algılama öncelikle yazı formları ile başlayan, gözün optik süzgecinden geçtikten sonra karmaşık biyolojik olgularla sonuçlanan bir süreçtir. Bu sürecin başlangıcındaki veriler ne denli uygunsa işleyiş ve sonuç da o denli başarılı olur" (Sönmez, 2003: 1). Okuma sürecinin verimli geçmesi okunabilirlikle ilintilidir. Ülper (2010: 105) de okunabilirliğin ilk aşamasının görsel özelliklerden oluştuğunu vurgulamaktadır. Bu görsel etmenlerin de okunaklılık, kâğıdın niteliği, harflerin büyüklüğü, sözcükler arasındaki boşluğun olması, satır boşluğu ve kâğıt düzeninden oluştuğunu vurgulamaktadır. Metinlerin tasarım özellikleri okuma sürecine olumlu ya da olumsuz etkide bulunmaktadır. Çocuk kitapları tasarım özellikleri açısından şu alt başlıklar altında incelenmektedir: Boyutlar, Kâğıt, Kapak-Cilt, Sayfa Düzeni, Harfler (Sever,2007:41).

2.1.1.1. Boyut

Çocuklar okulöncesi dönemden başlayarak değişik biçim ve boyutlardaki kitaplarla karşılaştırılmalıdır. Farklı tasarım özellikleriyle sunulan kitaplar çocukların kitaba olan ilgisinin artmasını sağlamaktadır. Çocuk okul dönemine geldiğinde yaş özelliklerine uygun boyutlardaki kitaplarla okumaya hazırlanmalıdır. Kendi okuma sürecini gerçekleştirebilen çocuklar için kitapların, çocuğun kitaplık oluşturabileceği boyutlarda(16x23) olması gerekir (Sever,2007:42).

2.1.1.1. Kâğıt

Kullanılan kâğıdın niteliği çocuğun kitapla sağlıklı iletişim kurmasında önemli bir yere sahiptir. Kullanılan kâğıdın mat ve dayanıklı olması yazıların rahatça okunabilmesine ve resimlerin kolayca takip edilebilmesine olanak sağlamaktadır. Çocuk okurun okuma alışkanlığı kazanabilmesi ve kitaba istekle yönelebilmesi için kâğıt kalitesi dikkat edilmesi gereken bir özelliktir.

2.1.1.2. Kapak-cilt

Kapak, çocuğun kitapla ilk iletişimini sağlayan ögedir. Çocuğun kitabı okumaya ilişkin tutumunu kitabın kapağında gerçekleştirdiği ön okuma belirlemektedir. Çocuk kitaplarındaki kapak tasarımının çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olması gerekir. Kapak tasarımı ve resmi estetik bir özellik taşımalıdır. Çocuğun duygu ve düşünce dünyasını devindirerek kitabın içeriğine ilişkin düşünsel bir hazırlık yapmasına olanak sağlamalıdır. Kitapla ilgili çeşitli ipuçlarının verildiği arka kapak aktarımlarında merak öğeleri kullanılmalıdır. Çocuğun okumasını, düş ve düşünce gücünü etkileyecek olan aktarımlardan uzak durulmalıdır.

2.1.1.3. Sayfa düzeni

Yazılı iletişim araçlarında okunabilirlik en ön planda aranan bir özelliktir. Okunabilirlik kavramı içinde hızlı ve açık bir iletişim amacı yatar.

Yazı karakterlerinin yapıları, diziliş özellikleri ve tasarımın genel durumu okunabilirliği tipografik olarak azaltıp çoğaltan etkenlerdir(Sönmez, 2003: 19). “Çocuk kitaplarında yer alan yazı, resim, rakam, fotoğraf, karikatür gibi öğeler sayfa düzenini oluşturan temel bileşenlerdir” (Sever, 2007: 45).

Buna sütun genişliği, sütunlar arası boşluğun genişliği, yazının soldan blok, sağdan blok, blok ya da ortalama olarak dizilmesi de eklenebilir. Ayrıca sayfa düzeni okur kitlesine bağlı olarak da değişiklik gösterebilir. Çocuklara yönelik bir kitapla yetişkinlere yönelik bir kitabın tavrı aynı olmaz. Kitap dizisinde çok çeşitli yazı karakterinin kullanımı kitabın okunabilirliğini azaltıcı bir etkidir (Sönmez, 2003: 20). Sayfa düzeni, yazı, resim uyumunu ortaya koymaktadır. Sayfa düzeni metinlerin okunabilirliğini ortaya koyan en önemli öğeler arasında yer almaktadır.

2.1.1.4. Harfler

Harfler çocuk kitaplarında sayfa düzeninin niteliğini etkileyen bir değişkendir. Yaş düzeylerine uygun olarak da değişiklik göstermesi gerekmektedir (Sever, 2013:122). Çocuğun yaş düzeyine uygun harflerin seçimi okunabilirliği etkileyen önemli bir etken olarak düşünülmelidir.

Okunabilirlik şifre çözmek gibidir, bu nedenle okumanın kolaylığını ve iletişimde kullanılan mesajın algılanmasını sağlamalıdır. Yazı ve sayfa düzeni programlarında uygulanabilen temel bir takım değişkenler okunabilirliği yönlendirir. Bir kitabın okunabilirlik özellikleri incelenirken yazı karakterinden karakterin puntosuna, satır uzunluğundan harfler arasındaki boşluklara kadar birçok öge dikkate alınmalıdır (Sönmez, 2003:19).

2.1.2. Resim özellikleri

İnsanlık tarihi ve insanın gelişim özellikleri incelendiğinde görsel kurgu ve becerilerin öncelikli olduğu gözlenmiştir. “Görme konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir” (Berger, 2009: 7). Görsellik, mağara duvarlarındaki resimlerden ekran

üzerindeki yansımalara kadar bir anlatma-anlama işlevini üstlenmiştir. “Yalnızca baktığımız şeyleri görürüz. Bakmak bir seçme edimidir” (Berger, 2009: 8). Bu seçme edimi yazılı ya da sözel dilin anlatımından farklı ve daha etkili özellikler göstermektedir. Bu özelliğinden dolayı da görsel dil sürekli olarak yazılı dilin yanında yer almıştır. Kitabın tarihi gelişimi içinde illüstrasyonlar (resimler) kitabın ayrılmaz bir parçası olmuştur (Labarre, 2012). Yer yer süsleme yer yer de anlamsal destek aracı olan bu kullanımlar çocuk edebiyatı içinde farklı bir değer kazanmıştır.

Çocuk edebiyatı yapıtlarının anlatım olanakları içinde iki ayrı dil kullanılmaktadır. Biri renk ve çizginin kılavuzluğunda kurgulanan görsel metinler, diğeri ise insan dilinin sanatçı duyarlılığıyla desteklendiği yazınsal metinlerdir. Bu iki farklı dil bir araya gelerek anlatım gücünü arttırmakla kalmaz aynı zamanda değişik duyuları harekete geçirerek okurun algı zenginliğini de artırır. “Denk güçler olarak yazar ve çizerin becerilerinin ve duyarlılıklarının ortaklığı, ortaya çocuğa göre olan kitapların çıkmasını sağlamaktadır. İki sanatçının işbirliği sonucunda içerikle ilgili resimler, öyküyü görünür kılmakta, metnin anlamını genişletmektedir. Resimler bir yandan iletiyi görsel öğelerle desteklerken, diğeri yandan da sanatçıya özgü yorumlarla öyküye yeni renkler katmakta; sözcüklerin anlatım gücüyle de resimlerdeki ayrıntılar kavranabilmektedir” (Sever, 2008: 176).

Yazılı metinlerin uzunlukları ve taşıdıkları anlatım özellikleri çocuğun gelişim özelliklerine uygun özellikler göstermelidir. Gelişime uygun olmayan metinler okuru anlamlandırma sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Yaş gruplarına göre görsel metinlerle desteklenen yapıtlar çocuğa görelilik ilkelerine uygun yapıtların oluşmasına katkı sağlamaktadır. Çocuk kitaplarında anlamı destekleyen, farklı algılama biçimleri aracılığıyla çocukta dikkat toplama ve algısal uyaranlardaki çeşitliliği artırabilmek için görsel metinlerden yararlanılması gerekmektedir. Bu şekilde desteklenen metinler okunabilirlik açısından olumlu özellikler taşımaktadır. Doyran (1997: 3) bir metnin okunabilirlik özelliklerini şu şekilde ortaya koymaktadır: “Yazı karakterleri, harf boyutları (punto) ve satır boşlukları bir kitabın okunaklı ve estetik görünümünü büyük ölçüde etkiler. İllüstrasyonlar ve fotoğraflar da

üslup, boyut ve yerleşim açısından benzer etkiye sahiptirler. İllüstrasyonun birinci işlevi yazılı metinlerde sözü edilen bir olguyu görselleştirmesidir. Ama başarılı bir illüstrasyon salt bilgi verme özelliğine sahip değildir. Okuyucunun dikkatini çeker, görsel kültür düzeyini yükseltir ve belleğinde yer edinir.”

Çocuk edebiyatı yapıtlarındaki görsel metinler yalnızca metni süslemek ya da metnin anlamını açıklamak için bulunmamaktadır. Aynı zamanda görsel duyuları geliştirmesi bakımından da önemli bir yere sahiptir. “Çocuk kitapları, soylu resim sanatının insan yaşamına giriş kapısı, eğitimin dönüm noktasıdır. Çocuk, plastik sanatlarla ilk izlenim ve eğitimini bu kitaplardan alır. Oyuncaklarla birlikte çocuğun sahip olduğu en değerli insan ürünü çocuk kitaplarıdır” (Çelek,2003). İpşiroğlu (2000: 15) da duyu algılarının gelişmesinin önemini şu şekilde vurgulamaktadır: “Bir öyküyü ya da romanı okuduktan sonra bütüncül bir bakışla yapıtın özünü, izleklerini, iletisini çıkarabilmek gerekiyor. Ama duyu algılarıyla düşünme yetisi gelişmemişse bunun gelişmesi çok güç. Bu durumda alımlayan sadece konunun akışına, yani anlatılan olaylar zincirine bağlı kalacak, olaylar ardındaki bağlantıları kavrayamayacaktır. Bu bakımdan görsel sanatların eğitimde ağırlıklı bir yer alması gerekiyor. Bir resmi tüm yönleriyle alımlayan biri, okuduğu yazınsal bir metne de çok farklı yaklaşabilecektir. Duyularla düşünmenin bütünleştirdiği bir bakışla dikkatini yapıtın dili, kurgusu, kompozisyonu, kısacası kullanılan malzemenin yoğruluğu üzerinde odaklaştırarak yapıtın özünü çıkartabilecektir.”

Çocuğa görelilik özellikleri göz önüne alındığında çocuk edebiyatı yapıtlarını en iyi açıklayan kurgusal yapıyı resimler oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında yer alan resimlerde gerçekçi, romantik, sürrealist, grafik, karikatür gibi çeşitli biçemlere yer verilmektedir. Bu biçemlerde oluşturulan resimler çocukların algılarını farklı biçimlerde etkilemektedir. Sever (2008:166), bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: “Resim, sanatçının dünyasında yarattığı içeriği, görünür kılan bir ögedir. Yalnızca, kendi diliyle bir anlam dünyası yarattığı gibi bir yazarın kurguladığı yaşam durumunu da görsel bir biçime dökebilir. Çocuk kitaplarında resim, görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de

anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olur.”

Yukarıda yer alan açıklamalar doğrultusunda tasarım ve resim özellikleri bakımından bir yapıtın çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğunu değerlendirmek için aşağıdaki denenceler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir ²:

1. Boyutlar, yaş düzeyine uygun mudur?
2. Kitap, hacim ve ağırlık yönünden çocuk tarafından kolay taşınabilir özellikte midir?
3. Kâğıt; dayanıklı, kolay yırtılmayan, kırışmayan ve yıpranmayan özellikte midir?
4. Kâğıt, göz sağlığı açısından uygun özellikler taşımakta mıdır?
5. Kâğıt; resimlerin, yazıların niteliğini ve renklerini özgün biçimde yansıtmaya nitelikte midir?
6. Cilt, dağılma ve kopma olmayacak biçimde hazırlanmış mıdır?
7. Sayfa kenarları, düzgün ve pürüzsüz biçimde kesilmiş midir?
8. Sayfalar her iki yana tam olarak ve kolayca açılıp kapanmakta mıdır?
9. Kapak; dayanıklı, kalın ve yıpranmayacak biçimde mi hazırlanmıştır?
10. Kapağın görsel etkisi çocukta izleme ve okuma isteği uyandırmakta mıdır?
11. Ön ve arka kapak, görsel tasarımıyla izleksel bir uyum göstermekte midir?
12. Kapak tasarımı, çocuğun kitabın içeriğine ilişkin düşsel ve düşünsel bir hazırlık yapmasına katkı sağlamakta mıdır?
13. Sayfa düzeni (resim, fotoğraf, yazı, rakam vd.) çocukta estetik bir etki uyandırmakta mıdır?
14. Harflerin boyutu düzeye uygun mudur?

² Bu sorular Sever tarafından “Çocuk ve Edebiyat” (2012) ile “Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü” (2013) adlı kitaplarının kılavuzluğunda, “2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı” Güz Döneminde açılan “Yazınsal Metin İncelemeleri” adlı doktora dersinde hazırlanmıştır.

15. Harflerin renk ve kalınlığı izleme ve okuma isteğini artırıcı nitelikte midir?
16. Resimler, çocuğun görsel algısını uyarıcı özellikler taşımakta mıdır?
17. Resimler, çocukta kitapla iletişimi isteklendirecek özellikler taşımakta mıdır?
18. Resimler, çocukta resim yapma isteği uyandıracak özellikte midir?
19. Resimler, metne görsel bir yorum katarak metnin anlamını tamamlamakta mıdır?
20. Resimler, dilsel metnin çocuğun belleğinde canlandırılmasına katkı sağlayıcı nitelikte midir?
21. Resimler; çocuğun düşünmesine, düş kurmasına ve eğlenmesine olanak sağlayacak özellikler göstermekte midir?
22. Görsel metinler, çocuğun kavramsal birikimini kullanarak öyküler oluşturabilmesini sağlayacak özellikte midir?

2.2. Konu ve Kurgu

Konu ister yazınsal, ister öğretici olsun metnin oluşumunu hazırlayan en önemli öğelerden biridir. Özdemir (2002: 53), “Yalın bir tanımla yazıda ya da yapıtta ve yaratıda ele alınan, üzerinde durulup söz söylenen, işlenip geliştirilen şey.” olarak tanımlamaktadır. Yine Özdemir (2002: 54), konuyu “Konu, olaydır, olgudur, düştür, özlemdir, duygudur, düşüncedir. Daha kapsamlı bir deyişle, yaşamın içinde var olan ya da düşlenen bir şeydir. Bir bakıma yazının ve yazınsal yaratının dışındadır” şeklinde açıklık getirmektedir. Sever (2008: 127) de konuyu, sanatçının okurla paylaşmak istedikleri için yalnızca bir araç olarak görmektedir. Çocuk edebiyatında da konu, çocuk gerçekliği ile birlikte anılmaktadır. Çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkeleri göz önüne alındığında bütün konular çocuk edebiyatının konusu içinde yer alabilmektedir. Bu konuyla ilgili değerlendirmeyi Lene Skumanz şu şekilde yapmaktadır: “Dünyada olup bitenlerin tümü, çocuk kitaplarına konu olmaya elverişlidir. Açlık, sevgi, aşk ve ölüm gibi önemli olan, bunların nasıl yazılıp sunulduğudur” demektedir (Yavuzer, 1982:409).

Konu kadar konuyu yapılandıran ögelerin de iyi kurgulanması gerekmektedir. Anlatısal türdeki metinler için en belirleyici olan özellik olaylar ve çatışmalardır. Kurgulanan her olay bir çatışmayı barındırmalıdır. Öyküsel anlatılar çatışmalardan oluşmaktadır (Kıran-Kıran: 2007). Sever (2008), bu çatışmaları dört bölümde ele almaktadır:

- Kişi - kişi çatışması,
- Kişinin kendisiyle çatışması,
- Kişi - doğa çatışması,
- Kişi - toplum çatışması.

Çatışmalar olay dizisi boyunca gerilimi artırır. Bu da çocuk okurda okuma isteği uyandıracak bir etkidir.

Anlatı içinde konuyu zayıflatan ögelerden kaçınılması gerekmektedir. Abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık kaçınılması gereken ögeler arasında yer almaktadır.

Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda konu ve kurgu özellikleri bakımından bir yapının çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğu için, aşağıdaki denenceler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir³:

1. Metinde ele alınan konu, düzeye (çocuğun yaşına, gelişim özelliklerine, gereksinmelerine) uygun mudur?
2. Konunun ele alınışı ve yorumlanması özgün müdür?
3. Kurgu, anlamsal ve mantıksal bir tutarlık içinde yapılandırılmış mıdır?
4. Çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyine uygun mudur?
5. Çatışmalar çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinimlerine uygun mudur?

³ Bu sorular Sever tarafından “Çocuk ve Edebiyat” (2012) ile “Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü” (2013) adlı kitaplarının kılavuzluğunda, “2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı” Güz Döneminde açılan “Yazınsal Metin İncelemeleri” adlı doktora dersinde hazırlanmıştır.

6. Çatışmalar çocukta okuma ilgi ve isteği uyandırabilecek nitelikte midir?
7. Çatışmalarda merak ögesi dengeli/uygun bir şekilde kullanılmış mıdır?
8. Çatışmalar kurgulanırken aşırı duygusallığa düşülmüş mü?
9. Çatışmalarda, rastlantısallık egemen kılınmış mı?
10. Kitaptaki olaylar dizisi çocuğun düşünmesine, düş kurmasına, heyecanlanmasına ve hoşça vakit geçirmesine olanak sağlamakta mıdır?
11. Olay dizisinin yapılandırılmasında inandırıcılık öncelenmiş mi?
12. Olay kurgusunun akışını olumsuz etkileyen ayrıntılara yer verilmiş mi?
13. Kurgunun yapılandırılmasında çocuk okur, metnin anlamının oluşturulmasına ortak edilmiş mi?
14. Kitabın adı, içerikle tutarlı ve ilgi çekici midir?

2.3. İzlek

Konu ve izlek birbirini bütünleyen iki terimdir. Konu yapının oluşturulmasından önce de vardır. Oysa izlek konunun işleniş aşamasında ortaya çıkmaktadır. Kagan (1993: 405), konu ile izlek arasındaki ayrımı şu şekilde tanımlamaktadır: “Konu, bir hikâye okuduğumuz, bir resme baktığımız, sahne ya da perdede bir oyun izlediğimiz zaman doğrudan doğruya algıladığımız aksiyondur. İzlek ise görmesek de, işitmesek de kavramamız gereken şekilde bu aksiyonun (devinim) iç anlamıdır. Son olarak konu, sanatın kendi araçlarıyla yaratılacak olan fizik, maddi bir süreçtir. Buna karşılık tema, toplumsal yaşamın akışından çıkarsanacak manevi sorundur; etiksel, dinsel, felsefi ya da başka nitelikteki insan ilişkilerinin manen çatışmasıdır.”

Sever (2013: 129), çocuk edebiyatı yapıtlarındaki yer alması gereken izleksel özellikleri şu şekilde dile getirmektedir: “Çocuk edebiyatı yapıtlarında yazınsal bir kurguyla geliştirilen izlek, insana özgü duygu durumlarını çocuklarda yaşatabilmeli; çocuklar kaynağını sevgiden alan konularda

duyarak, gülerek, düşünerek, hüznlenerek dostluğun, barışın, çalışkanlığın, paylaşmanın yüceliğini sezebilmeli, güven duygularını geliştirebilmelidir.”

Yukarıda yer alan açıklamalardan yola çıkarak izlek bakımından bir yapının çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğunu değerlendirmek için aşağıdaki denenceler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir ⁴:

1. Çocukta uyandırılmak istenen etki, çocuğun düzeyine (yaşına, gelişim özelliklerine ve gereksinmelerine) uygun mudur?
2. İzlek, yazınsal bir kurguyla geliştirilmiş midir?
3. İzlek, yaşama ve insana özgü durumları/duyarlıkları çocuğa duyumsatıcı nitelikler taşımakta mıdır?
4. İzlek, çocuğun düş kurarak, düşünerek; duyu algılarını kullanarak yaşantı kazanmasına olanak sağlayıcı özellikte midir?
5. İzlek, çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinmelerini karşılayacak biçimde geliştirilmiş midir?
6. İzlek (ler), çocuğun soyutlama yapmasına olanak sağlayıcı nitelikte midir?
7. Konu ve izlek arasında güçlü bir ilişki var mı?

2.4. Karakterler

Olay örgüsüne dayalı öykü, roman ve tiyatro türlerinin en önemli ögesini karakter (eyleyen) oluşturmaktadır. “Karakter, sanatçının yarattığı; duygu, düşünce ve tutku yönleriyle geliştirdiği, gerçek yaşamdan da esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı ile biçimlendirdiği bir kişiliktir” (Sever, 2003: 63). Çocuk edebiyatı türlerinden öykü ve romanlarda da karakterler önemli bir yer tutmaktadır. “Çocuk, kişiliğinin gelişiminde bir modelle kendini özdeşleştirir. Bu model başlangıçta anne baba iken zamanla yerini kitap kahramanlarına bırakır” (Yavuzer, 1999: 202).

Sever (2008: 77), bu konuda “Çocukların eğlenme, keşfetme ve devinme gerçeği ile uzlaşan, bu gerçeğe uygun karakterlerle çocuğun

⁴ Bu sorular Sever tarafından “Çocuk ve Edebiyat” (2012) ile “Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü” (2013) adlı kitaplarının kılavuzluğunda, “2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı” Güz Döneminde açılan “Yazınsal Metin İncelemeleri” adlı doktora dersinde hazırlanmıştır.

karşısına çıkan kitapların, çocuklar üzerinde kalıcı izler bırakarak yeni okuma eylemlerine kaynaklık ettiği bilinmektedir.” demektedir.

Karakterler bakımından bir yapıtın çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğunu değerlendirmek için aşağıdaki denenceler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir ⁵:

1. Karakter davranışlarıyla mı geliştirilmiştir?
2. Karakter konuşmalarıyla mı geliştirilmiştir?
3. Karakter hem davranışlarıyla hem de konuşmalarıyla mı geliştirilmiştir?
4. Karakter fiziksel özellikleriyle mi geliştirilmiştir?
5. Karakter devingen ve tutarlı mıdır?
6. Karakterin yaşadıkları olaylar ve çevrelerindeki etkileşimler sonucu yaşadıkları değişim(ler) inandırıcı mıdır?
7. Karakter / karakterler çocuğun okumayı istekle sürdürmesini sağlayacak nitelikte midir?
8. Kitaptaki diğer karakterler, çocuğun yaşam ve insan gerçekliğini anlaması için sezinletici dönütler sunmakta mıdır?
9. Kitaptaki kahraman sayısı çocuğun özdeşim kurmasına elverişli midir?
10. Kahraman, çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşımakta mıdır?
11. Kahraman, ulaştığı başarıları gerçekten hak etmekte midir?
12. Kahramanın davranışlarında rastlantıya yer verilmekte midir?
13. Kahramanın eylem ve davranışları insan gerçekliğine ilişkin dönütler sunmakta mıdır?
14. Kahraman ve karakterler arasındaki çatışma ve çözümlerin kurgulanışı; çocukların yaş ve deneyimlerine koşut olarak yaşam ve insan gerçekliğine yönelik yaşantılar edinebilmelerine olanak sağlamakta mıdır?

⁵ Bu sorular Sever tarafından “Çocuk ve Edebiyat” (2012) ile “Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü” (2013) adlı kitaplarının kılavuzluğunda, “2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı” Güz Döneminde açılan “Yazınsal Metin İncelemeleri” adlı doktora dersinde hazırlanmıştır.

15. Bir bütün olarak kahramanın eylem ve davranışları, yazınsal bir kurgunun yapılandırılmasına olanak sağlamakta mıdır?

2.5. İleti

Her metin dilsel özelliğinden dolayı bir iletiye sahiptir. “İşlevsiz ve mesajsız (bildirisiz) dil yoktur” (İnce, 1993: 67). Bütün sanatsal üretimler iletişim odaklıdır. Hangi sanat akımı içinde yer alırsa alsınlar her biri bir gönderici (yazar) tarafından hedeflenmiş alıcılar (okurlar) için üretilen iletilerdir. Okunmak istenmediğini söyleyen yazarlar bile okunmak için yazmışlardır. “Her yazar bir okura ya da okurlara yöneltmiştir sesini” (Göktürk, 1988a: 75).

Genel yargının tersine okur, yazarını değil; kurgusu, kullandığı dili, ele aldığı konuyla yazar kendi okurunu seçer. Bu bakımdan da her metin her okura göre değildir. Her okurun kendine göre bir algılama düzeyi vardır. Yazar yapıtında dil, düşünce ve kültürünü yansıttığı bir evren kurar. Bu evreni algılayabilecek bir okura gereksinim duyar. Yazarla okurun dil, düşünce ve kültürel düzeyde örtüşmesi anlamlandırmayı gerçekleştirir.

“Çünkü anlamak bir ortak dili gerektirir

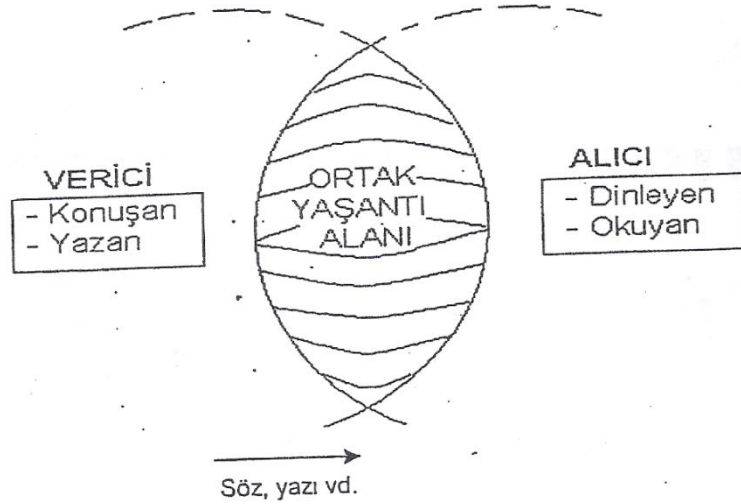
Ortak dil ise,

Ortak yaşam/ortak bilgi/ortak birikim/ortak düş/kimi

Yerde de ortak düşünüş demektir.

Ortak değilse bile yakın/benzer/gibi” (Edgü, 2008: 13).

Edgü'nün anlamayla ilgili bu belirlemelerini Sever (1998: 2), şu şekilde şematize etmektedir.



Şema 1: İletişimi etkileyen öğeler

Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran ilk özelliği çocuğun gelişim özellikleri oluşturmaktadır. Bu özelliği Özdemir (1982: 71) şu şekilde açıklamaktadır. “Bir kez çocukluk insan yaşamının belirli bir dönemidir. Bu dönem içinde dünyaya bakış ve onu algılayış gençlik ve yaşlılık dönemlerinden çok ayırdır. İlgiler, gereksinimler için de böyledir bu. Çocukların dil dünyası, sözdağarcığı da ayrı özellikler taşır.”

Çocuk edebiyatı yapıtlarından yeteri kadar yararlanabilmenin en önemli koşulunu da çocuğa görelilik ilkeleri oluşturmaktadır. “Çocuklar adına yazma sorumluluğunu üstlenenlerin, çocuğun dil gelişim evrelerini, ilgi beğeni ve gereksinimlerini iyi tanıması gerekir. Öte yandan, çocuklarla paylaşılmak istenen duygu ve düşünceler, çocukların doğasına uygun bir anlatım dili ile sunulmalı, dilimizin güzelliği ve kuralları anlatımın doğallığı içinde çocuklara duyumsatılmalıdır. Çocuk, okuduğu kitabın anlam evreninde kendi yaşantısından, yakın çevresindeki ilişkilerden örnekler bulabilmeli, bu örneklerden yola çıkarak daha özgün çıkarımlara kendisi yönelebilmelidir” (Sever, 2000: 644).

Bir metnin yalnızca basit ve bilgilendirici olması onun çocuğa göre olduğu anlamına gelmemektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarının diğer metinlerden (bilgilendirici metinlerden) farkını ortaya koyabilmek için yazınsal özellikleri göz ardı edilmemelidir. Püsküllüoğlu, yazınsallığın önemini şu şekilde açıklamaktadır. “Yazında, çocukların da sevebileceği ürünlerin yanında, çocuklara yönelik, çocuklar için yazılmış ürünler de vardır. Olmalıdır da. Böyle de olsa çocuklara sunacağımız ürünün önce yazın değeri taşıması, yazınsal olması önemli bence. ‘Çocuk yazını’ derken ben bunu anlıyorum. Onlara sunacağımız ürünün öğretici olması, eğitici olması vb. o denli önemli değil bence. Yazınsal değeri varsa, çocuk ondan kendince yararlanır zaten. Çocuk ders almak için değil, ‘zevk’ almak için okumalıdır. Şimdiye değin, bu ikisi karıştırılmıştır. Öğretmenler, anneler babalar ve yazarlar bunu anlamalı artık.” (Özdemir,1982: 90)

Dilidüzgün (2000: 257) çocuk yazınında yer alan çocuk gerçekliğinin yazınsallık içinde verilmesi gereğini vurgulamaktadır. “Çokanlamlılık, örtük ileti içerme, antiotoriter anlatım özellikleri, estetik bütünlük gibi temel yazınsal niteliklerin tümünü taşıması gerekir. Bunlara ek olarak yazınsal niteliği olan çocuk kitapları çocuk gerçekliğini ya da çocuğa görelilik ilkesini görmezden gelemez.”

“Çocuklara yaşam ve insan gerçekliğine ilişkin sanatçı duyarlığı ile kurgulanmış ipuçları sunmak, anadilinin kullanım olanaklarını sezdirmek ve onları yazılı kültürle sağlıklı ve sürekli etkileşim kurabilen bireyler kılabilmek, çocuk edebiyatının temel amacı olmalıdır.” (Sever,2008:198)

Bu açıklamalardan yola çıkarak bir çocuk kitabının iletiler bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğunu değerlendirmek için aşağıdaki denenceler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir ⁶:

⁶ Bu sorular Sever tarafından “Çocuk ve Edebiyat” (2012) ile “Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü” (2013) adlı kitaplarının kılavuzluğunda, “2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı” Güz Döneminde açılan “Yazınsal Metin İncelemeleri” adlı doktora dersinde hazırlanmıştır.

1. İleti(ler); görsel/dilsel düzenleme içinde, yazınsal anlayışla mı (ipuçlarıyla) sunulmuştur?
2. İleti(ler), çocuğun yeni anlamlar oluşturmaya kılavuzluk etmekte midir?
3. İleti(ler), çocuğun düşün ve düşünce evreninde güzelliksel etkiler uyandırmakta mıdır?
4. İleti(ler), çocuğun anlam evrenine uygun yeni yaşantılar kazandırıcı özellikte midir?
5. İleti(ler); çocukta, yaşama, insana yönelik duyarlık oluşturmakta mıdır?
6. İleti(ler), metnin duygu ve düşünce örüntüsü içine sindirilmiş midir?
7. İleti(ler) yoluyla yazar/şair kendi duygu ve düşüncelerini dayatmakta mıdır?
8. İleti(ler); çocuğun anlam evrenini önceleyen biçimde sanatçı duyarlığıyla etkileşime olanak sağlayacak biçimde mi sunulmuştur?
9. İleti(ler), evrensel insanlık değerlerini çocuklara duyumsatıcı nitelikte midir?

2.6. Çevre

Anlatı temelli yazınsal yapıtlarda uzamsal düzenek önemli bir yer tutmaktadır. Kıran-Kıran (2007: 249), uzamı oluşturan tüm öğelerin karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle uzam "bir ilişkiler dizgesi" olarak tanımlanmaktadır. Çünkü her insan (canlı) bir çevre ilişkisi içinde kendisini var etmektedir. Yazınsal yapıtlarda da kahramanların çevresiyle etkileşimine yer verilmektedir. Kurgulanan uzamsal yapı hem eylem alanını belirlemek hem de sosyo-kültürel düzlem hakkında bilgi aktarmak bakımından önem taşımaktadır. Kahramanın yapıt boyunca yaşayacağı çatışmalarda çevre önemli bir etkiye sahiptir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında bu ilişkilerin etkili bir biçimde kullanılması çocuğun dünya bilgisinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir.

Bu çerçevede “çevre” bakımından bir yapıtın çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğunu değerlendirmek için aşağıdaki denenceler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir⁷:

1. Olayın geçtiği çevre, çocuk okurun düş ve düşünce dünyasında canlandırabileceği özellikte mi kurgulanmıştır?
2. Olay kurgusu ile çevre arasında güçlü bir ilişki kurulmuş mudur?
3. Toplumsal çevre ile kahramanın yaşadığı iletişim ya da varsa çatışmalar inandırıcı biçimde kurgulanmış mıdır?

2.7. Dil ve Anlatım

Bir çocuk edebiyatı yapıtı, çocuk okurun onu anlayıp, değerlendirerek beğenebileceği dilsel özellikleri taşıması gerekir. Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli yönünü sahip olduğu dil ve anlatım özellikleri oluşturmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuğun dilsel gelişimine uygun olmalıdır. “Çocuk kitaplarının, çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli özelliği dili ve anlatımıdır” (Sever,2008:145).

“Bilinmelidir ki türünün özgün bir örneği olan her yazınsal metin, çocuklara dilin değişik yaratıcı gücünü duyumsamaları, yaşamı ve insanı farklı boyutlarıyla sezmeleri için olanaklar yaratır. Bu olanaklarla karşılaşma sıklığı, karşılaşma sürecindeki bir araç olarak yapıtın çocuğa göreliği, alılmayıcı olarak okurun donanımı, etkileşimin de niteliğini belirler.” (Sever,2006:25)

Bu etkileşimin niteliğini belirleyecek etkenlerden biri olarak çocuk kitaplarında yer alan “dil ve anlatım” özelliklerinin çocuk edebiyatının temel

⁷ Bu sorular Sever tarafından “Çocuk ve Edebiyat” (2012) ile “Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü” (2013) adlı kitaplarının kılavuzluğunda, “2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı” Güz Döneminde açılan “Yazınsal Metin İncelemeleri” adlı doktora dersinde hazırlanmıştır.

ilkelerine uygun olup olmadığını değerlendirmek için aşağıdaki denenceler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir ⁸:

1. Türkçenin anlatım gücü ve olanakları, dil ve anlam evrenine uygun olarak çocuğa sezdirilmiş mi?
2. Anlatım; duru, akıcı ve yalın mı?
3. Noktalama ve yazım kuralları, bağlamlar aracılığıyla çocuğa doğru sezdirilmiş mi?
4. Metnin dilsel düzenlenişi çocukların düşün ve düşünce gücünü devindirici özellikte midir?
5. Dil bilinci ve duyarlılığı, çocuğa göre olan bir kurguyla uyarılmış mı?
6. Yapıtta; eskimiş, yıpranmış ve yabancı sözcüklerden arındırılmış anlatım dilinin kullanılmasına dönük duyarlık egemen midir?
7. Dilsel birimlerin bağlam içinde kullanımı, çocuğun düzeyine uygun mudur?
8. Anlatım, çocuğun beş duyusunu devindirici özellikte midir?
9. Türkçenin sözvarlığı, çocuğun dilsel düzeyinin geliştirilmesini destekleyecek biçimde mi örneklendirilmiştir?
10. Dil ve anlatım, çocuğun metni alımlamasına olanak sağlayıcı nitelikte mi düzenlenmiştir?
11. Metnin dil örüntüsü çocukta okuma ve yazma isteği uyandırıcı özellikte midir?
12. Anlatım, çokanlamlı bir dilsel düzenleme içinde mi sunulmuştur?
13. Ses ve sözcüklerin yarattığı (şiiir ya da düzyazı) işitsel etki, dinleme ve okuma isteği uyandıracak nitelikte midir?

2.8. Yazınsal ve Eğitsel İlkeler

Çocuk edebiyatının geçmişine bakıldığında yazınsal metinler yoluyla çocukların eğitilme isteğinin ön plana çıktığı görülmektedir. Çocuk edebiyatı yoluyla çocukları eğitmek ve onlara birşeyler öğretme isteği geçerliliğini

⁸ Bu sorular Sever tarafından “Çocuk ve Edebiyat” (2012) ile “Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü” (2013) adlı kitaplarının kılavuzluğunda, “2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı” Güz Döneminde açılan “Yazınsal Metin İncelemeleri” adlı doktora dersinde hazırlanmıştır.

sürdürmektedir. Çocukların gelişim özellikleri gözetilerek üretilen çocuk edebiyatı yapıtları pedagojik (eğitsel) özellikler taşıyan bir edebiyattır. Yalnız çocuk edebiyatının temel işlevi yazınsallıktan uzak öğüt ve bilgi veren yapıtlar olmamalıdır.

Alan uzmanları tarafından yapılan çocuk edebiyatı tanımları incelendiğinde tanımların büyük çoğunluğuna kabul edilmiş ideolojilerin sürekliliğini sağlayacak kuşağı oluşturma sorumluluğu yüklendiği görülmektedir. Bu durumu Erdoğan (1989:10) şöyle açıklamaktadır: “Çocuk edebiyatının bizdeki en yaygın örnekleri yazarlarının daha üretirken edebiyat dışı kaygılarla davrandığı örneklerdir. Bu edebiyat dışı kaygıların başında ‘çocukların eğitilmesi gereği’ gelir.” Bu yaklaşımda çocuk, geleceğin güvencesi olarak görülmektedir. Onu şekillendirebilen ideoloji, kendi geleceğini güvence altına alacaktır. “Çocuk yaşamın sürdürülmesi demektir. İnsan yaşamının tek geleceği... Tek tek insanların değil, toplumsal bir yaşamın ve genel anlamda insanın geleceğinin söz konusu olduğu yerde çocuk vardır. Umutların yeşerdiği yerde çocuk vardır. Geleceğin nasıl biçimlendirileceğinin tartışıldığı ve onun savaşının verildiği yerde çocuk vardır. Çünkü birey için sonu olan yaşamın, insan için sonu yoktur, sürekliliği vardır. Bugün yeşertilmeyen umutların onlarda yeşermesi beklenmektedir. Ve her şeyin ucu çocuklar, çocuklarla birlikte geleceği şekillendirmeye uzanacaktır. Bakarsak asıl yaşam savaşının çocuklar üzerinde döndüğü görülür. Çocuklarla birlikte toplumun geleceğinin belirlenmesi de yapılır. Oysa çocuk bu olaylardan habersiz eğitilmekte, çeşitli güçlerce yönetilmektedir. Bu çeşitli yollar doğaldır ki kendi düşünceleri doğrultusunda bu biçimlendirmeye katılmakta ve kendi geleceklerini de böylece güven altına almaktadırlar”(Özdemirci, 1982, Akt. Özdemir, 1983:106)

Kuşkusuz çocuk edebiyatı kavramı bilgi (yararlı) ve estetiğin birlikteliğini bir arada tutan bir alandır. Özünde pedagoji olan bir edebiyattır. Ancak ölçünün iyi kurularak edebiyat dışı kaygıların öne çıkması engellenmelidir. Dilidüzgün (2000: 258) de çocukluk döneminin farklı özellikler taşıdığına değinmekte ve bilgi ile estetiğin oranının ayarlanması gerektiğini vurgulamaktadır. “Çocuklar çoğunlukla yeni öğrenen varlıklar

oldukları için, onlar için üretilen kitaplarda öğreticilikten bütünüyle kaçınmak pek kolay değil. Ama öğreticiliğe de bir sınır koymak ve düzeyi iyi belirlemek gerekir. Basit ve otoriter anlayıştaki öğreticilikten kaçınabildiğimiz oranda yazınsal nitelik de artmaktadır.”

Çocuğun biçimlendirilecek bir yapı olarak görülmemesi için göz önünde bulundurulması gereken yazınsal ve eğitsel ilkeler bağlamında bir yapının çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğunu değerlendirmek için aşağıdaki denenceler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir ⁹:

1. Kitapta öğretici, öğüt veren bir yaklaşımdan uzak durulmuş mudur?
2. Çocuğun yaratıcı, girişimci ve araştırmacı bir kimlik oluşturması desteklenmiş midir?
3. Cinsel roller; çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak kurgulanmış, kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında ayırım yapılmış mıdır?
4. Çocuğun kendi cinsel kimliği içinde kişiliğini geliştirmesine olanak sağlanmış mıdır?
5. Yaşamda sorunların çözümü için iletişim kurulması gerektiği özendirilmiş; şiddet ve kaba gücün bir sorun çözme yöntemi olmadığı sezdirilmiş midir?
6. Siyasal ve dinsel telkinden uzak durulmuş mu?
7. Yazgıci ve boş inançların telkininden uzak durulmuş mudur?
8. Çocuğa belli değerler, düşünceler benimsetilmeye çalışılmış mıdır?
9. Denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan yaklaşımdan uzak durulmuş mudur?

⁹ *Bu sorular Sever tarafından “Çocuk ve Edebiyat” (2012) ile “Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü” (2013) adlı kitaplarının kılavuzluğunda, “2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı” Güz Döneminde açılan “Yazınsal Metin İncelemeleri” adlı doktora dersinde hazırlanmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni ve Yöntemi

Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesini amaçlayan bu tez, var olan bir durumu olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçladığından tarama türünde bir araştırmadır.

Araştırma, yazılı metinlerin (öykü/roman) incelenip belli ulamlar çerçevesinde çözümlenmesini gerektirdiğinden bir nitel araştırma olarak belge inceleme (doküman inceleme) yöntemi ile yürütülmüştür. Belge incelemede çalışmayla ilgili kayıtların ve belgelerin toplanarak belirli bir sistem içinde sınıflandırılıp çözümlenmesi işlemi yapılmaktadır. Bu nedenle bu yöntem, tarihsel ve nitel araştırmalarda öne çıkmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:187).

3.2. Evren ve Örneklem

Muzaffer İzgü'nün çocuk edebiyatı alanında vermiş olduğu 88 yapıtı bulunmaktadır (Bu yapıtların listesi Ek 1'de sunulmuştur). 88 yapıt, tür bakımından öykü (52) ve roman (36) biçiminde dağılım göstermektedir. Bu çalışmada türlere göre rastgele yöntemle 15 öykü 15 romandan oluşan 30 kitaplık bir seçki oluşturulmuştur. (Öykü kitaplarında 86 öykü yer almaktadır.) Örneklemde yer alan yapıtlar Liste 1'de gösterilmiştir.

Liste 1:Örnekleme Yer Alan Öykü/Romanların Listesi

ÖYKÜLER	ROMANLAR
1. Atatürk'ü Gördüm	1. Bisikletim Vız Vız
2. Yumurtadan Çıkan Öğretmen	2. Armutçu Ayı
3. Boncuk(Ben Çocukken 6)	3. Hayri Potur Harry Potter'e Karşı
4. Anneannemin Anı Defteri	4. Eşeğin Türküsü
5. Hayri Potur görünmez Çocuk	5. Çizmeli Osman
6. Kiraz Kız	6. Korkak Kahraman
7. Kardelen	7. Kahraman Kuçu
8. Gözlüklü Köpek	8. Kara Pamuk
9. Kahkahacı Sınıf	9. Ökkeş Bahçıvan
10. Bulutlara Simit Satan Çocuk	10. Sarı Şapkalı Kardan Adam
11. Süpermen İstanbul'a Düştü	11. Uçan Eşek
12. Okula Giden Robot	12. Bülbül Düdük
13. Hokus Pokus	13. Konuşan Balon
14. Uzay Karpuzu	14. Kızılderili Çocuklar
15. Al Yanaklı Hasan	15. Karlı Yollarda

3.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Muzaffer İzgü'nün seçilen çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından değerlendirildiği bu çalışmada yapıtlar, iki aşamada çözümlenmiştir.

İlk aşamada "betimsel çözümlene yöntemi" kullanılmıştır.

Betimsel çözümlene yaklaşımına göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen kavramsal çerçeve veya temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, dikkat çekici yönleri yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç

ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da, araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006:224).

Bu çalışmada betimsel çözümlemenin temaları, Sever'in (2013) "Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?" adlı makalesinde, çocuk edebiyatının temel niteliklerini belirlediği kavramsal çerçeveden alınmıştır. Bu çerçeveye göre uygulanan içerik çözümlemesinin ana temaları şunlardır:

- tasarım ve resim
- konu kurgu
- izlek
- karakter ve kahraman
- dil ve anlatım
- ileti
- çevre
- yazınsal ve eğitsel ilkeler

İkinci aşamada ise betimsel çözümlenmeler yoluyla elde edilen bulguları, sayısal sonuçlar düzleminde de yorumlayabilmek amacıyla yine Sever (2014) tarafından geliştirilen "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek, Sever'in, "Çocuk ve Edebiyat" (2012) ile "Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü" adlı kitaplarının kılavuzluğunda, "2013-2014 Eğitim ve Öğretim Yılı" Güz Döneminde açılan "Yazınsal Metin İncelemeleri" adlı doktora dersi kapsamında hazırlanmıştır. Sever'in izni alınarak bu çalışmada kullanılmıştır. Ölçek, beşli likert tipi ölçektir (Ölçek Ek: 3'te gösterilmiştir). Ölçekte yer alan puanlamalar; çok iyi (5), yeterli (4), kısmen yeterli (3), yetersiz (2), çok yetersiz (1) biçiminde yapılmıştır. Bu ölçeğe göre araştırmada incelenen 30 yapıtın alabileceği en düşük puan 30 iken en yüksek puan 150 olabilmektedir. Puan aralığı hesaplanırken en yüksek değerden en düşük değer çıkarılarak beşe bölünmektedir. Bu hesaplamayla ölçeğin puan aralığı 24 çıkmıştır. Bu puan aralığına koşut olarak da aşağıdaki puan çizelgesi ortaya çıkmıştır.

Çizelge 1: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği Puan Aralığı Çizelgesi

1. Aralık(Çok yetersiz)	30-53
2. Aralık (Yetersiz)	54-77
3. Aralık (Kısmen yeterli)	78-101
4. Aralık (Yeterli)	102-125
5. Aralık (Çok iyi)	126-150

“Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği” adlı likert tipi ölçekle elde edilen verilerin güvenilirliğini kontrol etmek için ise puanlayıcılar arası tutarlılığa bakılmıştır. Bunun için “güvenirlik =uzlaşma sayısı/uzlaşma+uzlaşmama sayısı” formülü kullanılmıştır (Tavsancıl ve Aslan, 2001: 81). Yapılan hesaplama sonucunda kodlayıcılar arasındaki tutarlılık **.88** çıkmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Tasarım ve Resim Özellikleri Bakımından İncelenmesi

4.1.1. Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Tasarım Özellikleri Bakımından İncelenmesi

İzgü'nün çocuk edebiyatı yapıtları iki farklı yayınevi tarafından yayımlanmaktadır: Bilgi ve Özyürek Yayınları. Yapıtlarının 10'u Özyürek Yayınlarından, 78'i de Bilgi Yayınevi Çocuk Kitapları dizisinden çıkmıştır. Her iki yayınevi de kendi ölçütleri doğrultusunda belirlemiş olduğu standart baskı uygulamasıyla yayınlarını sürdürmektedir. Bu standart uygulamalar yapıtların her birinin ayrı ayrı çözümlenmesi durumunda araştırmamanın tekrarlara boğulmasına neden olacağı için kitaplar tasarım ve resim özellikleri bakımından genelleme yoluyla çözümlenmiştir.

Özyürek Yayınlarından çıkan "Ökkeş" serisinde renkli karton kapak kullanılmıştır. Kapak kalitesi çocuk okurun kullanımına uygun değildir. Dayanıklı olmayan malzeme kullanılmıştır. Ön kapağa kitabın konusuna uygun resimler yerleştirilmiştir. Kapak için seçilen resimler anlık bir betimlemeyi içerdikleri için okurun belleğinde genel yargılar oluşturmasını sağlamaktadır. Resimlerin renklendirilmesinde sıcak renklere yer verilerek çocukların ilgisi çekilmeye çalışılmıştır. Arka kapakta ise her kitap için ayrı renk fon üzerine aynı metin yazılarak Ökkeş serisinin listesine yer verilmiştir. Böylesi bir kullanım ise özensiz bir yayıncılık anlayışını sergilemektedir. Kapakta yaş düzeyiyle ilgili herhangi bir belirlemeye yer verilmemiştir. Ciltleme dayanıklı olmayan bir biçimde üretilmiştir. Bu özellik de kitapların kullanışlı olmasını engellemektedir.

Kullanılan resimler tek sayfa ile sınırlandırılmıştır. Aynı sayfa içinde metin resim düzenlemesi yapılmamıştır. Kitap içinde yer alan resimler klişe resimlerden oluşmaktadır. Resimler daha çok metinde anlatılanların betimsel ifadesi niteliğindedir. Çocukta duyma düşünmeyi geliştirecek nitelikte değildir.

Resimler, okunabilirlik bakımından çocuğun gözünü dinlendirmesi, dikkatini toplamasına katkı sağlar niteliktedir.

Kullanılan harf boyutu ve karakteri, okurun rahat okumasına engel olmaktadır. Satır aralığının da sık olması okumayı güçleştirmektedir. Beyaz parlak kağıda yazılan koyu (bold) yazı karakterleri gözleri yormaktadır.

Bilgi Yayınevi Çocuk kitapları dizisinden çıkan yapıtlarda da standart bir yayın politikası sürdürülmüştür. Her kitap için değişik renklerde seçilen fon kitapların üst kısmında korunmuştur. Burada yayınevi ve yazarın adı yer almaktadır. Kesin çizgilerle ayrılan alt kısımda ise arka kapağı da kaplayan kapak resimleri bulunmaktadır. Kapakta yer alan resimler aynı zamanda yapıt içinde de bulunmaktadır. Ön kapakta kitabın yaş grubuna ve baskı sayısına yer verilmiştir. Resimlerin renklendirilmesinde sıcak renkler tercih edilerek çocuğun dikkati çekilmeye çalışılmıştır. Arka kapakta ise kitap hakkında yönlendirici, kısa tanıtım yazıları bulunmaktadır. Bu tanıtım yazılarında soru cümlelerine yer verilerek okurda merak uyandırılmaya çalışılmıştır. Soru cümleleri aynı zamanda yapıtların düğümünü de ortaya koymaktadır.

“Küçük Cemşit’in anası hasta. İyileşmesi için ilçeden ilaç almak gerekiyor. Cemşit karda kışta yollara düşüyor. Tipiyle, çığ tehlikesiyle, aç kurtlarla başa çıkıp köyüne dönebilecek mi? *Bir solukta yüreğiniz pır pır okuyacaksınız.*” (Karlı Yollarda, Arka Kapak Yazısı)

Bu tanıtım yazısı ile yapıt arasında uyumsuzluklar bulunmaktadır. Cemşit tek başına yollara düşmez. Babasının yardımcısı ve yol arkadaşı olarak yollara düşer. Anlatı içinde “Aç kurtlar” hiç yer almazken tanıtım yazısındaki abartı ve korku söylemiyle okurun ilgisi çekilmeye çalışılmaktadır.

“Küçük bir uzay aracı düşünün. İçinde kaptan ve on bir çocuk var. Deniz’in babaannesini de unutmamak gerek tabii. Aracımız uzayın derinliklerine doğru yol alırken acaba yolcularımızı neler bekliyor? *Her satırında kahkahanızı tutamayacağınız bir serüven.*” (Uzay Dolmuşu Kalkıyor, Arka Kapak Yazısı)

Kimi yapıtların arka kapak yazılarında ise okurun algılaması ve ulaşması gereken yargılara yer verilmektedir. Bu kullanımlar okurun merakını söndürecek ve okurun okuma sürecinde düşünme ve düş kurmasına engel olacak niteliktedir.

“Güzel ayakkabıları olmayan, bir lastik çizme alınınca da uçarcasına sevinen Osman’ın gecekonduda geçen yaşamı var romanımızda. Üstelik lastik çizmenin başından geçmiş gibi, o çizmenin ağzından anlatıyor yazarımız Muzaffer İzgü. *İlgiyle okuyacaksınız.*” (Çizmeli Osman, Arka Kapak Yazısı)

“Geçimlerini sağlamak için Çukurova’da pamuk toplayan iki yoksul köylü çocuğunun zorlu yaşam savaşımı, *elinizdeki olanakların ve sahip olduğumuz şeylerin değerini anlatıyor bize.*” (Kara Pamuk, Arka Kapak Yazısı)

Bazı arka kapak yazılarında ise bilişsel özelliklerden hareket edilmiştir. Yapıtın konusuyla çocuğun dış dünya bilgisi ilişkilendirilerek okurda merak duygusu uyandıran açıklamalara yer verilmiştir.

“Hepimizin yararlı bir hayvan olarak tanıdığı, kimimizin de biraz korktuğu arılar hakkında neler biliyorsunuz çocuklar? *Kış nasıl geçirdiklerini, minicik bir arının arkadaşları için neleri göze alabileceğini merak ediyormusunuz?*” (Arıcık, Arka Kapak Yazısı)

Bazı arka kapak yazılarında ise metin dışı bildirimler yoluyla okurun dikkati çekilmek istenmiştir.

“Sevgili çocuklar, okuduktan sonra anne-babanıza, ‘Bunu mutlaka siz de okuyun’ dediğiniz bir kitap oldu mu? Bülbül Düdük o kitaplardan biri.” (Bülbül Düdük, Arka Kapak Yazısı)

“Çocukların ‘yazar dede’si Muzaffer İzgü’nün yeni kitabı hem kız hem erkek çocukların ilgisini çekecek pırıl pırıl altı öyküden oluşuyor.” (Gelin Bebek, Arka Kapak Yazısı)

Yapıt içi tasarım özelliklerinde de çoğunlukla resimler ayrı bir sayfaya yerleştirilmiştir. Çok az resimde ise yarım sayfa uygulamasına gidilmiştir. Resim ile metinlerin iç içe girdiği bir tasarıma yer verilmemiştir. Resimler, yapıtta anlatılan olayı betimler niteliktedir. Çocukların düzeylerine göre seçilen harfler, karakter ve büyüklük (punto) bakımından çocukların okumasını kolaylaştırıcı niteliktedir.

Kitaplar dış yapı özellikleri bakımından birbiriyle uyumludur. Kitaplar arasında ölçüsüzlük bulunmamaktadır. Kitaplık oluşturmaya uygundur. Çocukta kitaplık kurmayı isteklendirecek özelliklere sahiptir.

4.1.2. Muzaffer İzgü’nün Çocuk Kitaplarındaki Resimlerin İncelenmesi

Çocuk edebiyatı yapıtlarının üretiminde çok az da olsa yazar-çizer ortaklığıyla karşılaşılmaktadır. Çizer-yazar tarafından üretilen yapıtlar yazılı metin ile görsel metin arasında sıkı bir bağ kurulmasını sağlamaktadır. Her iki üretim birbirinin ayrılmaz bir parçası durumundadır. Örneğin, Küçük Prens gibi yapıtlar bu doğrultuda üretilmiş olan görsel ve dilsel metin birlikteliğinin en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır. Çevrildiği tüm dillere aynı resimler eşlik etmektedir. Bunun dışında yazar ve çizerin ayrı olduğu yapıtlar yer almaktadır. Muzaffer İzgü’nün yapıtları değişik çizerler tarafından resmedilmiştir. Bu bölümde İzgü’nün yapıtlarında yer alan resimler incelenmiştir. İncelenen yapıtların çizerleri Ek 4’te gösterilmiştir. İzgü’nün bu araştırmada çözümlenen yapıtlarını on farklı çizer resimlemiştir. Bu çizerlerin resimleri iki ayrı kategoride biçimlenmektedir: Gerçekçi ve karikatür tarzı. İzgü’nün yapıtlarında yer alan çizimler daha çok gerçekçi resimlerden oluşmaktadır. Bassa (2013:204), çocuk kitaplarında kullanılan gerçekçi resimlerin çocukların günlük yaşamla ilgili bilgi edinmelerini ve duygudaşlık (empati) kurmalarını amaçladığını vurgulamaktadır. İzgü’nün yapıtlarını

resimleyen çizerlerden Semih Balcıoğlu ve Mustafa Delioğlu karikatür biçimini yeğlerken diğerleri gerçekçi biçimleri benimsemişlerdir

Kaya (2000:184), çocuk kitaplarında yer alan görsellerin özelliklerini şu şekilde belirlemektedir: “Nitelikli bir resimleme (illüstrasyon) için, çizer metni iyi anlamalı, mekan ve tipleri bu anlam doğrultusunda oluşturmalıdır. Metindeki olay nedir, atmosferi nasıldır? Hareketli-durağan, neşeli-hüzünlü... Tipler, mekân ve nesnelere arasında biçimsel bağ nasıl kurulmalıdır?” Bu belirlemeler doğrultusunda resimler incelendiğinde İzgü'nün yapıtlarında kullanılan mekân dolgusunun gözardı edildiği gözlenmektedir. Uzamsal yapıdan koparılmış olan çizimler bir bütünce oluşturamamaktadır. Resim 1’de yer alan elinde zarfla duran üzgün adam figürü öykü okununcaya kadar çok anlam ifade etmemektedir. Resim 1 “Yumurtadan Çıkan Öğretmen” adlı öykü kitabında yer alan “Sarı Zarf” adlı öykü için çizilmiştir. Herhangi bir anlam ilişkisi olmamasına karşın “Çizmeli Osman” adlı romandan alınan Resim 2’de yer alan karakterler birbirine çok benzemektedir. Bu benzerlikler bir sanatçı duyarlılığıyla gerçekleştirilen çizimden çok klişe çizerliğe işaret etmektedir



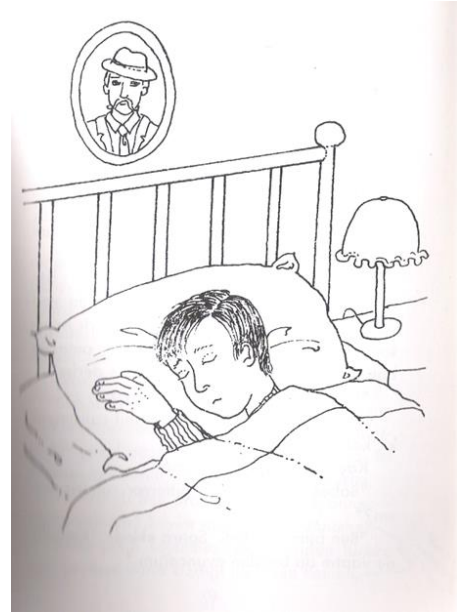
Resim 1. (Renda, Sarı Zarf)



Resim 2. (Renda, Çizmeli Osman)



Resim 3. (Renda, Beden Eğitimi Desinde)



Resim 4. (Renda, Dedem Çerçeveden çıktı)



Resim 5. (Renda, Uzay Karpuzu)

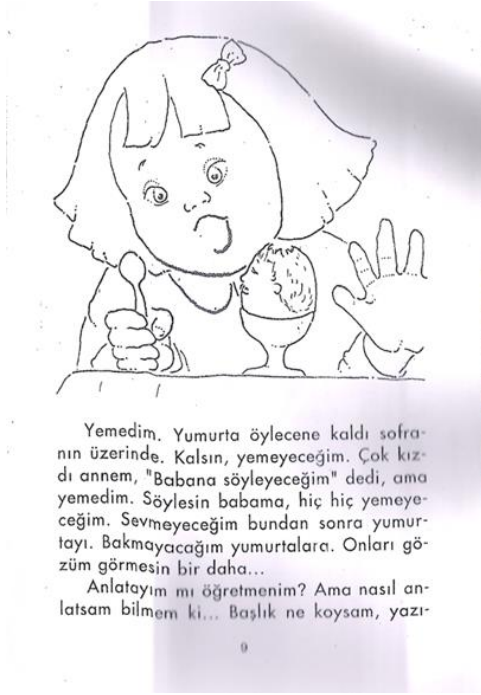


Altın dişli Zero Emmi'yi, o adamlara göstererek;

- Asıl itin başı bu, dedi.

Adamlar, Zero Emminin kollarından yapıştılar, onu cipin içine koydular. Diğer dört kişi, uyuyan bebeleri bile kaldırdılar, bir bir yorganların altına, sepetlerin ardını aradılar. Aradıkları Refo Emmi'mdi. Hep titredik, hep

Resim 6. (Renda,Kara Pamuk)



Resim 7. (Renda, Yumurtadan Çıkan Öğretmen) Resim 8.(Balcioğlu, Kuzum)

Resim 3,4,5,6 ve 7'de uzamsal bütünlükten yoksun çizimlere yer verilmiştir. Uzamsal kopukluk resimlerin anlatım gücünü zayıflatmaktadır. Resimler boşluktaymiş gibi bir algı oluşturmaktadır.

Balcioğlu'nun (Resim 8.) görselleri daha çok karikatür özelliği göstermektedir. Oranlamalar ve resim hareketliliği abartılı olarak kurgulanmıştır. Metinlerle iletişim kurmaktan uzak çizimlerdir. Yalnızca çocuğun kitabı okuma sürecinde bir boşluk oluşturarak dinlenmesine ve dikkatini toplamasına olanak verir niteliktedir. Başka işlevi yoktur. Karikatür tarzı resimlemelerin anlatım olanaklarını içermemektedir. "Karikatür tarzı resimlerde sanatçı sadece öykünün yazınsal yorumunu yapmaz aynı zamanda sözcüklerin ardındaki anlamı da irdeler. İnce zekâ, yaratıcılık ve mizah ortaya çıkararak okuyucunun öykünün çeşitli düzeylerinde bunları deneyimlemesi sağlanır" (Bassa,2013:204). "Çocuk kitaplarındaki resimlerin önemli bir işlevi de çocukların dağınık olan ilgilerini bir noktada (resimde) yoğunlaştırabilmek, onlarda öykü, masal dinleme isteği uyandırabilmektir." (Sever,2008:167)



Resim 9. (Yaren, Gümüşlü Kupa) Resim 10. (Yaren, Bülbül Düdük)

Cavit Yaren de yapıtlarında farklı kitaplar için hazırladığı çizimlerde aynı klişelerden oluşan çizgi karakterlere yer vermektedir: Resim 9. ve Resim 10. “Gümüşlü Kupa” adlı öykü için yapılan çizimdeki karakterler ile Bülbül Düdük adlı roman için çizilen karakterler benzerlik göstermektedir. Aynı özellikler Nilgün Bayraktaroğlu’nun çizimlerinde de gözlenmektedir (Resim 11-12-13). Bütün karakterler neredeyse aynı yüz hatlarına sahiptir.



Resim 11. (Bayraktaroğlu, ırağım Yako)



Resim 12.(Bayraktaroğlu,Boncuk)



Resim13. (Bayraktaroğlu, Hamlet)



Resim 14. (Kırcı, EŖeđin Türküsü)



Resim15. (Kırcı, Uçan Eşek)



Resim16. (Kırcı, Konuşan Balon)

“*Uçan Eşek*” adlı romandan alınan Resim 15 Şükran Kırcı tarafından çizilmiştir. Bu resim metin resim ilişkisinin gözardı edildiği çizimler arasında yer almaktadır. Metinde değirmenci “...yaşlı, aksakallı bir adamdı”(s.28) şeklinde tanımlanırken çizimde bu özellikler görülmemektedir. Yine Kırcı'nın resimlediği *Konuşan Balon* adlı kitapta da benzer hata bulunmaktadır. İlgü çocuk kitaplarında fiziksel betimlemelere çok az yer vermektedir. Çizer bu betimlemeleri göz ardı ederek resimlemelerde bulunmuştur. “Baloncu şaştı, balonlarına baktı, Pembe Kız'a baktı, **uzun bıyıkları** oynadı, burnu oynadı, kaşları kalkıp indi.”(s.20) Bu betimlemenin tersine bir çizim yer almaktadır. (resim 16)

Şükran Kırcı'nın diğer yapıtlar için gerçekleştirdiği resimlemelerde de karakter benzerliklerine yer verilmektedir. Bu benzerlikler de sanatçı duyarlılığına dayanan resimlerden çok klişe çizimleri ortaya koymaktadır.

4.2. Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının İçerik/ Kurgusal Çerçevesinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi

4.2.1. BİSİKLETİM VİZ VİZ

KONU ve KURGU

Ali ile Hilmi'nin bisiklet almak için gösterdikleri çaba anlatılmaktadır. Ali ile Hilmi çalışkan ve çok iyi anlaşılan iki arkadaştır. Sınıflarını geçip iyi bir tatili hak etmişlerdir ancak her ikisinin de ailelerinin durumu iyi olmadığı için isteklerini çalışarak elde etmek zorundadırlar. Ali, çok istediği bisikleti alabilmek için geçen yaz tatilinde simit satmış ama amacına ulaşamamıştır. Bu sene de aynı işi yaparak isteğine ulaşmaya karar verir. Hilmi'yle de konuşarak tatilin ikinci günü çalışmaya başlarlar. Yaptıkları iş hiç de kolay değildir. Sabahın erken saatlerinde başlayan, çeşitli güçlüklerin yaşandığı buna karşılık kazancı da bol olmayan bir iştir. İki arkadaş hayallerini süsleyen bisikletleri o kadar çok istemektedir ki tüm zorluklara katlanırlar.

Çocuğun duygu ve düşünce dünyalarına uygun olarak çeşitli istekleri bulunabilir. Bisikletim Vız Vız'da da Ali'nin tutkuya dönüşen bisiklet isteği ele alınmaktadır. Bisiklet, her yaş ve sosyal grup içinde bulunan çocukların ilgi gösterdiği bir oyuncaktır. Sosyo-ekonomik durumu düşük çocuklar içinse ulaşılması pek kolay olmayan bir oyuncaktır. Bir bisiklete kavuşmanın düşünüyü kurmak ve bu düşü gerçeğe dönmek için verilen çaba çocuk dünyasına uygundur.

Konunun ele alınışında gerçekçi yaklaşıma yer verilmiştir. Olayların anlatımında sosyo ekonomik ilişkilerin çocukların yaşamlarındaki etkilerinden yararlanılmıştır.

Romanda açık çatışmalara yer verilmemiştir. Sosyo-ekonomik ilişkiler doğrultusunda çocukların tutkuya dönüşen istekleri ile ailelerin ekonomik yetersizlikleri arasındaki çatışma dolaylı olarak aktarılmaktadır. Çocukların çocukluklarını yaşayamayışı ailelerinin sosyo ekonomik özelliklerine bağlanmaktadır. Bu aktarım dolaylı olarak verilmektedir. Çocukların en büyük

ödülleri yiyeceler olması bu belirlemelerin en önemli ipuçlarını vermektedir: “Çarşıdan Ali'nin çok sevdiği pirzola alıp gelmiş, Ali'ye o gün doya doya et yedirtmişti... Ali'ye harçlık da vermişti.”(s.8) Başarılı bir karne getiren Ali'ye annesinin ödülü de yemekler üzerinedir. “ ‘Aferin sana Alim’ dedi. ‘Ben de sana çok sevdiğin bir yemeği yaptım.... Taze fasulye... Sonra tatlı da yaptım. Bil bakalım ne tatlısı?’”(s.9) Yiyecekler yaşam karşısındaki başarıların ödülleri olarak sunulmaktadır.

Bisikletim Vız Vız'da konuyu yapılandıran bir öge olarak olaylar neden sonuç ilişkileri içinde sunulduğu için çocuğun anlayabileceği bir nitelik kazanmıştır. Ana olaya yeni küçük düğümlerle eklenen yan olaylar yoluyla çocuk okurun merakı canlı tutulmaya çalışılmıştır. Herhangi bir mantık yanlışlığına düşülmemiştir.

İZLEK-TEMA

İzgü, bu yapıtında bütün algılarını insan üzerine odaklamıştır. Hedefleri olan insanın gerekli olan bütün gücü kendinde bulacağını anlatmaktadır. Anlatıda insanı amacına ulaştırmak için ne bir sihir ne de doğaüstü bir güce başvurulmuştur. İsterse bir çocuğun da zorlukların üstesinden gelebileceği, kendi yaşantısına yön vereceği dile getirilmiştir.

Okurda uyandırılmak istenen etki çocuğun anlama düzeyine uygun olarak tasarlanmıştır. Sorumluluk duygusu, doğa sevgisi, arkadaşlık ilişkilerindeki paylaşım ve dayanışma gibi izlekler yer yer sezdirilecek şekilde yer yer de açıkça belirtilerek kurgulanmıştır.

İzgü, yapıtın tamamında yaşamdan hareket etmektedir. Ana karakterler olan Ali ve Hilmi'nin düşleri de kaynağını yaşamdan almaktadır. Her ikisi de yaşamdan soyutlanan karakterler değildir. Tam tersine her ikisi de yaşamın içine yerleştirilerek kendi yaşamlarını sürdürebilme becerileri denetlenmektedir. Bu özellikleri bakımından da Muzaffer İzgü bu yapıtında

çocukta yaşama, insana, doğaya ilişkin duyarlılık kazandırabilecek özellikler kurmayı başarmıştır.

İLETİ

Bisikletim Vız Vız adlı yapıtta hem açık hem de örtük iletiler yer almaktadır. Temel iletisi ‘çalışan başarır’ tezi üzerine kurgulanan yapıtta kazanmanın tek yolunun çalışmak olduğu iletisine yer verilmiştir. Bunun dışında temiz olmanın önemi ve özbakım vurgusunun yer aldığı açık iletilere yer verilmiştir. Bu temel iletinin yanında yapıtın dokusunda yama gibi duran açık iletilere de yer verilmiştir. “Babası ayaklarını yıkamak için çoraplarını çıkartıyordu.”(s.16)

“Anneme söyledim, bana beyaz bir önlük yapacak. Önümüzde tertemiz bir önlük olursa daha çok simit satarız.”(s.18)

“‘Hele tırnaklar...’dedi. ‘Tırnakların kirli olursa, senden hiç kimse simit almaz.’ ”(s.18) Bu iletiyle de kötü davranışların sonuçları bakımından cezalandırılacağı vurgusuna yer verilmektedir.

Hedeflerine ulaşan Ali ile Hilmi’ye (dolayısıyla tüm çocuklara) son ileti de öğüt olarak bisiklet satıcısından gelmektedir. “ ‘Çok dikkatli binin çocuklar’ dedi ‘yolun sağından gidin, bisikletin üzerinde cambazlık yapmayın, hızlı sürmeyin, köşelerden birdenbire çıkmayın ve terliken su içmeyin!...’”(s.53)

Yazar bu yapıtında gerek açık gerekse örtük iletiler yoluyla insana ait erdemli yaşam biçimlerini ve onu var eden çevreyi bir bütün olarak görmekte ve göstermektedir.

KARAKTER ve KAHRAMAN

Romanın ana kahramanları olan Ali ile Hilmi benzer özellikler taşımaktadır. Ali ile ilgili bilgiler, anlatı içinde geliştirilerek değil de romanın hemen başında Ali ile ilgili bir ön bilgi verilerek gerçekleştirilir. Yazar bunu

öğretmenin konuşmalarıyla açıklar: “Çocuklar, Ali çok çalışkan bir çocuk”(s.5).

Ali ile Hilmi çalışkan, sorumluluk sahibi ve ailesine destek olan çocuklardır. Neredeyse kusursuz özellik taşımaktadırlar. Ali ile Hilmi'nin diğer roman kişilerle karşıt özellikler taşıdığı özellikle vurgulanarak anlatılır. “Hele bunların içinde Hamza adında bir çocuk vardı ki, hiç ödev yapmadan gelirdi okula. “Ali ona çok kez: ‘Bak Hamza, öğretmenimizin verdiği ödevi yapmazsan, sınıfta kalırsın. Yılsonunda biz gülerken sen ağlarsın...’ demişti ama bu sözler Hamza'nın bir kulağından girip, bir kulağından çıkmıştı.”(s.8) İyi kötü karakter ikilemi içinde Ali'nin konumu daha da netleşmektedir. Ali'nin bir yetişkin gibi Hamza'yı yönlendiren bu tutumları idealize edilmiş çocuğu imgelemektedir. Bu karşıtlıklar üzerinden ideal olmayan çocuğun cezalandırıldığına da tanık olunmaktadır: “Ali, Hamza'nın yanına yaklaştı. Hamza; ‘Keşke seni dinleseydim...’dedi. ‘Şimdi ben bu karneyi nasıl anneme babama gösteririm? Sınıfımı geçseydim babam bana bisiklet alacaktı. Şimdi bisiklet de almaz...”(s.8) “ ‘Nedim’le Murat nerede arkadaşlar?’ Hilmi; ‘Haberin yok mu?’ dedi. ‘Yok!’ ‘Onların ikisi de sınıfta kaldılar.’ ‘Yazık!’ ‘Niye yazıkmiş! Biz kışın oturup ders çalışırken onlar burada tek kale top oynarlardı. Şimdi sıra bizde. Şimdi de onlar baksınlar bize pencereden.’”(s.12)

Ali de Hilmi de devingen özellikler taşımamaktadır. Onlar anlatının başından olgun karakterler olarak tasarlanmıştır. Belirlenen bu karakter özellikleri romanın sonuna kadar aynı kalmıştır. Herhangi bir değişim yaşamamaktadır.

Ali'nin ailesi kıt kanaat geçindiği için Ali tutumludur. Verilen harçlığı harcamayıp annesine vermektedir. Hatta çalışıp kazandıklarını da annesine vermektedir.

Ali ve Hilmi kurallara uyan çocuklardır. Her anne babanın istediği türden kusursuz, ideal çocuk modelini simgelemektedir. “Annesinden izin

olarak sokağa çıktı.”(s.4) Bisikletiyle ilgili düşlerinde de kuralları ötelemeyen bir düşünüşe sahiptir. “İyice öğrenmeden hiçbir zaman çocukların arasında dolaşmayacaktı.”(s.11) Ali ile Hilmi bisiklet hayallerini yine bu kusursuzluk içerisinde kurarlar. “Bineriz bisikletlerimize, annelerimizden izin alırsanız, Soğukçeşme’ye gideriz”(s.14).

Hilmi simit satarken top oynayan çocukları görür. Çocuklar Hilmi’yle alay ederler. Parkta oynayan çocuklar Hilmi’nin karşıt özelliklerini taşımaktadır. Bu fark Hilmi’nin düşüncesinden şu şekilde aktarılmaya çalışılır: “Hiç parkın içinde top oynanır mı? Burada ne kadar güzel çiçekler var”(s.27) Hilmi’deki bu ifade biçimi doğaya ve çevreye duyarlı bir çocuk tipini ortaya koyarken diğer çocuklar onun karşıt karakteri oluşturmaktadır. Aynı duyarlılığa Ali de sahiptir. Onun da kendi eliyle diktiği bir çam ağacı vardır(s.38).

Romanın ana kahramanları olan Ali ile Hilmi daha çok davranışlarıyla geliştirilmiştir. Fiziksel özellikleri konusunda yalnızca bir oranlama yapmak amaçlı belirlemede bulunulmuştur. “Ah bir Ali gelseydi. Ali bu çocukların hepsinin hakkından gelirdi. Hilmi ufak tefek, zayıf bir çocuktur ama Ali öyle değildi; hem iri hem de güçlüydü.”(s.28)

ÇEVRE

Uzamsal çevre belirgin özellikleriyle ele alınmamıştır. Olaylar kent yaşam alanında geçmektedir. Kent yaşamının yansıtıldığı sosyo ekonomik çevre anlatıyı biçimlendirmektedir. Romanın kahramanları olan Ali ve Hilmi düşük sosyo ekonomik çevrenin insanlarıdır. Anlatının karakterlerinin temel çatışmalarını da bu sosyo ekonomik çevre oluşturmaktadır. Ali ile Hilmi yoksulluklarından kaynaklanan eksikliklerden emeklerini ortaya koyarak kurtulmaya çalışmaktadır.

DİL VE ANLATIM

İzgü, metinsel dokuyu oluştururken kısa ve yalın cümlelere yer vermiştir. Kahramanlarını konuşurken de devrik cümleler kullanmıştır.

Yapıtta kullanılan söz varlığı okurun dilsel gelişimini destekleyecek şekilde kurgulanmıştır. Anlaşılması zor olan kavram, terim ve deyimler yer almamaktadır.

“Omuzları çök-” deyimini yazınsal sezdirim yoluyla değil de doğrudan açıklanmıştır. “Ah yavrucuğum, babaların annelerin, yavrularının başarılarını gördükçe omuzları, göğüsleri kabarır. Ama o çocuk, yaramaz, tembel bir çocuk olursa, babalarının annelerinin omuzları nah işte böyle çöker.”(s.36)

Ali simit satarken bir at ve sahibiyile karşılaşır. Sahibi atına simit yedirmektedir. Atın sahibi bunu şöyle açıklar:“Hani, ‘külbastı yiyen at’ diye bir öykü vardı, biz ilkokuldayken okuma kitabımızdan okumuştuk... Sonra başka bir öyküde de şeker yiyen atı okumuştum, bizimki de simit yiyen attır.” açıklamasıyla metinlerarasılık özellikleri kurulmaya çalışılmaktadır. Simit yiyen at, merak ögesini artıran ve ana olayı destekleyen bir ara olay olarak yer almaktadır.

Sık sık duyuları devindiren dil kullanımlarına yer verilmektedir: “Yüzünü yıkarken, burnuna çok güzel çay kokusu geldi...”(s.38) “İşte, şu anda yanındaki çok güzel çay kokularını yeşil iğne yapraklarıyla emen çam ağacı, bu ağaçtı...”(s.38) “Az ilerde bir manav kırmızı kırmızı domatesleri tezgâhına dizmeye çalışıyordu.”(s.44) Ali ile Hilmi'nin düşlerini süsleyen bisikletler de kırmızı ve mavi renkleriyle vurgulanmaktadır. Her iki renk de çocukların dünyasına uygun özellikler taşımaktadır.

Çocukta duyuları devindirecek bir anlatıma yer verilmiştir. Özellikle görsellik ön plana çıkarılmaktadır. Bisikletin biri kırmızı diğeri ise mavidir. Koruk ekşisi, çay kokusu, yeşil iğne yapraklarıyla çam ağacı çocuğun duyularına yönelik algısal uyarımlar oluşturmaktadır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Bisikletim Vız Vız'da İzgü öğretici bir metin kurgusuyla karşımıza çıkmaktadır. Bunu ideal çocuk karakterleri olan Ali ve Hilmi ile gösterme yolunu seçmiştir. Çalışmayan çocukların sonunda cezalandırılacağı

düşüncesi vurgulanmaktadır. İletileri aktarabilmek için gereksiz ayrıntılara da girmektedir.

Anlatının ana izleğini ve çatışmasını bisiklete sahip olma isteği oluşturmaktadır. Bu isteğe ulaşmadaki en büyük engel yoksulluktur. Bu engeli aşmanın çeşitli çatışma biçimleri olabilir. Ali ile Hilmi bunu simit satarak-çalışarak aşma yolunu seçmişlerdir. Hedefe ulaşmak için yaşanan süreçte ana olayı destekleyen yan olaylara ve küçük çatışmalara yer verilmiştir. Parkta oynayan çocuklarla, Hilmi'nin tartışmaları anlatıda merak ögesini destekleyici bir gerilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çatışma da Ali'nin yardımıyla çözülmüştür. Sorun çözme yöntemi olarak da iri yapılı olmak ile kaba kuvvete yer verilmiştir.

Cinsel rollerde geleneksel aile yaşantısının etkileri yer almaktadır. 'Evin reisi babadır' algısı romanda yer almaktadır. Ancak bu yazarın cinsel rolleri savunduğu anlamına gelmemektedir. Düşük geliri ailelerin betimlenmesi olarak görülebilir. Evin tek gelir kaynağı babadır. Bu durum da ister istemez son sözü söyleyen kişi olmasına neden olmaktadır.

Anlatıyı daha ilgi çekici hale getiren bir diğer yan olay ise simit yiyen at bölümüdür. "Simiit" dediğinde kişneyen bir at çocuk okurda merakı canlı tutacak bir özelliktir.

Anlatıda yer alan açık iletiler, metnin yazınsal dokusunun zayıflamasına neden olmaktadır. Yan olay olarak eklenen çam fidanı bölümü ana olayı desteklemekten çok uzaktır. Ali'nin ideal çocuk tipi olarak geliştirilme çabası kurgunun yazınsallığını olumsuz etkilemektedir. Romanın karakterleri yaşamın bütün zorluklarının farkında olan çocuklardır. Yaşam zordur ve istekleri yerine getirmek kolay değildir. İsteklerini yerine getirmenin çeşitli yolları vardır. Bu yollardan zor olanını, çalışarak kazanma yolunu seçmektedirler.

4.2.2. Hayri Potur Harry Potter'a Karşı

KONU

İzgü'nün tamamen metinlerarasılık ilişkileri üzerine kurduğu bir yapıtıdır. Yazar, Harry Potter isminin çağrışımını Hayri Potur'la sağlayarak alternatif bir kahraman oluşturma yoluna gitmiştir. Bu yapıtında İzgü bir medya kültürü eleştirisi yapmaktadır.

Anlatıcı Hayri Potur'dur. Hayri doğmadan bir yıl önce dedesi Hayri'yi yitirmiştir. Doğduğu gün de babaannesinin ısrarları sonucunda dedesinin adı verilir. Küçük Hayri okula başlayana kadar her şey normaldir. Ancak okul müdürünün kahkahaları Hayri Potur'un dünyaca ünlü bir roman kahramanı ile aynı isme sahip olduklarını ortaya çıkarır: Biri Hayri Potur'dur, diğeri Harry Potter. Bu benzerlik Hayri'nin ilgi odağı olmasını sağlar. Babaannesiyile birlikte gidip Harry Potter kitabını alıp okumaya başlarlar. Bundan sonra hayatları kitabın düşsel dünyası ile gerçek arasında gidip gelecektir.

İzgü, Hayri Potur Harry Potter'a Karşı adlı yapıtının konusunu Türkiye'de ve dünyada büyük yankı uyandıran Harry Potter kitabı üzerine kurmuştur. Harry Potter, fantastik bir anlatının büyü dünyasının insanları nasıl etkilediğinin bir kanıtı olan bir yapıttır. Bu başarıda bir medya desteği (dayatması) de göz ardı edilemez. İzgü de Hayri Potur'la yapıtın derin yapı özelliklerinde abartılı anlatım yoluyla bir medya eleştirisine yer vermektedir. İzgü, Harry Potter'un sihirli dünyasına karşılık Hayri Potur'un düş dünyasını sunmaktadır. Düş gücünün zenginliğini çocuğun dünyasıyla da bütünleştiren İzgü, yapıtın konusunu çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun hale getirmektedir.

Çatışmalarla uyandırılan merak ile babaannenin anlattığı "uçan eşek" gibi fantastik öğeleri içeren öyküler çocukta okuma isteği uyandıracak şekilde kurgulanmıştır.

İzgü, çok kısa olan düğümlerle de okurun merakını canlı tutmaya çalışmaktadır. “Şişeyi kaptım ve bağırdım. –Dev ortaya çııık! Babaannem güldü. ‘Oğlum o benim öksürük şurubu’ dedi. ‘Aksırıklı öksürüklü bir dev ortaya çıkıversin işte. Dev ortaya çık!..’ Ben böyle der demez, odanın içinde; ‘Öhhhhöööö’ diye bir ses duymayalım mı? Babaannem de ben de korkudan havaya sıçrayıverdık. Şişe elimdeydi, yoksa dev arkamda mıydı?”(s. 30) Buna benzer soru cümleleriyle okurdaki merak duygusu canlı tutulmaya çalışılmıştır.

Harry Potter’daki şiddet ve gerilim öğelerine karşı bir duruş söz konusudur. Sihir ve düş ikilemi sık sık vurgulanmaktadır. Biri zenginlik diğeri tembellik olarak değerlendirilmektedir. Hayri Potur’un sihir gücü düşlerinden kaynaklanmaktadır. Babaanne bu duruma şu şekilde açıklık getirmektedir: “Var var, onun sihirleri var. Şimdi akşam yemeğini yiyelim, ondan sonra torunumun odasına gidelim, o yatağına yatsın, ben yanındaki koltuğa oturayım, onun ellerini tutayım, sonra bir güzel halımıza binip sihirlere dünyasına uçup gidelim...” (s.45)

İZLEK-TEMA

Düşlerin, doğaüstü güçlerden daha üstün olduğu gerçeği vurgulanmaya çalışılmaktadır. Sık sık düşünce gücünün kaynağının düşler olduğu vurgulanmaktadır. Çocuklar ne kadar düş görürse o kadar düşünce gelişimi bakımından ilerler mantığı ön plana çıkmaktadır. “Peki ya düşlerim...” demektir sık sık Hayri Potur. Düş kurmak ve yeni dünyalar oluşturmak çocukların genel özellikleri arasında yer almaktadır. Sihre karşı düşlerin gücünü tercih etmiştir. Bu yönüyle de ele alınan konu bütünlenmektedir. Okurda bırakılmak istenen etki çocuğun anlama düzeyine de uygundur. Hayri Potur, çocuklara dayatılan sihir dünyasına çocukların hayal dünyasıyla karşı çıkarak hayatın gerçeklerini ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Yazar, kendini kurgulanan sihirli dünyalara kaptıran insanlara karşılık; yaşam gerçekliğinin ayırıcında olan insanları hedeflemektedir.

İLETİ

Anlatı içinde açık ve örtük iletilere yer verilmektedir. Hayri Potur'un silahları sevgiden oluşmaktadır. Şiddetle dolu olan dünya gerçekliği yerine sevgiye dayalı yeni bir dünya isteği vurgulanmıştır. Bu ileti açıkça Hayri Potur'un sözleriyle şu şekilde aktarılır. "Yooo, biz insan kellesi uçurmayacağız. İnsan kafalarına kuş tüyünden yastıklar yapacağız, mutlu uyusunlar, mutlu düşler görsünler diye. Kar çiçeklerinden yorganlar yapacağız, insanlar üşümesinler diye. Güneşten tutam tutam ışık alıp insanların gözlerine serpeceğiz, umutla baksınlar, ıslıl ıslıl baksınlar diye... Şiddet yok, sevgi var... Bizim sihrimiz sevgi babaanne... Bana, senin, babamın, annemin öğrettiği sevgi..."(s.34)

Bunun yanında örtük iletilere de yer verilmiştir. Anlatının sonunda gelen televizyon yapımcılarıyla kurulan konuşmalarda da örtük bir şekilde medya eleştirisine yer verilmektedir. O bölümde kullandığı alaycı dil iletinin örtük bir şekilde sunulmasını sağlamıştır. Yine uçan eşek bölümü de örtük iletiler içermektedir.

Örtük iletilerde ironik dil kullanımlarıyla yazınsallık kurgulanırken açık iletilerde öğretici metinlerin dil özellikleriyle karşılaşılmaktadır.

İzgü, iletilerinde yaşama ve insana ilişkin duyarlılıkları geliştirmeyi hedeflemektedir. Sihrin gücünü elinde bulunduran kolaycı insanlara karşılık, yaşam mücadelesine düşleriyle renk katan insanları yüceltmektedir.

KARAKTERLER

Romanın ana karakterleri Hayri Potur ve babaannedir. Babaanne doğduğu andan itibaren Hayri'nin bütün yaşamında etkili olmuştur. Hayri'ye isminin verilmesinden hangi okula gideceğine kadar anne ve babayı etkisiz bırakarak kendi isteklerini yaptırabilen, çok çene, kurnaz ve uyanık birisidir. Aynı zamanda Hayri'nin en yakın arkadaşıdır. Yaşı bakımından olmasa da

davranışları bakımından Hayri'ye en yakın olan kişidir. Çocuk ruhundan anlayıp o şekilde davranan bir yetişkindir.

Hayri'nin fiziksel özellikleri üzerinde pek durulmasa da Harry Potter ilişkisi kurulduktan sonra ona benzediği ortaya çıkmaktadır. Fiziksel özellikleri bakımından benzerlik gösterirken davranışlar bakımından Hayri, Harry'nin alternatifidir. Harry Potter'a karşı oluş bu zihinsel farklılıktan kaynaklanmaktadır. İzgü, Harry Potter'ın üstün karakter özelliklerinin karşısına insancıl özellikleriyle ön plana çıkan alternatif bir karakter yaratmaya çalışmaktadır.

Kendisini düşlerle besleyen Hayri Potur'un fantastik öykü yarışmasında birincilik ödülü alması da kendi becerileriyle öne çıkan çocuk vurgusuna yer verilmektedir.

Karakterler anlatı boyunca bir değişim göstermemektedir. Karakterlerde en başından olgun olan, tamamlanmışlık söz konusu olduğu için olumlu ya da olumsuz bir değişim gerçekleşmemektedir. Kitapta ideal, kusursuz çocuk ve yetişkinlere yer verilmiştir. Kötüyü simgeleyen Valdemort ise tam kötüdür. Nedenli nedensiz kötülük yapma isteği olanı simgelemektedir. Kahramanlar arasında kesin bir iyi kötü ayrıştırmasına gidilmiştir.

ÇEVRE

Gerçek ve düşsel çevre tasarımına yer verilmiştir. Gerçek çevre gündelik yaşamın anlatıldığı çevredir. Okul ve ev arasında değişiklik göstermektedir. Düşsel çevre ise Harry Potter kitabından esinlenerek oluşturulan çevredir. Düşsel çevre yapının iletilerininin de sunulduğu, eleştirel tutumun sergilendiği çevredir.

DİL VE ANLATIM

Birbirini çağrıştıran sözcüklerin birbiri ardınca sıralanması da anlatıma renk katmakta çocuk okurken zevk almasını sağlamaktadır. “Bak bak şuna bak, kaşlar yıkık yıkık, burun kalkık kalkık, kulakları dikik dikik.”(s7)

“Evet biberinde tinton, cinton, minton vardı...”(s.84)

“Evet sumaklı, tokmaklı, dokunaklı...”(s.84)

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

İzgü, konuyu daha önceden üretilmiş bir yapıtın kurgusu üzerine kurduğu için bir metinlerarasılık söz konusudur. Bu durum yapıtın anlaşılmasında çeşitli sorunların oluşmasına neden olmaktadır. Anlatının düşünce ile gerçek ikilemi üzerine kurgulanması konunun anlaşılmasını güçleştirmesine karşılık kullanılan dille kurulan gülmeceli anlatımla çocuğa göre bir anlatım kurulmuştur.

Bu yapıtın en belirgin özelliği eleştirel bir mizah dili kullanmasıdır. İronik anlatım zekice uyarlanan isimler ve eleştirilecek olanın alternatifini yine kendisinden çıkartması başarılı bir kurmacayı ortaya çıkarmaktadır. Anlatımdaki içtenlikli, soru cümleleriyle oluşturulan merak öğeleri, dil ve anlatımı başarılı kılmaktadır.

4.2.3. KARA PAMUK

KONU

Kara Pamuk'ta zor yaşam koşulları altında ezilen insanların öyküsü anlatılmaktadır. Olaylar Rayifo adlı 11 yaşındaki bir çocuğun bakış açısından anlatılmaktadır. Rayifo kış ve yaz mevsimlerinin hüküm sürdüğü, baharın hiç yaşanmadığı bir dağ köyünde yaşamaktadır. Bir kış gecesi babası aniden rahatsızlanır. Yardıma Bedo Emmi gelir ama baba kurtarılamaz. Babasının mezara konulması onu çok etkiler. Bundan sonra evin erkeği Rayifo olacaktır. Annesi ve kız kardeşi Miyesser'le yaşamın sıkıntılarına katlanmak ve her türlü zorlukların üstesinden gelmek gibi bir görevi vardır artık. Yaşamlarını sürdürebilmek için yaz aylarında köyce Çukurova'ya pamuk toplamaya giderler. Pamuk vakti geldiğinde iş tutabilen herkes köy meydanında toplanarak yola koyulurlar. Yolculuk önce yaya olarak başlar. Ardından mekine (traktör) ile sürdürülür. (Makine sözcüğü yerel ağız özellikleriyle kullanılmıştır.) Yolculuk başından sonuna kadar olumsuz koşullarda devam eder. Köylüler, pamuk tarlasına geldiklerinde de koşullar çok farklı değildir. Bu olumsuz koşullardan dolayı Miyesser'i yılan ısırır. Kâh sırtta kâh kucakta Miyesser hastaneye ulaştırılır ve kurtarılır. Bu arada insanlar bütün güçleriyle çalışmaya devam etmektedir. Tarla sahibiyle köylüler arasında anlaşmayı sağlayan Altın Dişli, emeklerinin karşılığını her geçen gün azaltarak verir. Bu duruma dayanamayan Refo Emmi, Altın Dişli'yi döver ve kaçar. Bundan sonra köylü ve Altın Dişli arasındaki gerilim artar. Onbeş günlük alacaklarını vermeden tarladan çıkarmak ister. Köylü de pamuğa el koyarak alacağını tahsil etmek ister. Araya jandarma girerek köylüyü emeğinin karşılığını almadan tarladan çıkarır. Köylü kendini yine tozlu yollarda bulur.

Kara Pamuk'ta ulaşım bakımından kente uzak olmanın yetersizlikleri karşısında sorunlar yaşayan, güç doğa karşısında ezilen ve en önemlisi de emeklerinin karşılığını vermeyenler tarafından sömürülen insanların öyküsü anlatılmaktadır. Tüm bu ezilmişlikleri yaşayan insanların öyküsü 11 yaşında bir çocuğun gözünden aktarılmaktadır.

Kara Pamuk adlı yapıtta anlatılan konu çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun değildir. Toplumsal bir sorun olan çocuk işçiler konusu anlatının sadece bir boyutunu oluşturmaktadır. Ağaların merhametine bırakılan köylüler, doğa koşulları altında ezilen, uzaklığın bütün olumsuzluklarını yaşayan, eğitimsizliğe mahkûm edilen, köle gibi çalışmalarına karşın emeklerini alamayan insanların öykülerine yer verilmektedir. Bütün bu iç içe girmiş anlatılar çocuk edebiyatı yapısından beklenenlerin çok üstünde bir algılamayı ve bilgi birikimini gerektirmektedir. Anlatıcısının ve ana kahramanının çocuk olmasının dışında çocuk edebiyatının hiçbir özelliğine yer verilmemektedir. Yapıtta çocuk gerçekliğinden çok toplumcu gerçekçi bakış açısıyla çalışan çocukların sorunlarının ele alındığı bir konuya yer verilmiştir.

Kara Pamuk adlı yapıt başlığından başlayarak bir ironiyi (tersinleme) barındırmaktadır. Yapıtın anlaşılabilmesi için metni oluşturan öğelerin metin dışı bildirimlerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu bakımdan çocuğun yetersizliği bilgi düzeyiyle bu ilişkileri değerlendirerek çatışmaları anlamlandırması mümkün değildir.

Roman, doğa-insan, insan-insan çatışmalarına yer vermektedir. Roman kahramanı Rayifo bu çatışmalardan etkilenen ancak olaylar karşısında edilgen bir kişilik olmaktan öteye gidememektedir. Yaşanan tüm çatışmaların en önemli mağduru Rayifo'dur. Konunun ele alınışı göz önüne alındığında çatışmalar çocukların anlamlandıracağı özellikte değildir. Çatışmalar kurgulanırken şiddet öğelerine yer verilmiştir. Şiddet, fiziksel ve zihinsel şekilde sürmektedir. Bu şiddetten etkilenenlerin trajedisi romanın hüznü bitmesine neden olmaktadır. Emeğin karşılığının alınamamasına bağlı olarak duygusal etki oluşturulmuştur. Aşırı duygusallık yer almaktadır. Romanda sorunlar iletişimin kalkması, çıkarlar için insanların emeklerinin sömürülmesi üzerine kuruludur.

İZLEK

Kahramanın önce babasını kaybetmesi, ardından da emeklerinin karşılığını alamamaları ve her ikisinde de yapacak bir şeylerinin olmaması hüznün temasını egemen kılmıştır. Rayifo'nun yaşadığı her iki olay da imgesel anlatım yoluyla sunulmuştur. Rayifo'nun, tarladan çıkarken avuçlayarak aldığı pamuğu sıkması hüznün duygusunun öfkeye dönüştüğünün göstergesidir. Kaybeden insanların öyküsünün anlatıldığı Kara Pamuk adlı romanda hüznün teması konuyu bütünlemektedir. Mutsuz sonla biten bir izleğe yer verilmiştir.

Roman boyunca iki yaşam biçimi üzerine düşünülmüştür. Emekleriyle yaşayanlar ve hiç çalışmadan yaşayanlar. Mülkiyet kavramının sorgulanmaya çalışıldığı bu kurgu ezilen insanların tragediyalarına bağlanmıştır. Uyandırılmak istenen etki çocuğun yaşama ilişkin bir duyarlılık geliştirmesine uygun değildir. Adaletin olmadığı yerde hüznün ve acı vardır. Metin konu ile izlek arasında sıkı bir ilişki kurularak anlatılmıştır.

İLETİ

Kara Pamuk'taki iletiler çocuğun anlama evrenine uygun değildir. Yapıtın kahramanının çocuk olması yapıtın iletilerinin de çocuğa göre olması anlamına gelmemektedir. İzgü bu yapıtında çocuğun bakış açısından yararlanmasına karşın anlatılanlar çocuğun dünyası değil, çocuğun yaşadığı dünyadır. O dünya da çocuk büyük ayrımı yapmamaktadır. İzgü, tüm acımasızlığıyla sürüp giden ve üretim ilişkilerinden kaynaklanan sömürüyü anlatmaktadır. Bu bakış açısı da toplumcu gerçekçi sanat anlayışının bir yansımasıdır.

Romanda mülkiyet kavramından hareketle haklılık haksızlık ilişkileri içinde emeğin yeri sorgulanmaya çalışılmıştır. Bu iletileri çocukların anlamlandırması zordur.

İletiler, kahramanların dilinden açıkça ortaya konulmuştur. Yoksulluk her yönüyle dile getirilmiştir: "Köyümüzün okulu da yoktur, öğretmeni de yoktur."(s.11) "Bizim köy yoksulmuş, eğleşmeye bile değmezmiş. Zaten bu

bizim on bir evi başka bir ağa kovmuş yurdundan.”(s.11) “Bu ovada ağa öyle bol ki, toprak öyle çok ki. Ağalar bölüşmüşler toprağı, kocaman kocaman bölüşmüşler.”(s.31) Köylülerin Altın Diş’e ağanın iti adını takması da iletilerin yönlendiriciliğini sağlamıştır.

KARAKTERLER

Kahramanların ayırımında iyi-kötü, sömüren-sömürülen ayırımına gidilmiştir. İyi grubunu emekleriyle yaşayan, ayakta kalmaya çalışan köylüler oluştururken; kötülerini ağalar, Altın Diş ve adamları oluşturmaktadır. Bu yaklaşım toplumcu gerçekçi edebiyatın bir özelliğidir. Karakterlerde bir devinim yer almamaktadır. Herhangi bir değişimi de yaşamamaktadır. Romanın sonunda durağan olarak sunulan karakterler yaşadıkları haksızlıklara karşı eyleme geçerek değişimi yaşamaktadır.

Yapıtın ana kahramanı ve anlatıcısı Rayifo’dur. Rayifo, okuma yazması olmayan, askere gidinceye kadar da okuma yazmayı öğrenmesi de mümkün görünmeyen, yoksul bir dağ köyünde doğmuş bir çocuktur. Dünyadaki olup bitenden haberi olmayan 11 yaşındaki bu çocuk, babası ölünce “evinin eri” olmuştur. Rayifo çocukluğunu bir tarafa bırakarak anne ve kardeşini sahiplenmiştir. Rayifo daha çok bir gözlemci gibi sunulmuştur. Olaylar karşısındaki duygu ve düşüncesi işlenmemiştir.

ÇEVRE

Romanın kurgusunda uzamsal çevre önemli bir yer tutmaktadır. Öykü, yaşam koşullarının zor olduğu bir köyde başlar. Roman karakterlerinin en önemli çatışmasını bu zor doğa koşulları oluşturmaktadır. Köy, uzaklık kavramıyla birlikte geri kalmışlığı simgelemektedir. Köyün reel bir adı yoktur. Aynı özellikteki bütün köylerin steryotipidir. Bir diğer uzamsal yapı ise reel bir gerçeklik olarak var olan ve Türk edebiyatına da sıkça konu olan Çukurova bu anlatıda da mülkiyet ve emek ilişkilerinin sorgulandığı bir uzam olarak karşımıza çıkmaktadır.

DİL VE ANLATIM

Romanın adı bir alışılmadık bağdaştırma ile başlamaktadır. Beyaz olan pamuk zulmün ve kötülüğün anlatımı olan “kara” sözcüğüyle yeni bir öbekte okura sunulmuştur. Bu öbek anlatılacak olan öyküde güzelliklerin anlatılmayacağıının ilk göstergesini oluşturmaktadır. Bu tarz yazınsal kullanımlar roman içinde de kullanılmıştır: “Karpuz çekirdeği gibi gözleri, alıç eriği gibi ağzı vardı.”(s.5) “Yapışıyor insana sıcak, kardaş gibi kucaklıyor, istediğın kadar it, yok bırakmaz seni.”(s.29) “Güneş tepede. Tekerlek ateş.”(s.29)

Karakterlerin konuşmalarında yerel dil özelliklerine yer verilmektedir. Herhangi bir yabancı sözcüğe yer verilmediği gibi yerel kullanımlarda yer alan “yekin-” gibi Türkçe sözcüklere de yer verilmiştir.

Anlatıyı oluşturan dil ve anlatım, okunabilirlik özellikleri bakımından çocuk okurun düzeyine uygun olarak kurgulanmıştır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Kurgu bakımından en sağlam yapıtlarından biridir. Bir iki yerde kırılmalarla (flash-back) geriye dönüşler yapılmakla birlikte bu durum anlaşılmayı güçleştirmemektedir. Karmaşık olmayan bir anlatıma yer verilmiştir. Var olan ayrıntılar konuyu geliştirme üzerine odaklanmıştır: Yokluk ve yoksulluk.

Anlatı boyunca atılan ara düğümler merak öğelerini canlı tutacak niteliktedir. Anlatının hemen başında Rayifo'nun babasının rahatsızlanması “Acaba iyileşecek mi?” sorusunu oluşturmaktadır. Bu sorunun cevabı çok kısa bir sürede alınır. İkinci düğüm “Aile ne yapacak?” sorgusuyla atılmaktadır. Bu soru Rayifo'nun evin eri olmasıyla yanıtını bulmaktadır. Yolculuk boyunca anlatılan ayrıntılar Rayifo'nun ve köylülerin yoksulluklarının dökümü niteliğindedir. Miyesser'i yılanın sokması da yeni bir düğümü oluşturmaktadır: “Miyesser kurtulacak mı?” Uzun bir koşuşturmadan sonra Miyesser hastaneye yetiştirilerek kurtarılır. Son olarak da Altın Diş ile köylüler arasında yaşanan tartışmalar “Kim istediğini alacak?” sorusunu kurmaktadır. Yapıt bu sorunun yanıtı verilmeden açık uçlu bir sonla tamamlanmaktadır.

4.2.4. KORKAK KAHRAMAN

KONU

Şemsi adlı bir çocuğun korkularıyla yüzleşmesi anlatılmaktadır. Şemsi annesiyle birlikte babasından kalma eski bir evde yaşamaktadır. Şemsi çok korkak bir çocuk olduğu için doğru dürüst sokağa bile çıkamamaktadır. Zamanla büyüüp delikanlılığa adım atmasına karşın bu korkusunu yenememiştir. Hatta korkusu artmıştır. Annesi temizliğe ve çamaşıra giderek geçimlerini sağlamaya çalışır ama bu durumun böyle gidemeyeceğine karar vererek Şemsi'yi sokağa bırakır ve bir daha eve almaz. Şemsi, elinde sopası, dededen kalma paslı kılıcı ve birkaç gün kadar yetecek parasıyla sokakta kalakalmıştır.

Şemsi'nin ilk sınavı bir köpekle olacaktır. Şemsi köpek korkusuyla yüzleşerek ilk dostluğunu kurar. Köpeğin adını Kulak koyar ve bir daha hiç ayrılmazlar. Kulak'la ilk geceyi bir handa geçirirler. Handaki en küçük bir tıkırtıyı öcüler, hayaletler olarak değerlendirdiği için hanı birbirine katar. Ertesi gün hancı onları handa tutmaz. Bakkaldan ekmek ve pekmez alırlar. Ekmeği Kulak bitirir. Pekmezin üstünü de arılar kaplayınca kızar ve tabağa bir yumruk atarak 101 arı öldürür. Arıları öldürmek Şemsi'nin kendine güveni getirmiştir. Demirciye giderek kılıcına "Bir vuruşta 101 kişi" yazdırır. Akşama doğru Kulak'la birlikte bir suyun başında uyuyup kalırlar. Şemsi rüyasında evlerine hırsızların girdiğini görür. Hırsızlardan kaçarken suya atlar. Bu arada gerçekten suya düşer. Orada konaklayan bir kervan vardır ve kervandakiler yardım ederek onu sudan çıkarırlar. Kılıcındaki yazıdan dolayı Şemsi'ye büyük saygı duyarlar. Bir kahramanla karşılaştıklarını düşünürler. Yol üzerinde kervanı soymayı bekleyen 300 kişiden kurtulmak için Şemsi'den yardım isterler.

Şemsi kaçmayı planlayarak teklifi kabul eder. Rastlantılar sonucunda 300 kişiyi yener. Bu olaydan sonra Şemsi bir kahramandır artık. Bunu haber alan padişah Şemsi'yi huzuruna çağırır. Padişah, Şemsi'den halkın başına bela olan bir aslandan kurtarması için yardım ister. Şemsi yine rastlantı

sonucunda aslanı kafese koymayı başarır. Padişah da onu ordularının başkomutanı yapar.

Korkular insan yaşamının önemli öğelerinden biridir. Özellikle çocukluk döneminde yaşanan korkular ve etkileri uzmanların üzerinde durduğu konular arasında yer almaktadır. Korkak Kahraman'da da bu tür çocuksu çocukluk korkularına yer verilmektedir: Öcüler, hayaletler ve daha başkaları... Bu korkuların anlamsızlığı ve gereksizliğini göstermesi bakımından çocukların gereksinimlerine uygundur.

Korkak Kahraman'da İzgü masalsı bir anlatım yolunu seçmiştir. Ele alınan çatışmalar çocuğun anlayacağı niteliktedir. En önemli çatışma Şemsi'nin kendi içinde korkularıyla yaşadığı çatışmadır. Yazar bu çatışmaların anlamsızlığını ve komikliğini vurgulayan bir anlatım yolu seçmiştir. Anlatı boyunca Şemsi'nin korkularıyla yüzleşebildiği sürece başarılı olabildiği vurgulanmaktadır. Yer yer abartılı yer yer de komik durumlarla desteklenerek atılan düğümler okurda merak duygusunu canlı tutacak niteliktedir.

İZLEK

Adını korku duygusundan alan bir metnin temasını da korkaklık oluşturur. Korkunun mutlaka yüzleşilmesi gereken bir duygu olduğu vurgulanmaktadır. İzlek ile konu arasında kurulan ilişki çocuğun anlamlandıracağı niteliktedir. Masalsı bir dil kullanarak okurda uyandırılmak istenen etkinin çocuğa göre olması sağlanmıştır. Metinde yer alan abartılar, rastlantısallık yaşama ilişkin duyarlılık kazandırma konusunda sorunlar göstermekle birlikte masal türünün anlatım özellikleri bu olumsuzlukları ortadan kaldırmaktadır.

İLETİ

İletiler çocukların sık sık yaşadığı ve kolayca üstesinden gelemediği bir duygu olan korku üzerine kurgulanmıştır. Bu bakımdan kolayca

anlaşılabilecek niteliktedir. İletiler açık uçlu ve örtük olarak sunulmaktadır. Yazar, korku üreten düşsel varlıklardan daha çok yaşamın gerçekleri karşısında çeşitli önlemlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Yazar ilk iletiyi Şemsi'yi ikna etmeye çalışan annenin ağzından vermektedir: “Çocuğum, öcüler seni hiçbir zaman yemeyecekler ama günün birinde açlık bizi yiyecek, öcü möcü değil.”(s.10) Daha sonra aynı iletiyi hancıya söyler. “Zaten hiçbir yerde öcü yoktur.”(s.43)

KARAKTERLER

Romanın ana karakteri Şemsi'dir. Şemsi yalnızca korku duygusuyla bütünleşmiş bir kahraman olarak kurgulanmıştır. Şemsi'nin duygu, düşünüş ve eylemlilik biçimlerini de bu duygu yönlendirmektedir. Şemsi'de yer alan korku duygusu nedensizdir. Bu duygunun oluşumu ve gelişimi hakkında herhangi bir sürece yer verilmemiştir. Şemsi'nin yaşadığı korku, çocukların dünyasında yer alan gereksiz korkuların örnekleme gibidir.

Kahraman, her çocuğun yaşayabileceği türden korkuları yaşadığı için çocukların özdeşim kuracağı niteliklere sahiptir. Şemsi bu korkuları gereğinden fazla büyütür ve yaşamsal gereksinimlerini yerine getiremeyecek duruma düşmüştür. Bu durum da zaten evin sorumlulukları altında bunalmış olan annesinin yükünü artırmıştır. Korkuların üstesinden gelinmeden mutlu bir yaşamın mümkün olmayacağı vurgusu yapılmaktadır.

Şemsi anlatı boyunca çeşitli değişimlere uğramaktadır. Ancak bu değişimler kahramanın kendi isteği doğrultusunda olmamaktadır. Rastlantıların katkısı daha fazladır. Bu yönleriyle Keloğlan masallarını anımsatan “iyi adamın şansı” etkeni ön plana çıkmaktadır. Bu özellikler bakımından kahraman ulaştığı başarıları hak etmemektedir.

ÇEVRE

Romanda anlatı dizgesine etki eden bir çevreye yer verilmemiştir. Masalsı anlatımların özelliklerine uygun olarak uzamsal belirsizlik öne çıkmaktadır.

DİL VE ANLATIM

Olayların sunuluşunda okurun ilgisini canlı tutmak için merak öğeleriyle desteklenen düğümlere yer verilmiştir. Yazar bu yapıtında masalsı bir anlatım yoluna başvurmuştur. Bu masalsılık anlatıma da yansımıştır. İkilemeler, abartılı ifadelerle sık sık yer verilmektedir. Anlatımda sık sık başvurulan ikilemeler anlatımı daha canlı kılmaktadır. Anlatımın önemli öğelerinden biri de mizahtır. Anlatımın akıcılığının sağlanmasında yanlış anlaşılmaya dayalı gülmece öğeleri kullanılmıştır. Bu kullanım anlatımın içten bir biçime dönüşmesini sağlamaktadır. Kullanılan deyim ve kalıp sözler çocuğun sözvarlığını geliştirmesi bakımından katkı sağlayacak niteliktedir.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELELER

Yapıtın adı alışılmadık bağdaştırmadan oluşan ad öbeğidir. Aslında korkak olan birisinin kahramanlığı anlatılmaktadır. Korkak kahramanın korkaklıktan kahramanlığa nasıl geçtiği anlatılmaktadır. Birbirine eklenmiş üç olayla anlatı tamamlanmaktadır. Olaylarda gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Olaylar karmaşık olmayan bir biçimde dizimsel(kronolojik) bir biçimde sunulmuştur.

Masallara özgü rastlantısallığa yer verilmiştir. Tasarlanan bu rastlantısallık yazgıcılığa övgü niteliğinde değil, daha çok masal türüne özgü özelliklerden kaynaklanmaktadır.

4.2.5. KONUŞAN BALON

KONU

Pembe Kız'ın konuşan kırmızı balonuyla rüyasında yaşadıkları anlatılmaktadır. Pembe Kız, canlı olmayan nesnelere konuşan, daha doğrusu onları konuşturabilen bir kızdır. Bir gün annesiyle oyun parkındayken bir baloncuyu görür. Baloncunun balonlarından kırmızı olanının diğer balonlarla konuştuğunu iddia eder. Değişik yollarla annesinin o balonu almasını sağlar. Üzerine yüz çizilmiş kırmızı balonuyla konuşa konuşa evlerine gelirler. Pembe Kız akşam yemeğini yer yemez odasına kırmızı balonun yanına gider. Kırmızı balon ona sepet ördürür. Sepete binerek yanlarına oyuncaklarını da alarak balon gezisi yapmaya başlarlar. İlk durakları şehrin dışında küçük bir evin penceresidir. İçerde Kömür Gözlü Kız vardır. Bez bebeğini uyutmaya çalışmaktadır. Pembe kız ona bebeklerinden birini verir. Sonraki durakları ise sarı kafalı oğlanın evidir. Ona da kalemlik verirler. Yolculuklarına rengârenk bir kuş da katılır ve hep beraber bir çocuk hastanesine giderler. Oradaki çocukları eğlendirirler. Sonra da kırmızı balona binerek evlerine gelirler. Pembe Kız'ı annesi uykusundan uyandırır. Yaşadıklarının hepsi bir rüyadır.

Çocukların en önemli özelliklerinden biri de nesnelere konuşmalarıdır. Bu hem çevresini tanıma hem de kendini ifade biçimi olarak tanımlanabilir. Konuşan Balon'da seçilen konu ve konunun kurgulanması çocuk okurun gelişim özelliklerine ve gereksinimlerine uygun bir biçimde tasarlanmıştır. Konunun ele alınışında ve yorumlanışında çocuğun algılama biçimlerinden hareket edilmiştir. Yazar, çocukça algının soyutlama özelliklerinden yararlanarak kurguda çok katmanlı bir anlatımın oluşmasını sağlamıştır. Romanın anlatımında yetişkin ve çocuk algısının çatışmalarından yararlanılmaktadır. Çocuk nesnelere konuşan (düşsel) yönüyle ilgilenirken yetişkinler, gerçeklik yönlerini algılamaktadır. Bu biçimiyle anlatı ilgi çekici hale getirilmiştir.

Bu romanın anlatımında dolaylı olarak sunulan çeşitli yoksunluk ve yoksulluklar önemli yer tutmaktadır. Anlatının en önemli çatışmasını da bunlar oluşturmaktadır. Pembe Kız'ın yaptığı düşsel yolculuklar yoluyla da bu yoksunlukları yaşayanlara karşı duyarlılık oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Düşsel anlatının yer aldığı bölümde inandırıcılık bakımından yer alan tutarsızlıkları düşlerin sınır tanımazlığı ve düşlerle gerçekleşen sınırsız yaratıcılığın etkisiyle giderilmektedir. Düşlerde olanaksız diye bir şey yoktur. Bu bakımdan özellikle düşsel bölümlerle çocuğun düş kurmasını sağlayacak olan kurgulara yer verilmiştir.

Merak öğeleri anlatının ikinci bölümünde daha çok yer almaktadır. “Balonla Pembe Kız odada ne yapacaklar?” “Pembe Kız sepet örebilecek mi?” “Örülen sepetle ne yapılacak?” “Nereler gidilecek?” gibi sorular merak öğelerini oluşturmaktadır. Bu sorular doğrultusunda geliştirilen konu çocuk okurda okuma isteği uyandıracak niteliktedir. Yolculuklar yardıma gereksinimi olan ve paylaşımın gerçekleşmesiyle durumlarında düzelmeye olabileceği düşünülen kişilere yardım amacıyla gerçekleştirilmiştir.

TEMA-İZLEK

Paylaşma ve yardımlaşma teması üzerinde durulmuştur. Konu, düşsel kurgu içinde sunularak çocukların dünyasına girilmeye çalışılmıştır. Düşsel bir yolculukla eşit yaşam koşullarına sahip olmayan çocuklar için empatik duyarlılık geliştirilmeye çalışılmıştır.

Çocuğun algılama biçimi kurgunun bir parçası durumuna getirilmiştir. Bu da hem konunun hem de izleğin yazınsal bir kurgu kazanmasını sağlamaktadır.

Pembe Kız yaşamsal ve özel gereksinimleri yerine getirilen bir çocuktur. Buna karşılık çeşitli yoksullukları yaşayan çocuklara karşı duyarlılık taşımaktadır. Bu duyarlılığın oluşturulmasında düşsel anlatım biçiminden yararlanılmıştır. Gerçekleştirilen düşsel yolculuk yoluyla çocuk okurun düş

kurması, duyuları devindirerek (özellikle görsellik) yeni yaşantılar kazandırmak amaçlanmıştır. Evrensel ve insancıl değerlerin çocukta oluşturulmasına katkı sağlar niteliktedir.

İLETİ

Anlatı içerisinde açık ve örtük iletilere yer verilmiştir. Açık iletiler öğüt niteliğinde değil kahramanın davranışları yoluyla verilmiştir. Pembe Kız yediği elmanın çöpünü çöp sepetine atar.(s.15) “Pembe Kız ağzını sildi, peçeteyi çöp sepetine attı.”(s.22) Çöplerin çöp sepetine atılması gereği vurgulanmaktadır. Meyvelerin yıkanarak yenmesi gereği ise şu iletiyle sunulur: “Erikleri yıkadıktan sonra bir tabağa koyar, ayrı bir tabakta da tuzu getirirdi.”(s.15) Yine çocuklar için önemli olan bir diğer konu ise ellerin yıkanması konusudur. İzgü, bu konuyla ilgili olarak da iletiyi de açık bir biçimde sunmaktadır: “Pembe Kız banyoya girdi, ellerini, sabunu köpürte köpürte yıkadı. Havluyla kuruladı.”(s.31)

Pembe Kız'ın ailesi hem anne hem de babanın çalıştığı bir ailedir. Bu durum daha modern bir aile anlayışını ortaya koymaktadır. Cinsiyet ayrımcılığına yer verilmemektedir. Baba da yemek yapmaktadır. Aile gündelik yaşamını dayanışma içerisinde sürdürmektedir.

İzgü, neredeyse tüm yapıtlarında yer alan yemek konusuna bu yapıtında da yer vermiştir. Karakter aracılığıyla çocuklarda yemek yedirme özendirilmeye çalışılmaktadır. Pembe Kız'ın yediği meyvelerin anlatımı çocukları etkilecek biçimde sunulmaktadır.

Düşsel alanda yer alan iletiler sosyal sorumluluk projeleri gibi anlatılmaktadır. Çocuğun kendi yaşamına ilişkin kazanımlar elde etmesinin yanında başkalarının yaşamına ilişkin duyarlılık kazanmasını da sağlamaktadır.

ÇEVRE

Olay gerçek ve düşsel uzamlardan oluşmaktadır. Gerçek çevre park ve evden oluşmaktadır. Düşsel çevre ise belirsizlikleri ve olağan üstülükleri

içermektedir. Düşsel çevre daha canlı bir anlatıma sahiptir. Anlatımda özellikle görsel algılar devindirilmeye çalışılmıştır. Bir renk cümbüşü kurularak olaylarda karnaval etkisi oluşturulmuştur. Sosyo-ekonomik özellikleri bakımından durumları düşük olan çocuklar ile sağlıkları yerinde olmayan çocuklara karşı duyarlılık geliştirilmeye çalışılmıştır.

KARAKTERLER

Anlatının ana kahramanı Pembe Kız'dır. Pembe kız yaşının getirdiği özellikler doğrultusunda insan dışındaki varlıklarla da iletişim kurabilmektedir. Kaşıktan balona kadar her şey Pembe Kız ile konuşabilmektedir. Annesine balonu aldırması da zekice bir tutumun sonucunda gerçekleşir. "Bana balon alır mısın?" diye sorarak değil, kırmızı balonun diğer balonlarla konuştuğu iddiasıyla annesini balon almaya ikna eder. Pembe Kız ideal çocuk tipini simgelemektedir. Zekidir, uyumludur, uyulması gereken kurallara uyar. Elma çöpünü ve peçeteyi çöp sepetine atar. Sokaktan eve gelince ellerini sabunlar. Annesine yardım eder. Düşlerinde de iyiliksever, paylaşımcı çocuğu örneklendirmektedir.

Pembe Kız duygu düşünüş ve tutumlarıyla geliştirilmemiştir. Devingen bir özellik göstermemektedir. Anlatının başından sonuna kadar karakterde bir değişim söz konusu değildir. Adeta gelişimini tamamlamış bir karakterdir.

Anne de ideal bir yetişkini simgelemektedir. Neredeyse kusursuzdur. Kızına bir anneden daha çok bir pedagog gibi yaklaşmaktadır. Pembe'nin isteklerini yerine getirmekle birlikte ona onun yapabileceği işleri de vermektedir.

Roman kahramanları daha çok tip özelliği sergilemektedir. Özgün karakterlere yer verilmemektedir.

DİL VE ANLATIM

Gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Kurgulama iki aşamadan gerçekleşmektedir: Birinci aşamada tamamen yaşam gerçekliğini yansıtan ama çocuğun algılama biçimiyle sıra dışı özellik gösteren gerçek dünya. İkinci aşamada ise abartılı ve mantıkdışı kurgularının yer aldığı rüya ortamı. Her iki bölüm de çocuk okurun anlamlandıracağı yalınlıkta sunulmuştur.

Yanlış anlamalara dayalı bir gülmece durumu oluşturulmaya çalışılmıştır. Pembe Kız Sarı Balon'a dil çıkarır. Ama baloncu bunu kendisine yaptığını düşünür.

Anlatı kısa, yalın ve anlaşılır cümlelerle kurulmuştur. Duru, içten bir söyleyişe sahiptir. Sözvarlığı bakımından da çocuğun düzeyine uygundur. Anlatı özellikle görsel duyuları devindiren dilsel özellikler taşımaktadır. Anlatının ana kahramanının adı Pembe'dir. Konuşan balonun adı: Kırmızı Balon'dur. Uçan balonla evlerine gidilen karakterler de renklerle tanımlanmıştır: Kömür Gözlü Kız, Sarı Kafalı Oğlan. Daha anlatının hemen başında renklerin egemenliği kendini göstermektedir. "Kırmızı balon, balonların en üstündeydi. Sanki öteki, yeşil, sarı, mor, beyaz balonları koruyormuş gibi durmadan bir o yana, bir bu yana sallanıyordu."(s.5) "Sanki baharın bütün yeşili bu eriklerin üzerindeydi."(s.16) "Pembe Kız, bir torbanın içinde incecik sicimleri görmüştü, hem renklerini bile anımsıyordu. Kırmızı, mavi turuncu..."(s.35) "Aaa sepet oldu, kırmızı, mavi, turuncu renkli bir sepet."(s.39) "Az sonra pencere açıldı, kömür saçlı, kömür gözlü ufacık bir kız belirdi pencerede."(s.43) "Pembe Kız, kuşu eline aldı. Renk renkti kuş, kırmızı tüylerinin arasına altın renkli tüyler saçılmıştı. Kuyruğu ekin yeşiliydi, başı deniz mavisiydi."(s.49)

İzgü anlatımı daha renkli, canlı içten bir anlatımla kurabilmek için ikilemeler, deyimler ve benzetmelerden de yararlanmıştı: "Benim ağzımın içi kuş yuvası gibiymiş..."(s.8)

“Pembe Kız’ın annesi masal dinleyen bir çocuk gibi”(s.11)

“Elma da balon gibi kıpkırmızıydı.”(s.11)

“Pembe Kız, elmasını hap hap diye çiğnemeye başladı.” (s.12)

“Kikir kikir gülüyordu.”(s.12)

“Gülücüğü bile elma kokuyordu”(s.12)

“Sanki baharın bütün yeşili bu eriklerin üzerindeydi.”(s.16)

“Ağzını içine bahar tadı yayıldı.”(s.16)

Kütürt kütürt, kıkır kıkır gül-, fışır fışırda-,

“Peki babacığım... Ay ay uyku, vay vay uyku. Haaaaaaıııııı, haaaaaaıııııı...”(s.38)

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

İzgu bu romanında öğretici bir yaklaşımı yeğlemiştir. Düşsel kurgu yoluyla da çocuk okurun yaratıcılığı desteklenmiştir. Kullanılan dilsel yapılar yoluyla dil duyarlılığının kazandırılması amaçlanmıştır. Pembe Kız’ın ailesi anne ve babanın çalıştığı modern bir ailedir. Geleneksel olarak kadın ve erkeğe yüklenen anlamları reddetmektedir. Baba da mutfak işlerinde görev almaktadır. Bu ileti konuşmalar yoluyla aktarılmaktadır: “Babam bize ne pişirecek dersin anneciğim?”(s.32)

4.2.6. KAHRAMAN KUÇU

KONU

Kahraman Kuçu'da hayvanların insanların en yakın dostları ve yardımcıları olduğu anlatılmaktadır. Mahallenin çocukları aralarına küçük bir köpek yavrusunu alıp ona işkence etmektedirler. Okuldan gelen Ali onları o halde görünce engellemeye çalışır ama çocukları ikna edemez. Çocuklar Ali'yi de tartaklarlar. Ali eve geldiğinde durumu babasına anlatır. Babası olaya el atar ve yavru köpeği çocukların elinden alıp eve getirir. Ertesi gün Ali'nin babası yavruya bir kulübe yapar, annesi de küçük yavruyu bir güzel yıkar. Ali okuldan geldiğinde bir köpeğe sahip olmanın mutluluğunu yaşar. Köpeğin adını Kuçu koyar.

Ali onu eğitir. Kuçu zaman içinde büyür. Sokağa çıktıklarında ona zarar veren çocuklar Kuçu'yu görünce korkarlar. Ama Ali korkulacak bir şey olmadığını gösterir. Bir gece Alilerin evlerine hırsız girer Kuçu hırsız pusuya düşürerek yakalatır. Bundan sonra herkes Kuçu'yu daha çok sevmeye başlar. Bir gün Kuçu, Ali'yi takip ederek okula giderek Ali'nin sınıfına girer. Bütün sınıf Kuçu'ya hayranlık duyar. Öğretmen düzenleyecekleri pikniğe Kuçu'yu da getirebileceğini söyler. Piknik günü gelir çatar. Hep birlikte eğlenirler. Her şey yolunda giderken öğrencilerden Ömer yakınlardaki dereye düşer. Akıntı Ömer'i sürükler. Kuçu dereye girerek güçlü akıntıdan Ömer'i kurtarır. Bu kahramanlığından dolayı Kuçu'ya madalya takarlar. Bundan sonra Kuçu'nun adı Kahraman Kuçu olur.

Hayvanlar, çocukların kolaylıkla iletişim kurup kendilerini ifade edebildikleri canlılardır. Kahraman Kuçu'da da hayvanlarla kurulan dostluk anlatılmıştır. Ele alınan konu çocuğun düzeyine uygundur.

Roman klasik öykü kurgusu içinde tasarlanmıştır. Konunun ele alınış ve yorumlanışında özgünlük bulunmamaktadır.

Romanda kurgulanan çatışmalar iyi-kötü kurgusu üzerine kurulmuştur. Hayvanları sevip koruyanlara karşılık onları dövüp, onlara zarar verenler

ikileminden yararlanılmıştır. Çatışmalarda iletişim kurma yolu benimsenmiştir. Ali, Kuçu'yu mahallenin çocuklarının elinden almaya çalışırken yaptıklarının yanlışlığını anlatmaya çalışır. Çocuklar onun bu yaklaşımına da şiddetle karşılık verince olayın çözümünü babasına bırakır. Kuçu'yu çocukların elinden Ali'nin babası kurtarır.

Romanın tek mantıksal tutarsızlığını küçük bir yavru köpeğe kemik verilmesi oluşturmaktadır: “Bir kapta hazırlanan kemiklerin içine ekmek doğradılar.”(s.22)

TEMA-İZLEK

Hayvan sevgisi üzerinde durulmaktadır.

Okurda bırakılmak istenen etki çocuğun anlama düzeyine uygundur. Her çocuk bir hayvana sahip olma isteği içindedir. Ali'nin böyle bir düşünün gerçekleşmesi de Ali'yi çocuk okurun gözünde özdeşim kurabileceği bir kahramana dönüştürmektedir. Uyandırılmak istenen etki çocuğa, yaşama, insana, doğaya ilişkin duyarlılık kazandırabilecek niteliktedir.

İLETİ

Açık iletilere yer verilmektedir. Bu iletiler hem anlatı kahramanlarının dilinden hem de anlatıcının aktarımı olarak sunulmuştur. İletiler çocuk okurun anlayabileceği niteliktedir. Ancak iletiler yazınsal bir anlayışla sunulmamıştır. İletiler doğrudan doğruya öğüt verici niteliktedir. Ali'nin babası yavru köpeğe işkence yapan çocuklara, “Sizden zayıf olanlara böyle davranmanız çok ayıp.”(s.18) diyerek ileti aktarımı sağlanmaktadır.

Ali, Kuçu'ya işkence eden Hasan'a hayvanlara karşı nasıl davranması gerektiğini şu şekilde açıklar:“Onlara her zaman iyi davranmalı, onları sevmeliyiz.”(s.44)

Öğretmen Ömer'e:"Kuçu olmasaydı, şimdiye çoktan boğulmuşsun. Bak görüyor musun, öğretmen sözü dinlemeyenlerin başına neler geliyor!" der. Öğretmenin bu sözüyle kurallara uymayan çocukların zarar göreceği öğüdü öne çıkarılmıştır. bir öykü kurgusuna yer verilmiştir.

İletiler şiddet karşıtlığını, yardım etmeyi, dayanışmayı emeğiyle yaşamamanın önemini anlatmayı amaçlamıştır. Yaşama ve insana ilişkin duyarlılıklar oluşturacak niteliktedir.

KARAKTERLER

Olayın ana kahramanları Kuçu ve ona sahip çıkan, onu koruyan Ali'dir. Her ikisi de iyi kötü ayrıştırması içinde iyi tarafında yer alan kahramanlardır. Ali sorumluluk sahibi, vicdan sahibi bir çocuktur. Küçük yavru köpeğe zarar veren çocuklara engel olmaya çalışmıştır. Şiddete karşı koyamayınca köpeği babasının yardımıyla kurtarmıştır. Ali, ideal çocuk tipini sergilemektedir. Anlatıcı tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: "Ali, öğretmenin vermiş olduğu ödevleri bir an önce yapmak için sabırsızlanıyordu."(s.10) Görev ve sorumluluklarını yerine getirme isteğiyle dolu bir çocuk betimlemesi yapılır. Uslu bir çocuktur ve yaramazlardan uzak durmayı tercih etmektedir. "Bu yaramaz çocukları sevmediği için, geriye dönmeyi, yolunu değiştirmeyi düşündü."(s.10) Kuçu da aynı özellikleri taşımaktadır. Köpek olmasına karşın asla olumsuz davranış sergilememektedir. Hırsız yakalaması ve Ömer'i dereden kurtarması da onu kahraman yapmaktadır.

Karakterler devingen bir özellik taşımamaktadır. Anlatının ana karakterleri hep iyi olanı temsil etmektedir. İyinin karşısına konulan karakterler de "mahallenin yaramaz çocukları" biçiminde tanımlanmıştır. Bu karakterlerde nedensiz bir kötülük bulunmaktadır. Onların kötü olduğu vurgusu yavru köpeğe gösterdikleri şiddetin anlatılması yoluyla sunulmaktadır. Kuçu'ya kötü davranan çocuklar daha sonra iyi olmaya başlamışlardır. Söz dinlemeyen Ömer yaptığından pişman olmuştur. Bu değişimler de deneme yanılama yoluyla elde edilmiştir. Karakterler

anlatıcının açıklamalarıyla tanımlanmaktadır. Kuçu'nun düşünceleri insan gibi aktarılmıştır. “Ah ah, anneciğim olacaktı ki şimdi burada, bakalım bana elinizi sürebilir miydiniz? Sizi kocaman dişleriyle parçalar, yanıma yaklaştırmazdı’ dedi”(s.6). Aynı özellik anlatının ilerleyen bölümünde de sürdürülmektedir. “Kuçu, boynuna geçirilen kırmızı kurdeleye sevinçle baktı”(s.50)

Hem Ali hem de Kuçu ulaştığı başarıları hak etmektedir. Ali başarıyı sevgiyle yakalamaktadır. Kuçu'ya sevgisini vererek onun dostluğunu ve desteğini kazanmıştır.

DİL VE ANLATIM

Anlatım kısa ve yalın cümlelerle kurulmuştur. Çocuğun anlamasını kolaylaştıracak bir sözcük kullanılmıştır. Bu doğrultuda da yabancı sözcüklere yer verilmemiştir. Yazım kurallarına uyulmuştur. Anlatıda gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Olayların gelişiminde karmaşık olmayan, dizisel bir anlatım biçimine yer verilmiştir. Merak öğeleri ise atılan düğümlerle gerçekleştirilmiştir. İlk düğüm küçük yavru köpeğin kurtulup kurtulamayacağı, ikinci düğüm Kuçu'nun büyüdüktan sonra kendisine zarar veren Hasan'a nasıl davranacağı, üçüncü düğüm Kuçu'nun eve giren hırsızı yakalayıp yakalayamayacağı, dördüncü düğüm ise Kuçu'nun dereye düşen Ömer'i kurtarıp kurtaramayacağı üzerine kurulmuştur. Bu düğümler okurdaki merak duygularını canlı tutarak okuma isteği uyandırmaktadır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Anlatım Tanrıbilici (hâkim) anlatıcı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Köpeğin ve Ali'nin düşüncelerine kadar her şeyi bilen ve denetleyen bir anlatıcı yazınsal olarak anlatımı zayıf kılmaktadır. Yaramaz çocukların duydukları kaygıları yanıtlayarak merak öğelerinin ortadan kalkmasına neden olmaktadır. “Oysaki ne Ali'nin ne de o minik köpeğin bu yaramazlardan öğ almak gibi bir düşüncesi yoktu.”(s.20)

Romanda ğreticilik ağır basmaktadır. Bu doğrultuda da açık iletilere yer verilmiştir. Ali'nin mahallenin yaramaz çocuklarına karşı takındığı tutumuyla sorunların çözümünde iletişim kurma özendirilmiştir.

4.2.7. SARI ŞAPKALI KARDAN ADAM

KONU

Karın canlıların yaşamını olumlu ve olumsuz şekillerde nasıl etkilediği anlatılmaktadır. Tanay sabırsızlıkla ilk karın yağacağı günü beklemektedir. Çünkü arkadaşlarıyla düzenledikleri kardan adam yapma yarışmasını bu sefer kazanmak istemektedir. Sürekli pencereye gidip gelmektedir ama sonuç olumsuzdur. Babası Tanay'ı zorla yatağına yatırır ama onun akli hala kardadır. Bu arada uykuya dalar. Uykusunda camı kuşlar tıkırdatır. Kar yağmıştır ve kuşlar dışarıda zor durumda kalmıştır. Tüm kuşlar Tanay'dan yardım istemektedirler. Tanay da tek tek onları içeri alarak doyurur. Gelen gidenin arkası kesilmeyince Tanay uykuya dalar.

Sabah annesinin “Kar yağdı!” müjdesiyle uyanır. Tanay odasındaki kuşları arar ama akşamki yaşadıklarının bir rüya olduğunu anlamıştır. Güzel bir kahvaltının ardından coşkuyla dışarı çıkar. Arkadaşlarıyla kardan adam yapmaya başlarlar. Kardan adamı tamamlamak için farklı yolları denerler. Kardan adamlar tamamlandığında Cemile Teyze ile Mustafa ve Salim Amcalar jüri olarak en güzel kardan adamı seçerler. Tanay'ın grubu birinci olmuştur. Her iki grup da birbirini alkışlayarak oyunlarına devam eder.

Roman bir istek cümlesiyle başlamaktadır: “Ah bir kar yağsa!..” bu tümce roman kahramanının duygularını ve çocukça bir isteği dile getirmektedir. Bir eğlence ögesi olarak kar ve kar oyunları çocukların ilgisini çekecek türden bir konudur. Kar geçim sıkıntısı çekmeyen çocukların gözünde eğlencenin adıdır. Kartopu oyunundan kardan adam yapmaya ve kaymaya kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu konuların anlatımı çocuk okurun ilgisine ve gereksinimlerine uygundur.

Kurgulanan çatışmalar çocuğun anlamlandıracağı niteliktedir. Kar yağması isteği doğrultusunda Tanay'ın ailesiyle girdiği çatışma önceleri

anlaşılır değilken rüyasında kuşların zor durumda kalışı ailesiyle yaşadığı çatışmayı anlaşılır kılmaktadır.

Konu yapılandırılırken düşsel olandan ve gerçek yaşamdan yararlanılmıştır. Düşsel olanda Tanay'ın kuşlarla olan etkileşimine yer verilirken yaşam gerçekliğinde ise ailesi ve arkadaşlarıyla yaşadıklarına yer verilmektedir. Kuşlarla yapılan konuşmalar empatik davranışların kazanılmasını sağlayacak niteliktedir. Ayrıca çocuklarda "Bu işin sonu nerede noktalanacak?" türünden bir merak ögesi oluşturmaktadır.

İZLEK-TEMA

Doğa duyarlılığı ve yardımlaşma izleğine yer verilmiştir. İnsanlar kendi aralarında ve diğer canlılarla etkileşim içinde yaşamaktadırlar. Her canlının varlığı diğer canlıyı tehdit etmemelidir. Yalnızca kendi isteklerini düşünen anlayış diğer canlılara zarar verebilir.

Roman kurgulanırken düşsel olanın anlatım olanaklarından yararlanılmıştır. Romanı sıradan bir anlatımdan çıkartan ve ona daha farklı bir algısal düzenek oluşturan düşsel yapıda gerçekleştirilen kurgulardır. Bu düşsel kurgu yoluyla anlatım farklı bakışaçıları kazanmaktadır. Kar yağmasının etkilerine farklı bakışaçıları getirilmektedir. Bu farklı bakış açısı insan va yaşama duyarlılık kazandırılmasını sağlar niteliktedir.

Tanay'ın oyun isteği tüm çocukların isteyeceği bir davranış olarak ilgi gösterilecek bir konuyken zor yaşam koşullarını da getireceğine değinilmektedir. Bu etki zor durumda kalan kuşlar aracılığıyla aktarılmıştır.

İLETİ

İletiler çocukların anlama evrenine uygun bir şekilde kurgulanmıştır. Yaşamın başka kişiler ve canlılarla birlikte sürdürüldüğü iletisi kuşların güç duruma düşüşleriyle anlatılmıştır. Bu iletelerde kuşlarla iletişim ve empati kurma düzeneğinden yararlanılmaktadır.

Açık uçlu iletilerden daha çok örtük iletiler yoluyla okura ulaşılmaya çalışılmaktadır. Olaylar neden sonuç ilişkileri yoluyla kurgulanmaktadır.

İletilerde tüm canlılarla birlikte yaşama kültürü üzerinde durulmuştur. Bu ileti Tanay'ın düşleri aracılığıyla aktarılmıştır.

KARAKTERLER

Anlatının ana karakter Tanay'dır. Tanay'ın ailesi (anne, baba ve anneannesi), arkadaşları ve kuşlar da diğer karakterleri karşılamaktadır. Tanay çocuk olmanın düşünüş ve davranışlarının tüm özelliklerini sergilemektedir. Duygu ve düşünüş özellikleri olaylarla birlikte geliştirilmiştir. Karı sadece kendi eğlencesi için isterken rüyasında kuşlarla yaptığı konuşmalardan sonra duygularının etkisiyle değişim göstermektedir.

Yaşadığı coşku ve çevresindekileri algılaması ve hayvanları koruması bakımından çocuk okurun özdeşim kurabileceği özellikler taşımaktadır.

Tanay öykü boyunca daha duyarlı bir karaktere bürünüyor. Kendi eğlencesi için istediği şeylerin başkalarını zor durumda bırakabileceğinin farkına varmaktadır.

Tanay arkadaşlarıyla yaptığı kardan adam yapma yarışmasında başarılı olmuştur. Bu başarı elde edilirken çocukların yaratıcılıkları, yarışma süresince sürdürülen dostça rekabet ve sonuçta emeğinin karşılığını alış söz konusudur.

DİL VE ANLATIM

Sarı Şapkalı Kardan Adam adlı yapıtta kısa ve yalın cümlelerle yer verilmiştir. Mizahla iç içe kurulan yalın ve duru bir anlatım yer almaktadır. Söz varlığı çocuğun anlam evrenini yansıtacak şekilde oluşturulmuştur. Yabancı sözcüklere yer verilmezken yazım kurallarına da uyulmuştur. Kullanılan dil özellikleri bakımından görsel algıları devindirir niteliktedir.

Kardan adamın yapılışı aşama aşama sunulmuştur. Bu da görselliğin parça parça tamamlanmasını sağlamaktadır. “Kapkara gözlükler, bembeyaz kardan adama” “atkı kıpkırmızıydı” “kalın yeşil kemer” “limon sarısı plaj şapkası” kardan adamı tamamlayan öğeler olarak sunulurken okurun görsel algıları da devindirilmektedir.

Anlatımda sık sık ikilemelere yer verilmiştir: Uça uça, kaya kaya,...

Yansıma sözcüklere yer verilmiştir: Tık tık tık... Uuuuu... Ühüü.. Bu tür kullanımlar anlatımın daha canlı hale gelmesini sağlamaktadır. Çocukların dil dünyasını yansıtacak örneklere de yer verilmiştir: “Oysaki bizim yaptığımız kardan adamın yanında Asu’nun yaptığı kardan adam, çamurdan adam gibi kalır.”(s.34) Kuşlar Tanay’a abla demektedir. Bu çocuğun kendisini önemli hissettirecek bir yaklaşımdır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Olaylar Tanay’ın bakış açısından anlatılmaktadır. Anlatı bir istek cümlesiyle başlamaktadır. İstek cümlesi gelmesi beklenen bir şeyle ilgili olarak düşler kurulmasının alt yapısını hazırlarken geçmişte yapılanlarınsa çağrışım düzlemini oluşturmaktadır. Anlatı bir beklenti üzerine kurulduğu için ilk merak kar yağıp yağmayacağı üzerine kurulmuştur. Tanay’ın sürekli olarak pencereye koşarak durumu kontrol etmesi de merak gerilimini artırmaktadır. Kar yağmaya başladıktan sonra yapılan kardan adam yapma yarışmasında kimin kazanacağı bir başka merak ögesi olarak anlatının sonuna kadar sürdürülmektedir. Kar iki farklı gerçeği barındırmaktadır: Birincisi karla gelen güçlükler, zorluklar, ikincisi ise karla gelen eğlencedir. Bu gerekçe anneannenin ağzından aktarılmaktadır: “-Senin isteğinle yağmaz ki kızım. Hem bakalım şimdi kimler kimler kar yağmasını istemiyorlardır, yaa... Yolcular, kardan rahatsız olacak bahçe sahipleri, dışarıda çalışanlar...”(s.14)

Anlatıda gereksiz ayrıntılara yer verilmeden, karmaşık olmayan bir anlatım yoluna başvurulmuştur. Anlatıyı var eden iki bölüm de bu karşıtlık üzerine kurulmuştur. İlk bölüm Tanay’ın düşlerinden oluşur. Karın yağmasıyla birlikte zor koşullar altında yaşamak zorunda kalan kuşlar Tanay’ın

penceresine tıklayacaklardır. Işığı gören ve zor durumda kalan kuşlara Tanay yardım etmeye başlar. Onların karınlarını doyurur. Uyandığında ise hepsinin bir rüya olduğunu anlar. İkinci bölüm ise uyanmayla başlar. Kar yağmıştır ve artık eğlence vaktidir. Arkadaşlarıyla bir araya gelerek kardan adam yapmaya başlarlar.

Yapıt içinde çocuğun düş ve düşünce dünyasını örseleyecek herhangi bir olumsuz durumla karşılaşılmamaktadır.

4.2.8. KARLI YOLLARDA

KONU

Cemşit'in hasta olan annesini iyileştirmek için karlı yollarda doğaya karşı verdiği mücadele anlatılmaktadır.

Cemşit ve ailesi zor doğa koşulları içinde bulunan bir köyde yaşamaktadır. Köyleri şehir merkezine uzak olduğu için hem okulu hem de hastaneleri yoktur. Kar yağdıktan sonra adeta köylerine tutsak olurlar. Köyün dış dünyayla bağlantısını çoğunlukla çerçiciler sağlamaktadır. Çocuklar okul için komşu köye giderler. Hasta olanlar da yine komşu köyde bulunan şeyhten çare bulmaya çalışırlar ve onun sözünden dışarı da çıkmazlar. Şeyhle anlaşamayanlar da bir şekilde cezalandırılarak köyden uzaklaştırılır.

Kara kışın yaşandığı günlerde Cemşit'in annesi Şimşat hastalanır. İyileşmesi için birçok yöntem başvurulur; tabanlarına hayvan dışkıları sürülür, hazırlanan çeşitli karışımlar vücuduna sürülür ama bir türlü iyileşemez. Cuma komşularının da yardımını alarak ilçeden ilaç almaya gitmek istediğini belirtir ama istediği desteği alamaz. Bir taraftan hava koşulları çok kötüdür diğer taraftan da şeyh korkusu baskın gelmektedir. Şimşat'ın tek umarı ilaç olduğu için her şeyi göze alarak Cemşit'le birlikte yola çıkar. Tipi ve yabani hayvan korkusu içinde yolculuklarını tamamlayıp ilacı getirmeyi başarırlar.

Ele alınan konunun işlenişinde çocuğun ilgisini çekecek öğeler eklenerek uygun hale getirilmiştir. Musaların köpeği Sarıkafa'yla ilgili anıların anlatılması; yolda karşılaştıkları Akkuş adlı köpeğin yolculuğa katılması anlatıyı ilginç kılmakta ve anlatıyı akıcı hale getirmektedir. Anlatı yol öyküleri üzerine kurulmuştur. Yol öyküleri de bilinmezlikleriyle okurun dikkatini canlı tutmaktadır. Çocukların okul yolculukları ile Cuma ve Cemşit'in ilaç yolculukları merak duygularını devindirecek soruları barındıracak biçimde kurgulanmıştır.

Anlatıda örtük ve açık çatışmalar yer almaktadır. Açık çatışmalar doğa-insan çatışması üzerine kurulmuştur. Güç yaşam koşulları anlatının gerilimini artırmaktadır. Bunun yanında örtük bir şekilde (batıl) inanç- toplum çatışmasına yer verilmektedir. Şeyhin baskısı her alanda kendini hissettirmektedir. Çerçiciden hastaneye gitmeye kadar insanlar arasında baskı oluşturmaktadır. Cemşit'in babası Cuma'nın en önemli çatışmasını da bu baskı oluşturmaktadır. Bu çatışmalar çocuğun anlayacağı biçimde ele alınmıştır.

Anne sevgisinin bir kahramanlık öyküsüne dönüşümü anlatılmaktadır aynı zamanda. Kara kışın yaşandığı bir anda bir çocuğun bütün duygularını baskılayarak babasıyla yollara düşmesi anne sevgisinin gücünü göstermektedir. Baba oğul aynı zamanda şeyh baskısına eylemsel bir karşı duruş sergilenmektedir.

Konu, toplumcu-gerçekçi yaklaşımla ele alınmaktadır. Toplumsal sorunların çocuk bakış açısıyla desteklendiği bir anlatı kurulmuştur. Okulun ve doktorun olmaması, şeyhin baskıları çeşitli öyküler yoluyla aktarılmıştır. Sonuç olarak da kaderlerine terk dilmiş insanların sorunları anlatılmıştır.

İZLEK-TEMA

Korku ve umut birbirini tamamlayan, birbiriyle var olabilen temalar olarak anlatıda yer almaktadır. Zor yaşam koşulları sürekli bir kaybetme, kaybolma korkusunu barındırmaktadır. Korkuyu her zaman yaşayanlar umutlarını da yanlarında taşırlar. Anlatıda korkularıyla umutlarını birlikte yaşayan insanların öyküsü anlatılmaktadır. Ele alınan konu ile izlek arasında güçlü bir ilişki kurulmuştur.

Annesini kaybetme korkusunu yaşayan Cemşit, kendi umudunu da korkusundan yaratır. Babasıyla birlikte zorlu bir yolculuğa çıkarak umudu için

bir çaba gösterir. Bu bakımdan da yapıt çocukta yaşam gerçekliğine ilişkin duyarlılık kazandırmaktadır.

Cemşit'in aldığı karar anne sevgisiyle ilişkilendirilmektedir. Cemşit'in düşünceleriyle geliştirilen sorular bütün insanları harekete geçirecek evrensel bir duygu olarak ele alınmıştır: "Öyle ya, anam yalnız bizim anamızdı, benim anamdı. Onların anası değildi ki. Musa'yı düşündüm, acaba Musa da anasına ilaç almak için bu havada ilçeye gitmeye cesaret edebilir miydi? Sefil Dayı cesaret edebilir miydi?"(s.56) Bu soruların hemen ardından yazarın dersle ilişkilendirdiği bu duygu konu izlek ilişkisinin yapaylaştığı bir anlatımın oluşmasına neden olmaktadır: "Okulumuzda öğretmenimiz bize anaların ne özverili olduklarını anlatıyordu. Benim anam bütün analardan daha çok özverili. Bir tek yumurta yemez, hep bize yedirir."(s.56)

Anlatıda kar iletişim engeli olarak sunulmaktadır. Kar öyle bir yağar ki her şeyle ve herkesle iletişimi keser. Köylünün diğer köylerle ve kasabayla; çocukların okulla bağlantısını keser. Yakın komşu ilişkilerini bile engeller: Cemşid'le Musa'yı, Cuma'yla Sefil Dayı'yı, Gülsüm Hala ile Şimşat'ı. Onun için sürekli olarak kar temizlerler. "Niçin açarız bu yolu, niçin açmak isteriz ki?... İki söz için Sefil Dayı gelir babamla konuşur, babam gider onlara oturur. Bazen de analarımız birbirlerine giderler. Ama en çok Musa'yla ben"(s.6).

İLETİ

Karlı Yollarda toplumsal içerikli bir yapıttır. Toplumsal sorunlar yazınsal bir kurguyla aktarılmaya çalışılmıştır. Çocuk bakış açısının dağınıklığı olayların doğrudan aktarılmasını engellemektedir. Bu da çoğu yerde iletilerin slogana dönüşmesini engellemektedir.

Yapıt içinde açık ve örtük iletilere yer verilmektedir. Hastalıklar için şeyhten okunmuş yiyecekler olarak iyileşmeyi uman insanlara karşı doktor ilaçlarının etkililiği vurgulanmıştır. Yaşam karşısında akılcı çözümler kurulmasına dayalı iletiler yer almaktadır. Bu iletilerin aktarımında çatışma

grupları karşı karşıya getirilmemiştir. Bir düşünce biçimi olarak yer almaktadır. Yazar, bunun en açık biçimini Cuma'da göstermektedir. Cuma şeyhin varlığına ve ona bağlılığa düşünce olarak karşı çıkmaktadır. Onun gizli bir karşı çıkışı vardır. O karşı çıkış ilaç almaya gitmesinde kendini gösterir.

Çerçi Murat'ın köye alınmamasıyla ilgili olayda da insanların akıl dışı durumlarla kandırıldıkları anlatılmaktadır. İletiler ikilem içinde sunulmaktadır. Cinlere inananlar ve inanmayanlar: "Babam inanmıyordu ama anam inanıyordu. Ben de inanmıyordum, Musa da inanmıyordu. Hiç lokumun içinde cin olur muydu? Hem cin diye bir şey yoktu ki, öğretmenimiz öyle söylememiş miydi?"(s.23) Yazar bu belirsizlikler içinde tarafını Cemşit, Musa ve öğretmenin tarafıyla ortaya koymaktadır. Yazarın tutumu bir dayatma biçiminde değil, kahramanın yanında yer alma şeklinde belirlemektedir.

ÇEVRE

Karlı Yollarda adlı romanda uzamsal çevreye yer verilmiştir. Uzamsal çevre aynı zamanda sosyal çevreyle de ilişkilendirilmiştir. Uzamsal olarak köy yaşam çevresine yer verilmiştir. Köy-kent uzamı arasında gerçekleştirilen yolculuk yaşam koşullarının karşılaştırılmasını da içermektedir. Köy yaşam alanı zor doğa koşulları ve boş inançları içermesiyle kapalı bir toplum yapısını ortaya koymaktadır. Bütün bu zorluklar anlatının temel çatışmasını belirlemektedir. Anlatıyı var eden uzamsal çevre, sıkı ilişki kurulan kültürel çevreyle aktarılmıştır.

KARAKTERLER

Anlatının anlatıcısı ve ana karakteri Cemşit'tir. Cemşit, en yakın arkadaşı olan Musa'yla her şeyini paylaşan bir çocuktur. Kusursuz bir kahraman tablosu görülmemektedir. Cemşit, duygularıyla düşünceleriyle korkularıyla insan gerçeğini ortaya koyan bir karakterdir. Cemşit, zor koşulların yüklemiş olduğu sorumluluğu üstlenen bir çocuktur. Sorumluluk almayı isteyerek kahraman kimliği kazanabilmektedir.

Cuma, köydeki gizli akılcı adamdır. Koşulları zorlamadan, yaşamı değiştirmek için çaba harcamadan farklı yaşayan kişidir. Karısının hastalanmasıyla farkını göstermeye başlar. Askerdeyken sıhhiye erliği yaptığı için hastalıklarla ilgili farklı düşüncelere sahiptir. Kaderine razı gelmez, yollara düşer ve gerekli olan ilacı getirerek hastayı iyileştirir.

Karakterler duygu, düşünüş, davranış ve tutumlarıyla değişime uğramaktadırlar. Kaybetme korkusu kahramanları harekete geçirir. Böylelikle olayların akışında değişim ortaya çıkar. Kahramanlar, anlatı boyunca değişime uğramaktadır. Bu değişimler kahramanın içinde bulunduğu koşullardan ve kahramanın kendi iradesinden kaynaklanmaktadır.

Cemşit, yüklenmiş olduğu sorumluluklar bakımından çocukların özdeşim kurabileceği özellikler taşımaktadır. Ulaştığı başarı kendi çabası ve babasıyla kurduğu dayanışma sonucu olduğu için bu başarıyı hak etmektedir.

DİL VE ANLATIM

Olaylar Cemşit'in bakış açısından anlatılmaktadır. Öncelikle anlatım yoluyla köyün betimlemesi yapılmıştır. Daha sonra da bu betimlemeler üzerine olaylar eklenmiştir. Zor yaşam koşullarının birbirini bütünleyen öyküler anlatılmaktadır. Çocukların komşu köye okula giderken yaşadıkları genelleme yoluyla anlatılmıştır. Gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir.

Olaylar birbirini tamamlayacak nitelikte karmaşık olmayan bir şekilde anlatılmaktadır. Olayların akıcılığını da çeşitli düğümlerle kurulan merak ögeleri oluşturmaktadır. Çocuklar okul yolundayken duydukları küçük çitirtilar korkuyla birlikte merakı canlı tutmaktadır. “Çerçi Murat köye neden gelemiyor?” sorusu da köylünün düşünce tarzını açıklayan bir merak ögesi durumundadır. Asıl önemli merak ögesi Cemşit'in annesinin hastalığıyla başlamaktadır. Anlatı bu ana olay içinde kurgulanan yan olaylarla da desteklenmiştir. “Meryem Nine Şimşat'ı iyileştirebilecek mi?”, “Cuma,

komşularını kasabaya gitmeye ikna edebilecek mi?”, “Cuma ile Cemşit kasabaya ulaşıp ilaçları getirebilecekler mi?”, “Köye geldiklerinde Şimşat hâlâ yaşıyor mu?” gibi sorular merak ögelerini oluşturmaktadır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Karlı Yollarda yapıtında İzgü, yer yer şiirsel bir anlatım yolunu seçmiştir. Özellikle duyguların aktarımında bu anlatım tarzı ön plana çıkmaktadır. “Ama korkumuz yüreğimizdedir... Öykünen çocuk kahkahayı basar. Basar ama korku yine yüreğimizde kalır. Bu kez de bir çıtırtı sesi durdurur bizi. Durdurur değil, yerdeki kar gibi dondurur”(s.9). Roman, çocuk anlatıcının kısa cümleleriyle anlatılmıştır. Uzun, anlam karışıklığına yol açan cümlelere yer verilmemiştir. Yazım kurallarına uyulmuş, yabancı sözcüklerden kaçınılmıştır. Betimlemelerde kullanılan görsel aktarımlar ile okul yolculuğu boyunca yemekle ilgili anlatılar duyuları devindirecek niteliktedir.

4.2.9. ÇİZMELİ OSMAN

KONU

Yoksulluğun insanların yaşamındaki etkisi anlatılmaktadır. Olaylar üretim aşamasından başlayıp satılıp sahibini buluncaya kadarki süreçte bir çizmenin dilinden anlatılmaktadır. Üretim aşamasında işçilerin çalışma koşullarından, çalışanların sosyo-ekonomik durumlarına kadar çeşitli betimlemelere yer verilmiştir. Çizmeyi üretenler de giyenler de düşük gelire sahip insanlardan oluşmaktadır. Sonunda çizme, dört çocuklu yoksul bir ailenin oğlu Osman'a satılır. Çizme Osman'ın bayramlık hediyesidir. Osman çizmesini çok sever. Bundan sonra çizme Osman'ın ve ailesinin öyküsünü anlatmaya başlar.

Tek göz evde kıt kanaat geçinen bu ailenin en büyük mutsuzluğu küçük oğulları Hamza'nın kalbindeki deliktir. Bu rahatsızlığından dolayı çocuk sürekli uyku halindedir ve iyileşmesi için çok paraya gereksinim vardır. Hamza'nın durumunun ağırlaşması baba Halil'i çözüm aramaya iter. Halil bir gün elinde bir kıyafetle gelir. Osman'ı Hamza'nın ameliyat masrafı karşılığında zengin bir aileye evlatlık verdiğini söyler. Bütün yoksulluğuna karşılık annesi Güllü bu duruma razı olmaz ama yapacak başka bir şey yoktur. Osman yıkanır, yeni ailesine beğendirilmek için hazırlanır. Yeni aile Osman'ı beğenir ve alır giderler.

Yoksulluk konusuna üretim ilişkilerinden hareketle bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır. Bu özellikler bakımından konu çocuk tarafından yüzeysel düzeyde anlaşılmaya elverişlidir. Derin yapıda konunun anlaşılması zordur. Konu bir çizmenin dilinden anlatılması bakımından özgün özellikler taşımaktadır. Yapıt yüzeysel ve derin yapı özellikleri bakımından çok anlamlılık özelliklerini barındırmaktadır. Kurmaca özellikleri bakımından başarılı bir kurgu oluşturulmuştur. Çizme üretilme ortamı betimlenirken sosyo-ekonomik betimlemelere de yer verilmektedir. Yüzey yapıda üretilen çizmelere yer verilirken, derin yapıda üretenlerin (işçilerin) çalışma ve yaşam koşulları sunulmuştur.

Yüzey yapıda aşırı yoksul olan bir ailenin yaşam koşullarına yer verilirken, derin yapıda üretim ilişkilerinin neden olduğu yoksulluk kavramı ele alınmaktadır. Anlatının temel tezini “Yoksulluk zenginliklerin sonucudur.” oluşturmaktadır. Yoksulların yoksulluklarının nedeni zenginlerdir. Zengin-yoksul çatışması örtük ve açık bir biçimde sunulmaktadır. Bu çatışma derin yapı özellikleri bakımından çocuk okur tarafından anlaşılabilir nitelikte değildir.

Anlatıda merak uyandıracak cümlelere yer verilmiştir. Biçem özellikleri bakımından bir sonraki cümleyle tamamlanan anlamsal kurgular oluşturulmuştur. Bunu yazar konuşmalar yoluyla ve çizmenin merak duygusuyla sürdürmektedir. “ ‘Gel Hamza kucağıma,’ diyordu. Hamza? Demek öteki çocuğun adı da Hamza’ydı...”(s.38) “ ‘Yokuş dik Emine...’ Kızın adı da demek Emine’ydi...”(s.40) “Babanın adını da evde öğrendim. Bir ses, kadın sesi, ‘Hoş geldiniz,’ dedi, ardından ekledi: ‘Hamza’yı yürütmediniz ya Halil?’ ”(s.41)

Anlatının temel merak konusunu Hamza’nın iyileşip iyileşmeyeceği oluşturmaktadır. İyileşecekse nasıl iyileşecek? İyileşme umudu ile ailenin yoksulluğu arasındaki karşıtlık merak ögesinin artırmaktadır. Babanın bulunduğu çözüm ise anne-babalık duyguları ile çocuklarının geleceği arasındaki çatışmayla doruk noktasına taşınmıştır.

Roman toplumcu gerçekçi bakış açısıyla kurgulanmış, ideolojik düşünce biçimlerine yer vermekle birlikte bir slogan edebiyatı özelliği taşımamaktadır. Sağlam bir kurguya sahip olan roman romantik bir sonla okuru etkilemektedir. Açık uçlu bir sonla duygusal etki sağlamlaştırılmıştır.

İZLEK-TEMA

Çaresizlik teması üzerine kurulmuştur. Çaresizlikten kaynaklanan umutsuzluk anlatının tüm aşamalarında kendini göstermektedir. Köylerinden büyük şehre gelenler, umutsuzlar ve çaresizler. Varoşlarda yaşayanlar da aynı durumdadırlar. Bayramdan bayrama bile tamamlanamayan sevinçleri yaşayan çocuklar anlatılmıştır. Yine anlatının asıl düğümünü oluşturan

Hamza'nın hastalığı aileyi çaresizlikten kaynaklanan umutsuzluğa sürüklemektedir. Ailesi Hamza'yı kazanmak için Osman'ı kaybetmektedir.

Çizmeli Osman, acı sonla biten klasik bir tragedyayı örneklendirmektedir. Anne ve baba arasında yaşanan Osman'ı Suzan ve Recai çiftine verme çatışması aşırı duygusallığın oluşmasına neden olmaktadır Duygu yoğunluğu bakımından abartılı ve uç duyguları ele alışını çocuğa göre değildir. Acı ve acıma duyguları bakımından çocuk okuru örseler niteliktedir.

İLETİ

Tezli ideolojik bir yapıttır. İletiler, yoksulluk zenginlik ikilemi üzerine kurulmuştur. Çizme-iskarpın, işçi-patron, Osman'ın ailesi-Suzan ve Recai çifti bu ikilemi örnelemektedir. Bu ikililer birbirini var eden ögeler olarak tasarlanmıştır. Bu tasarı toplumcu-gerçekçi felsefeyle örtüşmektedir. Her şey karşıtıyla vardır. Yoksulluk zenginliğin sonucudur. İzgü iletilerini çocuk kahramanlar üzerinden aktarmaya çalışmıştır. Yoksulluğun en iyi göstergesini çocuklar oluşturur. Bu gerçekten hareketle anlatısını çocuklar üzerine kurmuştur. Ama çocuk edebiyatının birçok özelliğini taşımamaktadır. İletiler derin yapı özellikleri bakımından çocuğun anlamasına uygun değildir.

İletiler yazınsal bir şekilde sunulmuştur ancak çocuk edebiyatının ölçütleri açısından düşünüldüğünde yapıtın derin yapıdaki anlamsal dokusu çocukların anlamasına uygun değildir.

KARAKTERLER

Romanın ana kahramanı ve anlatıcısı çizmedir. Çizme bir karakter olmaktan çok bir simgedir: Yoksulluğun simgesidir. Çizme, emeğinin karşılığı tam verilmeyen yoksul işçiler tarafından üretilip yine yoksullar tarafından

giyilmektedir. Yazın sıcak, kışın soğuk tutan ve sadece ayağa bir şey batmasını engellemeye yarayan bir giyittir.

Osman ve ailesinin bireyleri herhangi bir yoksul ailenin yaşam koşullarını ve özelliklerini taşımaktadır. Elinde olanları yetirmeye çalışan, elindekilerle yetinen kişilerdir. Bayram günü Osman ablasıyla gezmeye çıktıklarında Hamza'ya balon alırlar. Aldıkları balon eve gelinceye kadar Osman'ındır eve geldiklerinde Hamza'nın. Osman'ın yaşadığı mahallede evler, insanlar ve yaşamlar birbirine benzemektedir. Osman ne yaşadıklarının bilincinde değildir: Kardeşi Hamza'nın hastalığının da farkında değildir, kendisinin satıldığının da.

Anne ve baba da Hamza'nın hastalığı karşısında silikleşmiş karakterler olarak sunulmuştur. Acılarını tepkisizlikleriyle yaşamaktadırlar. Halil, Hamza için Osman'dan vazgeçtiğinde de duyguların yansıtamamıştır. Duygularını yoğunluğuna yaşayan tek karakter anne Güllü'dür.

İzgü'nün diğer yapıtlarından farklı olarak bu yapıtında ana karakter olan Osman'ın fiziksel özelliklerine yer verilmiştir: "Kara saçlı, yeşil gözlü, topacık başı, çıkık yanakları... Burnu hamurdan kondurulmuş gibi apak hamur parçası..."(s.36) Bu betimleme yoksulluğun sunumu gibi aktarılmıştır. Zengin çocuklar sarı saçlıdır. "O arabalarda çok iyi giysili adamlar, çok iyi giysili kadınlar vardı. Bazen arabanın arkasında sarı başlı çocuklar da görüyordum."(s.22) Bu algı anlatının sonunda da Recai ve Suzan çiftinin konuşmalarıyla da sürdürülmektedir. " 'Aa,' dedi, 'Adı Osman mı, niçin Korhan değil, Görkem değil, Tanju değil?'"(s.81) "Kadın Osman'ın saçına el attı: 'Ayol bunun saçları da sarı değil,' dedi."(s.82)

Karakterler duygu, düşünüş, davranış ve tutumlarıyla geliştirilmemiştir. Anlatı anlatıcının egemen bakış açısıyla biçimlenmektedir. Karakterler, çocukların özdeşim kurabileceği özellikler taşımamaktadır. Karakterler öykü

boyunca bir değişim yaşamamaktadır. Karakterinulaştığı bir başarı yoktur. Çizmeli Osman bir kaybediş öyküdür.

ÇEVRE

Sosyo ekonomik çevrenin kurgusu ön plana çıkmaktadır. Fabrika işçilerinin içinde bulunduğu koşullar ile onların ürettiği çizmeleri giyenler aynı sosyo-ekonomik çevrenin insanlarıdır. Bu insanlar şehre uzaktan bakan gecekondu yaşam alanlarında yaşamaktadırlar: “O paslı tenekelerin ardından uzakları gördüm... Kent aşağılardaydı. Çok uzaklarda...”(s.43) Yoksulluk bütün yoksulları ve yoksullukları bir araya toplayarak kendi çevresini oluşturmaktadır. Çevre betimlemeleri yoksulluğu anlatmak için sunulmuştur: “O zaman baktım yöreme... Bu evde yeni hiçbir şey yoktu. Duvardaki çiviye asılmış leğen eskiydi, onun yanındaki çiviye asılmış pantolon eskiydi, üzerinde yolyol kireç izleri vardı. Köşeye yığılmış yatak, yorgan hepsi eskiydi. Evin tek penceresindeki çiçekli basma da solmuş, al çiçekler turuncu olmuştu.”(s.42) Toplumsal ilişkiler göz önünde tutularak kurulan çevrelere yer verilmiştir.

DİL VE ANLATIM

İzgü kitabın başına metin dışı bildirim ögesi olarak bir önsöz yazmıştır. Metnin konusu ve teması hakkında çok da gerekli olmayan açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalar okuru yönlendirmekte, okurun kendi algılarını oluşturmasını engellemektedir. Dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuk okurun dil gelişimine uygundur. Sağlam bir kurguyla kurgulanmıştır. Derin yapı özellikleri düşünülerek her tümce özenle seçilmiştir.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Yazınsal bir dil ve etkiyle kurgulanmış bir anlatıdır. Sorun temelli bir konu ele alınarak ideolojik bir bakış açısıyla duygusal etki oluşturacak bir biçimde tamamlanmıştır. Yaşam koşullarından en çok etkilenenlerin çocuklar olduğundan hareketle duygusal etkiyi artıran bir öge olarak çocuk

karakterlerden yararlanılmıştır. Ele alınan sorunların anlatımında siyasal ve dinsel bir telkinde bulunulmamıştır.

4.2.10. ÖKKEŞ BAHÇIVAN

KONU

Ökkeş, babası ve ninesiyle yaşayan yoksul bir çocuktur. Tek göz evlerinde kıt kanaat yaşamaktadır. Kışlıklarını karşılamak için babasıyla ağaç kökü sökerken kimsenin cesaret edemediği taşlık ve ağaçlık alanda tarla açmaya karar verirler. Bu durumla bütün köylü dalga geçer. Ökkeş, babası ve ninesi gösterdikleri üstün çabayla köylüleri haksız çıkarırlar. Ökkeş Bahçivan adlı romanda zor doğa koşullarına karşı insan iradesinin zaferi anlatılır.

Zor koşullar altında da olsa insanın emeğinin karşılığını alacağı anlatılmaktadır. Ele alınan konu düzeye uygun bir biçimde kurgulanmıştır. Konu yapılandırılırken Ökkeş'in gülmeceye kaçan kişilik özelliklerinden yararlanılmıştır. Bu da okurun ilgisinin metne çekilmesine katkı sağlamaktadır.

Öyküyü yapılandıran ögeler olarak insan-doğa ile birey-toplum çatışmalarına yer verilmiştir. Ökkeş ve ailesi bir taraftan doğayla savaşıma girerken diğer taraftan da köylüyle psikolojik çatışma yaşamaktadırlar. Tarla açılmaya çalışılan yer taşlık kayalık ve ağaç kökleriyle doludur. Üstelik suyu da yoktur. Bir taraftan tarla alanı temizlenmeye çalışılırken diğer taraftan da su için kuyu açılmaya çalışılır. Kurgulanan bu çatışmalar birbiriyle bağlantılı olarak öykünün akışına etki etmektedir. Suyun bulunması Ökkeş ve ailesinin hem umutlarını güçlendirmiş, hem de köylülerin olumsuz algısını değiştirmiştir. Öyküdeki merak ögeleri de bu çatışmalar üzerine kurulmuştur: “Tarla açmayı başarabilecekler mi?” “Suyu bulabilecekler mi?”

İZLEK

Umut izleğine yer verilmiştir. Umut izleği insan emeğiyle bütünleştirilerek anlamlı kılınmıştır. “Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ” atasözü yinelenecek de konu izlek bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır.

KARAKTERLER

Karakterler iki karşıt grup içinde kurgulanmıştır: Ökkeş ve ailesinin oluşturduğu, umudu, çabayı ve emeği verenler; yapılan işin emek boyutunu göz ardı ederek psikolojik engel oluşturan köylüler. Ökkeş ve ailesi başardıkları iş gereği kahraman özelliği kazanmayı hak etmektedirler: Onlar bütün yoksunluklarına karşın doğa ve diğer insanlar karşısında zafer kazanan kahramanlardır. Karakterler içinde geliştirilenler de bunlardır. Karakterler eylemleri ve konuşmalarıyla geliştirilmektedir. Ökkeş küçük yaşta annesini kaybetmiş bir çocuktur. Sık sık anne özlemi çekmektedir. Ökkeş karakteri geliştirilirken yer yer anlatıcının tanımlamalarına da yer verilmiştir. “Ama Ökkeş hareketli bir çocuktur. Odanın içinde olsun, kalkmayı hareket etmeyi, oynamayı, çalışmayı severdi”(s.4).

İLETİ

Ökkeş Bahçıvan yapıtı yazınsal nitelikler taşımaktadır. Öykü doğa insan çatışması üzerinden insan emeğinin değiştirici gücünü anlatmaktadır. Bu ileti anlatı içinde açıkça da belirtilmiştir. Ninenin dilinden iletiye sık sık yer verilmiştir: “Çalışmanın elinden hiçbir şey kurtulmaz, rahmetli baban derdi ki, ‘Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur.’ Bakılmamış dağ olmuş, biz bakacağız ve bağ yapacağız.”(s.56) Elde edilen başarının ardından önceleri karşı çıkanlar aynı iletiyi ortaya koyan şu söylemi dillendirmeye başlarlar: “- Aman Taşlıkoyak'ta bahçe mi olurmuş? – Nasıl olmazmış, elin oğlu çalıştı çabaladı yaptı. Git de gör...”(s.62)

ÇEVRE

Kahramanları kuşatan toplumsal, ekonomik ve doğal çevreden söz edilebilir. Anlatıda köy yaşam biçimine yer verilmiştir. Köy, zor doğal ve ekonomik koşulların simgesi durumundadır. Tek göz evde yaşamak durumunda olan Ökkeş ve ailesi bu olumsuzluktan kurtulabilmek için neredeyse olanaksız olan bir işe girişirler. Onları bu zor işe sürükleyen yoksulluklarıdır. Zor iş karşısındaki güçlerini de umutları oluşturmaktadır. Toplumsal çevreyi de köylülerin tamamının psikolojik karşıtlık içinde olmaları

oluşturmaktadır. Neredeyse imkânsız olan bir işe girişmeleri köylüler tarafından alay konusu olur. Ökkeş ve ailesi bu yargıların tamamını değiştirmek için psikolojik ve fiziksel savaşım verir. Onların bu kararlılıkları bu savaşın kazanılmasını sağlar.

Değişecek olan çevre mutluluk ögesi olarak yer almaktadır. çevre algısı romantik bir tutum içinde kurgulanmaktadır. “Onun gözleri orada başka şeyler görüyordu. Kuyunun yanından dört bir yana ayrılan su arkları... Bu arkların içinde sular... Suyun kıyısında şebboylar, menekşeler, fuller... Ötede bir nar ağacı kıpkırmızı, bu tarafta bir ayva, sarı gelinliği içinde. Bir kiraz ağacı, dudak gibi kırmızı, yanak gibi tombul, tesbih gibi dizi dizi. Onun yanında görkemli bir ceviz dallarıyla bulutlara yaklaşmış... Meyvelerini kuşlar da yiyor, sincaplar da... Beri yandan bir iğde, iğdenin dalları yerde. Tüy tüy, kabuk kabuk iğdeler, ballı mı ballı... Bir yanda bir öbek nane. Gelip geçerken insanın burnunu okşuyor. Onun yanında çayır gibi fesleğen, kuşlar değse bile kokusu dört bir yana ulaşıyor...”(s.24) Uzamsal yapı ile mutluluk bütünleştirilmektedir. Sık sık yinelenen “Göreceksin bak, burası cennet olacak.” sözü bu ilişkiyi ortaya koymaktadır. Başarının elde edilmesine doğa da eşlik ederek romantik bir son kurgulanmaktadır: “Ay, yukarıdan Ökkeş’e gülümsüyordu...” (s.112)

DİL VE ANLATIM

Yapıtta dizgi hataları yer almaktadır. Bu hatalar anlam düzeyini etkiler nitelikte değildir. Ancak okura kaliteli bir okuma sunmaması bakımından olumsuzluklar içermektedir. Kitap içinde yer alan yanlış yazımlar ve olması gerekenler şu şekilde belirlenmiştir: Sonrada→ **sonra da** (s.4), görürüler→**görürler** (s.5), bezim → **bizim** (s.9), açağım → **açacağım** (s.32), ber → **bir** (s.44), anasında→ **anasından** (s.58), iş→ **işe** (s.60), katmalarını → **katmalarının** (s.61), gittik→ **gitti** (s.63), işi → **kişi** (s.68), günden→ **gün** (s.97), kova→ **kovası** (s.104), domatesleri → **domateslerin** (s.112)

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

İzgu'nün karakter odaklı oluşturduğu yapıtlardan biridir. Ökkeş, modern Keloğlan tiplemesini canlandırmaktadır. Kurgu özellikleri bakımından farklılık göstermemektedir. Dizimsel bir anlatıma yer verilmiştir. Yazar yapıtı tezli bir anlatıya dönüştürmektedir. Babaanne tarafından yinelenen “Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ.” sözü metnin öğretici bir metne dönüşmesine neden olmaktadır.

4.2.11. BÜLBÜL DÜDÜK

KONU

Bülbül Dödük'te, göçün çocuklar üzerindeki etkisi anlatılmaktadır. Mirza ve ailesi zor koşullar altında da olsa köylerinde mutludurlar. Yaşam koşullarının gittikçe zorlaşması üzerine kente göç ederler. Mirza'nın dışında herkes bu duruma alışır. Onun düşlerinde düşüncelerinde hep köyü vardır. Bir taraftan köyüne gitmeyi arzularken diğer taraftan da kentte köyü anımsatacak ortamı kurmaya çalışmaktadır. Bülbül Dödük, kültür ve çevre bunalımını yaşayan çocuğun öyküsünü anlatmaktadır. Anlatının temel çatışmasını Mirza'nın yaşadığı içsel çatışmalar oluşturmaktadır. Köyünden kente gelen Mirza'nın yaşadığı çatışmalar anlatıya psikolojik derinlik katmaktadır. Kentte kalmak ile köye dönme ikilemi izleksel bütünlük içinde ele alınmıştır.

Olaylar neden sonuç ilişkileri içinde birbirine eklemlenerek sunulmuştur. Her bir olay merak ögeleriyle bir diğerine eklemlenmiştir. Kışın ortasında babasıyla ormana odun getirmeye gitmeleri; sorunsuz bir şekilde eve dönüp dönemeyecekleri sorusu ilk merak ögesini oluşturmaktadır. Kışın artmasıyla birlikte köyün bütün erkeklerinin ormana giderek tipiye yakalanmalarının ardından köye ulaşip ulaşmayacakları ikinci merak ögesini oluşturmaktadır. Kente çalışmaya giden Mirza'nın babası Hasan'ın dönüşü üçüncü merak ögesini oluşturmaktadır. Kente taşınan aileyi nelerin beklediği konusu bir başka merak ögesini oluşturmaktadır. Mirza'nın köyüne gitmek amacıyla kamyonla yaptığı yolculuk da bir başka merak ögesini oluşturmaktadır. Merak ögeleri anlatının çevrimini oluşturmaktadır. Bülbül Dödük sonu hüznü biten yapıtlar arasında yer almaktadır.

Mirza, arkadaşları ve doğasıyla sevdiği bir yaşam biçimini geride bırakarak kente gelmiştir. Geçmişte kalan her şey bütün kusursuzluğuyla onun duygularında yer almaktadır. Bülbül Dödük'te çocuk gerçekliğine uygun bir konu ele alınmıştır. Herhengi bir mantık yanlışlığı yapılmamıştır.

Mirza'nın içsel çatışmalarında duygular yoğun bir etkiyle sunulmuştur. Köy ve doğa romantizmiyle bu duygular desteklenmektedir.

İZLEK-TEMA

Özlem izleğine yer verilmiştir. Birbirine karşıt özellikler gösteren köy ve kent ortamında bocalayan bir çocuğun duygularına yer verilmektedir. Konu ile izlek arasında sıkı bir ilişki kurularak anlatı kurgulanmıştır.

KARAKTERLER

Metnin ana karakteri Mirza'dır. Dış dünyada gerçekleşen olayların Mirza'nın ruhunda uyandırdığı etkiler ön plana çıkmaktadır. Mirza doğaya, insan ilişkilerine ve geçmişine bağlılığıyla tam bir romantik karakter özelliğini göstermektedir. Mirza yaşadıklarına karşı gösterdiği duygusal tepkileriyle geliştirilmiş bir karakterdir. Yan kişiler ise Mirza'nın yaşadığı çevreyle bağlantısını kuran insanlar olarak yer almaktadır. Köy çevresiyle ilişkiler kurmasını sağlayan Derviş, Hayran Emmi'yken Mahmut ve Kerim Emmi ise kent yaşamıyla olan ilişkilerini kurmaktadır. Kerim Emmi'nin tanımlaması da bu doğrultuda şu şekilde yapılmaktadır: "Bana, 'Sen köyünü unut' diyen emmi."(s.132)

ÇEVRE

Anlatının özü çevresel değişim üzerine kuruludur. Mirza'nın yaşamı iki aşamada yer almaktadır: Köy ve kent. Köy doğallığı ve insan ilişkileri boyutuyla mutluluğu simgelerken; kent kalabalıklığı, kirliliği ve yalnızlığı ile Mirza'nın mutsuzluğunun uzamını simgelemektedir. Mutluluk ve mutsuzluk sorgulamaları uzamsal yapı üzerinden yapılır: "Ama burası neresi?(84) "Biz nereye geldik?"(s.85) gibi soru cümleleri sorgulama ve pişmanlığı sergilemektedir. "Sevmiyorum o yolu. O yolun ucunda kent var, benim köyüm yok. Köyümün yolu bu dağlar. Aşacağım dağları varacağım köyüme."(s.117) Uzamsal çevrenin yanında sosyo ekonomik çevreye de yer verilmektedir. Uzamsal değişimin nedenini içinde yer aldıkları sosyo-ekonomik çevre kurgulamaktadır. Uzamsal değişiklik ise hiçbir şeyi değiştirmemektedir. Köyde yaşadıkları yoksulluk ve yoksunluk kent yaşamında da devam etmektedir.

DİL VE ANLATIM

Anlatımda yazınsal etkiyi yoğun bir şekilde hissettirecek dil kullanımlarına yer verilmiştir. “Hava soğuktu ama yazın içilen su gibi tatlıydı”(s.11) “Yel dağda istediği gibi türkü söylüyordu.”(s.12) “Unlar gibi ak, kocaman bir sakalı vardı”(24) “Sonra Bağdagül’ün kıpkırmızı burnunu öptüm. Aluç çekirdeği gibi küçücük gözleri vardı”(s.28) “Körolası, yere giresi tipi... Başına Toprak tipi...”(s.37) “Gözün görmediği elle bulunmuş, ayakla bulunmuş, el ayak göz olmuş, sonunda on yedisi de bir araya gelmiş.”(s.44) “Bazen gözünden akan bir damla yaş, babamın on yamalıklı şapkasının on birinci yamalığı olurdu”(s.57). “Yorgan kocaman kırmızı gülleriyle, sanki ocağın yanında, bir gün içerisinde gövdesinden çiçeklenmiş ağaçlara benziyordu. Kesilmişti dalları. Yoktu... O dallar bizlerdik; Merze, Pürze, Bağdagül ve ben Mirza. O ağaç orada ekmek parasıydı. O ağaç babamın alın teriydi”(s.59) “Bir çığlık yükseliyor harman yerinden, baharın yeline karışıyor. Buğday tanesi dökülmüyor yere, gözyaşı dökülüyor”(s.63) “Babamın güllü yorganını görüyorum, sanki değirmen yolunda baharın ilk muştucusu laleler gibi açmış”(s.63) “Nerelerden, hangi dağlardan aşip buraya, bu tepeye konmuş kuştuk? Ama kuşluğumuz bitmişti artık”(s.83) “Çok uzakta bir fabrikanın bacasından çıkan duman kentin üzerine yayılıyordu. Duman kapkara bir karga sürüsü gibi kondulara doğru geliyordu”(s.106) “Güneş, kara dumanın ardından al bir top gibi battı. Bizim köyde akşam böyle olmazdı ki, güneş böyle batmazdı ki. Burada güneş bize **küs gibi** batıyordu. Bizim köyde güneş küsmezdi. Hele batacağına yakın o denli sevimli olurdu ki. Bohçadağı’nın ardına düşerken, sanki bize sorardı: ‘Batayım mı batmayayım mı çocuklar?’ ‘Batma batma’ diye bağırırdık. Ama bize bir göz kırpar, sonra dağın ardında yiterdi.”(s.106) “Pınarın başında mektubu onlara ben okudum... Pınar suyunu akıttı, ben gözyaşlarımı...”(s.110)

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

İzgü'nün yapıtlarında sıklıkla yer alan yemek kavramı bu yapıtında da yer almaktadır. "Anam reyhanlı bulgur aşı pişiriyordur... Az sonra anam pişirdiği saplı tavanın sapından tutacak, aşı sofraya bezinin üzerine koyacak. Babam da soğana bir yumruk atacak..."(s.6) İzgü, çocuklar tarafından çok da seilmeyen bir yemeği bile özendirilen bir anlatımla aktarabilmektedir. Mirzaların hayvanları da ailenin bireyleri gibidirler. Ölmek üzere olan hayvanlarını kesmeleri de yoksulluklarının bir başka ifadesine dönüşmektedir. "Ah ah hiç can kardeşin eti yenir mi?"(s.50) Keçileri Üzüm zor kış koşullarına dayanamayınca ölmeden keserler. Yokluk içinde Üzüm'ün eti onlara yiyecek olur ancak o et hiç de lezzetli değildir. Trajedik bir sahne kurgulanmaktadır. Bu durum da okuru olumsuz etkilemektedir

Yazar, anlatımın daha akıcı olması için tekerlemelerden de yararlanmaktadır. "Hayran Emmi Hayran Emmi, / Değirmene buğday geldi, Açı kapıyı al yükü, döndür aktaş / Payın senin olsun, pişsin bulgur aşı... " (s.23)

Çocukların düşgücünden yararlanarak anlatıya yeni bakışaçıları kazandırmaktadır. "Kanadımız olsaydı Derviş..."(s.22)

Dramatik özellikli anlatılara sık sık yer verilmektedir. Babanın şehre gidişi de önemli bir dramatik anı oluşturmaktadır. Bu dramatik yapı yazarın kullandığı dil ile doruk noktasına ulaşmaktadır. "Elimiz tutar mı hiç babamızı kendi elimizle gurbete salmaya? Öylece baktık kaldık. Babam yorganı yuvarladı, yuvarladı, upuzun yorgan gövdesi gibi yaptı. Sonra halkahalka ipe sıklmaya başladı. Arada bizlerle göz göze geliyor, gülümsüyordu. Ama biz gülemiyorduk. Yorganı sırtına tüfek gibi atmak için boydan boya bir ip bağladı. Son düğümünü attıktan sonra yorganı diklemesine ocağın yanına koydu. Yorgan kocaman kırmızı gülleriyle, sanki ocağın yanında, bir gün içerisinde gövdesinden çiçeklenmiş ağaçlara benziyordu. Kesilmişti dalları. Yoktu... O dallar bizlerdik; Merze, Pürze, Bağdagül ve ben Mirza. O ağaç orada ekmek parasıydı. O ağaç babamın alın teriydi"(s.59)"

4.2.12. EŞEĞİN TÜRKÜSÜ

KONU

Her canlının son nefesini verinceye kadar yaşam hakkına sahip olduğu anlatılmaktadır. Bu hak iki eşeğin yaşantısıyla aktarılmaya çalışılmıştır.

Kulağikesik, küçük bir sıpa olarak geldiği sahibine yaşlanıncaya kadar hizmet eden bir eşektir. Son zamanlarda yaşlandığı için yeterince hizmet verememektedir. Bu durum karşısında da sahibi onu köpek maması olması için satar. Bunu öğrenen Kulağikesik bir gece ahırdan kaçıp dağlara gider. Artık ölüm korkusunun dışındadır ve doğayla baş başadır. Doğa ona yıllardır yaşayamadığı huzuru sunmaktadır. Sahibinden kaçarken bir başka eşekle karşılaşır. O da uzun yıllar sahibine çalışıp hizmet etmiş daha sonra da sahibi tarafından doğaya bırakılmıştır. Doğaya bırakıldığı için de adı Yılkılık olmuştur. Yılkılık ve Kulağikesik arkadaş olup yola birlikte devam ederler. Yaz geçer, güz geçer ve kış gelir. Bir mağarada yaşamaya başlarlar. Kurt ulumaları duyuncaya kadar her şey yolunda gider. Mağarada kurt saldırısına uğrarlar. El birliğiyle kurt saldırısını atlattılar. Baharla birlikte mağaradan çıkıp yine doğanın tadını çıkarmaya başlarlar.

Ele alınan konu çocuğun anlayabilceği biçimde aktarılmıştır. Konunun kurgulanmasında haksızlık üzerinden duygusal etki oluşturulmaya çalışılmıştır. İnsanın yaptığı haksızlıkların bir eşek üzerinden anlatılması ve kaba bir hayvan olarak algılanan bir eşeğin yaşama sevincinin aktarılması özgün bir yaklaşımı barındırmaktadır.

Kurgunun en önemli çatışması Kulağikesik ile sahibi arasında yaşanmaktadır: Sahibine yıllarca hizmet vermiş olan Kulağikesik'ten canını alarak da yararlanmaya çalışan açgözlü insana karşılık yaşama hakkını savunan eşek arasında yaşanmaktadır.

Diğer bir çatışmayı ise yakalanma korkusunun egemen olduğu içsel çatışma oluşturmaktadır. Bu içsel çatışmalarda Kulağikesik'in geçmişine

vurgu yapılarak nasıl haksızlığa uğradığı anlatılmaktadır. Son çatışma ise Kulağikesik ile Yılkılığın doğayla yaşadıkları çatışma yer almaktadır.

İZLEK-TEMA

Vefa ve yaşama sevinci temalarına yer verilmiştir. Bütün ömrünü sahibine hizmet ederek geçiren Kulağikesik yaşlandığında inanılmaz bir vefasızlık örneğiyle karşılaşır. Sahibi onu yılık olarak doğaya salabilecekken onun canını alarak son bir kez daha kar etmeyi arzulamaktadır. Ele alınan izlekle bir taraftan bir insan tarafından gerçekleştirilen vefasızlık duygusuna duyarlılık geliştirilmeye çalışılırken, diğer taraftan da her canlının yaşama hakkının olduğuna dair bir duyarlılık geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Doğayla buluşan Kulağikesik yaşlı olmasına karşın yaşama sevincini bütün yoğunluğuyla yaşamaktadır. Yaşama sevinci doğanın güzellikleriyle birlikte sunulmaktadır. Doğa romantizmi oluşturulmaya çalışılmaktadır: “-Ne güzel dedi, Kulağikesik, suyun içinde samanyolu, karşı dağın tepesinde ay ve kurbağaların şarkısı...”(s.18) Tüm canlıların birbirine gereksinimi olduğu vurgulanmaktadır.

KARAKTERLER

Anlatının ana kahramanları (eyleyenleri) artık iş yapamayacak durumda olan yaşlı iki eşektir. Kulağikesik, sahibi onu gözden çıkarıncaya kadar yıllarca kendini sahibi tarafından verilen görevlere adanmıştır. Sonunun geldiğini anladığında kendi yaşamını kendi yönlendirmeye karar verir. Kendi seçimiyle kurduğu, dilediğince yaşayabileceği bir yaşamı tercih eder. Yılkılık da yaşlanınca sahibi tarafından doğaya salınmış bir eşektir. Her ikisi de fiziksel olarak güçsüz olan ama yaşama isteğiyle dolu iki eşektir. Karakterler devingen özellik taşımaktadırlar. Yaşamlarıyla ilgili kararlar alarak, başkalarının belirlediği bir yaşam yerine kendilerinin belirledikleri ve güçlüklerini yendikleri bir yaşamı yeğlemişlerdir. Seçmiş oldukları yaşam biçiminde edilgen değil etkin bir rol oynamaya başlamışlardır. Kararları

doğrultusunda da vahşi doğada ayakta kalabilmeyi başarabilmişlerdir. Eyleyenler eylemleriyle geliştirilmişlerdir. Yardımcı karakterler ise kötüyü simgeleyen eski sahiplerdir. Özellikle “Şapkalı Adam” korku simgesine dönüşmektedir.

Kulağikesik, doğaya çıktığında anlatılan canlılar ise onun yaşama sevincinin göstergelerine dönüşmektedir. Yaşama sevincinin etkisiyle geliştirilen tutum Kulağikesik ile yıllıklığın başarıya ulaşmasını sağlamaktadır. Sorunlar karşısında dayanışmanın tercih edilmesi başarıların elde edilmesini anlamlı kılmaktadır.

ÇEVRE

Uzamsal çevreye yer verilmiştir. Doğaya kaçan Kulağikesik, onunla bütünleşen bir yaşam biçimini sürdürmeye başlamıştır. Kulağikesik'in bütünleştiği çevre yalnızca uzamsal bir çevreden oluşmamaktadır. Onun bütünleştiği, farkına vardığı aynı zamanda yaşama sevincinin bütünleştiği ve özgürlüğün simgesi durumunda olan bir çevre olarak kurgulanmıştır.

İLETİ

Açık ve örtük iletilere yer verilmiştir. Hayatının büyük bir bölümünü hizmet ederek geçiren eşeğe insanların yaptığı vefasızlığa yer verilmiştir. Vefasızlık yapılmaması vurgusu Kulağı Kesik'in ağzından dile getirilmektedir. Bu iletinin dışında doğaya ilişkin iletilere de yer verilmiştir. “Burada hiç rahatsız edilmeyeceklerdi. Çünkü şimdiye dek ateş yakılmamıştı ve en önemlisi naylon torba yoktu. İnsanlar burayı kirletmemişlerdi, demek ki hiç gelmemişlerdi” (s.48). Bir eşeğin gözünden çevre duyarlılığı naylon torba ayrıntısına kadar indirilerek açık ileti yoluyla okur bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Bu tür yaklaşımlar yazınsallığı zayıflatmaktadır. Kulağı Kesik ve Yılkılık'ın doğa duyarlılığı ve yaşama tutkuları yazınsal bir biçimle sunularak okurda duyarlılık oluşturacak biçimde kurgulanmıştır.

DİL VE ANLATIM

Yazar anlatıcılı, kahramanı hayvan olan bir anlatıdır. Anlatımda karmaşık olmayan bir olay örgüsü izlenmiştir. Anlatımda yazınsal etkiyi yansıtan dil kullanımlarına da yer verilmiştir. Özellikle doğayla iç içe geçen bölümlerde yazınsal dil kullanımlarına yer verilmiştir: “Suyun içinde Samanyolu, karşı dağın tepesinde ay ve kurbağaların şarkısı...”(s.18). “Gece kuşları öttü uzaklardan. Suyun şırıltısı ağaçlara yansıdı. Kovanından dışarıda kalmış arılar su içmek için kondular suyun kıyısına. Ak bir kelebek en güzel dansını yaparak suyun kıyısındaki kuşkonmaza kondu. Bir küçük kurbağa cup diye suya atladı”(s.20). Uyaklı söyleyişlere de yer verilmiştir. “Vırrak vırrak, uyumaya bak, vırrak vırrak, uyumaya bak...”(s.20) “Vırrak vırrak, mutlu olmana bak, vırrak vırrak, uzaklara gitmeye bak...”(s.28). “Aaaaaaiiiii aaaaaaiiiii / Bu dağların çiçeği / Aaaaaaiiiii aaaaaaiiiii / Çiğdemi menekşesiiiiii”(s.60) “İncecik otlar boyunlarını uzattılar güneşle öpüşmek için”(s.58). Anlatının en önemli sorununu şu oluşturmaktadır: Kitabın adı Eşeğin Türküsü iken eşek anlatı içinde sürekli olarak şarkı söylemektedir. Böyle bir kullanım metin-başlık uyumu açısından bir tutarsızlık oluşturmaktadır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELELER

Eşeğin türküsü adlı yapıtta öğretici yaklaşıma yer verilmekle birlikte romantik etkiyi sağlayan dil kullanımlarıyla yazınsal bir kurgunun da oluşturulduğu görülmektedir. “İncecik otlar boyunlarını uzattılar güneşle öpüşmek için” (s.58). Doğa kahramanın macerasına eşlik etmektedir. “-Vırrak vırrak, uyumaya bak, vırrak vırrak, uyumaya bak...” (s.20) “-Vırrak vırrak, mutlu olmana bak, vırrak vırrak, uzaklara gitmeye bak” (s.28). Anlatıdaki dilsel yapının ses benzerlikleriyle oluşturulan ritimle yazınsallık yakalanmaya çalışılmıştır.

Romanın sonu açık yapıt özelliği göstermektedir. Okurun düş ve yorum gücüne bırakılmıştır. Okurun zihninde yeni kurgulara olanak verecek biçimde sonlandırılmıştır.

4.2.13. KIZILDERİLİ ÇOCUKLAR

KONU

Almanya'dan gelen dayının Yasemin ve Murat kardeşler üzerindeki etkisi anlatılmaktadır. Dayının gelmesinin yarattığı sevinç kadar; hediye olarak ne getireceği sorusu da çocukları beklenti içine sokmaktadır.

Kaan ve Yasemin iyi anlaşılan iki kardeştir. Kaan 1. sınıf Yasemin de 3. sınıfa gitmektedir. Bir gün Almanya'daki Murat dayısından telefon gelir. Bir hafta sonra dayıları Türkiye'ye gelecektir. Kaan'la Yasemin'i büyük bir heyecan alır. Acaba dayıları gelirken onlara ne hediye getirecektir? Dayı gelinceye kadar bu heyecan devam eder. Sonunda dayı gelir. Onlara Kızılderili çadırı getirmiştir. Çadırla birlikte Kaan da Yasemin de kendilerini Kızılderililerin dünyasında düşlemeye başlarlar. Eğlenceli bir oyun içinde günü tamamlarlar.

KARAKTERLER

Anlatının ana karakterleri Kaan ve Yasemin'dir. İzgü bu iki anlatı kişisini de neredeyse kusursuz karakterler olarak tamamlamaktadır. Yasemin 3. Sınıfa gitmesine rağmen 5. Sınıfa gidenler kadar güzel resim yapmaktadır. Sorumluk sahibidir. Okula gitmeden önce kendisinin ve kardeşinin yemeğini hazırlayan örnek bir abladır. Kaan'ın tek kusuru tatlıya olan düşkünlüğüdür. Fırsat buldukça gereğinden fazla tatlı tüketmektedir. Onun için de sürekli kaşınır. Kaan da bu olumsuz özelliğinin dışında başarılıdır. Sınıflarında okumayı ilk öğrenen öğrencidir. İlk olarak onun elması kızarmıştır.

İzgü, karakterlerinin fiziksel özellikleri üzerinde herhangi bir belirlemelerde bulunmamıştır. Sosyal özellikleri bakımından da anne ve babanın çalışmak zorunda olduğu dar gelirli bir ailedir. Her şeyde tutumlu olmak zorundadır.

Kaan ve Yasemin'in dayılarının geleceğine ve ne hediye getireceğine yönelik beklentiler çocuk gerçekliğine uygun bir şekilde kurgulanmıştır. Gelen

hediyenin mutluluğunu ve coşkusunu yaşamak da çocuk gerçekliğine uygun bir biçimde anlatılmıştır.

İZLEK

Özlem izleğine yer verilmiştir. Yurt dışında olan dayının yılda bir kez gelmesi ve her gelişinde de hediyeler getirmesi roman karakterlerini ve okuru bir beklenti içine sokmaktadır. Ele alınan izlek çocuğunilgisiini çeken bir etki uyandırmaktadır. İzlek konuyla uyum içinde aktarılmıştır.

ÇEVRE

Kızılderili Çocuklar'da anlatı tamamen evde geçmektedir. Dayı tarafından getirilen Kızılderili çadırı çocuklara ait yeni bir uzamsal yapının kurulmasını sağlamıştır. O uzamsal yapıda da çocuklar yaratıcılıklarını kullanarak kendi oyunlarını oynamaktadır. Aile kendi olanaklarıyla ucu ucuna geçinen, herkesin bir sorumluluğunun olduğu bir ailedir. "Babasının annesinin belli gelirleri vardı. Ancak o parayla geçinebiliyorlardı"(8). Ailenin sosyo ekonomik özelliklerini ortaya koyması bakımından yemekler ipucu vermektedir.

İLETİ

Açık iletilere yer verilmiştir. İdeal çocuk karakterlerden hareketle televizyon izleme alışkanlıklarıyla ilgili açık bildirimde bulunulmuştur. "Zaten Yasemin'le Kaan salt Cuma, cumartesi geceleri film izliyorlardı. Diğer günler hemen erkenden uyuyorlardı" (s. 38). Kızılderililere ilişkin var olan önyargıyı değiştirmeye çalışmaktadır: "Böyle filmlerde gösterildiği gibi ilkel değillerdir Kızılderililer. Onlar Amerika'nın asıl yerlisidirler. Çok uygardırlar... Bu davul onların haberleşme aracıdır..." (s.42). Kaan'ın tatlıya olan tutkusuna bağlı olarak denetimsiz bir biçimde reçel yemenin kaşıntılara neden olacağı iletisine yer verilmiştir. Kaan'ın yaşantısından hareketle açık bir iletiye yer verilmiştir. Yanlış davranışların ya da ölçülü olmayan davranışların doğal bir cezalandırmayla karşı karşıya olduğu belirtilmiştir.

DİL VE ANLATIM

Dayılarının geleceğini öğrendikten sonra dayılarını kendilerine ne tür hediyeler getireceğine dair beklentileri anlatının ilk merak ögesini oluşturmaktadır. Kaan'ın evde dayısını bekleme anı da bir başka merak ögesini oluşturmaktadır. Murat dayının getirdiği hediye ne olduğunu bulmaya çalışmaları bir merak ögesini de aşarak bir oyuna dönüşmüştür.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Anlatımda dizimsel bir sıra izlenmektedir. Olay akışında herhangi bir karışıklık yer almamaktadır. Gereksiz ayrıntılara da yer verilmemiştir.

Açık iletiler yoluyla romanda öğretici tutumun öne çıktığı gözlenmektedir.

4.2.14. UÇAN EŞEK

KONU

Murat'ın yaz tatilini köyde geçirmesi anlatılmaktadır. Murat şehirde yaşayan bir çocuktur. Bir gün akrabalarından Veysel Amca köyden ziyaretlerine gelir, dönüşte Murat'ı da köye götürür. Murat köye ve köy yaşantısına yabancıdır. Veysel Amca'nın beş çocuğu vardır. Her çocuğun da gücünün yettiği işleri yapma sorumlulukları vardır. Murat da evin küçük oğlu Haydar ile değirmene gider. Haydar uykuyu seven tembel bir çocuktur. Buğdayları değirmenciye bıraktıktan sonra dere kenarına giderek yüzmeye başlarlar. Haydar akıntıya katılarak başını bir taşa çarpar ve boğulma tehlikesi yaşar. Murat onu güçlükle kurtarır. Bu olay Murat'ı Haydar'ın gözünde kahraman yapar. Artık hep beraber zaman geçirmeye başlarlar. Murat artık köy hayatına alışmış, köyde de tanınır duruma gelmiştir.

Bir gün Veysel Amca köyde eşek yarışı olacağını söyler. Haydar ve Murat eşekleri Türkücü'yü yarışlara hazırlarlar. Haydar dayakla Türkücü'yü daha hızlı koşturacağını düşündüğü için sopayla vurur. Türkücü de onu sırtından atar. Murat Türkücü'ye sevgiyle yaklaşmanın onu daha hızlı koşturacağını düşünür ve bu düşüncesinde de haklı çıkar. Yarışmada Türkücü birinci gelir. Bu durumdan sonra Murat Haydarın gözünde daha çok değerlenir. Ayrılık vakti gelip çatmıştır. Özellikle Haydar ve Murat için ayrılık çok zor olacaktır.

KARAKTERLER

Romanın ana karakterleri Murat, Haydar ve Türkücü adlı eşektir. Murat kentte yaşayan bir çocuktur. ilk kez köy yaşantısıyla tanışmaktadır. Kent yaşamına ilişkin birçok bilgiye sahip olmasına karşın köy yaşantısı hakkında bir fikri yoktur. Köy yaşantısını Haydar'la öğrenecektir. Murat ideal çocuk tipini sergilemektedir. Her durumda başarılı olan, sorumluluk sahibi ve kahraman olmaya elverişlidir.

Haydar uykuculuğu ile ünlüdür. Tembel ve yemek yemeyi çok seven bir çocuktur. Algılama biçimi komik tip oluşturacak biçimde düzenlenmiştir. Bu özellikleriyle Karagöz çağrışımı bir karakter gibidir. Yanlışlıklar onun üzerinden anlatılmaktadır. Murat'la karşıt özellikler taşımasına karşın iyi bir çocuktur.

ÇEVRE

Uzamsal ve toplumsal çevre olarak köye yer verilmiştir. Köy yaşamının farklılıkları romantik bir tutumla ele alınmıştır. Doğallığın öne çıkartıldığı ve bu doğallık içinde iki çocuğun dostluğu ele alınmıştır. Yenilen yemeklere kadar köy yaşantısına bir özendirme eğilimi sezilmektedir. “Dört tane haşlanmış yumurta, taze soğan... Kocaman da bir köy ekmeği” (34). “Kocaman bir tepsi içinde burcu burcu kokan bir bulgur pilavı gelmişti sofraya. Taze soğan ve ayranla tıka basa karınlarını doyurdular”(56). Romanda dizimsel bir sıra izlenmektedir. Kentte başlayan öykü, yolculukla köye taşınmakta, yaz tatilinin bitimine kadar orada devam etmektedir. Romanın sonunda da tekrar kente dönüş gerçekleşmektedir.

İLETİ

Romanda açık iletilere yer verilmektedir. Murat romanın ideal çocuk tipini sergilemektedir. Köye gittiğinde yabancılık çekmez, herkes tarafından tanınır ve sevilir. Haydar'ın da sözünü dinlediği kişi olur. Haydar'ın yaptığı yanlışlıklar, genel olarak çocukların yapabileceği yanlışlıklardır. Karşılıklı konuşmalar yoluyla Haydar'a, dolaylı olarak da okura iletiler sunulmaktadır. “Ama suç senin Haydar, hayvanlara iyi davranmak gerek. Sen boyuna onu kamçılıyorsun”(61).

DİL VE ANLATIM

Olay akışında anlamın karışmasına neden olacak bir kurgu söz konusu değildir. Yazar anlatıcılı bir anlatım yeğlenmiştir. Dil kullanımları

olarak da benzetmelere yer verilmiştir: “Güneş kocaman, ateşten yapılmış bir tekerleği andırıyordu”(10) “Gökyüzü, sanki bir donanma gibi yıldız yıldızdı”(10). Yanlış anlamalar yoluyla da gülmeceli bir anlatıma yer verilmiştir: “ ‘Güzel amuda kalkıyorsun Haydar’ dedi. Haydar gözlerini iri iri açarak; ‘Nerede armut?’ diye sordu. ‘Ne armudu?’ ‘Sen armut demedin mi?’ ‘Yoo, güzel amuda kalkıyorsun dedim. Senin bu duruşuna amuda kalkmak derler’” (42).

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELELER

Uçan Eşek alışılmadık bağdaştırma yoluyla oluşturulan bir ad öbeğinden oluşmaktadır. Uçmak sözcüğü hızlı anlamını almaktadır. Anlatıda yer alan benzetmeler yoluyla kurulan yazınsallığa metinlerarasılık da eklenmiştir. Anlatıda metinlerarasılığa yapıtların adları anılarak yer verilmektedir: “Murat’ın anlattığı kent öykülerine, bir de Dede Korkut’a bayılıyordu”(57). “Murat da onlara, Nasrettin Hoca fıkralarını, Küçük Prens’i, Robenson’u anlatıyordu. En çok Nasrettin Hoca’nın düşündüren fıkralarını seviyorlardı”

İdeal çocuk karakteri olan Murat aracılığıyla davranış geliştirme öncelenmiştir. Yapıtta öğreticilik öne çıkmaktadır.

4.2.15. ARMUTÇU AYI

KONU

İki kardeş olan Orhan ile Burhan'ın ormanda geçen yaşamları anlatılmaktadır. Memiş Dayı orman bekçisi olarak görev yapmaktadır. Eşi ve iki oğlu, Orhan ve Burhan ise kasabada kalmaktadır. Memiş Dayı ormandaki kulübesinden haftada bir kasabaya iner, evin gereksinimlerini görür, tekrar kulübesine döner. Bir gün eşi rahatsızlanır ve onu kurtaramazlar. İki oğlunu alarak ormandaki kulübesine götürür. Ormanda yepyeni bir yaşam onları beklemektedir. Ev işlerini kendi aralarında paylaşırlar. Günler geçer ve okul dönemi gelir. Ormandaki kulübeden okula gitmek önemli bir sorundur. Bir gün Memiş Dayı kasabadan bir midilliye döner. Orhan ve Burhan midilliyi çok severler. Kısa sürede midilliyeye alışır. İki kardeş okulun ilk günü midilliyeye binerek, kasabaya doğru yola koyulurlar. Midilli yolda bir yilandan ürkererek ormanın derinliklerine kaçar. Ormanda bir ayıyla karşılaşır. Midilli tekmelerle ayıdan kurtulmalarını sağlar ve kaçmaya devam eder. Bir süre sonra da midilli iki kardeşi sırtından atar. Bundan sonra iki kardeşi korkulu saatler beklemektedir. Her çığırta yeni korkular yaşatır onlara. Bu arada midilli kulübeyle gelir. Memiş Dayı midilliyi öyle görünce tedirgin olur. Tüfeğini alıp midilliyeye binerek çocukları aramaya gider. Midilli çocukları bulduğunda bir ayıyla karşı karşıya olduklarını görürler. Bu ayı çocuklara saldıran ayıdır. Olay korkulduğu gibi değildir. Kocaoğlan insanlarla iyi anlaşan zararsız bir ayıdır. Hep birlikte kulübeyle dönerler.

Doğal yaşamın bileşenlerinin anlatıldığı bir romandır. Ele aldığı konu ve ele alınış bakımından düzeye uygun özellikler göstermektedir. Konu yapılandırılırken klasik öykü düzeneğinden yararlanılmıştır.

Romanın en temel çatışmasını Orhan ve Burhan kardeşlerin ormandaki yaşadıkları kovalamaca oluşturmaktadır. Bu içsel çatışmalar belirsizliklerle desteklenerek okurda merak duygusu geliştirilmektedir. "Acaba şimdi ne olacak?" biçiminde oluşturulan soru işaretleri okurun ilgisini çekecek niteliktedir.

Vahşi doğada bile bir dengenin olduğu vurgulanmaktadır. Çocukların karşısına çıkan ayı sanıldığı gibi saldırgan bir ayı değildir. İnsanlarla anlaşan, dost canlısı bir hayvandır. Ancak bu belirsizlik Memiş Dayı'nın onu görmesine kadar devam eder. Romanın sonunda da dostluk vurgusuna yer verilmektedir.

Olaylar bir doğa romantizmi içinde aktarılmıştır. Ormanın içinde, hayvanların dostluğuyla desteklenen ve çocukların dünyasına yakın olan doğallık içinde aktarılmıştır. Gerçekçilik bu romantizm içinde etkisini yitirmektedir.

İZLEK-TEMA

Korku izleği işlenmiştir. Ormanda ayıyla karşılaşan kardeşlerin yaşadıkları korku ve birbirlerini destekleyen tutumları konu ile izlek arasında da güçlü bir ilişkinin kurulmasını sağlamaktadır. Korku izleği belirsizlik kavramıyla sunulurken; belirsizliğin ortadan kalkmasıyla birlikte korkuların da gereksiz olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Abartılmış korku yerine mizahla sunulan bir korku izleğine yer almaktadır. Konuyla bütünleştirildiğinde de kötü sonla bitmesi engellenmiş bir anlatıyla karşılaşılmaktadır. Kötü bir olayla başlayan (Orhan ile Burhan'ın annelerini kaybetmeleri) roman iyimser bir bakış açısıyla mutlu sonla sonlandırılmıştır. Romanın sonunda çocukların karşısına çıkan herhangi bir ayı değildir: Armutçu Ayı'dır.

ÇEVRE

Orman yaşam alanına yer verilmiştir. Memiş Dayı ormanda çalışan ve doğanın dilinden anlayan biridir. Çocukları Orhan ve Burhan da yeni yaşam biçimlerinde doğanın çeşitli yüzüyle karşı karşıya kalacaktır. Bu karşılaşma hem öykünün kurgusunu oluşturmakta hem de öykünün gerilimini yansıtan izleği biçimlendirmektedir. Orman atmosferi daha çok romantik bir etki oluşturur niteliktedir: "Burası, bu orman o denli güzeldi ki, yaşamlarını sonuna dek oturabilirlerdi. Renk renk uçuşan kelebekler, kelebeklerin renginden

güzel çiçekler, iri iri ağaçlar, tavşanlar, sincaplar ve kuşlar... Hele dağ çileği... Öbek öbeği her yerde. Yatıp uzandıkları yerden çilek yiyorlar, ağacına çıkıp badem topluyorlar, hele kiraz..."(s.8)

İLETİ

Armutçu Ayı romanında açık iletilere yer verilmiştir. Memiş Dayı çocuklarını çok sevmektedir. Onlar için yapamayacağı şey yoktur. Buna karşılık onlardan istediği tek şey okumalarıdır. Okumanın önemi sık sık vurgulanmıştır. Çocukların annelerinin ölümünün ardından ormandaki kulübeye gideceklerini öğrendiklerinde de ilk sordukları soru okul olmaktadır. Çocukların annelerini özlediklerini belirten konuşmalarına tanık olan Memiş Dayı bu konuyu da okula bağlayarak sonlandırır: "Anneniz sizin büyük adam olmanızı isterdi. Eğer annenizi aranızda görmek istiyorsanız çok çalışmalı, büyük adamlar olmalısınız."(s.8)

Romanın ana çatışması da okul yolunda gerçekleşmektedir. Okula gitmek için bütün güçlüklerin üstesinden gelinmelidir iletisi önem kazanmaktadır. Annelerinin ölümünden sonra babalarıyla ormandaki kulübede yaşayan Orhan ve Burhan sorumluluklarını yerine getiren çocuklar olarak sunulmuşlardır. Neredeyse her konu okulla ilişkilendirilmiştir. Orhan'la Burhan odun keserlerken aralarında geçen şu konuşma anlatının hem inandırıcılığını hem de yazınsallığını olumsuz etkilemektedir: "-Kışın bunları ocakta çıtır çıtır yakacağız. -Karşısında ne güzel ders çalışılır değil mi abi?"(s.16) Yine Memiş Dayı tarafından çocukları Orhan ve Burhan'a söylenen şu cümle aynı zamanda çocuk okulları hedefleyen açık ileti olarak anlam kazanmaktadır: "Bir öğrenci kahvaltısını yapmadan okuluna gitmemelidir"(s.27).

İzgu neredeyse tüm yapıtlarında yer alan yemeklerin betimlemesini yaparak yemek yemeyi özendirme konusundaki başarısını Armutçu Ayı'da da göstermektedir: "Isırganı temizlemiş, soğanını doğramış, içine çökeleği katmış, biraz da zeytinyağı döktükten sonra börek içini hazırlamıştı. Az sonra

fırını yakacak, hamuru açacak, böreği içine salacaktı... Uff, Burhan'la Orhan bir oturacaklardı okuldan geldikten sonra sofranın başına, hapur hupur yiyeceklerdi.”(s.42)

KARAKTER VE KAHRAMAN

Romanın ana karakterleri Orhan ve Burhan'dır. Bir ormancının çocuklarıdır. Annelerinin ölümünden sonra babalarıyla birlikte ormandaki kulübede yaşamaya başlarlar. Her ikisi de uyumlu, sorumluluk sahibi, ideal çocuk figürünü oluşturmaktadır. Annelerinden doğan boşluğu tutum ve dayanışmayla doldurmaktadır. Doğayla dost çocuklardır. Geliştirilen karakterler değildir. İki kardeş de ideal çocuk tipini sergilemektedir. Annelerini kaybetmelerine karşın babalarına herhangi bir sorun çıkarmazlar. Hatta ilk sordukları soru “Ya okulumuz babacığım?”(s.6) biçiminde olur. Bu ideal çocuk okulundan, eğitiminden ödün vermeyen çocuktur biçiminde bir algı oluşturulmaktadır.

Romanın diğer önemli karakterini de Memiş Dayı oluşturmaktadır. Hemen romanın başında anlatıcı tarafından tüm nitelikleri ortaya konulur. Memiş Dayı da ideal yetişkin karakterini sergilemektedir: “Orman bekçisi Memiş Dayı'yı yörede herkes severdi. O da herkesi sever, hele çocukları Orhan'la Burhan'ı canı denli severdi.”(s.5)

Hayvan insan dostluğunu ortaya koyan diğer eyleyenler ise Midilli ve Kocaoğlan da destekleyici figürler olarak yer almaktadır. Karakterlerin hiçbiri devingen özellikler göstermemektedir.

DİL VE ANLATIM

Yazar anlatıcılı bir anlatım kullanılmıştır. Anlatıcı, yer yer halk hikâyecilerinin yaptığı gibi yorumlayıcı bir biçimle okura seslenmektedir. “Ah Midilli, hiç Orhan'la Burhan'ı ormanın içinde bir başına bırakacak zaman mıydı?”(s.41)

Anlatımda benzetmelerden ve betimleyici anlatımlardan yararlanılarak yazınsal bir etki yaratılmıştır: “Güneş iri ağaçların arkasından kaybolurken, ...”(s.18) “Midilli, kıvrımlı yolda bir kuş gibi uçmaya başladı.”(s.21) “Midilli kıvrımlı orman yolunda yıldırım gibi gitmeye başladı”(s.28) “Midilli orman yolunda uça uça gidiyordu.”(s.44)

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Gerek anlatıcı gerekse Memiş Dayı'nın ağzından öğütlere yer verilerek anlatı sürdürülmektedir. Yazınsallık daha çok romantik etki yaratmak amaçlı doğa betimlerinde kendisini göstermektedir.

Ormandaki kulübeye geldiklerinde dayanışma içinde bir yaşam sürmeleri gerekmektedir. Cinsel roller dikkate alınmadan herkesin yapabildiği bir iş sahiplendiği görülmektedir: “Orhan Burhan'dan iki yaş büyük olduğu için, babası yemekleri ona yaptırıyordu. Zaten Orhan, yemekte annesine de yardım ederdi”(s.10). Romandaki erkek çocukların ev işi yapması toplumsal cinsiyeti onaylamayan olumlu bir tutum olarak yer almaktadır.

4.2.16. SÜPERMEN İSTANBUL'A DÜŞTÜ

Süpermen İstanbul'a Düştü öykü kitabında Süpermen İstanbul'a Düştü, Alloş Lüp, Kızlar-Oğlanlar Maçı ve Mor Topaç adlı dört öykü yer almaktadır. Bu kitapta tema ve konu bütünlüğü olmayan dört öyküye yer verilmiştir.

KONU

Süpermen İstanbul'a Düştü adlı öyküde Süpermen İstanbul'da gökyüzünde uçarken bayıltıcı bir kokudan dolayı başı dönerek denize düşer. Bu öyküde insanların neden olduğu kirliliğin süper kahramanları bile alt edecek duruma geldiği mizahi bir biçimde anlatılmaktadır. Denize düşen Süpermen kurtarılır ama kurtaranların algılarıyla kaza alanı bir karnaval alanı haline gelir.

Süpermen İstanbul'a Düştü adlı öyküde insanın çevrede gerçekleştirdiği yıkımın boyutları bir süper kahramanın etkilenişiyle anlatılmaktadır. Hava kirliliğiyle başı dönerek dengesini kaybeden Süpermen denize düşer. Denize düştüğünde de durum aynıdır. Deniz de adeta çöplük gibidir. Yazar çevre duyarlılığını oluşturmak için konunun kahramanını çocukların ilgi duyabileceği bir süper kahramandan seçerek çocuğun ilgisine ve gereksinimine uygun bir konu oluşturmuştur.

İzgü kahramanını bir süper kahramandan seçerek çevre duyarlılığı oluşturmanın önemini vurgulamaya çalışmaktadır. Bir süper kahraman bile çevrede oluşturulan kirlilikten etkilenirken doğayla iç içe yaşayan sıradan insanların duyarsızlığıyla karşılık ilişkisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Kurgulanan çatışmalar mizah yoluyla çocuğun anlayabileceği duruma getirilmiştir.

Kurgulanan olay bir süper kahraman olan Süpermen'in düşüşü üzerinedir. Bu durum metin içi tutarlılığı bakımından olanaksız bir durumu ortaya koymaktadır. Güçlü olan Süpermen'i düşüren şeyin ne olduğu sorusu

çocuk okurda merak duygusunu geliştirmekte ve okuma isteği uyandıracak nitelikte kurgulanmıştır.

Alloş Lüp'te, yemek yemekten hoşlanmayan Çiğdem'in öyküsüne yer verilmektedir. Anne ve babanın ısrarları Çiğdem'in yemek yememe konusundaki tutumlarını ortadan kaldıramamaktadır. Bir gün babası kapıcının kızı Gülkız'ı yemeğe davet eder. Gülkız yemek ayırımı yapmadan tüm yemekleri yemektedir. Her yemeğe de "Alloş Lüp" şeklindeki ünlemle karşılık vermesi Çiğdem üzerinde farklı bir etki yaratır.

Yemek yememe ve yemek seçme çocukların en önemli davranış sorunları arasında yer almaktadır. Alloş Lüp'te de bu olumsuz tutumların giderilmesi hedeflenmiştir. Çocuğun ilgi ve gereksinimine uygun bir konu seçmiştir. Doğrudan çocuğun yaşam alanından seçilen bir konu olduğu için çocuk ile anne baba arasındaki çatışmalar çocuğun anlayabileceği özellikte sunulmuştur. Yemek istemeyen çocuğun davranışlarıyla anne babanın bunun karşısındaki özendirici söylemleri ve çözüm arayışları çocuğun yaşam gerçekliğine uygun bir şekilde aktarılmıştır.

Çiğdem'in doktor sonrasında yemek konusundaki tutumlarının değişip değişmeyeceği ilk merak ögesini oluşturmaktadır. Daha sonra ise kapıcının kızının yemeğe davet edilmesi ikinci merak ögesini oluşturmaktadır.

Kızlar-Oğlanlar Maçı'nda da aynı mahallede yaşayan çocukların oluşturduğu kız ve oğlan futbol takımlarının yaptıkları maç anlatılmaktadır. Bu öyküde karşımızdakini küçümseyerek gerekli önlemleri almamanın nasıl bir sonuç doğuracağı vurgulanmaktadır. Başarının kaynakları arasında cinsiyet ayrımcılığının olmadığına yer verilmektedir.

Oyunlar ve oyun alanları çocukların yaşam gerçekliğini en iyi yansıtan kavramlardır. Yazar Kızlar- Oğlanlar Maçı adlı öyküde de oyun ve yarışma isteğinden hareketle çocukların ilgi ve gereksinimine uygun bir anlatı kurmaktadır.

Bu öykü adından da anlaşılacağı gibi kız erkek çocuk çatışması üzerine kurulmuştur. Söz konusu olan oyun da futbol olduğu için erkeklerin egemenliğinden söz edilebilir. Anlatıda merak ögesi erkek ve kız kavramları üzerine odaklanmıştır. “Acaba bu maçı kim kazanacaktır?” sorusu en önemli merak ögesini oluşturmaktadır.

İstanbul’dan küçük bir ilçeye gelen Burak sokağa çıkarak kimseyle tanışmadan topaç çevirme konusunda en iyi olduğunu belirten bir meydan okumayla seslenir. Etrafına toplanan çocuklar onu tanımak isterler. Becerisini sergilemesini isterler ama Burak her zaman bir gerekçe bularak gösteriyi erteler. Ama sonunda Burak’ın gösterisi gerçekleşir. Ortada abartılacak bir konunun olmadığı görülür. Mor Topaç’ta böbürlenmenin insanı kötü durumlara düşüreceği anlatılmaktadır.

Mor Topaç’ta da konu yine oyun üzerinden anlatılmıştır. Yaşantı zenginliği bakımından büyük kentlerden gelen çocukların bilinmezlikleri küçük yerlerde yaşayanlar üzerinde merak konusu olmuştur. Yazar da bu ayrıcalıklı durumların çocuğun dünyasındaki etkisinden hareketle çocukların ilgi ve gereksinimine uygun bir metin oluşturmuştur.

Konu, Burak’ın özelliğini ve topacını merak eden çocukların içsel çatışmaları üzerinden geliştirilmiştir. Kendilerinin topaçlarını ve becerilerini bir tarafa bırakarak Burak’ın mor topacı hakkında düşünüp motorlu bir topaç olup olmadığına yönelik tasarımlarda bulunmuşlardır.

Anlatı baştan sona kadar merak ögeleriyle desteklenmektedir. Burak’ın kim olduğundan başlayan sorulardan, nasıl topaç çevirdiğine ve nasıl bir topaca sahip olduğuna kadar birçok sorunun karşılığının aranmasıyla devam etmektedir. Burak’ın gösterisini ertelemesi de bu merak ögelerini canlı tutmaktadır. Burak’ın elinde mor topacıyla gelmesi merak ögelerinin doruk noktasını oluşturmaktadır.

İZLEK

Öykü kitabı içinde yer alan tüm öykülerde konu ile izlek arasında güçlü bir ilişki kurulmuştur. Süpermen İstanbul'a Düştü adlı öyküde güldürürken düşündürme yoluna başvurulmuştur. Yazar çevre kirliliğine karşı duyarlılık geliştirmeyi hedeflemektedir.

Alloş Lüp'te de elimizde olan şeylerin değerini bildirmeye yönelik bir izlek izlenmiştir. Bir şeyin değerini en çok elinde olmayanlar bilir. İzgü'nün bütün çocuk roman ve öykülerinde elindekinin değerini bilmeye dönük tutum geliştirme hedeflenmektedir. Özellikle yiyecek konusunda... Bir kuru soğan ve kuru ekmek kahramanlarının damağında en lezzetli yiyeceğe dönüşebilmektedir. Sahip olduklarından daha iyisine sahip olduklarında bu o kahramanlar için ödül niteliğini kazanmaktadır.

Kızlar- Oğlanlar Maçı'nda bir oyun örneğinden hareketle yaşam gerçekliğine duyarlılık kazandırılmaya çalışılmaktadır. Cinsiyet farklılığına göre başarının şekillenmeyeceği vurgusu yapılmaktadır. Erkek egemen düşüncede her işte erkeğin başarılı olacağı düşüncesi yer alabilir. Ancak bu öyküde emek verenin, çalışanın daha çok başarıya ulaşabileceğine vurgu yapılmaktadır.

Mor Topaç'ta merak izleğine yer verilmiştir. Merakla birlikte düş gücünün sınırları zorlanmıştır.

İLETİLER

İletiler çocuğun anlam evrenine uygun bir şekilde sunulmuştur. Çocuğun dünyasında yer almayan iletiler bulunmamaktadır. Kitapta yer alan öykülerde genellikle örtük iletilere yer verilmiştir. Yalnızca Alloş Lup adlı öyküde didaktik bir tutum sergilenecek açık iletiye yer verilmiştir. "Gülkız arada bir bize yemeğe geliyor, ama olmadığı zamanlarda da tabağıma konan yemeğimi yiyip bitiriyorum" (s.26).

Öykülerde sunulan iletilerin tamamında yaşama ve insana ilişkin duyarlılık geliştirme hedeflenmiştir. Çevre temizliği ve sağlığı, verilen emeğin

karşılığının alınacağı, böbürlenmenin insanı zor durumlara düşüreceği gibi örtük iletilere yer verilmiştir.

KARAKTERLER

Süpermen İstanbul'a Düştü adlı öyküde Süpermen, simgesel bir karakter olarak ele alınmıştır. Sinemanın ve çizgi romanların fantastik güçlü kahramanı İzgü'nün öyküsünde gücüne karşın duyarlı oluşuyla güçsüz düşen bir kahramana dönüşmektedir. Çevre kirliliğinin neden olduğu kokular onu etkilemektedir ancak sıradan olan, hiçbir özelliği olmayan insanlar duyarsızlıklarından dolayı etkilenmemektedir. Çevredeki kirliliğin süper kahramanların bile sonunu getireceği vurgulanmaktadır.

Alloş Lup adlı öyküde birbirinin karşıtı olan Çiğdem ve Gülkız ele alınmıştır. Gülkız, Çiğdem'in değişime uğramasını sağlayan kişidir. Çiğdem kendine ön yargılarla sınırlar koyarken sevmediği şeylerin tamamını "pırasayı bile" seven Gülkız'daki istek doluluk ve iştah Çiğdem'i değiştirir.

Kızlar- Oğlanlar Maçı'nda yer alan kahramanlar daha çok cinsiyet özellikleriyle yer almaktadır. Cinsiyet bakımından karşıtlık ilişkisiyle üstün gelme koşullarına yer verilmiştir. Erkekler üstünlük taslayarak yapılacak maçta dörde sekiz şeklinde karşılaşılması teklifini de yaparlar. Kızlar bunu reddederek eşit koşullarda karşılaşmak istediklerini belirtirler. Becerinin ve üstünlüğün cinsiyetle değil, çalışmayla ortaya konacağını vurgulayan takımlar oluşturulmuştur. Kahramanlarda bu takımların dışına çıkan bir karakter bulunmamaktadır: Olumlu evrensel değerlere sahip kız karakterlerin karşısında ön yargılarıyla düşünen erkekler konulmuştur.

Mor Topaç adlı öykünün kahramanı Burak, ismine kadar farklı bir çocuktur. Çünkü ilçede Burak isimli bir çocuk yoktur. Burak, annesinin koyduğu kuralların dışına kesinlikle çıkamayan bir çocuktur. Oyun için ayrı elbise giymesinden oyunu nerede ve nasıl oynayacağına kadar her şey katı kurallarla çizilmiş bir çocuktur. İlçeye yeni taşınmışlardır ve kendisinden daha iyi topaç çevirecek kimsenin olmadığını duyurur. Diğer çocukların topacından

farklı bir topacı vardır. Mor bir topaçtır ve ipi de mordur. Kendinden o kadar emindir ki diğer çocuklar çok farklı kurgularla durumu çözmeye çalışırlar.

DİL VE ANLATIM

Kitapta yer alan öykülerin tamamında gereksiz ayrıntıdan uzak durulmuştur. Olay akışlarında da dizisel sıralama takip edilmiştir. Olaylar sıralanırken zaman akışında geriye kırılmalara yer verilmemiştir. Bu durum öykülerin daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır.

Süpermen İstanbul'a Düştü ile Kızlar Oğlanlar Maçı adlı öykülerde Tanrıbilici anlatıcıya yer verilirken Alloş Lüp ve Mor Topaç adlı öykülerde I. Tekil anlatıcıya yer verilmiştir. I. Tekil anlatıcı da çocuk bakış açısıyla sunulmaktadır.

Mor Topaç adlı öyküde düşler anlatının en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Düşler, düşünme ve bir sorun çözme alanı olarak yer almaktadır. Mor topacın nasıl bu kadar dönebildiğinin yanıtının aranması topaçla ilgili düşsel tasarımların oluşmasını sağlamaktadır.

Süpermen İstanbul'a Düştü adlı öykü dışındaki öykülerin tamamı da sonuçlandırılmış öykülerdir. Süpermen İstanbul'a Düştü adlı öykü ise açık uçlu bırakılmıştır.

Kısa ve yalın cümlelerle akıcı bir biçem oluşturmaya çalışmaktadır. Düz cümlelerin yanında soru ve ünlem cümlelerine de sık sık yer vermektedir. Yazar, yer verdiği soru cümleleriyle okurla bir söyleşi havası oluştururken aynı zamanda da okurun merak duygularını uyandırmaya çalışmaktadır. Ünlem cümleleriyle de bir duygunun şekillenmesini sağlarken yansıma seslerle de söyleyişe akıcılık katmanın bir yolu olarak yer vermektedir. "Dugul, dugul, dugul"(s.7). İkinci öykü de adını mutluluğu, sevinci karşılayan bir yansıma sözden almaktadır: Alloş Lüp.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Kurmaca ögeleri açısından Süpermen, bir fantastik kahraman olması bakımından farklı bir yapıya sahiptir. Kahraman olarak Süpermen'in seçilmesi anlatının abartı düzeyini artırarak gülmece ögelerinin kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Onun dışında bütün kahramanlar algılama düzeyleri sıradan olan insanlardan seçilmiştir. Bu sıradanlık onların duyarsızlaşmasına neden olmaktadır. Bu öyküde iletiler kara mizah yoluyla sunulmuştur. Kara mizah da iletilerin dolaylı aktarımını sağlamaktadır. Kara mizah yazınsal kullanım açısından sık başvurulan bir biçemdir. Bu öyküde de kara mizah kullanılarak iletiler estetik bir değer kazanmıştır.

Kızlar Oğlanlar Maçı'nda cinsiyete dayalı üstünlük tartışmalarına yer verilmiştir. Bu öyküde cinsiyetin değil, çalışmanın ve yapılan çalışmanın ciddiye alınmasının önemi vurgulanmaktadır. Yazar karakterlerini toplumsal cinsiyet sınıflandırmalarının dışına çıkarmıştır..

4.2.17. KAHKAHACI SINIF

Kahkahacı Sınıf adlı öykü kitabında Kurt Korkusu, Kahkahacı Sınıf ve Hamhumlöp adlı üç öyküye yer verilmektedir.

KONU

Kurt Korkusu adlı öyküde köylerinde okul olmayan çocukların okulu olan köye yaptıkları yolculuklar anlatılmaktadır. Ele alınan konular çocukların ilgi ve gereksinimlerine uygundur. Kurt Korkusu'nda doğa ve yaşama ilişkin öğelerle anlatım zenginleştirilmeye çalışılmaktadır. Değişik mevsimlerde yapılan yolculukta yol boyunca yaşananlarla bir yaşantı zenginliği oluşturulmaya çalışılmaktadır. Kahkahacı sınıf adlı öyküde de bir durum komedisiyle çocukların ilgi ve gereksinimlerine uygun hale getirilmiştir. Yazar, Hamhumlöp adlı öyküde de çocukların yaşamında büyük bir etkiye sahip olan televizyon reklamlarıyla ilgi ve gereksinimlerine seslenmeye çalışılmaktadır.

Kurt Korkusu adlı öyküde konu insan-doğa çatışması üzerine kurulmuştur. Doğa koşulları insan yaşam kalitesi üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Bu öyküde okuyarak yaşam kalitelerini artırmak isteyen çocukların önündeki en büyük engeli doğa oluşturmaktadır. Özellikle kış aylarında kar ve kurt tehdidi çocukların önünde önemli bir engel olmaktadır. Doğanın kış koşullarına karşı verilen çatışmada okula giden onüç çocuğun, onlara rehberlik eden yetişkinlerin ve onları koruyan köpeklerin dayanışması çocukların anlayacağı bir şekilde aktarılmaktadır.

Kahkahacı sınıf adlı öyküde fotoğraf çekileceği zaman kendini tutamayıp kahkahalar atan çocuğun sınıfıyla fotoğraf çektirirken bütün sınıfı kahkahalar boğması anlatılmaktadır.

Kahkahacı Sınıf adlı öykü çocuğun içsel çatışması üzerine kuruludur. Fotoğraf makinesinin karşısına geçtiğinde kendini ne kadar tutmaya çalışırsa çalışsın buna engel olamaması anlatılmaktadır. Bu çatışmada çocuğun içinden gelen gülme dürtüsüne yenik düşmesi, yazarın da bu durumu

yansımali seslerle aktarması çocuk okurun ilgisinin anlatıya yönelmesini sağlamaktadır.

Hamhumlöp, adlı öyküde de reklamların etkisi altında kalan Hakan arkadaşlarına “Ben çok güçlüyüm” diyerek saldırgan tavırlar içerisine girmektedir. Bir gün mahallesinden geçen çocuklara da sataşınca reklamlarda anlatılan yiyeceklerin onu bir süper kahraman yapmadığını anlayacaktır.

Hamhumlöp adlı öyküde de çatışma Hakan ile mahalledeki çocuklar üzerine kurulmuştur. Reklamlarda gördüğü her şeye inanan Hakan kendi gücünü göstermenin peşindedir. Bunun için de şiddete başvurmaktadır ancak mahalledeki çocuklar Hakan’a karşı sağduyulu davranırlar. Bu çatışma mahalle dışından gelen çocukların Hakan’la kavga etmesine kadar sürer.

Her üç öyküde de anlatım bir süreci içerdiği için merak ögeleri bu süreçle birlikte oluşturulmaktadır. Okula gitmek için gerçekleştirilen yolculuklar bir yerde kesintiye uğrayacak mı? Kar ve kurt vurgusunun bu kadar çok yapıldığı bir anlatıda bu çatışma yalnızca duygularda mı olacak ya da somut bir çatışmaya dönüşecek mi? gibi beklentiler okumayı canlı tutan merak ögeleridir. Kahkahacı Sınıf’ta da her koşulda fotoğraf çektirirken gülen çocuğun öğretmeninin karşısında tutumunun ne olacağı düşüncesi merak ögesi olarak kurgulanarak okur isteklendirilmeye çalışılmaktadır. Hamhumlöp’te de yine sürece bağlı olarak Hakan’ın kendisini kanıtlayıp kanıtlamayacağı konusu üzerinde merak ögesiyle okurun dikkati canlı tutulmaya çalışılmaktadır.

İZLEK

Kurt Korkusu adlı öyküde yolculuk belirsizlikleri ve tehlikeleriyle belli korkuların doğal kaynağı olarak öyküde yer almaktadır. Böyle bir kurgu da konu ile izlek arasında güçlü bir ilişki kurulmasını sağlamıştır.

ÇEVRE

Kurt Korkusu'nda uzamsal çevrenin insan yaşamındaki etkileri üzerinde durulmaktadır. Uzamsal uzaklık birçok yoksunluğu da beraberinde getirmektedir. Bunlardan birisi de okuldur. Çocukların okul gereksinimlerinin giderilmesi uzamsal değişiklik gerektirmektedir. Öykü de bu uzamsal değişikliğin üzerine kuruludur. Uzamsal çevrenin yanında derin yapıda sosyo ekonomik çevreden de söz edilebilir. Ancak bu yapının çocuk tarafından anlaşılması güçtür.

İLETİLER

Kurt Korkusu'nda çeşitli iletilere yer verilmiştir. Bu iletiler doğrudan ve dolaylı olarak sunulmuştur. Yol boyunca çocukların azıklarından söz etmeleri ve birbirlerine ikramda bulunmaları paylaşımcılık iletisini oluşturmaktadır. Yol boyunca sürdürülen grup çalışması işbirliği iletisine vurgu yapmaktadır. Okulda kaldıkları gece geç saatlere kadar uyumadıkları için gelen öğretmenin "Çocuklar, siz evinizde de mi böyle geç yatıyorsunuz?"(s.19) sorusu bir başka iletiyi oluşturmaktadır. Hamhumlup'te açık ileti olarak vurdulu kırdılı kitap ve filmlerin çocuklar için zararlı olduğu iletisi üzerinde durulmaktadır. Örtük ileti olarak da bize gösterilen, sunulan her şeyi doğru olarak kabul etmememiz iletisidir.

İletiler bir olayın parçası olarak yer almaktadır. Olay içinde neden sonuç ilişkilerine vurgu yapılarak iletiler sezdirilmiştir. İletiler doğrudan öğüt verici bir nitelik taşımamaktadır. Özellikle Hamhumlup'te eleştirel düşünme becerisine sahip olmanın önemi vurgulanmıştır.

İletiler yaşama ve insana ilişkin duyarlılıklar oluşturmaktadır. Kurt Korkusu'nda amaca ulaşmak için verilen çabalar, yaşam gerçekliğine ilişkin bir duyarlılık geliştirilmektedir. Hamhumlup'te de medyanın yanıltıcı etkisine karşı daha bilinçli olmanın önemi vurgulanmaktadır. Sanal gerçekliklere karşı yaşam gerçekliğinin önemine vurgu yapılmaktadır.

KARAKTERLER

Kurt Korkusu adlı öyküde ana karakter figürü yer almamaktadır. Aynı amaç doğrultusunda birbirine yoldaşlık eden çocukların yolculuğu anlatılmaktadır. Konu kahraman odaklı olmadığı için belirgin bir kahraman tipi oluşturulmamıştır. Duygu, düşünüş ve tutumlarıyla geliştirilen bir kahraman da yoktur. Kahkahacı Sınıf, herhangi bir gerekçesi olmadan fotoğraf çektirirken gülen bir çocuğun davranışı üzerine kurulmuştur. Hamhumlöp'te bütün karakterler uyumlu çocuktur. İdeal çocuk figürünü sergilemektedir. Hakan da o özelliktedir ama son zamanlarda değişik davranışlar sergilemektedir. Arkadaşları Hakan'ın bu davranışının nedenini de vurdu kırdılı kitap okumasına bağlarlar(s.37). Oysa Hakan reklamlardaki yiyecekleri yiyen çocukların daha güçlü olduğu düşüncesine sahiptir. Reklamların çocuklar üzerindeki etkisinden hareketle öykü kurgulanmıştır. Çocukların özdeşim kurabileceği kahraman özelliği görülmemektedir.

DİL VE ANLATIM

Öykülerin hiçbirinde gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Olayların akışında da diziselliğe(kronolojik akış) yer verilmiştir. Karmaşık olmayan bir anlatım çizgisi oluşturulmuştur. Anlatıcı olarak çocuk anlatıcılara yer verilmiştir. Kurgulanan olaylarda merak öğeleri çocukta okuma isteği uyandıracak niteliktedir. Merak öğeleri soru cümleleriyle kurgulanmıştır. Kısa ve yalın cümlelerle yer verilmiştir. Anlatıcı olarak I. tekil kişi anlatıcıya yer verildiği için anlatıcı ve okur bütünleşmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Yabancı sözcüklere yer verilmeden, yazım kuralları ve noktalama işaretlerine uygun bir şekilde metin tamamlanmıştır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Kahkahacı Sınıf'ta çocuk dünyasından bir kesit sunulmuştur. Hamhumlöp ve Kurt Korkusu'nda ise sorun temelli kurgular oluşturulmuştur. Hamhumlöp'te medyanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi çocukların arasındaki ilişkiler üzerinden aktarılmıştır. Anlatının sonuna kadar Hakan'ın

davranışları merak konusu edilirken anlatının sonunda davranışlarının nedeninin reklamlar olduğu açıklanır. Öykü yazınsal olmayan şu ifade ile bitirilir: “Sonra duyduk ki Hakan artık televizyon reklamlarını izlemez olmuş”(s.45). Kurt Korkusu’nda köylerinde okul olmayan çocukların eğitim hakları sorunu bir yolculuk kurgusu içinde aktarılmıştır.

4.2.18. GÖZLÜKLÜ KÖPEK

Gözlüklü Köpek adlı kitapta Dedemin Bisikleti, Gözlüklü Köpek, Ford Dede ve Limon Kibriti adlı dört öykü yer almaktadır.

KONU

Dedemin Bisikleti'nde Pelin'in Nuri Dedesiyle gerçekleştirdiği bisiklet gezisi ve piknik anlatılmaktadır. Nuri Dede bisikletleri seven birisidir. Hatta ilk bisikletini de Pelin'e almıştır. Bir gün kırmızı bir bisikletle gelip Pelin'i kırlara bisiklet gezisine götürür. Orada piknik yaparlar. Bu gezi boyunca doğa farkındalığına dikkat çekilir. Çiçeklere, ağaçlara ve kuşlara dikkat çekilir. Doğa içinde mutlu çocuk tablosu kurgulanmıştır. Dedemin Bisikleti'nde herhangi bir çatışmaya yer verilmemiştir. Mükemmel bir dede torun ilişkisi ele alınmaktadır. Anlayışlı bir dede vardır. Onca yaşına karşın torunuyla bisiklete binebilmektedir. İğneleyici laf atmaları da umursamadan geçiştirmektedir. Nuri Dede Pelin'i dikkate alan bir yetişkin olarak kurgulanmıştır. "Her zaman da bana söz verirdi"(s.9). Dedemin Bisikleti'nde Nuri Dede'nin geziye çıkarken söylediği sürpriz öykünün tek merak ögesini oluşturmaktadır. Merak ögesi yalnızca "sürpriz" sözcüğünde kalmıştır. Merak ögesi işlenmediği için de okurda merak duygusu uyandırmaktan uzaktır. Gezi boyunca anlatılanlar çevreye ilişkin aktarımlar merak duygusunun azalmasına neden olmaktadır.

Gözlüklü Köpek'te mahallenin çocukları kendi aralarında konuşurlarken söz köpek terzilerine gelir. Okudukları bir yazıda bazı insanların büyük paralar ödeyerek köpeklerine giysi diktirdiklerini öğrenirler. Mahallerindeki Akıllı adlı köpek için de köpek giysisi dikmeye karar verirler. El birliğiyle malzemeler toplanır ve dikilmeye başlanır. Tamamlanan giysiler Akıllı'ya giydirilir ve bir gözlük takılır. Akıllı bu elbiselerden sonra kaçır ve bir süre sonra bir iki parçasını çocukların önüne bırakır. Gözlüklü Köpek adlı öyküde herhangi bir çatışmaya yer verilmemiştir. Kurgulanan olayda süreç takip edilmiştir. Öykü boyunca da bu sürece dayalı merak ögelerine yer verilmiştir. Acaba Akıllı'ya dikilecek olan giysiler nasıl olacak? Akıllı'nın buna tepkisi nasıl olacak? gibi sorular merak ögelerini canlı tutacak niteliktedir. Seslendiği yaş grubu bakımından çocukların bebek giydirme tutumlarının

farklı bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaş grubu çocuklarında okuma isteği uyandıracak niteliktedir.

Ford Dede’de Saim Amca’nın arabası anlatılmaktadır. Saim Amca bu eski arabayla geçimini sağlamaktadır. Ancak bu araç her sabah mahallenin çocuklarının yardımıyla çalışabilmektedir. Çocuklar bu durumdan çok da şikâyetçi değildir. Araba, çocukların Ford Dede’sidir. Saim Amca’nın Ford’u değiştirme kararı kesinleştiğinde çocukları bir üzüntü kaplar. Öykünün kahramanı eski bir Ford otomobildir. Bu otomobil çocukların empati nesnesi olarak kişileştirilmiştir. Bu bakımdan ele alınan konu çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygundur. Öykünün çatışmalarını zaman ve ona yenik düşmemeye çalışan Ford Dede oluşturmaktadır. Zaman kendisini eskime ve yaşlanma olarak göstermektedir. Çocuklar zaman karşısındaki yerini Ford Dede olarak tanımlayarak bu çatışmayı göstermektedir.

Kurgulanan olaydaki en önemli merak ögesini Saim Amca’nın Ford Dede’yi gerçekten denize atıp atmayacağı konusu oluşturmaktadır.

Limon Kibriti’nde annesi Füsün’dan bakkaldan bir limon ve kibrit almasını ister. Füsün annesini dikkatli dinlemediği ve sorgulamadığı için “limon kibriti” aramaya başlar. Hangi bakkala ve markete gittiyse de böyle bir şeyin kendilerinde olmadığını söylerler. Füsün yorgun bir şekilde eve geldiğinde her şeyi yanlış anladığının farkına varır. Öyküdeki çatışmalar Füsün ile onu anlayamayan bakkallar ve market çalışanları arasında yaşanmaktadır. Yer yer de kendini anlatamayan Füsün’un iç çatışmalarına da yer verilmektedir. “Limon kibriti” ile alışılmadık bağdaştırma yoluyla bir tamlama oluşturulmuştur. Ne olduğu bilinmeyen bu kavramın peşinden giden bir çocuğun aradığını bulup bulamayacağı merak uyandırmaktadır.

İZLEK

Dedemin Bisikleti’nde yaşama sevinci izleğine yer verilmiştir. Nuri Dede’nin belli bir yaşta olmasına karşın yaşama ve doğaya karşı tutkusu ele

alınmıştır. Bu tutku doğada yapılan bir gezi yoluyla anlatılarak konu ve izlek arasında bir bütünlük kurulmaya çalışılmıştır. Uyandırılmak istenen etkiler doğanın güzelliklerini ve insan üzerinde bıraktığı coşkuyu göstererek anlatılmıştır. Kuşların sesi, buz gibi akan sular ve öten kuşlar yaşama sevincini çocuğun dünyasına seslenebilecek biçimde anlatmaktadır. Yaşama sevinciyle birlikte doğa duyarlılığı oluşturulmak istenmektedir.

Ford Dede'de eski bir araba ile çocuklar arasında kurulan duygusal bağlar konunun daha etkili bir biçimde kurgulanmasını sağlamıştır. Okurda uyandırılmak istenen etki araçla çocuklar arasında kurulan empatik ilişkiyle daha anlaşılabilir hale getirilmiştir. Çocuklar için araba bir dededir. Bu adlandırma bir sevginin göstergesidir. Sevilen bir şeyin sonunun ya da ölümünün nasıl bir etki oluşturacağını göstermesi bakımından önemlidir. Öykünün sonu aşırı duygusallığı içeren imgesel bir anlatımla tamamlanmaktadır. Bu öyküde vefa duygusu ele alınmıştır. Vefa duygusu yaşananlara duyarlılık geliştirme sürecini içermektedir.

İLETİLER

Öykülerde örtük ve açık iletilere yer verilmektedir. Bu iletiler ya olay içinde bir davranış olarak anlatıcı tarafından aktarılmakta ya da bir yetişkin tarafından uyarı niteliğinde sunulmaktadır.

Dedemin bisikletinde doğada yaşamanın güzelliklerine yer verilirken doğayla ilgili sorumluluk da şu cümleyle anlatılır: “Karşiki çeşmeden bol bol su içtim. Sonra bir naylon torbayla su taşıdık, ateşi söndürdük.”(s.17)

Gözlüklü Köpek'te ise anneler çocukların Akıllı'ya olan sevgilerini desteklerler. Çocukların Akıllı'yı beslemelerine de destek olurlar. “-Bu da Akıllı'nın hakkı derler”(s.19). Hayvan sevgisinin olumsuz yönleri de yine büyüklerin ağzından aktarılır. “-Ellerinizi yıkayacaksınız, hiç köpekle oynanır mı, çabuk çabuk!..”

Ford Dede'de insan ilişkilerinde nasıl davranılması gerektiğine yer verilmektedir: “Her zaman teşekkür ederdi Saim Amca bize; arabası çalıştıktan sonra gaza basıp gitmezdi. Çoğu zaman da bize birer küçük çikolata sunardı, emeğimizin karşılığı olarak.”(s.32)

Limon Kibriti'nde de öykünün ana düşüncesi ve çocuklardan beklenen davranış biçimi açık bir ileti olarak sunulmuştur: “O günden sonra artık annem beni bakkala gönderirken can kulağıyla dinler oldum.”(s.47)

Belirlenen iletiler yaşama, insana ve doğaya ilişkin duyarlılık geliştirecek niteliktedir. Ancak yazınsal bir duyarlılıkla ele alınmamıştır. İletilerin aktarımında öğreticilik ağır basmaktadır.

KARAKTERLER

Dedemin Bisikleti'nde ana karakterler Nuri Dede ve Pelindir. Bu iki anlatı kişisi de tutum ve davranışlarıyla geliştirilmiştir. Karakterler kusursuz yetişkin ve çocuk özelliklerini taşımaktadır. Karakterler durağan özellik göstermektedir. Dede torun ilişkilerinin ele alındığı bu öyküde yaş sınıflandırmalarının kaldırılarak çocuk yetişkin ilişkilerine farklı bir bakış açısı da getirilmiştir.

Gözlüklü Köpek'te karakterler, sokağın köpeği olan Akıllı ve ona elbise dikmek için el birliği yapan çocuklardır. Akıllı, sokağın çocuklarıyla oyunlar oynayan ne verilirse yiyen bir köpektir. Akıllı'ya sahip çıkan çocukların belirgin özelliği Akıllı'nın çevresinde yer almaları ve öykü boyunca onun için bir giysi dikme eylemi içinde olmalarıdır. Sokağın çocukları uyumlu bir biçimde bir amaç için bir araya gelebilmiş karakterlerdir.

Ford Dede'de öykünün ana karakteri eski model bir Ford otomobildir. Ford Dede, çocukların bir aracı sahiplenışı üzerinden anlatılmaktadır. Çocukların gözünden bir aracın dede gibi sahiplenilişi anlatılmaktadır.

Limon Kibriti'nde de ana karakter Füsün'dür. Füsün davranışlarıyla geliştirilmiştir. Öykü tezli bir öykü olduğu için kahramanın diğer özellikleri üzerinde durulmamıştır.

Öykülerin tamamı çocukların dünyasına seslendiği için çocukların özdeşim kurabileceği niteliktedir.

DİL VE ANLATIM

Limon Kibriti adlı öyküde yer alan Füsün ile Nedim'in okuldaki sürtüşmelerinden dolayı küs olmalarının öykü içerisinde hiçbir anlamı bulunmamaktadır. Yaklaşık bir sayfalık yer kaplayan bu bölüm gereksiz yere öykünün uzamasına neden olmaktadır. Diğer öykülerde böyle bir durumla karşılaşilmamaktadır.

Olayların akışında dizimsel bir anlatım yoluna başvurulmuştur. Bu da anlatının kolay anlaşılır olmasını sağlamaktadır. Öykülerin tamamında kısa ve yalın cümlelerle yer verilmiştir. Sık sık yansıma ses ve sözcüklere yer verilerek işitsel algılar devindirilmeye çalışılmaktadır. Özellikle Ford Dede'de bu yansımalar bolca yer verilmiştir: "Hüryaaaa!.. öhhööö... Uhhhaaa... Hapşuuuu"(s.35)

Dedemin Bisikleti'nde betimlemeler yoluyla da görsel algılara yer verilmektedir. "Frensiz bir bisikleti varmış Nuri Dede'min, çok mu çok eski bir bisikletmiş. Oturacak yerinde sele yokmuş, kocaman bir minder varmış, hem de kırmızı minder."(s.7-8) Kırmızı renk çocukların ilgisini çeken bir renk olduğu için "hem de" diyerek dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Gözlüklü Köpek'te de görsel algılara yer verilmiştir: "Aman aman ne kumaş parçaları getirdik, ne kumaş parçaları... Kırmızısı var, sarısı var, karası var, laciverti var, yeşili var, mavisini var, moru var..."(s.23) Bu renklerden ikili bütünlükler oluşturularak futbol takımlarının formalarına gidilerek (popülerlikten yararlanılarak) çocukların ilgisi çekilmeye çalışılmıştır.

Anlatımda yansıma sözcüklerin yanında ikileme, benzetme ve deyimlere de yer vererek Türkçenin söz varlığı sezdirilmiştir: “Acı acı, boğuk boğuk inle-, sokağa dökül-, soluksuz kal-, ayaklarına kara sular in-, can kulağıyla dinle-”

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Dedemin Bisikleti adlı öyküde dede torun ilişkileri üzerinden birçok ileti aktarılmıştır. Doğa duyarlılığı oluşturmayı amaçlayan bu öyküde doğayı koruyacak birçok davranışa vurgu yapılmıştır: “Karşındaki çeşmeden bol bol su içtim. Sonra bir naylon torbayla su taşıdık, ateşi söndürdük.”(s.17)

Gözlüklü Köpek’te de çocukların oyun alanlarına yer verilmiştir. Oyun içinde uymaları gereken kurallar, işbirliği yapmanın önemine ve kazanmaları gereken alışkanlıklarına vurgu yapılmıştır: “-Ellerinizi yıkayacaksınız, hiç köpekle oynanır mı, çabuk çabuk!..”(s.28) Yine bir sorgulamayla bitirilmektedir: “Pekiyi, o terzilerin pahalı pahalı diktikleri giysileri o köpekler nasıl giyiyorlardı? Şaştık kaldık”(s.28).

Limon Kibriti adlı öyküde otoriter ve kuralcı yetişkin düşüncesi çocuğun yaşamını yönlendirmektedir. “Caddeye çıktım. Bir çocuk dondurma külahını yalıyordu. Çok canım istedi ama almadım. Çünkü annem çok kızardı. Bu bana verdiği para limon kibriti içindi. Eğer dondurmayı almak istersem, onun için ayrı para verirdi.” (s.41)

Bu kitapta yer alan öykülerde açık iletilerin yoğun bir biçimde yer aldığı görülmektedir.

4.2.19. BULUTLARA SİMİT SATAN ÇOCUK

Bulutlara Simit Satan Çocuk kitabında, Bulutlara Simit Satan Çocuk, Babaannemin Allı Yeşilli Hapları, Gülen Aynalar ve Uçurtmama Mektup Gönderdim adlı dört öykü yer almaktadır.

KONU

Bulutlara Simit Satan Çocuk'ta sekiz çocuklu yoksul bir ailenin çocuğu olan Hasan'ın simit satıcılığı yapması anlatılmaktadır. Hasan, iki ağabeyi ile birlikte aile bütçesine katkı sağlayabilmek için her sabah beşte kalkıp okula gidene kadar simitçilik yapar. Simit satmanın soğuk, güneş, yağmur ve zabıta memurları gibi zorlukları vardır. Hasan tüm bu sorunların üstesinden gelerek sorumluluğunu yerine getirmeye çalışır. İzgü bu öyküsünde çalışan çocuklar sorununa değinmiştir. Çalışan çocuklar için iki dünya söz konusudur: Biri tüm gerçekliğiyle kendini hissettiren dünya; diğeri ise ancak düşlerde ve umutlarda yaşanan, umut edilen dünya. Ele alınan konu çocuk sorunlarına ilişkin bir konu olması bakımından da çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygundur. Öykünün temel çatışmasını sosyo ekonomik koşullar karşısındaki insan ve bunun en çok etkilenen kişisi olarak çocuk oluşturmaktadır. Hasan'ı bu çalışma koşullarına yönlendiren temel neden yoksulluktur. Hasan'ın yaşamını etkileyen doğa insan ve insan-yasa (zabıta) çatışmasına yer verilmektedir.

Öyküde Hasan'ın içsel çatışmalarına ve simit satışı yaparken zabıtayla yaşadığı çatışmaya yer verilmektedir. İçsel çatışmaları, bir çocuğun temel gereksinimleri ile yaşam koşullarının belirlediği zorluklar arasında kalmışlık belirlemektedir. Sabahları uyuması gerekirken erkenden kalkıp simit satmaya gitmesi öykünün ilk çatışmasını oluşturmaktadır. Fırına ulaştığında simit kokusunun isteklendirmesine karşın para kazanmak zorunda oluşu arasında kalış bir başka çatışmayı oluşturmaktadır. Her defasında da ailesiyle ilgili sorumluluk duygusu ağır basmaktadır. İşin ucunda eve götürülmesi gereken ekmek vardır. Ailesinin gereksinimleri için simit satmasının karşısında yasal engelleyici olarak zabıta vardır. Buradaki çatışma Hasan'ın kaçışı üzerine kuruludur. Hasan kaçabildiği oranda bu çatışmalarda başarılı sayılmıştır. Bu

çatışmalar düşsel anlatımla bütünleştirilerek okura sunulmaktadır. En önemli merak ögesini Hasan ile zabıta arasında yaşanan kovalamaca oluşturmaktadır.

Babaannemin Allı Yeşilli Hapları adlı öyküde Umut'un tek başına yaşayan babaannesiyile yaşadıkları anlatılmaktadır. Babaannenin ilaçlarından ve ağrılarından başka konusu yoktur. Bu konular daha çok bir takıntının ürünüdür. Umut'un babası bir gün renkli şekerlemeleri ilaçmış gibi göstererek babaannenin ağrılarını giderir. Umut babaannesinin sorununun evde kalmak olduğunu fark eder. Eczaneden ilaç alma gerekçesiyle dışarı çıkarır. Parkta otururlar ama ilaç almaya gitmezler. Daha sonraki günlerde de bu durum tekrarlanır. Babaanne o günden sonra kendisini daha iyi hisseder. Artık ağrılarını değil kendi hayatını anlatmaktadır. Ele alınan konu çocukların ilgi ve gereksinimine uygundur. Babaannenin yalnızlık duygusuyla eve kapanmasına karşılık Umut'un onu dışarıya çıkarıp daha dışa dönük olması için bir yöntem bulması ana çatışmayı oluşturmaktadır.

Gülen Aynalar'da babası bir lunaparkta gece bekçiliği yapan Berk anlatılmaktadır. Berk bazı geceler babasının yanına giderek gündüzleri binip eğlenemediği oyuncakların arasında uykuya dalar ve düşlerinde lunaparktaki oyuncaklara biner. Lunaparklar özellikle çocukların ilgi alanıdır. Konunun uzam olarak lunaparkta geçmesi ve oradaki oyuncaklarla kurulan iletişim üzerinden anlatılması çocuğun ilgisine ve gereksinimlerine uygun bir anlatı oluşmasını sağlamaktadır. Öykünün tek çatışmasını babasının mesleği gereği oyuncakların içinde yaşayıp da oyuncakların hiçbirinden yararlanamayan Berk'in durumu oluşturmaktadır. Onun lunaparktaki saltanatı ışıklar kararıp lunaparkta kimsenin kalmamasının ardından başlar. Gündüzleri yararlanamadığı oyuncaklardan düşlerinde dilediğince yararlanmaktadır. Gülen Aynalar'da Berk'in lunaparktaki oyuncaklara binip binemeyeceği, gece boyunca lunaparkta nasıl zaman geçireceği şeklindeki sorular öykünün merak ögelerini oluşturmaktadır.

Uçurtmama Mektup Gönderdim'de Akşam adlı çocuğun gökyüzüne kaçan uçurtmasına mektup yazma isteği anlatılmaktadır. Ele alınan konu çocukların düşsel-düşünsel özelliklerini geliştirecek nitelikte kurgulanmıştır. Akşam'ın daha çok içsel çatışmalarına yer verilmiştir. "Uçurtmaya mektup gönderilebilir mi?" "Adres olarak neresi yazılacak?" gibi sorular, aynı zamanda Akşam'ın sorunlarını da içeren çatışmalarını oluşturmaktadır. Bu içsel çatışmalar düşlerinde de devam etmektedir. Kurgulanan olayda Akşam'ın uçurtmasına mektup gönderip gönderemeyeceği konusu temel sorunu ve merak ögesini oluşturmaktadır.

İZLEK

Bulutlara Simit Satan Çocuk'ta sorumluluk duygusu işlenmektedir. Sorumluluk, yapılan iş ve tercihlerde kendini gösterdiği için konu ile izlek arasında güçlü bir ilişki kurularak anlatı kurulmuştur. Sorumluluk duygusu çocuk okurun anlamlandırabileceği bir şekilde okura sunulmuştur. Hasan, ailesinin koşullarının farkında olan bir çocuktur. Hayattan kopuk bir yaşam biçimi yoktur. Bütün zorluklarıyla hayatın içindedir. Bu yönüyle okurda yaşam gerçekliğinin farkına varılması anlamında bir duyarlılık oluşturmaktadır.

Babaannemin Allı Yeşilli Hapları'nda yalnızlık teması üzerine durulmaktadır. Yalnız kalan insanın sığınağını rahatsızlıkları oluşturmaktadır. Yalnızlığa en çok da yaşlılar mahkûm olmaktadır. Bu hem fiziksel hem de insan ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu izlek Umut'un babaannesinin yaşantısı üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır.

Gülen Aynalar'da çocuğun oyun tutkusu üzerinde durulmuştur. Lunapark çocukların oyunla mutlu olabildiği uzamlardandır. Orada yer alan her oyuncak farklı bir zevkin yaşanmasını sağlamaktadır. Oyun tutkusu lunapark uzamında işlenerek konuyla tema arasında güçlü bir ilişki kurulmuştur.

Uçurtmama Mektup Gönderdim'de özgürlük temasına yer verilmiştir. Özgürlük kavramı uçurtmayla ilişkilendirilerek konu ile izlek arasında güçlü bir

ilişki kurulmuştur. Gökyüzü, yükseklik ve alabildiğine serbest oluş, özgürlük temasında istenen etkinin oluşturulmasında gerekli ipuçlarını vermektedir. Uçurtmasına yazdığı mektupta da şunlar yazılıdır: “Sevgili uçurtmam, seni çok seviyorum. Hele öyle yükseklerde özgür oluşunu o denli çok seviyorum ki. Akşam...”(s.45)

İLETİLER

Bulutlara Simit Satan Çocuk'ta açık iletilere yer verilmemiştir. Sorumluluğunu bilen Hasan'ın yaşamındaki kararlılığı ve mücadelesi anlatılırken örtük bir biçimde yaşam karşısında etkili olabilmenin çabayla gerçekleştirilebileceği vurgulanmaktadır. İletiler sezdirme yoluyla aktarılmaktadır. Anlatıda yoksul çocuk seçilmiştir. Ailesine katkı sağlamak için kendi isteklerini baskılayan çocuk okurda duygusal bir etki uyandırmaktadır. Yüceltilmiş davranış ve kendini feda edişle bu etki kendini yoğun bir biçimde göstermektedir.

Babaannemin Allı Yeşilli Hapları'nda doktor dışındaki kişilerden ilaç alınıp kullanılmasının sakıncasına yer verilmektedir. Bu doğrudan Umut'un anlatımıyla sunulmaktadır.

Gülen Aynalar'da oyun, oyuncaklar ve oyun alanları çocukların sürekli olarak dikkatini çeken konular olmuştur. Bu kavramlar çocuk ve çocuklukla tam örtüşen kavramlardır. Gülen Aynalar'da açık iletilere yer verilmemiştir. Berk'in ancak düşlerinde oynayabildiği oyuncaklar tüm çocukların hakkıdır. “Oyun çocukların en doğal hakkıdır, oyun çocukları mutlu kılar gibi” dolaylı iletileri içermektedir.

Uçurtmama Mektup Gönderdim'de son bölüme kadar bir çocuğun gözünden başarılı bir şekilde özgürlük algısı sunulmuştur. Öykünün sonunda açık iletilere sıkça ve öykünün yapısıyla uyuşmayacak bir biçimde yer verilmiştir.

KARAKTERLER

Bulutlara Simit Satan Çocuk'ta ana kahraman Hasan'dır. Sabah kalkmasından fırına gitmesine, isteklerini kontrol etmesine ve zorluklar karşısındaki kararlılığına kadar işlenmiş bir karakterdir. İdeal çocuk imgesidir: "Hemen simitlerden bir tanesini kapayım, hart diye ısırayım, ama ısıramam, çünkü o paradır, o parayı eve götürmek zorundayım"(s.10). Hasan duygu, düşünüş ve davranışlarıyla geliştirilmektedir. Öykü ilerledikçe Hasan'ın bir başka özelliğiyle karşılaşılmaktadır. Zabıta ile yaşadığı kovalamacadan çok iyi bir koşucu olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu kovalamaca okul koşuları için bir tür antrenman özelliği de taşımaktadır. Burada toplumsal eleştirinin yapıldığı ironik bir kurgu oluşturulmuştur. Hasan bu yoğun yaşamın zorluklarının üstesinden gelen kahramanı gibidir. Kazandığı küçük başarılar kendi yaşamları için çok önemli kazanımlardır.

Babaannemin Allı Yeşilli Hapları'nda babaanne torun ilişkilerine yer verilmiştir. Babaanne ağırlarına ve evine hapsolmuş biridir. Ele alınan özellikleri bu davranışları doğrultusunda aktarılmıştır. Umut da babaannesinin bu sorununu çözmeye çalışan torun özellikleriyle ele alınmaktadır.

Gülen Aynalar'da ana karakter Berk ve lunaparktaki oyuncaklardır. Berk ile oyuncaklar arasındaki arkadaşlık düşsel bir ortamla başlayabilmektedir. Düşler diğer yapıtlarında olduğu gibi burada da güçsüzlüğü, yetersizliği yenme düzlemi olarak düşünülmüştür. Berk sosyo ekonomik özellikler bakımından yoksul bir çocuktur. Oyun oynama çağındadır, babası da lunaparkta bekçi olmasına karşın o oyuncaklara binememektedir. Bunca yakınlık içinde uzaklığı yaşamaktadır. Berk, çeşitli yoksunlukları yaşayan herhangi bir çocuktur. Bütün yoksul çocukların istekleri onda toplanmış gibidir. Sosyo ekonomik özelliklerinin dışında çocukça istekleri ve düşleri olan bir çocuktur.

Uçurtmama Mektup Gönderdim'de kahraman Akşam adlı çocuk ve dayısıdır. Akşam, düşsel tasarım gücü olan bir çocuktur. Sürekli sorular sorarak olayları sorgulayabilmektedir. Dayısı da çocuk dilinden anlayan ve

ona kendisini ifade etme ve kendini gerçekleştirme konusunda yardımcı olan bir yetişkindir. Akşam, düş ve düşünce dünyası bakımından geliştirilmiş bir karakterdir. Değişik özelliklerine yer verilmemiştir.

DİL VE ANLATIM

Bulutlara Simit Satan Çocuk'ta gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Olayların akışında dizesel bir anlatıma yer verilmiştir. Anlatıma düşsel süreçler de katılarak canlılık katılmaya çalışılmıştır. Kurulan düşler de yaşam gerçekliğinden ayrı değildir. Yaşamın zorlukları düşlerde de devam etmektedir. Düşlerden beklenen tek şey zabıtaya yakalanmamaktır. Anlatımı daha etkili ve canlı kılabilmek için yansıma sözler ve ünlemlerden yararlanılmıştır: "tıs tıs, uf... Simiiiiit, taze simiiiiit"

Babaannemin Allı Yeşilli Hapları'nda gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Olayların akışında karmaşık olmayan dizesel bir anlatıma yer verilmiştir. Okumayı özendirecek güçlü merak öğeleri bulunmamaktadır.

Gülen Aynalar'da olayların akışında karmaşık olmayan bir anlatıma yer verilmiştir. Anlatım kurgulanırken gerçeklik ile düş birleşimine yer verilmiştir. Anlatılanların uykuda gerçekleştiği şu konuşmalarla anlaşılmaktadır: "Hemen sorar dönme dolap. -Sen de benim gibi uyuyor musun? -Evet dönme dolap derim"(s.30). Düşsel anlatılarda iletişim düzeyi farklılaşır. Her şey bir anlatma becerisine sahip olur.

Uçurtmama Mektup Gönderdim'de mektup kavramı üzerinde çok durulmuştur. Adeta "Mektup zarfı nasıl yazılır?" sorusunun yanıtı verilmeye çalışılmaktadır. Öykünün sonunda da öykünün bütünlüğüyle uyuşmayan slogan iletilere yer verilmiştir. " 'İnsanları çok seviyorum' yazdım, 'Hayvanları çok seviyorum' yazdım, 'Çiçekleri çok seviyorum' yazdım, 'Savaşı sevmiyorum, barışı seviyorum' yazdım, yolladım uçurtmama..."

"Kendine gel- elini sürme- hak et-" gibi deyimlere yer verilirken, "Siftah et-" sözcüğünün de anlamı verilmiştir.

“-Düüüüt, düüüt, düüüt beni niçin unuttunuz?” “Çuf çuf çuf...” (s.33)
“Tıkır da tıkır, tıkır da tıkır”(s.34) gibi yansıma özellikler yoluyla anlatıma canlılık katılmıştır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Bulutlara Simit Satan Çocuk, Uçurtmama Mektup Göderdim ve Gülen Aynalar adlı öykülerin adları soyut anlam ilişkilerinden yararlanılarak kurulan alışılmadık bağdaştırmalardan oluşmaktadır. Bulutlara Simit Satan Çocuk'ta yazınsallık bu soyutlama ve ironik dilsel ögeler yoluyla kurulmaktadır. Çalışan çocuk sorunu bu ironi ile aktarılmaktadır. Gülen aynalarda ise düşsel olanın aktarımından yararlanılmıştır.

4.2.20. KIRAZ KIZ

Kiraz Kız adlı öykü kitabında Kiraz Kız, Rüzgar Çanı, Barbi Bebek, Çocuk Memur, Dedem Çerçeveden Çıktı, Gıtgıdaklı Yaş Günü ve Miki Fareli Havuz adlı yedi öykü yer almaktadır.

KONU

Kiraz Kız adlı öyküde Kırmızı Başlıklı Kız masalı benzeri bir karakter oluşumu üzerinden kurgulama yapılmıştır. Kırmızılar giyinen kız yerine kirazı ve kiraz ağaçlarını çok seven bir kız çocuğunun tutkuları anlatılmaktadır. Öyküde kahramanın gerçek adı yer almaz. Herkes onu Kiraz Kız diye çağırır. Kiraz Kız'da kiraz büyük bir tutkuya dönüşmüştür. Öyküde de bu tutkuya yer verilmektedir. Kiraz Kız'ın düşleri ve düşüncelerinin kirazlar üzerine olması öykünün abartıya kaçmasına neden olmaktadır. Öyküde daha çok içsel çatışmalara yer verilmiştir. Kiraz Kız'ın kaygıları bu içsel çatışmalara neden olmaktadır. Kurgulanan olayda merak olgusunu oluşturacak olaylar dizisine yer verilmemiştir. Daha çok Kiraz Kız'ın tutumları anlatılmıştır.

Rüzgâr Çanı'nda, babası Pelin'e bir rüzgâr çanı alır. Çanı Pelin'in odasının yanındaki balkona asarlar. Pelin geceleri çanın sesini dinleyerek düşler kurar. Çanın her bir sesi onda farklı çağrışımlar uyandırır ve o çağrışımlarla ilgili düşler kurar. Rüzgâr çanı çocukların ilgi duyacağı türden bir oyuncaktır. Bu oyuncak konu nesnesi olarak kullanılmıştır. Öyküde düşlerle gerçeklerin çatışmasına yer verilmiştir. Bu çatışmalar da toplumsal konular üzerinden değerlendirilmektedir. Merak öğelerine yer verilmemiştir.

Barbi Bebek'te Çiğdem'in doyumsuzlukları anlatılmaktadır. Çiğdem, her isteği yapılan zengin bir ailenin kızıdır. Elde ettiklerini ise kısa sürede tüketmektedir. Olaylar iki oyuncağın yaşadıklarından aktarılmaktadır. Oğlan bebekle kız bebek Barbi bebek alınınca bir kenara atılırlar. Barbi bebeği de ikna ederek evden ayrılırlar. Yoksul bir mahallede bir eve sığınıp uyuyakalırlar. Uyandıklarında her bir bebeği sahiplenen üç çocuk vardır. Artık oyuncaklar da mutludur, çocuklar da. Öykünün çatışmalarını yeni alınan

oyuncak bebekler oluşturmaktadır. Her alınan bebek daha önce alınmış olan bebeğin bir kenara atılmasına neden olmaktadır. Eski-yeni oyuncak ikilemi öyküyü kurgulamaktadır. Yeni eskinin atılmasına neden olmaktadır.

Çocuk Memur'da, anne ve babası çalışan Kaan'ın okul çıkışlarında yaşadığı sorunlar anlatılmaktadır. Kaan sabahçı olunca okul çıkışlarında ev yerine annesinin yanına gitmek zorunda kalır. Bu durum annesinin yeni müdürünün hoşuna gitmez. Müdür, asık suratlı, iletişim kurmayan ve çalışanları tarafından da seilmeyen biridir. Buna karşılık Kaan işyerine gitmek zorundadır. Kaan bir gün müdürün resmini yapar ve odasına giderek hediyesini verir. Kaan müdürü çatik kaşlı yapmıştır. Bu resim müdürün kendisiyle yüzleşmesini sağlar. Konun yapılandırılmasında statü çatışmalarına yer verilmiştir. Öyküde kurumsal işleyiş gereği yöneten ve yönetilen ilişkilerindeki statü farklarının getirdiği ilişkilere yer verilmektedir. Bu ilişkilerde iletişim ve iletişimsizlik önemli bir yer tutar. İletişim becerisi çalışma ortamının yapısını şekillendirir. Kaan iletişim kurmayı ve empatiyi çatışmaların çözüm yolu olarak kullanmıştır.

Dedem Çerçeveden Çıktı'da, Murat'ın hiç görmediği dedesiyle düşsel buluşmaları anlatılmaktadır. Murat'ın anneanesi dedesinin resmini Murat'ın odasına asar. Anneanne dedeyi anılarıyla anlatır. Daha sonra da Murat düşünde dedesinden oyuncakların onarımı için destek alır. Gerçek yaşamda tanıyamadığı dedesini düşlerinde tanımaktadır. Öyküde iki farklı anlatı çerçevesine yer verilmiştir. Birinci çerçevede gerçek yaşam anlatılırken ikinci çerçevede düşsel olandan yararlanılmaktadır. Düşsel olanda fantastik olaylara yer verilmektedir. Çerçeveden çıkan dede figürü bu anlatım çerçevesini ilginç kılmaktadır. Dedenin ölmüş olma gerçeği ile anneannenin bu durumu kabul edemeyişi öykünün temel çatışmasını oluşturmaktadır. Murat'ın bozuk oyuncakları dedesinin onardığını her söylemesinde de anneannenin ağlaması bu çatışmanın bir ürünüdür.

Gıtgıdaklı Yaş Günü'nde, Fidan'ın düzenlediği yaş günü partisi anlatılmaktadır. Fidan gecekonduda yaşayan bir ailenin kızıdır. TV'de izlediği bir filminden esinlenerek yaş günü partisi düşü kurmaktadır. Bu düş önüne

geçilemez bir tutkuya dönüşür. Evdeki işlerini bitirdikten sonra kardeşi Davut ile pastacıdan pasta bedelini öğrenir. Pasta pahalıdır ve onun hiç parası yoktur. Annesinin iki üç günde bir verdiği harçlıkları biriktirerek pasta için gerekli parayı biriktirir. Komşularının kızı Narin ve kardeşi Ali ile birlikte pastayı alırlar. Odunlukta tavuk sesleri eşliğinde yaş gününü kutlarlar ve pastalarını yerler. Olaylar dizisel bir anlatımla kurgulanmıştır. Konuyu yapılandıran bir öge olarak yoksulluğa karşı yaş günü partisi yapma isteği öykünün temel çatışmasını oluşturmaktadır. Bu çatışmada öykü karakterinin tutkulu tutumu çatışmayı kahramanın isteği doğrultusuna yönlendirmektedir. Öyküdeki merak öğeleri Fidan'ın tutkusunu düşlerinde yaşatması yoluyla geliştirilmiştir.

Miki Fareli Havuz'da çocukların kendi olanaklarıyla kurdukları oyun alanları ve biçimleri anlatılmaktadır.

İZLEK

Kiraz Kız'da ağaç sevgisi temasına yer verilmiştir. Ele alınan konu ile izlek arasında güçlü bir ilişki kurulmuştur. Duyguların aktarımında abartılı bir tutum sergilenmiştir.

Rüzgâr Çanı'nda, düş kurmanın güzellikleri üzerinde durulmaktadır. "Ne güzel çocukların düş kurması!"(s.29)

Çocuk Memur'da, iletişim izleğine yer verilmiştir.

Dedem Çerçeveden Çıktı'da, özlem izleğine yer verilmiştir. Öyküdeki özlem annee ve torun açısından iki farklı şekilde sunulmuştur.

ÇEVRE

Çocuk Memur'da, çevre olarak bir işyerine yer verilmiştir. İşyerindeki ilişkilerde resmiyet ve iletişim odaklı ilişkilere yer almaktadır. Bu ilişkilerdeki ölçülülük anlatılmaya ve aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışan anne babaların ve

çocukların sorunlarına da yer verilmektedir. Çocuğa göre olmayan bir çevreye yer verilmiştir.

Dedem Çerçeveden Çıktı, çocuğun odasıyla sınırlanan düşsel bir çevre kurulmuştur.

Gıtgıdaklı Doğumgünü Partisi'nde gecekondu çevresinde yaşayan bir çocuk ele alınmaktadır. Ele alınan çevre uzamsal çevreden sosyo ekonomik çevreye dönüşmektedir. Yaşam biçimlerini belirleyen uzamsal çevre değildir. Uzamsal çevreyi var eden sosyo ekonomik özelliklerdir.

İLETİLER

Kiraz Kız'da öykünün sonuna kadar açık iletilere yer verilmemektedir. Kiraz Kız'ın kiraz sevgisi emekle birleşerek ürüne dönüştürülür. Sevgiyle birleşen emek insanlara mutluluk kaynağı olmaktadır. Bu iletiyi öykünün sonunda yazar doğrudan okura seslenerek yapmaktadır. "Ama Kiraz Kız'ın öyküsü burada bitmez, bekleyin kiraz zamanını, babanız anneniz sofranıza bir tabak kiraz koyduğunda, ona el atınca Kiraz Kız'ı anımsayın"(s.18)

Rüzgâr Çanı'nda, öykünün sonunda iletiler bir düşsel istek olarak yer almaktadır ve birbiri ardına sıralanmaktadır. "Peki, o savaşı çıkaran büyüklere bu rüzgâr çanından birer tane versek, onlar güzel düşler kursalar, savaşız, topsuz, tüfeksiz. O topların tüfeklerin parasıyla çocuklara yiyecekler alsalar, ilaçlar alsalar?.."(s.30) Öykü, Pelin'in rüzgar çanıyla birlikte kurmaya başladığı düşleri anlatırken konu yeryüzündeki eşitsizliklere bağlanmıştır. Öykünün başında Pelin'in dünyasıyla sınırlı olan düşler, yeryüzü sorunlarını içerir duruma gelmiştir. Bu iletiler herkesin insanca yaşama hakkının olduğuna vurgu yaparak duyarlılık geliştirmeye çalışılmıştır.

Çocuk Memur'da, açık iletilere yer verilmemiştir. Olayın kurgusuyla ileti örtük bir şekilde okura sunulmuştur. İletişimde beden dilinin önemli olduğu iletisine yer verilmiştir.

Dedem Çerçeveden Çıktı'da, hemen öykünün başında haksızlıklara kızan bir dede figürüyle haksızlıklara karşı tepkisiz kalınmaması gereği vurgulanmaktadır. Haksızlık kişiye göre değişen bir kavram değildir. Haksızlık, kime yapılırsa yapılsın haksızlıktır.

KARAKTERLER

Öykünün kahramanı Kiraz Kız'dır. Kiraz Kız, somut bir karakter olarak kurgulanmamıştır. İçimizden biri diyebileceğimiz herhangi biridir. Kaygılarıyla birlikte büyüttüğü kirazlar sevgi ve emeğini de ekleyen üreten insanların simgesidir. Çocuk karakter özelliği yalnızca adında yer almaktadır.

Rüzgâr Çanı'nda, ana karakter Pelin'dir. Pelin tutum ve davranışlarıyla değil, duyuş ve düşünüş özellikleriyle ele alınmıştır. Kendisi ve tüm çocuklar için güzellikleri isteyen ve düşleyen bir çocuktur. İdeal çocuk tipini sergilemektedir. Anlatı boyunca geliştirilen bir karakter değildir.

Çocuk Memur'da, öykünün ana karakteri Kaan'dır. Kaan ikinci sınıfa giden, anne ve babası çalıştığı için okul çıkışlarında annesinin yanına gelmek zorunda olan bir çocuktur. Sevmesini bildiği kadar sevilmeyi de isteyen bir çocuktur. İlker Bey, Kaan'la karşıtlık ilişkisi içinde olan bir kişidir. Asık yüzlü, insanlarla iletişim kurmada sorunları olan biridir. Ancak bu durumun farkında değildir. İlker Bey, Kaan'ın yaklaşımıyla değişim yaşamaktadır.

DİL VE ANLATIM

Kiraz Kız'da kurgulanan olaylar Kiraz Kız'ın tutkularının ne kadar yoğun olduğunun kanıtlanması üzerine kurulmuş gibidir. Bu durum da öykünün başarısını azaltmakta ve çok da önemli olmayan olayların anlatılmasına neden olmaktadır. Olayların anlatımında karmaşık olmayan bir kurguya yer verilmiştir. Öykünün başlangıcında Kırmızı Başlıklı Kız masalına göndermelerde bulunulurken öykünün sonunda Karanfiller ve Domates Suyu adlı öyküye dolaylı gönderimde bulunulmaktadır. Yazar, öyküyü açık uçlu bir

sonla tamamlamaktadır. Anlatımda ikilemelere yer verilmiştir. “Gözyaşları ıpıl ıpıl yakuttur. İçini çeke çeke ağlar.

Dedem Çerçevden Çıktı’da, “de” hal ekinin yazımında yanlışlık yapılmıştır. Bağlaç gibi kullanılmıştır. “... diye **sorduğum da;**” şeklindeki yazılış “... diye **sorduğumda;**” biçiminde olmalıdır(s.57). Ah ah, hüngüür, uuu, hiş gibi yansıma sözlere yer verilmiştir.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELELER

Rüzgâr Çanı ve Kiraz Kız adlı öykülerde öğreticilik kaygısı öne çıkmaktadır. Kiraz Kız adlı öyküde yazar anlatıma katılarak açık ileti vermektedir. Rüzgar Çanı’nda ise bir çocuk oyuncacı olan rüzgar çanından dünyadaki savaşlar ve haksızlıklara değinilmektedir. Bu yaklaşımlar kurgu ve yazınsallığı zayıflatmaktadır.

4.2.21. KARDELEN

Kardelen adlı öykü kitabında Kardelen, Bayram Yeri, Selim Amca, Bizim Köylü, Rıza'nın Güzel Gözlü Eşeği, Bileyici Amca ve Çocuk Bayramı adlı yedi öykü yer almaktadır.

KONU

Kardelen adlı öyküde Toros ve Kardelen isimli iki kardeşin hasta olan dedeleri için besledikleri umut anlatılmaktadır. İki kardeş yaşamın önemli güzelliklerini ve değerlerini dedelerinden öğrenmişlerdir. Babaları ilçede iş bulunca okumak için ilçeye taşınırlar. Yarıyıl tatili olduğunda büyük bir hevesle köye gelirler ama Demir Dede hastadır. Kardelen'de zor yaşam koşulları karşısında direncini ve umudunu yitirmeyen Demir Dede'nin öyküsü anlatılmaktadır. Demir Dede umut ve direncini torunlarına taşımak istemiştir. Bu da torunlarına verdiği isimlerinden anlaşılacaktır. Kardelen adlı öyküde ele alınan konu çocuğun ilgisini de çekecek olan anlatılarla ilgi ve gereksinimlerine uygun hale getirilmiştir. Ayının armut taşlaması, tilkinin avına yaklaşması, kumruların dansları ve düğün törenleri çocukların ilgisini çekecek nitelikteki destekleyici anlatılardır. Kardelen'de hastalıkla iyileşme umudu arasındaki çatışma öykünün temel yapısını oluşturmaktadır. Hastalık, torunları yanından ayrıldığı için umutsuzluktan doğmuştur. Demir Dede'yi iyileştirecek olan şey ise yine bir umuttur. Umudun simgesi ise kadelen çiçeği olacaktır. Kurgulanan olaydaki en önemli merak ögesini "Karlara bile üşüdüğü"(s.19) bir havada kardelen çiçeğinin bulunup bulunmayacağı oluşturmaktadır. Öykünün sonu açık uçlu bırakılarak merak ögesi canlı tutulmaya çalışılmıştır.

Bayram Yeri'nde, değişen dünya ve yaşam koşulları karşısında duygusal tutumlarıyla yaşayan yaşlılara yer verilmiştir. Bayramın birinci günü bayram yerine gitmek isteyen ninenin karşılaştığı değişim karşısındaki şaşkınlığı anlatılmaktadır. Değişimin yadırgatan yönü üzerinde durulmaktadır. Kocaman alan ve alanın "ulu ulu" ağaçları yoktur. Yayla sakızlarının satıldığı yer boştur: "Keten helva yoktu ama tost, sosis vardı..." (s.24). Değişime en

hızlı ayak uyduranlar çocuklar ve gençlerdir. Değişimler onlar üzerinden gerçekleştirilerek kalıcı hale gelebilmektedir. Değişim karşısında tutunamayan ürünler çocukların ilgi alanına girmemektedir. Yaşam gücünü yitirmiş olan şeyler çocukların ilgi ve gereksinimlerini karşılamamaktadır. Eski ile yenin çatışmasına yer verilmiştir. Bu çatışmalar da çocuğun anlamlandıracağı nitelikte sunulmuştur. Öyküde merak üzerine bir kurgu yer almamaktadır. Artık modern yaşamda yer almayan yiyecek ve uygulamalara yer verilmektedir.

Selim Amca'da, mahalleye yeni taşınan Selim Amca'nın çocuklarla olan ilişkisine yer verilmektedir. Anlatı Selim Amca karakteri üzerine kurulmuştur. Selim Amca'yla yetişkin-çocuk ilişkilerinde ideal bir model sunulmuştur. Çocuklara karşı olumlu davranışlarıyla tanınan Selim Amca'nın bilinmeyen tarafları da yer almaktadır. "Nereden geldi?" ve "Nereye gitti?" "Polisler onu neden götürdüler?" gibi sorular anlatının en önemli merak öğelerini içermektedir. Merak öğeleri anlatının sonuna doğru kurgulandığı için çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte değildir.

Bizim Köylü'de, Sefer adlı köyden gelen bir çocuğun köyüyle gönül bağı koparamayışı anlatılmaktadır. Karşılaştığı her şeyi köyüyle karşılaştırdığı için adı "Bizim Köylü"ye çıkmıştır. Ele alınan konu uzamsal değişimin çocuk dünyasındaki etkilerini anlatmaktadır.

Rıza'nın Güzel Gözlü Eşegi'nde Rıza'nın eşeginin kaybolması üzerine başlayan arayış anlatılmaktadır. Kırsal kesimdeki çocuk gerçekliği ele alınmıştır. Her çocuğun bir sorumluluk alanının olmasına değinilmiştir. Öykü monolog biçiminde anlatılmaktadır. Anlatım Rıza'nın iç çatışmalarından oluşmaktadır. Eşegin bulunup bulunamayacağı ise en önemli merak ögesidir.

Bileyici Amca'da ailesini ve tek kolunu depremde yitiren bir adamın çocuklarla kurduğu dostluk anlatılmaktadır. Ele alınan konuda aşırı duygusallığa yer verilmektedir. Bileyici Amca, tek kollu olduğu için çocukların dikkatini çekmektedir. Öykünün temel çatışmasını Bileyici Amca'nın içsel kapanışı, suskunluğu oluşturmaktadır. Çevresine duyarsız duruşu,

yaşadıklarının bir sonucudur. Bileyici Amca'nın neden tek kollu olduğu merak ögesi olarak kullanılmıştır. Bu merak ögesinin sonuçlandırılması da öykünün bütün bileşenlerini bir araya getirerek öykünün anlamının tamamlanmasını sağlamaktadır.

Çocuk Bayramı'nda 23 Nisan çocuk bayramının gelişiyle çeşitli kutlamalar yapılacaktır. Ancak kutlamalar belli harcamaları gerektirmektedir. Hasan'ın ailesinin durumu iyi olmadığı için kıyafet alamaz ve bayram kutlamalarına katılamaz. Çocuk bayramı kutlamalarının protokole nasıl feda edildiğinin eleştirel öyküsü anlatılmaktadır. Çocuklar için olan bayram protokoldekileri memnun etmeye dönüşür: "Vali amcanıza, müdür amcalarınıza cici görünmek istemez misiniz?"(s.73)

İZLEK

Kardelen, bir umut öyküsüdür. Öyküyü var eden bütün ögeler konu ile izlek arasında güçlü bir ilişki kurularak sunulmuştur. Öyküde anlatım imgesel göstergeler üzerinden kurgulanmaktadır. Kardelen, zor doğa koşulları karşısında ayakta kalabilmenin simgesidir. Bu açıklama aynı zamanda öyküde Demir Dede tarafından da anlatılmaktadır. "Toros iyi bak, bunun adı kardelen... Kardelen karı delip çıktığı için bu ad verilmiş... Kardelen bir gücün simgesi Toros, bir dayanmanın, bir çabanın, bir var olmanın..."(s.17) Öykünün dayandığı temel ileti de izlekle sıkı ilişki kurularak sağlanmıştır: "Güçlüklerle karşılaştığında hep kardeleni düşün." (s.17)

Bayram Yeri'nde, değişimin en yoğun olarak hissedildiği günler olan bayramlarla bütünleştirilerek geçmişe olan özlem dile getirilmiştir. Değişimin çocuk tarafından kabul gören, yetişkinlerin kanıksayamadığı boyutu üzerinde durulmaktadır. Bu öyküde çocuk duyarlılığı değil, yetişkin duygusallığına yer verilmektedir.

Selim Amca'da özgürlük temasına yer verilmiştir. Özgürlük teması Selim Amca'nın yaşamıyla, davranışlarıyla bütünleştirilen bir kavram olarak

yer almaktadır. Saka kuşunun serbest bırakılmasıyla özgürlük ilişkisi imgeselleştirilmiştir.

Bizim Köylü’de özlem temasına yer verilmektedir. Ele alınan konu ile izlek arasında güçlü bir ilişki kurularak gerçekleştirilmiştir. Çocuk dünyası için uzamsal bütünleşme önemli bir yer tutmaktadır. Köyünden ilçeye gelen Sefer’in köyüne olan özlemleri bu ayrılıkla ön plana çıkarılmaktadır. Sefer’in yaşadığı uzamsal değişim karşılaştırmalı olarak yaşama karşı duyarlılık oluşturulmasını sağlamaktadır.

Rıza’nın Güzel Gözlü Eşeği’nde korku temasına yer verilmiştir. Bu korku Rıza’nın eşeği Karakaçan’ın kaybolmasıyla ortaya çıkmaktadır. Eşek bulunamazsa evde bir ceza onu beklemektedir. “Babam öldürür beni, keser, ayaklarımı doğrar, itin önüne atar” (s.52). Öyküde korku sorumlulukla birlikte kurgulanmaktadır. Rıza, sorumluluğunu gereğince yerine getirmeyince doğan olumsuzluklardan dolayı korkuyu yaşamaktadır.

Bileyici Amca’da izlek olarak çocuk sevgisine yer verilmiştir. Bileyici Amca, deprem sonrasında oğlu Raif’i kaybedince yer değiştirerek adı bildirilmeyen şehre gelir. İzlek ile konu arasında sıkı bir ilişki kurulmuştur. Bileyici Amca daha sonra bir çocuk parkına bekçi olarak göreve başlar. Yitirdiği çocuklarının sevgisini çocuk parkında çalışarak gidermeye çalışır. “Bir yığın çocuğum var. Onları salıncağa bindiriyorum, tahteravallie bindiriyorum... Kimine Raif diyorum, kimine Gökçe diyorum...”(s.71) Uyandırılmak istenen etki yaşama karşı duyarlılık geliştirecek niteliktedir. İnsanlar yaşamlarında çeşitli yıkımlar yaşayabilir. Bu yıkımlardan çıkış yolu ancak yeni sevgiler oluşturularak gerçekleştirilebilir.

İLETİLER

Kardelen’de ileteler çocuğun anlama evrenine uygun olarak sunulmuştur. Kardelen çiçeğine yüklenen umut ve direnç kavramı yazınsal bir duyarlılıkla verilmeye çalışılmıştır. Kardelen çiçeğinin aranmaya çıkılmasıyla anlatı soyuttan somuta doğru bir anlam evrilmesine uğrar.

Bayram Yeri'nde, değişime yer verilmektedir. Değişim, insan yaşamını en çok etkileyen ve ilgilendiren bir kavramdır. İletiler bakımından yaşama ve insana duyarlılık geliştirecek özellikler yer almaktadır.

Selim Amca'da, Selim Amca iletilerin aktarıcısı olarak yer almaktadır. Çocuklarda yanlış olan davranışların tamamı Selim Amca'nın ağzında iletilere dönüşmektedir: "Öfke bir şeyi halletmez Ali"(s.33). Selim Amca uçurtmayı yaptığında "Kimin olsun?" sorusunu sorduğunda çocuklar hep birden bağırlar, "Benim olsun, benim olsun!" dediklerinde "Hepimizin olsun... Her gün gelin alın ve uçurun..."(s.37) Yine Selim Amca'nın sesinden kitaplarla ilgili şu yargı duyulur: "Kitapları sevin çocuklar" (s.38). Bu tür açık iletilerin varlığı öykünün yazınsallığını zayıflatmaktadır.

Bizim Köylü'de köy-kent karşılaştırması yapılırken birçok açık iletiye yer verilmektedir. İnsan ilişkileri için televizyon etkisine karşı komşuluğun önemi; hava kirliliğine karşı lavanta kokan köyün havası savunulmuştur.

Bileyici Amca'da Bileyici Amca'nın ağzından açık iletiye yer verilmiştir. "Bıçak tehlikeli şeydir çocuklar. Çocuklar hiçbir zaman bıçakla oynamamalı, taşımamalı. Çünkü düştükleri anda bir yerlerine batabilir"(s.66). Bunun dışında açık iletiye yer verilmemiştir. Deprem sonrasında bir engelli olan Bileyici Amca, yaşam karşısındaki engelleri aşmak için çalışmaya devam etmiştir. Kaybettiği çocuklarının boşluğunu ise başka çocuklara gösterdiği sevgiyle doldurma yoluna gitmiştir. Açık ve örtük iletilerin hepsi yaşama ve insana ilişkin duyarlılıklar kazandırır niteliktedir.

Çocuk Bayramı'nda ironik bir anlatımla çocuk bayramının kutlanmasında zengin ve yoksul çocuklar arasında ayırım yapılmasının eleştirisine yer verilmektedir. "Öğretmenimiz Tanju'ların, Okan'ların, Jale'lerin, Lale'lerin paralarını topladı. Bana sormadı bile." "Neden bilmem, benim gibi sekiz-on çocuğu sokmadılar yürüyüşe."(s.75) "Ama ben ve benim gibi sekiz-on çocuğa nedense hiç yer bulunamadı. Ortaya koydular, olmadı. Vali amca görmesin diye sıranın soluna koydular, yine olmadı."(s.78) Öykü boyunca yer alan eleştirel iletiler öykünün sonunda da şu şekilde

yinelenmiştir. “Arkadaşlarım geçiyorlardı vali amcalarına, müdür amcalarına gösterecekleri cicili bicili giysileriyle... Bugün 23 Nisan/ Neşe doluyor insan/ Çocuk bayramı bugün/ Yurtta düğün var düğün... diye bağıyorlardı. Parmağım sızlıyordu. Atatürk gülümsüyordu...”(s.80)

KARAKTERLER

Kardelen öyküsünde karakterler tamamen tip düzeyinde kalmışlardır. Karakterler için seçilen isimler de konu, izlek ve ileti sarmalını daha güçlü kurmak istercesine seçilmiş olan kurgusal isimlerdir. Demir Dede gücü, dayanıklılığı simgelediği kadar bilgeliği de simgelemektedir. Toros yine bir dağ ismi olarak aynı özelliklerin ondan da beklenmesi adına vardır. Öyküye adını veren Kardelen ise tamamen metaforik bir kavrama dönüşmektedir.

Bayram Yeri’nde, değişim karakterler dizgesiyle aktarılmaktadır: Nine, torunu ve torununun çocukları. Nine geçmişi yaşayandır. Diğerleri ise bugünü ve değişimi yaşayanlar olarak ele alınmışlardır. Yaş özellikleriyle ele alınan bu karakterler aynı zamanda çatışma gruplarını da oluşturmaktadır. Anlatıda değişim karşısında yaşanan hüznün okura da aktarılmaya çalışılmıştır. Bu özellikleri bakımından çocuklardan daha çok yetişkinlerin özlemini dile getirmektedir.

Selim Amca’da ana karakter Selim Amca’dır. Selim Amca ideal yetişkin tipini oluşturmaktadır. Davranışlarının dışında gizemli bir tarafı da bulunmaktadır. Bu gizem öykü bittiğinde de devam etmektedir.

Bizim Köylü’de karakter olarak Sefer’e yer verilmektedir. Sefer, yaşadığı an ile geçmişi arasında sürekli karşılaştırma yapan bir çocuktur. Romantik bir tip olarak yer alınmaktadır. İri kulaklı, tekerlek yüzlü bir çocuk olmasının dışında başka bir fiziksel özelliğine yer verilmemiştir.

Rıza’nın Güzel Gözlü Eşeği’nde Rıza duygularıyla geliştirilmiş bir karakterdir. Anlatım olarak monolog tarzının benimsenmesi içebakış

tekniğinin anlatımda yer almasına neden olmuştur. Rıza'nın arayışı süresince yaşadığı çatışmada Rıza'nın ruhsal ve duygusal yapısı ortaya çıkmaktadır.

Bileyici Amca'da ana karakter Bileyici Amca'dır. Öyküde gerçek adına bile yer verilmemiştir. En önemli özelliği kolsuz oluşu ve çocuklarla iyi anlaşılıyor olmasıdır. Kolsuz oluşunun öyküsü yaşam serüveninin özeti durumundadır. Bileyici Amca'nın özellikleri süreç içinde tanımlanmaktadır. Kahramanın trajik bir öyküsü vardır.

Çocuk Bayramı'nda kahraman Hasan'dır. Hasan yalnızca yoksul ve çocuk bayramına katılma isteğini yoğunluğuna yaşayan bir çocuk olarak ele alınmıştır. Olayları yaşayan ve anlatandır. Zengin yoksul ayrımında yoksul olanı, ötekini ve dışlananı simgelemektedir.

DİL VE ANLATIM

Kardelen adlı öyküde gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Çizgisel bir anlatım yeğlenirken anlatının akışına düşler de eklenerek düşsel anlatım yollarının zenginliklerinden yararlanılmıştır.

Bayram Yeri'nde, diyaloglarla örülü bir anlatım biçimi oluşturulmuştur. Değişim ayrıntılarıyla sunulmaktadır. Öyküde birçok ayrıntıya yer verilmiştir. Yer alan bu ayrıntılar gereksizlik olarak değil, kurgusal olarak bir farkındalık oluşturma amacını içermektedir. Anlatıcı olarak bir orta yaş yetişkinine yer verilmiştir.

Bizim Köylü'de de ayrıntılar yoluyla anlatım geliştirilmiştir. Bu ayrıntılarda Sefer'in özlemini göstermek için kurgusal bir anlayışa yer verilmektedir. Karmaşık olmayan bir anlatımla karşılaştırmalı anlatım biçiminden yararlanılmıştır.

Rıza'nın Güzel Gözlü Eşeği'nde monolog tarzı anlatıma yer verilmiştir. Anlatım Rıza'nın bakış açısından sunulmaktadır. Başlangıç gölge oyunundaki (Muhavere) girişe benzer bir anlatımla sağlanmıştır. "Amanin aman bizim

eşek gitmiş halim yaman. Gitmiş ki ne hal gitmiş, kazığını koparmış da gitmiş. Ama kim bilir ne yana gitmiş”(s.51).

Bileyici Amca’da kurgulanan merak ögeleri Bileyici Amca’nın kolunun tekinin neden olmadığı ve bir süre sonra neden gelmediği üzerine kurulmuştur. Bu sorular okurda merak uyandıracak niteliktedir. Kardelen’de dizisel bir anlatıma yer verilmiştir. Anlatı doğrudan aynı zamanda öykünün kahramanı olan Toros tarafından sürdürülmektedir. “Ay niçin miş miş diye anlatıyorum ki, benim dedem sağ”(s.7). Üst kurgusal bir anlatım özelliğine yer verilmiştir. Anlatıcı kendini açığa çıkararak okurla karşı karşıya gelmektedir. Anlatının en önemli kurgusal özellikleri içinde düşsel kurguların yer almasıdır. Öykünün temel izleği olan umut, düşlerle daha da güçlendirilmektedir. Anlatımda benzetmelere yer verilerek yazınsal bir dil oluşturulmuştur. “Ufacık penceremize küçücük kuş tüyleri gibi konardı kar tanecikleri. Ama öyle olur ki, güçlü üfürse kırılıp parçalanacak beyaz düşler gibi” (s.12). “Ama kar bulutları yumuşaktır, sıcaktır, bir anne gibi... Bizi hemen koynuna alır, ısıtır, ak bir yorgan gibi üzerimizi örter...” (s.17) Algısal duyarlılığı geliştirecek bir anlatım biçimine yer verilmiştir: “O zaman tarhana çorbası kaymaktı, aştı, lezzetti, iç ısıtırdı, güç katardı. Çünkü onun içinde güneş vardı. Asma yaprağının üzerinde kurumuştur, asmanın kokusu keseyoğurduna karışmıştı.” (s15)

Bayram Yeri’nde, diyaloglardan oluşan bir anlatıma yer verilmiştir.

Bizim Köylü’de benzetmelere yansıma sözlere ve karşılaştırmalı anlatıma yer verilmiştir. “Bizim köyün kargalarının sesi bile güzeldir, karga keman gibi öter, serçe türkü söyler... Kumrular da hu hu der”(s.45)

Rıza’nın Güzel Gözlü Eşeği’nde konuşma dilinin özelliklerine öykü boyunca rastlanılmaktadır. “Ellerin eşekleri bi akıllı bi akıllı... Aha şimdi anırsana, ben buradayım desene, Rıza Ağanı yormasana. Yoo yoooo, demincek verdiğim sözlerin hepiciğini attım kulağımın ardına”(s.55)

Bileyici Amca'da ikilemelere ve 'başına yıkıl-, çın çın öt-' gibi bazı deyimlere yer verilmiştir.

Çocuk Bayramı'nda öykünün başına, ortasına ve sonuna "Bugün 23 Nisan/ Neşe doluyor insan/ Çocuk bayramı bugün/ Yurtta düğün var düğün..." dörtlüklerine yer verilerek anlatım akıcı hale getirilmiştir. Bu dörtlük her kullanımda farklı anlam kazanmıştır: İlkinde sevinç, ikincisinde umut, sonuncusunda ise üzüntü. Çocuk bayramı vurgusu bu çocuk şiiri ile sağlanmıştır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELELER

Kardelen adlı öyküde anlatıcı belirginleştirilerek anlatımın içinde yer almıştır. Bu romantizm akımında sık sık başvurulan bir anlatım tekniğidir. "Ay niçin miş miş diye anlatıyorum ki, benim dedem sağ."(s.7) Anlatıdaki duygusal etki doğa aracılığıyla sağlanmıştır. Anlatımda başvurulan benzetmeler de yazınsallığı sağlar niteliktedir: "Ufacık penceremize küçücük kuş tüyleri gibi konardı kar tanecikleri. Sanki onu bir soluk üfürür, bizi penceremize yapıştırırdı"(s.12). "Evet evet, kar kokar. Kar, kar gibi kokar. Bulutların kokusu üzerindedir, ak bulutların kokusu; bütün kar tanecikleri önce bulutları öperler, sonra yola çıkarlar. Heyecanlanırlar yere yaklaştıkça, hele benim yanağıma konacakları zaman yer ararlar, bu yanağımı beğenmez, öteki yanağıma konarlar..."(s.13) "Kızağımız havalanır... Önce kar tanecikleri korkar, sonra biz iki kardeş korkarız. Ama kar bulutları yumuşaktır, sıcaktır, bir anne gibi... Bizi hemen koynuna alır, ısıtır, ak bir yorgan gibi üzerimizi örter..."(s.13) Duyuların devindirildiği anlatımla da yazınsal etki oluşturulmaktadır: "O zaman tarhana çorbası kaymaktı, aştı, tattı, lezzetti, iç ısıtırdı, güç katardı. Çünkü onun içinde güneş vardı. Asma yaprağının üzerinde kurumuştı, asmanın kokusu keseyoğurduna karışmıştı. Tarhana yaz kokardı. Buharına başak kokusu siner, odaya mutluluk yayardı."(s.16) "Güneş küsmüş, ötelerin güneşi olmuştu." (s.17) "Uf ne soğuk. Karlar bile üşüyor."(s.19) "Kardelen titriyor, kardelen gülümsüyor, kardelen 'Kucaklayın, alın beni götürün dedenize,' diyor..."(s.20)

Bayram yeri adlı öyküde değişimle birlikte yaşanan olumsuzlukların eleştirilerine yer verilmiştir. Anlatımda yer yer gülmece öğelerine yer verilerek eleştirel tutum ilgi çekici bir biçime kavuşturulmuştur. Sağlıksız beslenmeden dildeki yabancılaşmaya kadar birçok konu eleştirel bir tutumla ele alınmıştır.

Selim Amca adlı öyküde iletiler açıkça verilmiştir. Özgürlük kavramına imgesel olarak yaklaşılmaya çalışılmış ama yapılan açıklamalar anlatıyı öğretici bir metne dönüştürmüştür.

Rıza'nın Güzel Gözlü Eşegi adlı öyküde sözlü anlatımın olanaklarından yararlanılarak oluşturulan bir monologla anlatım kurgulanmıştır. Bu durum ilk cümlede yansıtılmıştır: "Amanin aman bizim eşek gitmiş halim yaman."

4.2.22. YUMURTADAN ÇIKAN ÖĞRETMEN

Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı öykü kitabında, Yumurtadan Çıkan Öğretmen, Beden Eğitimi Dersinde, Sarı Zarf, Bir Oynasam, Bir Oynasam, Temsil, Bir karakaçanımız Vardı, Kargayla Dostluk adlı yedi öyküden oluşmaktadır.

KONU

Yumurtadan Çıkan Öğretmen'de, Pınar'ın öğretmenini pazarda yumurta satarken görmesinden sonra yumurta yiyememesi anlatılmaktadır. Pınar'ın okulda, İstiklal Marşı'nı yöneten, sınıfta ders anlatan öğretmenini pazarda yumurta satarken görmesi onun bütün dünyasını yıkmıştır. Yaşadığı düş kırıklığını yumurtaya yansıtmıştır. Artık yumurta ona öğretmenini hatırlatmaktadır. "Yumurtanın aklarında sizin aklaşmış saçlarınızı görüyordum. Sarısında soluk yüzünüzü... O yumurta bazen canlanıyordu; içinde kımıl kımıl bir şeyler oynuyordu, ama içinden civciv çıkmıyordu, siz çıkıyordunuz öğretmenim"(s.8) Kurgulanan olaylar Pınar'ın iç çatışmalarıyla anlatılmıştır. Kurgulanan çatışmalar Pınar'ın yaşadığı sarsıntıyı yoğun bir biçimde yansıtmaktadır. Bu durum anlatıda aşırı duygusallığı egemen kılmaktadır. Öykünün başlığı, yumurta ile öğretmen arasında bağlantıyı göstermektedir. Bu bağlantı öykünün tamamına yayılarak anlamlı hale getirilmiştir. Konunun ele alınışında çerçeve anlatı modellemesine başvurulmuştur. İlk çerçeveyi yazma ödevinin verilmesi oluşturulurken, ikinci çerçeveyi de Pınar'ın yazdığı yazı oluşturmaktadır. Anlatının çoğunluğunu da bu bölüm oluşturmaktadır.

Beden Eğitimi Dersinde, zor koşullarda okuyan bir çocuğun şort alamadığı için beden eğitimi öğretmeni tarafından rencide edilişi anlatılmaktadır. Bu öykü bir çocukluk öyküsü olabilir ama bir çocuk öyküsü olarak yer almamalı. Kurgulanan çatışmalar, varsılık yoksulluk ilişkisi içinde ele alınmıştır. Klasik bir anlatım biçimine yer verilmiştir. Öyküde yoksulluğun neden olduğu içsel çatışmalar önemli yer tutmaktadır. Alınamayan şort ile sertliğiyle tanınan beden eğitimi öğretmeni Sadık Bey çatışmanın taraflarını

oluşturmaktadır. Bu çatışma daha çok çocuğun içdünyasında yaşanmaktadır. “Dört ders usuma hiçbirşey girmede. Hep beşinci, altıncı dersleri, beden eğitimi dersini düşündüm, Sadık Bey’in pazulu kollarını, çatılı kaşlarını düşündüm”(s.25). Çatışmaların çözümünde iletişim yer almamaktadır.

*Sarı Zarf*ta, babalarının tayini çıkan çocukların yaşamlarındaki değişim anlatılmaktadır. Anlatıda ele alınan değişim, yalnızca uzamsal değişim değil, sosyal ve duygusal değişime de neden olmaktadır. Değişim sevilen her şey ve herkesten ayrılmak anlamına gelmektedir. Bu çocuklar için olumsuz bir durumdur. Anlatıda klasik bir anlatı modeline yer verilmiştir. Yaşanan değişikliklerle birlikte aşırı duygusallığa neden olacak olan imgeler birbiri ardınca sıralanmıştır. Anlatıda psikolojik çatışmanın yanında örtük bir biçimde politik çatışmalara da yer verilmektedir. Bu çatışma başka yere atanan baba ile “Ankara’daki amca” arasında yaşanmaktadır. Ailenin yaşadıkları ekonomik sorunlar da anlatının bir başka çatışmasını oluşturmaktadır. Tüm bu çatışmalar birbiriyle ilişkilendirilerek ailenin taşınıp taşınmayacağını merak ettirmektedir.

Bir Oynasam, Bir Oynasam’da, annesi babası çalıştığı için kendisinden küçük olan üç kardeşine bakmak zorunda kalan Zeyno’nun oyun oynama isteği anlatılmaktadır. Öykülerin çatışmalarını Zeyno’nun iç çatışmalarının yanında sosyo-ekonomik çatışmalar da oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik koşullardan dolayı Zeyno’nun anne ve babası çalışmak zorundadır. Üst üste doğan çocuklar da anne ve babanın sosyolojik yapısını ortaya koymaktadır. Ailenin içinde bulunduğu bu konumu küçük yaşta Zeyno’ya birçok sorumluluk yüklemiştir. Zeyno’nun oyun oynama isteği yönündeki iç çatışmaları çocuğun anlamlandıracağı düzeydeyken, derin yapıda ele alınan sosyo-ekonomik çatışma öğeleri çocuğun anlamlandıracağı düzeyde değildir. Anlatıda kendi koşullarını zorlayarak arkadaşlarının yanına oynamaya giden Zeyno, kardeşini yitirdiğinde ayrı bir çatışmanın içine sokulmaktadır. Yaşanan bu kaygı oranı anlatının gerilimini artırmaktadır. Kardeşini evin kapısında bulması öykünün mutlu sonla bitmesini sağlamaktadır.

Temsil'de, çocuk yılı dolayısıyla okulda bir temsil düzenlenecektir. Bu temsilde çocukların sorunlarına yer verilecektir. Genel olarak çocuk sorunlarının ele alındığı gösteride sınıftaki öğrencilerini tanımayan öğretmenlerin eleştirisine yer verilmektedir. Bu çalışmalarda rol dağılımı çocukların derslerine göre yapılmıştır. Öğretmen çalışan çocuklar sorununa sınıf içinde çalışan çocukları göz ardı ederek eğilmiştir. Konuyu yapılandırın öge olarak çalışan çocukların iç çatışmalarına yer verilmiştir. Bilinç akışı tekniği kullanılmıştır. Tekrarlanan "Ben öğretmenime küsüm..." cümlesi bu anlatımı belirgin hale getirmektedir. Diğer bir çatışma ise rol verilmeyen yoksul çocuklarla rol verilen zengin ve başarılı çocuklar arasındadır. Bu çatışma, sosyo ekonomik özelliklerin bir yansımasıdır.

Bir Karakaçanımız Vardı'da, mahallelerinde boş bir arsada bulunan hurda bir araba anlatılmaktadır. Bu araba bütün mahalle çocuklarının oyun alanını oluşturmaktadır. Çocukların gözünden ve oyun zamanlarından kesitler sunularak öykü kurgulanmıştır. Çocukların en önemli ilgi alanlarını kendileri için kurdukları uzamsal düzenlemeler oluşturmaktadır. Bu öyküde de adına Karakaçan adını verdikleri bir hurda araba bu uzamsal düzlemi oluşturmaktadır. "Ufacık çocuktum, ağabeyim beni içine bindirmişti. Ağabeyim büyüdü, binmez oldu, ben küçük kardeşimi bindirmeye başladım"(s.76). Oyun alanlarını zenginleştiren bir araca duyulan sevgiye yer verilmiştir. Boş arsalar zamanla dolar ve Karakaçan'ın oradan kaldırılması gerekir. Alır götürürler onu. Bütün çocukların anılarının bir parçası olan Karakaçan'ın alınıp götürülmesi hüznün ve duygusallığı oluşturmuştur. "Sanki el salladı bize köşeyi dönerken penceresine çaktığımız naylonla. Naylon vuruyordu iki yana... 'Hoşça kalın, hoşça kalın!'diyordu"(s. 77).

Kargayla Dostluk'ta bir yazarla kargalar arasında kurulan dostluk anlatılmaktadır. Bu dostluğun nasıl oluştuğu anlatılmıştır. Dostluk ilişkileri içinde pek düşünülmeyen kargalarla bile iletişim kurulabileceği, sevginin aradaki bütün engelleri kaldırabileceği vurgulanmaya çalışılmıştır. Kurulan dostluk ayrılık temasıyla sonlandırılmıştır.

İZLEK

Yumurtadan Çıkan Öğretmen'de düş kırıklığı izleğine yer verilmiştir. Çocuğun dünyasında öğretmen ile pazar satıcısının aynı olmadığı bir gerçektir. Öğrencinin öğretmenini yumurta satan bir satıcı olarak görmesi çocukları olumsuz etkileyebileceği gerçeğinden yola çıkılarak kurgulanmıştır. Aşırı duygusallığa yer verilmiştir. Yazınsallık Pınar'ın duygularının devreye girmesiyle sağlanmıştır. Yumurtadan çıkan bir öğretmen imgesi anlatıyı düz bir anlatım olmaktan çıkarmaktadır.

Beden Eğitimi Dersinde, utanma izleğine yer verilmiştir. Anlatımda çocuğun iç dünyasına yer verilmesi anlatının duygusal etkisini artırmaktadır. Bu durum da anlatının düz bir anlatımdan kurtulmasını sağlamaktadır.

Sarı Zarf'ta, ayrılık izleğine yer verilmiştir. Konu ile izlek arasında sıkı bir ilişki kurulmuştur. Tayin ile ortaya çıkan yalnızca uzamsal değişim değildir. Sevilen her şeyden ayrılma söz konusudur. Bu durum çocuğun gözünden şu şekilde aktarılmaktadır: "Hı, o amcaların da Kadrileri, Sadrileri var mı? Onların Kadrileri Sadrileri mahallelerinden, okullarından, öğretmenlerinden, arkadaşlarından ayrılmak isterler mi? Onların sevdikleri bir bakkal amcaları yok mu? Onların oyuncak aldıkları Sadi Amcaları yok mu? Onlara böyle bir sarı zarf verseler, ıspanak yemeklerini yerler mi akşam? Gülerler mi, şakırlar mı, oynarlar mı, koşarlar mı?.." (s.39)

Temsil'de, sitem duygusuna yer verilmiştir. Derslerinde çeşitli nedenlerden dolayı başarısız olan öğrencilerin diğer beceri alanlarında da başarısız olarak görülerek fırsat verilmemesi anlatılmaktadır. Anlatı bilinç akışı tekniğiyle kurgulanmıştır. Yazınsal etkiyi de bu teknik sağlamaktadır.

Bir Karakaçanımız Vardı'da, çocukların oyun alanını süsleyen bir araca duyulan sevgiye yer verilmiştir. Bu araç bütün çocukların paylaşım alanını oluşturmaktadır.

Kargayla Dostluk'ta, hayvan sevgisi temasına yer verilmiştir. Sevgi teması ön yargıların kalkması, iletişim kurma çabası ve emekle birlikte bütünleştirilmiştir. Sürece dayalı bir dostluktan söz edilebilir.

ÇEVRE

Beden Eğitimi dersinde adlı öyküde sosyo ekonomik çevreye yer verilmektedir. Ekonomik nedenlerden dolayı oğlunu okutmak istemeyen bir baba ve ona karşılık her ne pahasına olursa olsun oğlunu okutmak isteyen anne bu çevrenin en önemli aktörlerini oluşturmaktadır. Bir şort bile alamayacak denli yoksul bir aile anlatının trajikleşmesini sağlamaktadır.

Temsil'de ana karakterler sosyo-ekonomik düzeyleri düşük olan çocuklardır. Hayatın içinde taşıyabilecekleri bütün sorumluluklar verilen çocuklardır. Bu durum o çocukların akademik başarılarını etkilemektedir. Sosyo-ekonomik farklılıklar ötekileşmeye neden olmaktadır. Önceliklerin ekonomik durumları iyi olanlara verilmesi, zor koşullar içinde yaşayan çocukların içinde bulunduğu en zor durumu oluşturmaktadır. Düzenlenecek olan temsilde rol almak istemelerine karşın dikkate alınmamaktadırlar. Bu çocuklar, arka sıradaki çocuklardır ve öğretmen oradan gelen isteklere dikkat etmemektedir.

Bir karakaçanımız Vardı'da, çocuk dünyasının oyunla sınırlandırılmış çevresinde gerçekleşmektedir. Çocuklarının oyun alanının yer aldığı bir arabadan ibarettir.

İLETİLER

Yumurtadan Çıkan Öğretmen'de, açık ve örtük iletilere yer verilmektedir. Açık ileti öğretmenin dilinden aktarılmaktadır. "Aması ne Pınar, ayıp mı? Hiç de ayıp değil... Ama sen ille de ayıp yan arıyorsan, bana yumurta sattıranlar utansınlar. Karım, üç çocuğum, bir de annem var... Altı kişiyiz evde. Evim kira..."(s.19) Bu yanıt kadar öykünün temel sorunu, çocuğun öğretmenini yumurta satarken görmesinin ardından yaşadığı

duygusal tepkilerken bu yanıttan sonra sosyo-ekonomik bir sorun vurgusuna dönüşür.

Beden Eğitimi Dersinde, açık ve örtük iletilere yer verilmektedir. Açık iletiler, kahramanların özellikleri yoluyla aktarılmaktadır: “Ben sözümden dönmem. Hele hele anama verdiğim sözden” (s.24). “Ama, ama... Anam ne demişti bana: ‘Her zaman hakkını ara’ demişti” (s.31). Örtük ileti olarak da demokratik olmayan öğretmen davranışının eğitim açısından hiçbir değerinin olmadığı anlatılmıştır.

Sarı Zarf'ta, iki farklı ileti düzeyine yer verilmiştir: Başka yere atanmanın çocuklar üzerindeki etkisi vardır. İkincisi ise “Ankara’daki amcalar” ile atanmada ideolojik boyutlara vurgu yapılmaktadır. İlk ileti çocuğun anlam evrenine uygundur ancak ikincisinin kodlarının çözülmesi ve okura açıklanması gerekmektedir.

Bir Oynasam, Bir Oynasam'da, örtük sosyal iletilere yer verilmektedir. Köyden yeni kopuşun sarsıntısı vardır kahramanlarda. Kondularda yaşamaktadırlar ve kendi kondularına sahip oluncaya kadar da yaşam ertelenecektir. Zeyno bu yüzden okula gidemeyecektir: “Sonra bu kardeşlerine kim bakar? Sen bakacaksın ki onlara, biz karı koca çalışacağız. Çalışacağız ki kondumuz olacak. Kondumuzun bahçesi olacak, bahçesinde güller olacak, pencerelerinde güllü perdeler olacak...”(s. 49) İçinde buldukları sosyo-ekonomik koşullardan dolayı çocukların çocukluklarını yaşayamayışları oyun oynama isteği çerçevesinde ele alınmıştır.

Temsil'de, toplumsal sorunlardan biri olan çalışan çocuklar sorununa bir çocuğun oyunla kendini anlatma isteğine yer verilmiştir. Çocuk dünyası ve bakış açısı kullanılarak yazınsal bir kurgu oluşturulmuştur. Yaşamın içinde yer alan çocukların kendi yaşamlarının farkındalıklarına dikkat çekerek yaşam karşısında duyarlılık geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bir Karakaçanımız Vardı'da, öğretici olay (oyun) birimleri yoluyla açık uçlu iletilere yer verilmiş yazınsal bir metindir. “Nesrin, belini tuta tuta

arabanın içine girerdi. Hepimiz gülüşürdük. Sonra birkaçımız birden kalkar; 'Buyur nine, buyur nine' diye ona yer verirdik. Ali, göğsüne demirden yuvarlak bir şey takar, gazi olurdu. Eline de bir baston alırdı. O arabanın içine biner binmez hepimiz ayağa kalkar; 'Buyur gazi dede...'derdik" (s.74).

KARAKTERLER

Yumurtadan Çıkan Öğretmen'de Pınar ana karakterdir. Pınar duygusal açıdan ele alınarak duygu dünyasındaki çatışmalarla okura sunulmuştur. Öğretmenini yumurta satarken görmesinin ardından yumurta yiyememesi onun bu yönünü vurgulamaktadır. Diğer karakter ise öğretmendir. Öğretmen sosyo ekonomik ilişkileri ile (kutsanan) öğretmenlik mesleği arasında kalan birisidir.

Beden Eğitimi Dersinde, olumlu ve olumsuz kahraman tiplerine yer verilmektedir. Sadık Bey korkuyu simgeleyen olumsuz bir tiptir. Saldığı korku öğrencilerin dilinde dolaşmaktadır. "Kabul etmez Sadık Bey... Hem etmez hem de döver. İkinci sınıflar ne söylediler, 'Kızdı mıydı ezer geçer' demediler mi?"(s.23) Sadık Bey'in fiziksel özellikleriyle betimlenmesi korku motifini kodlar niteliktedir: "Sadık Bey'in pazulu kollarını, çatılı kaşlarını düşündüm"(s.25). Öğrenci ise okumaya çalışan, annesine verdiği sözü yerine getirmeye çalışan örnek, iyi karakteri oluşturmaktadır. Öğrenci iç çatışmalarıyla tanıtılmaya çalışılmıştır. Bir tarafta yoksulluğu, diğer tarafta ise okulun gereksinimleri arasında kalmıştır. Bir tarafta okumasını isteyen annesi, diğer tarafta aile bütçesine çalışarak katkıda bulunmasını isteyen babası arasında kalması çeşitli iç çatışmalar yaşamasına neden olur. Hakkını arayan bir çocuktur. Öğretmeninin iletişimden kopuk davranışının karşısında müdüre giderek durumu anlatabilmektedir.

Bir Oynasam, Bir Oynasam'da, ana karakter Zeyno'dur. Zeyno'nun dışında yer alan kahramanların tamamı Zeyno'nun yaşamını kuşatanlardır. Zeyno'ya sorumluluk yükleyerek onu hapsedenlerdir. Zeyno ise taşıyabileceğinden büyük sorumlulukları üzerine almış, henüz okul çağına gelmemiş bir çocuktur. Yaşının gereği olarak oyun oynama isteğiyle dolu bir çocuktur. Öykü boyunca bu istekle dolu olan Zeyno anlatılmıştır.

Temsil'de, Hayat Bilgisi dersinde beş alıp hayatı hiç tanımayan öğrencilerle bir alıp hayatın bütün yükünü omuzlarında taşıyan çocukların karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Karakterler karşılaştırma yoluyla geliştirilmiştir. Sosyo-ekonomik koşulları iyi olanlarla iyi olmayanlar karşılaştırılmıştır. Kapalı karakterlere yer verilmiştir. Öykü içerisinde süreçle yapılandırılmış, geliştirilmiş bir karakter yoktur.

Bir Karakaçanımız Vardı'da, öykünün ana karakteri Karakaçan adlı hurda bir arabadır. O hurda, iş yapamaz, hareketsiz haliyle çocuklara kucak açmıştır. Çocuklar onda istedikleri değişiklikleri yaparak yaşamın deneyimlerini kazanmaktadırlar. Karakaçan çocukların isteklerine göre nitelik değiştirmektedir. Bir şehirlerarası yolcu otobüsü olur, bir ambulans. Çocukların tasarımlarına göre farklılaşmaktadır.

Kargayla Dostluk'ta yazar ve iki karganın ilişkileri ele alınmaktadır. Yazar, önyargıların tersine davranan kargayla (bile) dostluk kuran biridir. Onun bu sıra dışı davranışları kargaların davranışlarında da değişikliklere neden olmaktadır.

DİL VE ANLATIM

Yumurtadan Çıkan Öğretmen'de, anlatı iki çerçevede sunulmuştur. Ana çerçeve öğretmenin ödev vermesi, ikincisi ise Pınar'ın yazdığı ödevdir. İkinci anlatı çerçevesi öykünün ana olayını oluşturmaktadır. Birinci çerçeve ise öykünün başlangıç ve sonuç bölümlerini oluşturmaktadır. Öykünün anlatımında gereksiz ayrıntılara yer verilmiştir. Pazara gitme ve pazar atmosferinin yansıtılmasında ayrıntılara kaçılmıştır. Bu ayrıntılar merak öğelerini canlı tutmaya da yaramaktadır.

Beden Eğitimi Dersinde, kurgulanan merak öğeleri karşıtlıklar üzerine kurulmuştur. Şort ve atletin alınıp alınamayacağı konusu ilk merak ögesini oluştururken; derse okul kıyafetleriyle katılıp katılamayacağı konusu da ikinci merak ögesini oluşturmaktadır.

Sarı Zarf'ta, hemen öykünün başında dönüştürücü ögeye yer verilerek başlanmıştır. Baba eve sarı bir zarf ile gelmiştir ve mutsuzdur. Mutsuzluğun nedeni o zarftır ama o zarfta ne vardır? İlk merak ögesi öykünün başında yer almaktadır. Tayini çıkan baba ne yapacaktır? Yol masraflarını karşılayabilecek midir? Çocuklar arkadaşlarından, sevdiklerinden ve okullarından nasıl ayrılacaklardır? Gibi sorular öykünün merak ögelerini oluşturmaktadır.

Bir Oynasam, Bir Oynasam'da, anlatı istek kipinde gerçekleştirilmiştir. Ele alınan konu ile kullanılan dil bir bütünlük göstermektedir. Kurgulanan olaydaki merak ögesi öykünün sonuna doğru kurgulanmaktadır. Zeyno'nun oyun oynarken Aliş'in ortadan kaybolması anlatının gerilimini artırmaktadır. Zeyno'nun Aliş'i bulup bulamayacağı öykünün temel merak ögesini oluşturmaktadır. *Bir Oynasam, Bir Oynasam*'da, yerel dil kullanımlarına yer verilmektedir. Yerel dil kullanımları daha çok sosyo-ekonomik açıdan belirli özellikleri taşıyan insanların gerçekliğini vurgular niteliktedir.

Öykünün sonunda Karakaçan'ın götürülüşü sırasındaki anlatımda kişileştirme yoluyla yazınsal bir etki oluşturulmuştur. "Karakaçan da bağırды. 'Gacırt' etti, 'gıcırt' etti, tozunu döktü, pasını döktü, kapısı açıldı, yapıştı yere, direndi, 'Gitmem de gitmem' dedi" (s.76)

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Yapıtta yer alan bazı öykülerde çocukların anlamayacağı kavramlar açıklama yoluyla okura aktarılmıştır. Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı öyküde "Katık pazarı", Sarı Zarf adlı öyküde de "yolluk" kavramı açıklanmıştır. Her ikisi de açıklama gerektiren kavramlardır.

Bu kitapta yer alan Kargayla Dostluk ve Bir Karakaçanımız vardı adlı öyküler dışındaki öyküler toplumsal sorunları içermektedir. Yokluk ve yoksulluğun nedenlerinin dolaylı bir biçimde anlatıldığı öykülerden oluşmaktadır. Öyküler sorun temelli kurgulardan oluşturulmuştur. Bu duygusal kurgularda duygusal etkiyi artıracak imgelere yer verilerek anlatımın

etkisi artırılmıştır. Bu etkinin sağlanmasında çocuk karakterlerin mağduriyeti önemli yer tutmaktadır. “Temsil” yazınsallığın başarılı bir biçimde kurgulandığı öykülerdendir. Yazınsallık parodik bir anlatımla kurulmuştur. Bu parodik ilişkiler çocuk edebiyatının dilsel ve kurgusal niteliklerini aşmaktadır. Anlatı yazınsaldır ama çocuğa göre değildir.

4.2.23. OKULA GİDEN ROBOT

Okula giden Robot adlı kitapta *Dondurmalı Kadayıf*, *'Bir Varmış Bir Yokmuş Televizyon Bozulmuş'*, *Kardan Palyaço*, *Kekik Kokusu*, *Zeliş Bebek ve Okula Giden Robot* adlı altı öyküye yer verilmiştir.

KONU

Dondurmalı Kadayıf'ta, yoksul bir ailenin okuyan başarılı çocuğu olan Hasan'a karne hediyesi olarak dondurmalı kadayıf yedirilmesi anlatılmaktadır. Konu Hasan'ın bakış açısıyla sunulmuştur. Konuyu yapılandıran çatışmayı Hasan'ın beklentisi ile ailenin ekonomik koşulları oluşturmaktadır. Anlatının kurgulanmasında düşlere yer verilmiştir. Karne günü yaklaştıkça Hasan'ın düşlerine de dondurmalı kadayıf girmektedir. Anlatıda yüzey yapıda bir çocuğun isteklerini anlatırken derin yapıda daha çok sosyo ekonomik ilişkileri değerlendirilmektedir. Bu ayrıştırma sınıf içinde başlamaktadır. Birçok öğrenci sosyo ekonomik özellikleri doğrultusunda aileleri tarafında ödüllendirirken Hasan'ın ödülü senede bir kez yenilebilen dondurmalı kadayıf olmaktadır. Sosyo ekonomik durum ayrıca şu cümleyle ortaya konulmaktadır: "Biz dört kardeşiz, babamın kazandığı ancak ev kiramızla boğazımıza yeter"(s.9).

'Bir Varmış Bir Yokmuş, Televizyon Bozulmuş''ta, televizyonun insanların yaşamındaki olumsuz etkileri anlatılmıştır. Televizyonun varlığı insanların birbirlerini dinlemelerini ve anlamaların engellemektedir. İnsan yaşamına bu kadar etki eden bir araç bozulursa neler olur? Ev halkının birbirleri hakkında bilmediği birçok şeyin olduğunun farkına varır. Teknoloji insan çatışmasına yer verilmiştir. Televizyonla birlikte kuşak çatışmasına da yer verilmiştir. Anneanne ve büyük baba geleneksel yaşam biçimini dolayısıyla insan ilişkilerini savunanı karşılarken; anne baba ve çocuklar ise televizyona bağımlı iletişimden kopuk modern yaşam biçimini karşılamaktadır. Teknolojinin insanı yalnızlaştırmasına karşılık büyük babanın geleneksel yaşam biçimini savunuşu ve doğaya yönelişi romantik bir etki oluşturulmaktadır.

Kardan Palyaço'da, çocuklar yaptıkları kardan adamı kardan palyaçoya dönüştürürler. Evlerinden getirdikleri çeşitli aksesuarla da ona biçim verirler. Akşam olup eve gittiklerinde Pelin'in akli kardan palyaçoda kalır. Palyaçoyu düşünürken palyaçonun sesini duyar. Bundan sonra düşünle gerçek arasında gidip gelen bir anlatı kurgulanır. Pelin anne ve babasının uyumasının ardından kardan palyaçoyu eve alır. Palyaço ona sarı saçlı kuşu anlatır, çalıştığı sirki anlatır. Sonunda Pelin uyuyakalır. Öykünün anlatımında düşün ve gerçek ilişkileri iç içe girmiştir. Bir kurgu ögesi olarak düşlerin fantastik özelliklerinden yararlanılmıştır. Anlatının temel çatışmasını kardan adamın yaşam alanı ile Pelin'in yaşam alanlarının farklı özellikler göstermesi oluşturmaktadır. Pelin dışarı çıkamaz çünkü dışarı çok soğuktur, kardan palyaçoyu eve aldığı anda ise erimeye başlamaktadır.

Kekik Kokusu'nda, ilkokulu bitirdikten sonra köyünden kasabaya gelerek bir tamirhanede yaşayan İlyas'ın zor koşullarda yaşaması anlatılmaktadır. Öykü sunum yoluyla kurgulanmıştır. "Adım İlyas. Bu yıl bitirdim ilkokulu"(s.50). Konu, İlyas'ın kasabada yaşamak zorunda kalışı ile köy özlemi arasındaki çatışmadan oluşmaktadır. "Her şey ısınıyor... Yedi-sekiz anahtar da ısınıyor, öyle sıcak öyle sıcak ki, elime alamıyorum, üflüyorum anahtarı boyuna, üflüyorum... Üf... Üf... Üf... Anam başımdan aşağı tas tas... Tas tas mazot döküyor, benzin döküyor, motor yağı döküyor..."(s.61) Bu çatışma İlyas'ın üşütüp hastalanmasıyla sayıklama biçiminde sürdürülmesine neden olacaktır. İlyas'ın hastalanmasıyla duygusal etki oluşturulmuştur.

Zeliş Bebek'te, iki arkadaş olan Pelin ile Yeşim anneannelerinin yardımıyla oyuncak bebek yaparlar. Yaptıkları bu bebek öğretmenlerine benzediği için de adını Zeliş Bebek koyarlar. Bebek yapımına Selma'nın okula getirdiği Barbi bebek etkili olmuştur. Öykünün temel çatışmasını Barbi Bebek karşıtlığı oluşturmaktadır. Yapma bebek ve Barbi çatışması öykünün temel kurgusunu oluşturmaktadır.

Okula Giden Robot'ta sabahları erken uyanamayan Burak'ın kendi yerine okula gidecek bir robotun olmasını istediği düşlere yer verilmiştir. Uyku

ile okula gitmek arasında kalan Burak'ın iç çatışmaları öykünün bütün kurgusuna egemen olmuştur. Öykü uzun süre monolog şeklinde sürdürülmüştür. Burak'ın düşleriyle temel anlatıyı destekleyici öykülere yer verilmiştir. Anlatımda çağrışımsal benzerliklerden yararlanarak gülmece öğeleri oluşturulmuştur: “O ‘Burak Burak’ diyecek, Ben ‘Bırak bırak’ diyeceğim”(s.80). “Dayım yine ‘Durak’ der gibi adımlı söylüyor, ağzının içi reçelli ekme dolusu” (s.88).

TEMA

Kekik Kokusu'nda, köy ve aile özlemine temasına yer verilmektedir. “Hiç gitmedim köye, hiç görmedim kardeşlerimi, Gülayşe'yi, Ramazan'ı, Şencan'ı Duran'ı...”(s.54) Özlem teması köyden ayrılarak kasabaya gelişle ve zor çalışma koşullarıyla bütünleştirilerek anlatılmıştır. Özlem kokular yoluyla anlatılmıştır: “Bacadan gelen koku da ne? Tarhana kokusu... Ben tarhana kokusunu bir köy öteden alırım, çünkü tarhana otunun kokusunu tanırım”(s.58)

KARAKTERLER

Dondurmalı Kadayıf'ta, ana karakter Hasan'dır. Hasan, düşük gelirli sosyal sınıfa ait bireyin imgesidir. Karakter olmaktan çok bu imgeyle sosyal eşitsizliği ortaya koymak için kurgulanmış bir karakter gibidir. Hasan, babasının kazandığıyla ancak ev kirası ödeyip, boğazlarını doyurabilen dört çocuklu bir ailenin çocuğudur. Sınıfındaki çocuklardan ekonomik özellikleri bakımından farklıdır. Diğer çocuklar deniz tatili, bisiklet gibi hediyeler almaktadır. Bu tanımlamalar çocuklar arasındaki ekonomik eşitsizliklere vurgu yapmak için kullanılmıştır. Hasan derslerinde başarılı olan, beklentilerinin ailesinin koşullarına göre şekillendiren ideal çocuk tipini sergilemektedir. Yokluk içinde bile paylaşmayı bilen bir çocuktur. Ödül olarak aldığı dondurmalı kadayıfın tamamını yemeyecek, kardeşine getirecektir: “‘Bak’ dedim ‘hepsi pekiyi... Amma söz sana, her yıl yaptığım gibi, yanıma naylon torba alacağım, kadayıfın yarısını sana getireceğim.’”(s.10) Hasan'ın anne ve babası da ideal yetişkin tiplerini karşılamaktadır. Bütün

yoksulluklarına karşın kendilerini çocuklarının gereksinimlerine göre biçimlendirmektedir. Bunlar da klişe sözlerle aktarılmıştır: “Babam gibi olmayacakmışım, annem gibi olmayacakmışım. Ortaokul varmış, lise varmış, kocaman kocaman okullar varmış. Yeter ki ben okuyaymışım, babam ceketini satarmış, annem ayakkabısını satarmış, yine de beni okuturlarmış...”(s.12)

*‘Bir Varmış Bir Yokmuş Televizyon Bozulmuş’*ta, belirgin olarak karakter tanımlanmasına gidilmemiştir. Hayatımızın tamamını kuşatan televizyonun olumsuz etkilerini yaşayan herhangi bir ailenin bireyleri ele almıştır. Dede ve nine televizyonlu yaşama itiraz eden geleneksel tipleri sergilerken diğerleri ise işleri ile televizyon arasında gidip gelen bir yaşam süren modern insanı sergilemektedir. Karakterler yoluyla geleneksel yaşama övgü ve modern yaşama eleştirel bir tutum geliştirilmektedir. Televizyonun bozulması modern yaşamın büyüünün bozulmasına neden olmaktadır. Bundan sonra karakterlerde özellikle çocuklarda değişimler yaşanmaya başlamaktadır.

*Kardan Palyaço’*da, ana karakter Pelin’dir. Pelin düşlerinin zenginliği ve çevresine olan duyarlılığı ile ele alınmıştır. Palyaçonun ona anlattıkları Pelin’in özellikleridir aslında. Sarı saçlı kuşun öyküsü onun doğa duyarlılığını ortaya koymaktadır. “Bilir misin, ben çok güzel doğa şarkıları bilirim, şarkılarımın içinde kelebekler vardır, papatyalar vardır, pınarların şırıltıları vardır. Sana sarı saçlı kuşu anlatırım...”(s.41).

*Kekik Kokusu’*nda, ana karakter İlyas’tır. Okulunda başarılı olan bir çocuktur. Öğretmeni ortaokula gitmesini önerir ancak babasını ikna edemez. Kasabada bir onarım yerinde çırak olarak çalışmaya başlar. İlyas, fiziksel özellikleriyle değil, sosyal durumunu ve psikolojisini yansıtan özlemleri ile tanıtılır. İlyas çalışan çocuklar sorununu yaşayan çocuklardan herhangi biri olarak kurgulanmıştır. Fiziksel ve duygusal yeterlilikleri gözetilmeden olumsuz koşullar altında çalıştırılan çocukların simgesidir.

*Zeliş Bebek’*te ana karakterler Pelin ile Yeşim’dir. Her ikisi de neşeli tiplerdir. Selma’nın Barbi bebeği hakkında yaptıkları yorumlar onların bu

yönlerini ortaya koymaktadır. Her ikisi de kendi dünyalarını yönlendirme isteği içindedirler. Pahalı olan Barbi bebeğe karşılık kendi beceri ve beğenilerini yansıtan kendi bebeklerini yapmayı seçerler.

Okula Giden Robot'ta ana karakter Burak'tır. Burak, sabahın erken saatlerinde okula gitme sıkıntısı çeken bütün çocukların sözcüsü konumundadır. Onunla genel bir tip sergilenmektedir. Burak düş dünyasının zenginliğiyle ele alınmaktadır.

İLETİ

Dondurmalı Kadayıfta, yoksul bir ailenin çocuğu olan Hasan, dondurmalı kadayıftan kardeşlerine de ayırmaktadır. Paylaşımın önemine dolaylı olarak vurgu yapılmaktadır. Yine örtük bir biçimde ekonomik eşitsizlikler dile getirilmiştir.

'Bir Varmış Bir Yokmuş Televizyon Bozulmuş'ta, teknolojik araçlarla iletişim kurmak yerine insanların kendi aralarındaki iletişimin daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. "Televizyon yaşantımızdan çıkarsa daha zengin bir yaşantı alanımız olur." tezi üzerine kurulu bir öyküdür. Bu ileti örtük bir şekilde değişik yaşantıların aktarılması yoluyla sunulmaktadır

Kardan Palyaço'da, açık iletilere yer verilmiştir. Pelin'in davranışlarında ve sözlerinde iletiler sunulmaktadır: "Hemen yatıyorum anneciğim, dişlerimi fırçalayayım..."(s.42).

Kekik Kokusu'nda, okuması gereken çocukların çalıştırılması ve çocuk işçi sorunlarına yer verilmiş. Ancak bu konuyla ilgili iletiler örtük bir biçimde sunulmuştur. Çalışan çocukların duygusal doyumlarının gerçekleşmemesine yer verilmektedir.

ÇEVRE

Dondurmalı Kadayıfta, sosyo-ekonomik çevre hakkında bilgi edinilebilmektedir. Hasan düşük gelirli bir ailenin çocuğudur. Düşük gelirli olmalarına rağmen dört çocuklu olmaları da eğitim düzeyi düşük bir aileyi göstermektedir.

*'Bir Varmış Bir Yokmuş Televizyon Bozulmuş'*ta, modern ve geleneksel yaşam çevrelerine yer verilmiştir.

*Kekik Kokusu'*nda, Yusuf'un özlemleri onun ait olduğu sosyal çevreyi vermektedir: Yoksul bir ailenin çocuğudur. Çalışmaya geldiği kasabada geceleri onarım yerinde kalması da bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Anlatıda yer alan uzamsal çevre de sosyo ekonomik çevreyle ilişkilendirilerek anlatının önemli bir parçası durumuna getirilmiştir.

DİL VE ANLATIM

*'Bir Varmış Bir Yokmuş Televizyon Bozulmuş'*ta, konuşma dilinin özelliklerini taşıyan yansıma sözlere yer verilmektedir. Daha yaygın olan tamirci sözcüğü yerine onarıcı sözcüğü seçilmiştir.

*Kardan Palyaço'*da, yazınsal dil kullanımlarına yer verilmiştir: “Sesi çok güzeldi Kardan Palyaço'nun, yumuşacık, su gibi, ekin hışırtısı gibi, rüzgârsız havada denizin kıyıdaki şıpırtısı gibi”(s.44).

*Kekik Kokusu'*nda, duygu yoğunluğunu anlatan yansıma sözlere yer verilmiştir. “Ühüü”, “Ufff”, “Bııır bııır, yandı ağzım pufu pufu...” Çok yaygın kullanılan “tamirhane” sözcüğü yerine “onarım yeri”ni kullanarak dil duyarlılığı oluşturulmaya çalışılmıştır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Yapıtta yer alan öykülerde doğa duyarlılığı oluşturmak ön plana çıkmaktadır. Bir Varmış Bir Yokmuş, Televizyon Bozulmuş'ta dedenin doğa duyarlılığı romantik bir etki oluşturmaktadır: "Aa aaa dedem ne çok biliyormuş meğer doğayı. Ya o anlattığı koyungözü nergisler, katmerli, kokulu laleler, üzerinden karınca geçse mis gibi kokusuyla doğayı kokuya boğan kekikler, mor çiçekli karganlar, apak mayıs çiçekleri, kedirgenler, ebegümeçleri, kuzukulakları..."(s.25)

Kardan Palyaço'da da kardan palyaço ile doğa duyarlılığı kazandırılmaya çalışılmaktadır: "Bilir misin, ben çok güzel doğa şarkıları bilirim. Şarkıların içinde kelebekler vardır, papatyalar vardır, pınarların şırıltıları vardır. Sana sarı saçlı kuşu anlatırım..."(s.41) Yapıtta benzetmeler yoluyla yazınsal etki oluşturulmaya çalışılmıştır: "Sesi çok güzeldi Kardan Palyaçonun, yumuşacık, su gibi, ekin hışırtısı gibi, rüzgârsız havada denizin kıyıdaki şırıltısı gibi"(s.44).

Kekik Kokusu adlı öyküde düşler yoluyla yazınsal etki oluşturulmaya çalışılmıştır. Algısal yanılsamalar da anlatıya yazınsal özellikler katmaktadır: "İlk tası başımdan aşağıya döküyor, az önce ürperen diken diken olmuş vücudum ısınveriyor, başımdan aşağıbir sıcaklık yayılıyor, sanki kulaklarım tatlı tatlı uzamaya başlıyor, kollarım uzamaya başlıyor, burnum da uzuyor, hele yanaklarım, iki uzun kırmızı balon... Her şey ısınıyor... Yedi-sekiz anahtar da ısınıyor, öyle sıcak öyle sıcak ki, elime alamıyorum, üflüyorum anahtarı boyuna, üflüyorum... Üf... Üf... Üf... Anam başımdan aşağı tas tas... Tas tas mazot döküyor, benzin döküyor, motor yağı döküyor..."(s.61).

4.2.24. UZAY KARPUZU

Uzay Karpuzu adlı öykü kitabında Uzay Karpuzu, Hırsız Adlı Köpek, Eğlendirici Bir Masal, Yeşil Ayakkabı, Mavi Kedi, Süpermen Hamamdan Nasıl Kaçtı? adlı altı öykü yer almaktadır.

KONU

Uzay Karpuzu'nda, çocuk dünyasını anlamayan yetişkinler anlatılmaktadır. Korhan kendisine bir uzay aracı yapmak istemektedir. Anne, baba, abla ve dayısına başvurmasına karşın ona yardım etmezler. O da komşu kızı Pelin'le bir uzay aracı yapar. Konuyu yapılandıran bir öge olarak yetişkin ile çocuğun dünyasının çatışmalarına yer verilmiştir. "Bekledim, çok bekledim, babam bana yanıt vermedi, kaşlarını çattı, tıs tıs gazetesini okudu"(s.7). Çocuk gerçekliği ve yetişkinlerin gerçekliği farklılık göstermektedir: "Birgül, yine detangaza zam olmuş."(s.7) çocuğun dünyası ise olmayan üzerine kurgulanarak düşsel gerçekliklere yönelmeleri ele alınmıştır. Bilye oynayan uzaylı çocuklar kurgulanmıştır. Onların bilyeleri köşeli, parlak ve çok renklidir. Değişik türdeki çiçeklerin biçiminde uçurtmaları vardır. Bu biçimde kurgulanan öykü çocukların düş dünyasını devindirici özellikler taşımaktadır.

Hırsız Adlı Köpek'te, adını değiştirmek isteyen bir köpek aracılığıyla toplumda oluşturulan tabuların eleştirisi yapılmaktadır. Metin alegorik özellikler taşımaktadır. Yüzeysel yapıda bir çocukla köpeğin konuşmalarından oluşurken derin yapıda çeşitli toplumsal eleştirilere yer verilmektedir. Derin yapı özellikleri bakımından da bu öykü çocuk edebiyatı özelliği taşımamaktadır.

Eğlendirici Bir Masal'da, iki anlatı çerçevesi kullanılmıştır. İlk anlatı çerçevesi masaldan oluşurken ikincisi bu masalı aktaran ve hiç evi olmamış olan Hulusi Amca'nın kısa öyküsünden oluşmaktadır. Apturaman ile Asiye yoksul bir çifttir. Asiye sürekli olarak evlerinin olması için kocasının başının etini yer. Apturaman'ın bu sıkıntıdan dolayı sürekli başı ağrır. Aktara giderek

baş ağrısını giderecek bir şeyler ister. Aktar ona ev sorununu çözecek bir tohum verir. Tohum büyür, ev büyüklüğünde bir kabak olur. Kabağı oyarak ev yaparlar. Ama Asiye'nin istekleri bitmez. Perde ister, halı ister. Anlatı tam bir masal özelliği taşımaktadır. Masalı oluşturan çatışmalar Apturaman ile Asiye arasında yaşanmaktadır. Asiye'nin istekleri ile Apturaman'ın geliri arasındaki karşıtlık olayın gerilimini artırmaktadır. Apturaman'ın çözüm olarak ne bulacağı, bulduğu çözümün gereksinimlerini karşılayıp karşılamayacağı öykünün merak öğelerini oluşturmaktadır.

Yeşil Ayakkabı'da, bir memur ailesinin kızı olan Yaprak'ın ayakkabı almak için babasıyla alış verişe çıkması anlatılmaktadır. Konu Yaprak'ın bakış açısından anlatılmaktadır. Dar gelirli yaşam biçimi öykünün çatısını oluşturmaktadır. Yaprak, ailesinin ucu ucuna geçindiğinin farkındadır. "Babam memur. Benim istediğim ayakkabıyı alamaz ki. Hem ben istemem ki. Hangi ayakkabı babamın bütçesine uygunsa onu alır"(s.48). Bu vurgu öyküde tekrarlanır. Bu vurguya karşılık Yaprak'ın isteği farklıdır. İsteddiği ayakkabı ayrılan bütçenin iki katı kadardır. İstek ile bütçe arasındaki bu karşıtlık öykünün ana çatışmasını oluşturmaktadır. Bu çatışma aynı zamanda Yaprak'ın içsel çatışmasını da oluşturmaktadır.

Mavi Kedi'de, söylencelerin gerçeklerin yerini alarak herkesi nasıl etkisi altına aldığı anlatılmaktadır. Nedim bir gün mavi bir kedi gördüğünü söyler. Bu, anlatıcı olan çocuğu çok etkiler ve mavi kediyi aramaya koyulur. Bu istek çevresindeki kişileri de etkilemeye başlar. Mavi kedinin olup olmadığının düşünülmesi bir yana herkes gördüğünü de söylemeye başlayarak mavi kedi avı başlar. Öykü "Siz hiç mavi kedi gördünüz mü?" soru cümlesiyle başlar. Söylence cümleleriyle de sürdürülür. "Mış mış mış... Muş muş muş..."(s.59) Öykü mavi kedinin arayışıyla sürdürüldüğü için "Bulunacak mı, bulunmayacak mı?" sorusu merak ögesini canlı tutmaktadır. Arayışa yetişkinlerin, daha sonra medyanın da katılımı olaydaki gerilim ve beklentiyi artırmaktadır.

Süpermen Hamamdan Nasıl Kaçtı?'da fantastik gülmece tarzında bir öykü kurgulanmıştır. Çocuk bir gün balkonlarında oynarken bir ses duyar.

Karşısında Süpermen durmaktadır. Süpermen Türk hamamına gitmiştir ve tellak onu öyle bir keselemiştir ki elinden zor kurtulmuştur. Kese sonrasında zorlanarak verilen ikramlar da bir süper kahramanın bayılmasına neden olmuştur. Bu ısrarcı ikram tutumunu konduğu balkonda da yaşar ve oradan da ayrılır. Süpermen'in olayları anlatışıyla olaylar dizisellikten çıkar. Geriye kırılmalarla (flash back) yaşadıklarını anlatır. Öyküyü kurgulayan çatışmalarda ısrarlı ikram anlayışı yer almaktadır. Konunun yapılandırılmasında abartıyla kurgulanan gülmece öğelerine yer verilmiştir.

İZLEK

Uzay Karpuzu adlı öyküde açık iletilere yer verilmemiştir. Çocuk ve yetişkin dünyasının çatışmaları yer almaktadır. Örtük bir biçimde çocukların düş dünyalarının desteklenmesi gereği vurgulanmaktadır. Çocuk gerçekliğine dayanan ve onun yetişkin gerçekliğinden daha önemli olduğunun vurgusuna yer verilen bir anlatı kurgulanmıştır.

Eğlendirici Bir Masal'da ev sahibi olma isteği masalsı bir dille anlatılmıştır. Ev sahibi olma isteği İzgü'nün yoksul karakterlerinin temel arzusunu oluşturmaktadır.

Mavi Kedi'de, merak temasına yer verilmiştir. Söylenceler merak duygusunu artıran dil kullanımlarıdır. Konuyla bu bakımdan sıkı bir bağ kurulmuştur.

KARAKTERLER

Uzay Karpuzu'nda, ana karakter Pelin ve Korhan'dır. Korhan yetişkinlerden farklı istekleri olan bir çocuktur. Hayal gücünün gereğini yerine getirmeye çalışan bir çocuktur. Onunla aynı özellikleri taşıyan Pelin'le bir araya geldiklerinde düşlerini uygulamaya koyabilmişlerdir. Diğer karakterler ilgisiz yetişkin dünyasını simgelemektedir. Karakterler karşılıklı konuşmalar yoluyla geliştirilmektedir.

Hırsız Adlı Köpek'te, ana kahramanlar köpek ve çocuktur. Köpek ile çocuk birbirine zıt özellikler taşımaktadır. Köpek var olanı sorgulayan, değiştirmeye çalışanı simgelerken çocuk korumacı olanı simgelemektedir. Karakterler karşılıklı konuşma yoluyla geliştirilmişlerdir. Simgesel karakterler olduğu için genellemeyi yansıtır niteliktedirler.

Eğlendirici Bir Masal'da iki ana karaktere yer verilmiştir: Yoksul bir çift olan Apturaman ve Asiye. Asiye, isteklerine takılıp o isteklerin olmasında direten abartılı bir tiptir. Apturaman ise Asiye'nin her isteğine olmaz diyemeyen bir başka abartılı tiptir. Asiye sorun üreten, Apturaman ise soruna çözüm yolu bulması gereken kişidir. Masal anlatılarında var olan yardımcı rolünü ise aktar üstlenmektedir. Karakterler masalsı anlatıya uygun olarak kurgulanmışlardır. İkinci çerçevede yer alan Hulusi Amca ise hiçbir abartısı olmayan, yaşamsal gerçekliği olan ve evi olmayan bir emeklidir. Onun da sığındığı ev değil Apturaman ve Asiye'nin masalıdır.

Yeşil Ayakkabı'da, Yaprak ana karakteri oluşturmaktadır. Yaprak istekleri ile koşulları arasındaki dengeyi bilen sorumluluk sahibi bir çocuk olarak davranışlarıyla geliştirilmektedir. Ailesine dayatmalarda bulunmayan, ideal çocuk tipi olarak kurgulanmıştır. Yan karakter ise babadır. Aile dayanışmasına önem veren, çocuklarının isteğini oldu bittiye getirmeyen ideal yetişkin tipini sergilemektedir. Onun bu özelliği öykünün de mutlu sonla bitmesini sağlamaktadır.

Mavi Kedi'de, söylencelerin uyandırdığı merakın peşinde koşan insanlara yer verilmiştir. Ele alınan karakterlerde egemen olan söylencelere gerçeklerden daha fazla inanan, yaşamlarını da söylencelere teslim eden insanlar ele alınmıştır.

Süpermen Hamamdan Nasıl Kaçtı?'da karşısındakinin ilgisini dikkate almayan ısrarcı insan tiplerine yer verilmiştir. Konuşmalar ve davranış yoluyla tiplerin özellikleri belirtilmektedir.

İLETİ

Uzay Karpuzu, yazınsal nitelikli bir yapıttır. İletiler bakımından açık ve örtük iletilere yer verilmektedir. Korhan'ın arayışıyla çocuk dünyasının yaratıcılığının desteklenmesi gereği sezdirilirken öykünün sonunda yer alan "Ama hiç savaş oyunu oynamayacaktık" cümlesiyle açık iletiye yer verilmiştir. Bu ileti anlatının yapısında bir yama gibi durmaktadır. Bunun dışında gerek eylemleri gerekse çocukların betimlenişi çocuk gerçekliğini yansıtacak biçimde kurgulanılmıştır. "Dayım öyle kahkahalar atarak güldü ki, kova dolusu güldü, leğen dolusu güldü..."(s.11) "Ben sana uzay aracı yaparım Korhan, ama balık kavağa çıkınca."(s.11) "Ah' dedi Pelin, 'Ben artık yemeyeceğim, hem fazla yersek karnımız şişer, aracımızın içine giremeyiz.'" (s.13)

Hırsız Adlı Köpek'te, alegorik bir anlatıma başvurulmuştur. Yüzey yapıda bir köpekle çocuğun konuşmalarından oluşurken derin yapıda birçok toplumsal iletiye yer verilmektedir. Bu alegorik anlatımda mizahi bir anlayışla da bütünleştirilerek toplumsal sorunlarla ilgili birçok iletiye yer verilmektedir. Bu iki özellik öykünün derin yapıda çocuk tarafından anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu öykü çocuk edebiyatı yapıtı özelliğini taşımamaktadır. Alegorik anlatımın dışında birçok açık iletiye de yer verilmiştir: "Siz benim gibi köpekleri değil, çocukları bile sokaklarda bırakıyorsunuz" (s.20).

Eğlendirici Bir Masal'da, ikinci anlatım çerçevesiyle açık uçlu iletiye yer verilmektedir. Emekli Hulusi Amca ile insanların temel sorunu olan barınma gereksinimleriyle ilgili toplumsal bir sorun dile getirilmiştir. Bu ikinci bölüm anlatıya sonradan ekleme gibi durmakta, anlatının dokusunu bozmaktadır.

Yeşil Ayakkabı'da, açık herhangi bir iletiye yer verilmemiştir. Yaprak'ın iç çatışmalarıyla tutumluluk, ayağını yorgana göre uzatmak, iletisine vurgu yapılmıştır.

Mavi Kedi'de, açık iletilere yer verilmemiştir. Aklını kullanmayan insanları, söylencelerle kurulan gerçekliklerin nasıl etkilediği iletisi ele

alınmıştır. Gerçeklerin perdelenerek, söylencelerin nasıl değer kazandığının eleştirisine yer verilmektedir.

Süpermen Hamamdan Nasıl Kaçtı?’da açık ve örtük iletilere yer verilmektedir. Konduğu balkon sahibinden su isteyen Süpermen’in gelen suya cevabı açık ileti niteliğindedir ve tutarsızlık da göstermektedir. “Aman dedi, bu çok soğuk bademciklerim şişer. Hem annem terli terli su içme, dedi”(s.78).

ÇEVRE

Uzay Karpuzu’nda, çocuk dünyasına yabancı olan bir çevre kurgulanmıştır. Ya ilgisiz ya da çocuklarla alay eden yetişkinlerden oluşan bir çevre anlatılmaktadır. Korhan, çevresindeki bu duyarsızlıkları kendi gibi duyup düşünen Pelin’le aşmaya çalışmaktadır. Düş gücünü ve el becerilerini kullanarak uzay araçlarını yaparlar.

Hırsız Adlı Köpek’te, değişimi sevmeyen ve istemeyen bir toplumun özellikleri ortaya konulmuştur. “Hıh, sen insanları kolaycacık yeni şeyleri kabul eder mi sanıyorsun?”(s.21) Bu değişime karşı oluştta her türlü yönetsel baskı yer almaktadır. Bu durum apartman yönetiminden ülke yönetimine kadar uzanmaktadır.

Mavi Kedi’de, söylencelerle yönetilen bir toplum modeli sergilenmektedir. Gazeteler de böyle bir toplumun oluşmasına katkı sağlamaktadır.

DİL VE ANLATIM

Uzay Karpuzu adlı öyküde çocuk dünyasının algısından yararlanılarak kurgulanmış bir anlatım yer almaktadır. Bu algı Pelin ile Koray arasında geçen konuşmalar yoluyla aktarılmıştır: “-Peki Pelin, biz bu ufacık deliklerden nasıl aracın içine gireceğiz? –Küçüleceğiz –Nasıl? –Yerlerde yuvarlanacağız, oramıza buramıza basacağız, hoplayacağız, zıplayacağız ve küçüleceğiz” (s.16). çocuk karakterlerin eylemleri yoluyla da çocuk gerçekliği yansıtılma yoluna gidilmiştir. “Hopladık, güp, zıpladık, güp... Duvara yaslandık, karşıya

atladık, enginar gibi büzüldük, lahana gibi açıldık, haydi bir kez daha, haydi bir kez daha...”(s.17) yansıma sözcüklere yer verilerek anlatıma akıcılık verilmiştir: “Yuuufiiii yufiiii, hafi hafi hafi hafi, yiiiiuuuuuu.... Uuuuuuuuuuuuu... ”(s.17)

Hırsız Adlı Köpek’te, öykü karşılıklı konuşmalar yoluyla kurgulanmıştır. Eleştirel yaklaşımlar yoluyla birçok soruna özetleyici bir anlatım kurgulanmıştır. İletiler slogan biçimiyle anlatının içinde yer almaktadır: Sokak çocukları sorunu, dilde yabancılaşma sorunu.

Eğlendirici Bir Masal’da, anlatının kurgulanmasında masalsı dil özelliklerinden yararlanılarak anlatım akıcı bir hale getirilmiştir. Anlatımda abartılı dil kullanımları yer almaktadır: “Bir ağlamış bir ağlamış Asiye, gözleri beşoluğun gözleri olmuş, iki göz iki yandan şarıl şarıl gözyaşı dökmüş... Ağlarken bir bağırmış, bir inlemiş, yöredeki tüm kuşlar, kediler, köpekler kaçışmışlar iniltiden, bağırtıdan.”(s.28)

Süpermen Hamamdan Nasıl Kaçtı?’da mizahi bir dil kullanımına yer verilmiştir.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Uzay Karpuzu adlı öyküde çocuk algılarından hareketle özgün bir anlatım biçemi oluşturulmuştur.

Hırsız Adlı Köpek’te, ironiler yoluyla yazınsal bir metin oluşturulmuştur. İletiler bakımından en çok toplumsal iletiye sahip öykülerden birisi olmasına karşın mizah diliyle kurgulanmış olan bu iletiler yazınsallıkla ilgili değer yitimine neden olmamaktadır.

Eğlendirici Bir Masal’da, masallara özgü dil kullanımlarına yer verilmiştir. Masalın bir anlatıcı tarafından aktarıldığı masalın sonunda ortaya çıkmaktadır. Anlatıcıya kadar olan kısım, tür özelliklerini yansıtır nitelikte

başarılı bir kurgu oluştururken anlatıcıyla birlikte sosyal bir sorunun parçası haline getirilerek yazınsallık etkisi zayıflamıştır.

Mavi Kedi adlı öyküde okurun hedeflendiği bir anlatım biçimine başvurulmuştur. İlk cümle “Siz hiç mavi kedi gördünüz mü?” biçiminde başlamaktadır. Bu cümle hem dikkat çekmeyi hem de doğaüstü bir kavram üzerinde merak duygusunu geliştirmektedir. Söylencelere dayanan bir dil kullanımıyla da anlatım dikkat çekici bir biçime dönüştürülmüştür: “Mış mış mış... Muş muş muş...”

Süpermen Hamamdan Nasıl Kaçtı?’da terliyen su içilmemesi açık ileti biçiminde aktarılmıştır. Bunun dışında öğüt verici bir yaklaşıma yer verilmemiştir. Abartılarla kurulan mizahi yaklaşım yazınsal etkinin oluşmasına da katkı sağlamaktadır.

4.2.25. HAYRİ POTUR GÖRÜNMEZ ÇOCUK

Hayri Potur Görünmez Çocuk adlı öykü kitabında Hayri Potur Görünmez Çocuk, Kaptan Pilot Hayri ve Müjdat'ın Çalışkanlık Sihri adlı birbiriyle bağlantılı üç öykü yer almaktadır.

KONU

Kaptan Pilot Hayri'de, Hayri Potur'un uçma tutkusu anlatılmıştır. Hayri uçakları seven bir çocuktur ve evleri uçakların iniş kalkışlarını görebilecek bir yerdedir. Uçakları izlerken düşler kurmaya başlar. Düşlerinde bir uçağın kaptanıdır. En yakın arkadaşı Çetin de yardımcı kaptan. Yolculuğun birinde okul arkadaşları ve öğretmenleri de vardır. Yolculuk normal bir şekilde sürerken uçabilen biri tehditler savurmaya başlar. Bu Hayri'nin sınıf arkadaşı Müjdat'tır. Müjdat Pempirik'in etkisi altındadır. Hayri görünmezlik hırkasını giyerek Müjdat'ı etkisiz hale getirir. Babaannesinin dokunuşuyla düşlerinden sıyrılır. Fantastik edebiyatın önemli yapıtlarından olan Harry Potter adlı yapıta göndermeleri olan bir öyküdür. Olay akışı gerçek yaşam ve Hayri'nin düşleri biçiminde iki farklı süreçte ele alınır. Düş bir kurgu ögesi olarak kullanılmıştır. Düşlerde olağanüstülüğe yer verilmektedir. Konuyu yapılandıran öge olarak iyi kötü çatışmasına yer verilmiştir. Hayri, iyiyi temsil ederken, Pempirik'in etkisi altındaki Müjdat da kötüyü simgelemektedir. Karakterler arasındaki bu kesin ayrıştırma kurguyu zayıflatmaktadır.

Müjdat'ın Çalışkanlık Sihri'nde Müjdat'ın yaşadığı değişim anlatılmaktadır. Kitapta yer alan diğer öykülerin sonuncusudur. Müjdat sınıfın tembel ve yaramaz çocuğudur. Bir gün öğretmen Müjdat'ın kazanılması için sınıftan yardım ister. Bunun üzerine Hayri Müjdat'ı evlerine davet eder. Hayri'nin babaannesinin sihirli olduğuna inanan Müjdat daveti kabul eder. Babaannenin kurabiyelerini yiyen Müjdat sihirli kurabiyelerin etkisiyle çalışkan olduğunu düşünmeye başlar ve davranışları değişir. Yaramazlık yapmaz ve sorumluluklarını yerine getirir. Babaannenin olmayan sihirlere işe yaramıştır. Müjdat'ın değişiminde onun inançlarından yararlanmışır.

İZLEK

Kaptan Pilot Hayri'de uçma tutkusuna yer verilmiştir.

KARAKTERLER

Kaptan Pilot Hayri'de iki ana kahraman vardır. Bu kahramanlarda karşıtlık ilişkilerinden yararlanılmıştır: Hayri ve Müjdat. Hayri iyiyi, Müjdat, kötüyü simgelemektedir. “Öğretmenimizi üzen Müjdat, ders çalışmaz, ödev yapmaz Müjdat... Şu herkesle kavga eden Müjdat.”(s.53) Müjdat hırsızlık da yapmaktadır. Hayri ile Müjdat arasında çatışmaların nedenini de bu oluşturmaktadır.

Müjdat'ın Çalışkanlık Sihri'nde Müjdat ve Hayri ana karakterleri oluşturmaktadır. Yan karakter olarak da babaanneye yer verilmiştir. Hayri, olgun, yetişkin davranışlarına sahip bir çocuktur. Hatta kusursuzdur. Kendi özeleştirisini de yapabilmektedir. “Evet, ben de Müjdat'ı dışlıyordum. Bütün arkadaşlarım dışlıyorlardı” (s.69). Müjdat ise tam tersi özellikler göstermektedir. Ancak, Hayri'nin de yardımıyla değişim göstermektedir. Müjdat'ın böylesine bir değişim geçirmesinde sihre olan inancı etkili olmuştur. Kendi beceri ve gücünün dışında başka bir güce gereksinim duyması onu değiştirmektedir. Babaanne ise çocukları neyin güdüleyeceğini çok iyi bilen bir yetişkin olarak öyküde yer almaktadır.

İLETİ

Kaptan Pilot Hayri iyi kötü çatışmaları üzerinden birçok iletiyi içeren, eğitsel ilkeleri de ön planda tutan bir öyküdür. Hırsızlık yapmanın kötü bir şey olduğu iyi karakter olan Hayri'nin düşüncü biçiminden okura aktarılır. “Ama hırsızlık yapılır mıydı, ayıp değil miydi, bunu Müjdat düşünmüyor muydu?” (s.54)

Müjdat'ın Çalışkanlık Sihri'nde sihrin olmadığı iletisine yer verilmiştir. Öyküde, herkes gücü kendi içinde taşır şeklinde bir örtük iletiye yer verilmiştir.

DİL VE ANLATIM

Kaptan Pilot Hayri'de fantastik bir anlatım yolu tercih edilmiştir. Fantastik anlatım düşsel alanlar oluşturularak sağlanmıştır. Harry Potter'dan aktarılan Pempirik karakteriyle metinlerarasılığa yer verilmiştir.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Hayri Potur metinler arasılık özellikleri barındıran bir anlatıdır. Harry Potter romanından öykünerek kurgulanmıştır. Ancak anti Harry Potterci bir yaklaşım yer almaktadır. Sihir ve büyünün reddedildiği düşlerin ve insan ilişkilerinin ön plana çıkarılarak sorunların çözülebileceği nesnel bir dünya kurgusuna yer verilmektedir.

4.2.26. ATATÜRK'Ü GÖRDÜM

Atatürk'ü Gördüm adlı öykü kitabında Atatürk'ü Gördüm, Halkevi ve İlk Kitap, Yaprak, Nisa Ablam Güzeldi, Bana Mektup Var Mı? ve Hamlet adlı altı öyküden oluşmaktadır.

KONU

Atatürk'ü Gördüm'de, Atatürk'ün Adana'ya gelişi ve Muzaffer ile ağabeyi Sefa'nın Atatürk'ü görme coşkusu anlatılmaktadır. Anı tarzında bir anlatımla gerçekleştirilmiştir. Muzaffer'in duyguları içsel çatışmaları yoluyla anlatılmıştır. Muzaffer ve ağabeyinin Atatürk'ü görüp göremeyeceği konusu ve Atatürk'e yüklenen doğaüstü insan imgesi anlatının gerilimini oluşturmaktadır. Öykü, Atatürk sevgisi kazandırması, elde edilen başarılar ve iş başarma coşkusunu kazandırma açısından yaşama dair duyarlılık kazandırır niteliktedir.

Halkevi ve İlk Kitap'ta, Muzaffer'in Halkevine gidişi ve kitap okumaya başlaması anlatılmaktadır. Muzaffer tek gözlü bir evde zor koşullar altında yaşamaktadır. Isınması, aydınlatması olmayan bu ev kış aylarında yaşamı daha da çekilmez kılmaktadır. Arkadaşlarından Nedim, evlerinde odun olmadığını bildiği yağmurlu bir günde Halkevi'ne gitmesini önerir. Orada soba ve kitaplar vardır. Sırılsıklam bir şekilde oraya gittiğinde Zihni Amca'yla tanışır. Zihni Amca Muzaffer'in kurummasına yardımcı olur. Muzaffer oradan bir kitap alır ve okumaya başlar. Artık her gün oraya kitap okumaya gitmektedir. Öğle aralarında da Zihni Amca'nın yemeğini götürerek açlık sorununu da çözer. Muzaffer'in hayatının en büyük değişimleri Halkevinde gerçekleşir. Çocuk doğa çatışması ve çocuk yoksulluk çatışmalarına yer verilmiştir. Yoksul olanlara doğa daha acımasız davranmaktadır. Bu çatışmalarda çocuk güçsüzlüğün imgesine dönüşmektedir.

Yaprak'ta, Muzaffer'in okul gazetesinde çıkan ilk yazısının öyküsü anlatılmaktadır. Öğretmenleri her hafta bir yazı yazdırır ve bunların içinden en başarılı olanını sınıfta okutur. Muzaffer okumayı ve yazmayı çok

sevmesine karşın ilk ona giremez. Öğretmenleri serbest bir yazma konusu verdiğinde bir dut yaprağının esin kaynaklığı ettiği “Yaprak” adlı yazısını yazar. Yazı birinci olur ve okul duvar gazetesine de asılır. Bundan sonra Muzaffer sevincini herkesle paylaşır ve herkese yazısını okutur. En önemli çatışmayı içsel çatışma oluşturmaktadır. Okumayı ve yazmayı çok sevmesine karşın neden birinci olamadığı konusu temel çatışmayı oluşturmaktadır. “Muzaffer birinci olacak mı?” sorusu da öykünün merak ögesini oluşturmaktadır. Anlatıda küçük Muzaffer’in yazısına da yer verilerek çift anlatı düzlemi oluşturulmuştur.

Nisa Ablam Güzeldi’de, Muzaffer ile Nisa Abla arasındaki dostluğa yer verilmiştir. Bu dostlukta küçük Muzaffer’in Nisa ablaya duyduğu çocukça bir aşktan söz edilebilir.

Bana Mektup Var Mı?’da sürekli mektup bekleyen Münevver Teyze anlatılmaktadır. Münevver Teyze yalnız yaşayan ve evinin önünden geçen postacıya her gün kendisine mektup olup olmadığını bıkmadan usanmadan soran biridir. Bu mektup bekleyişi büyük bir umudun bekleyişidir. Bu durum Muzaffer’i çok etkilediği için Muzaffer de postacı olmak istemektedir. Muzaffer okumayı öğrenir öğrenmez de Münevver Teyze’ye mektup yazar. O mektup Münevver Teyze’nin en büyük mutluluğu olur. Öykünün temel çatışmasını Münevver Teyze’nin bekleyişi ve postacının olumsuz yanıtı oluşturmaktadır. Münevver Teyze’nin bekleyişini taçlandıran “Bana mektup var mı evladım?” sorusu öykünün merak ögesini oluşturmaktadır. Umutla karışık üzücü, acıklı bir sona yer verilmiştir. “Münevver Teyze öldüğünde koynunda bu mektubum varmış, benim ona yazdığım mektup. Ama sevilmiş, okşanmış, örselenmiş olarak...”(s.83)

Hamlet’te Muzaffer’in çocukluk yıllarındaki tiyatro anıları anlatılmaktadır. Muzaffer’in babası Seyhan Saz adlı bir lokantada garsonluk yapmaktadır. O lokantada çeşitli etkinlikler de düzenlenmektedir. Bu etkinliklerden biri de tiyatrodur. Yeni İstanbul Tiyatrosu Hamlet’i sergilemektedir. Muzaffer de oyunları ve oyuncularını çok sevmektedir. Bir

oyundan sonra oyuncuların Hamlet'i oynayan ona bir öneride bulunur: "Oyuncu olma, Şekspir ol" (s.96).

İZLEK

Atatürk'ü Gördüm'de, Atatürk sevgisine yer verilmiştir. Metnin kurgusu konu ile izlek arasında sıkı bir ilişki kurularak gerçekleştirilmiştir.

Halkevi ve İlk Kitap'ta, kitap sevgisine yer verilmiştir. Kitap sevgisinin uygun okuma koşulları sunularak oluşturulabileceğine de yer verilmiştir.

Yaprak'ta, başarıyla oluşan sevince yer verilmiştir.

Bana Mektup Var Mı?'da umut izleğine yer verilmiştir. Umut, bekleyişle ve bıkmadan usanmadan sorulan "Bana Mektup var mı?" sorusundan oluşmaktadır.

KARAKTERLER

Atatürk'ü Gördüm'de, Muzaffer ve ağabeyi Sefa ana karakterleri oluşturmaktadır. Her iki karakter de yaşadıkları coşkuları bakımından ele alınmışlardır.

Halkevi ve İlk Kitap'ta, ana karakter Muzaffer'dir. Muzaffer yoksulluk özellikleriyle öne çıkan bir karakterdir. Yaşadıkları zorluklar karşısında direnç gösteren bir özelliğe sahiptir. Yılgınlık, mutsuzluk belirtileri göstermemektedir. Yaşadığı sorunlara kendince çözümler üreten bir çocuktur. Islaklığını gidermek için gittiği Halkevi kitaplığı, onun mutlu yaşam alanına dönüşebilmektedir. Zihni Amca da iyiliksever biri olarak ana karakterin hayatını değiştiren karakterdir.

Yaprak'ta, ana karakter Muzaffer'dir. Okuma ve yazmayı seven bir çocuktur. Amacı doğrultusunda çaba göstermektedir. Elde ettiği başarıda da bu çabanın etkisi büyüktür.

Nisa Ablam Güzeldi’de, sokaklarına gelip üç beş ay kalıp giden Nisa Abla ile Muzaffer’in arasındaki dostluk anlatılmaktadır. Nisa Nuri ile evlidir ve pek de güzel biri değildir. Nisa Abla’nın en büyük takıntısı güzel olmadığını düşünmesidir. En çok da Muzaffer’le zaman geçirir. Beraber geçirdikleri zamanlar Muzaffer’in en mutlu olduğu anlardır. Öykünün en önemli çatışmasını Nisa Abla’nın içsel çatışmaları oluşturmaktadır. Kendisinin güzel olup olmadığı konusu öyküde önemli bir yere sahiptir.

Bana Mektup Var Mı?’da ana karakter Münevver Teyze ve Muzaffer’dir. Münevver Teyze bekleyişi, umudu ve kararlılığıyla tanımlanmaya çalışılmıştır. Muzaffer ise çocuk yaşının üstünde bir duyarlılığıyla ele alınmıştır.

Hamlet’te ana kahraman Muzaffer’dir. Muzaffer tiyatroya olan ilgisiyle ele alınmıştır.

İLETİ

Atatürk’ü Gördüm’de açık iletilere yer verilmiştir. Bu ileti öykünün sonunda annenin dilinden tekrar edilerek yazınsal olmayan bir biçimde aktarılmıştır. “Ne demiş Atatürk’ diyor, ‘çok çalışın demiş. Çalışın yavrularım, çalışın da adam olun, Atatürk gibi olun.’”(s.21).

Halkevi ve İlk Kitap’ta, öykünün sonuna kadar bir çevrenin bir kişinin yaşamında ne gibi değişikliklere neden olabileceği örtük bir şekilde dile getirilmektedir. Öykünün sonunda açık bir biçimde yinelenmesi öykünün yazınsallığını zayıflatmaktadır. “İyi ki varmış o halkevi ve kitaplığı. Ve ben sekiz yaşında o Halkevi’nin sahnesinde Kral Lear’i izledim. Büyülenmişim oyunu izlerken tiyatro ve kitap sevgisini bana Halkevi aşılarmıştı”(s.40).

Yaprak’ta, açık iletilere yer verilmemiştir. Amacı doğrultusunda çaba gösteren kişilerin başarıya ulaşacakları iletisine örtük bir biçimde yer verilmiştir. Anlatıyı yapılandıran bir diğer öge de mizahtır. Muzaffer’in ısrarcılığı anlatının gülmeceye dönüşmesine neden olmaktadır.

Nisa Ablam Güzeldi’de ve Hamlet’te, açık ve örtük iletilere yer verilmemiştir.

Bana Mektup Var Mı?’da açık iletilere yer verilmemiştir. Ama umudun insanın yaşam direncini artırdığı yazınsal yapı içerisindeki şu cümleyle belirtilmiştir: “Bu denli birisinden mektup bekleyen bir insan ölür mü?” (s.40).

ÇEVRE

Atatürk’ü Gördüm’de, iki çevre ele alınmış. Birincisi, Muzaffer ve ailesinin yaşadığı ve daha çok yaşanan yoksulluğun göstergeleriyle dolu olan çevre. İkincisi ise Atatürk’ün Adana’ya gelişiyle hareketlenen ve daha çok ülkenin içinde bulunduğu durumla ilgili ipuçlarının verildiği çevreye yer verilmektedir: Hatay sorunu, Atatürk’ün rahatsızlığı ve ülkenin kalkındırılmasıyla ilgili çalışmalar.

Halkevi ve İlk Kitap’ta, çevre temelli bir kurgu oluşturulmaktadır. Halkevi toplumun kültürel ve eğitsel alanlarındaki çeşitli gereksinimlerini gidermek amaçlı kurulmuş bir kurumdur. ‘Hiç kitap görmemiş’ çocukların kitapla buluşmasını, okuma olanağı olmayanlara okuma ortamı kuran bir kurumdur. Halkevi çevresi yalnızca bir uzamsal çevre değil, aynı zamanda sosyo kültürel bir çevreyi oluşturmaktadır. Muzaffer’in hayatını değiştiren bir çevredir.

Yaprak’ta, okul çevresine yer verilmiştir. Kurumsal özellikleri bakımından belli uygulamalara yer verilmektedir. Yazma derslerinde başarılı olanın ödüllendirildiği, desteklendiği bir çevre öykünün özünü oluşturmaktadır.

Nisa Ablam Güzeldi’de aynı sokakta yaşayan insanlara yer verilmiştir.

Hamlet’te olaylar Adana Seyhan’da geçmektedir. Bir sanat grubu olan tiyatroların yaşam çevrelerine yer verilmiştir.

DİL VE ANLATIM

Atatürk'ü Gördüm, yazarın çocukluk anılarından oluşmaktadır.

Halkevi ve İlk Kitap'ta, mecazlı ve kalıp ifadelere yer verilerek anlatım yazınsal bir biçime kavuşmaktadır: “Yağmur çinko damımızda türküler söylerdi.”(s.22)“Yananla yenene dağ dayanamaz.” (s.23) “ O küçük dünyamızda ışıksız da masalların düşlerine dalabilirdik.” (s.24)

Yaprak'ta, benzetme, kişileştirme ve gülmeceli anlatım özelliklerine yer verilmiştir.

Nisa Ablam Güzeldi'de, benzetmeli anlatımlar öykünün anlatımını güçlendirmektedir: “Nisa Abla'nın yüzü batan güneşin kızılıığı gibi usumda.”(s.58) “Yavrusunu yitirmiş kuş gibi odadan pencereye, pencereden kapıya, kapıdan sokağa koşturup durdu” (s.68). Yer yer şiirsel anlatıma yer verilmiştir: “Kumruların o sabah sevinci, serçelerin gözünde Seyhan'ın pırlıtısıyla türküye başlamaları, kargaların uzaktan gelen sesi, bir de ırmağın kıyısına kurulmuş mavraların hiç bitmeyen bir masalı anlatır gibi çıkardıkları mırıltı... Uyur giderdim yasemin kokan yatağımda” (s.59)

Bana Mektup Var Mı?'da, öykünün tek sorunlu yerini gereksiz bir yemek sahnesinin konması oluşturmaktadır. “Ona bugün mektup gelecek, o beklediği mektup bugün elinde olacak... Ah ne severim mercimek çorbasını, içine kimyon atarım, toz kırmızıbiber atarım, ağaçtan bir de turunç koparıp sıktım mı içine, tahta kaşık bir ağzımın içinde, bir çorbanın içinde...”(s.80). Mektup bekleyişinden ani bir değişimle yemek betimlemesine geçilmiştir. Bu durum da anlatıda kopukluğa neden olmaktadır. Şiirselliğe varan ifadeler de öykünün yazınsallığını artırmaktadır: “Okudum Münevver Teyze'nin mektubunu. Ilık ılık yayıldı minderin üzerinde. Yüzünde bahar dallarının pembeliği oluştu ben bahar dallarını okurken... Kuzular ona selam ederlerken Münevver Teyze minderinde bir kuzu yumuşaklığındaydı...” (s. 82)

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Yazarın çocukluk yıllarından esinlenerek kurguladığı öykülerden oluşmaktadır. Yapıtlarda duygusal etkiyi oluşturan yazınsal bir dil kullanılmıştır. Bana Mektup Var Mı?'da, çocuk duyarlılığı yaratıcılıkla bütünleştirilmiştir. Münevver Teyzeyi mutlu etmenin yolu ona yazılacak olan bir mektuptan geçmektedir ve Muzaffer de bu yaratıcı tutumla onu mutlu etmektedir. Nisa Ablam Güzeldi adlı öykü diğer yapıtlardan farklı bir özellik taşımaktadır. Bir çocuğun bir genç kadına duyduğu ilgi anlatılmaktadır.

4.2.27. HOKUS POKUS

Hokus Pokus adlı öykü kitabında Hokus Pokus, Teleferik Kaptanı, Kuzum, Küçük Sinema, Hiç Hasta Olmayan Kız, Eline Sağlık Babacığım, Minnoş, Koyun Gözlü Nergisler Adlı Sekiz Öykü Yer Almaktadır.

KONU

Hokus Pokus'ta, ninenin dikiş kutusu ve içindekiler anlatılmıştır. Nine bir gün gerekli olur diye her şeyi dikiş kutusunda saklamaktadır. Gerekli olduğunda da her şey ondan istenir. Sandık zamanla yetersiz gelince daha büyük bir sandık yaptırılır. O sandıkta yok yoktur. Hiç akla gelmeyen şeyler de çıkınca aile bireyleri sandığın sihirli olduğunu hatta tavşan bile çıkabileceğini söylerler. Evin erkek çocuğuna baba tavşan alınca bir şaka yapmak isterler. Sandıktan tavşan da çıktı demek için tavşanı sandığa koyarlar. Nine sandıkta tavşanı görünce bayılır kalır. Çok uzun bir süre sandıktan bir şey vermez. Evin kızı sandığın anlatıldığı bir yazıyla okulda birinci olunca işler değişir. Anlatının temel çatışmasını kuşak çatışması oluşturmaktadır. Evin ninesinin yaşam karşısındaki denetimci yaklaşımına karşılık yeni kuşağın denetimsizliği karşı karşıya getirilmiştir. Bu çatışmalar kaynağını sevgiden almaktadır. Anlatım gülmece öğeleriyle ilgi çekici kılınmıştır.

Teleferik Kaptanı'nda, yaz tatilinde İzmir'de teleferiklere yapılan gezi anlatılmaktadır. Metin ve Yaprak kardeşler ailece yaz tatilinde İzmir'e gideceklerdir. Orada teleferiklere bineceklerdir. Yaz tatili gelinceye kadar konuşmalarını ve düşlerini bu gezi, özellikle de teleferik süsler. Beklenen gün gelir ve trenle İzmir'e yola çıkarlar. Yolculuk güzel geçer. İzmir'e geldiklerinin ikinci günü teleferiklere binerler. Çocuklar ayrı, büyükler ayrı birer teleferiğe binerler. Çocukların en büyüğü Metin olduğu için Teleferik Kaptanı olur. Bu güzel gün bir piknikle noktalanır. Yaz tatilinde yaşanmış olanlar çocuk kahraman tarafından anı olarak anlatılmaktadır. Öykünün çatışmalarını bekleyiş oluşturmaktadır: Yaz tatilini bekleyiş, İzmir'e gelindiğinde ertesi günü bekleyiş. Merak öğeleri soru cümleleriyle oluşturulmuştur.

Kuzum'da, bir çocukla (l.tekil anlatıcı kullanıldığı için çocuğun adı verilmemiştir.) kuzu arasındaki dostluk anlatılmıştır. Yılmaz adını verdikleri kuzuyla büyüünceye kadar çok güzel anları paylaşmışlardır. Çocukla kuzu arasında bir köpek gibi sahibi nereye giderse oraya gidecek denli bağımlılık oluşmuştur. Öyküde bu sevgiyi anlatan olaylara yer verilmiştir. Ama her şeyin sonu vardır. Kurban bayramı yaklaşmaktadır. Bir gün bir adam gelir Yılmaz'ı alır gider. Yılmaz, kondunun akan damına kurban edilmiştir. Yılmaz'la aralarındaki dostluk çeşitli yaşantıların aktarılması yoluyla sunulmuştur. Ana çatışma Yılmaz'ın kurban edilmesi üzerine kuruludur. Yılmaz Kurban Bayramında satılmak için alınmıştır. Zaman içinde çocukla Yılmaz arasındaki sevgi gelişince Yılmaz'ın kurbanlık olarak verilmesi kolay kabul edilebilir bir durum olmamıştır. Çatışmanın kaynağını sevgi oluşturmaktadır. Öykü mutsuz sonla bitmektedir. Sonunda aşırı duygusallığa yer verilmiştir.

Küçük Sinema'da, iki arkadaşın birlikte kurguladıkları sinemadan kazandıkları parayla düşlerini nasıl gerçekleştirdikleri anlatılmıştır. Anlatıcı çocuk (adı verilmemiş) ve arkadaşı Kemal, Zekeriya Usta'nın oğlu Sadi Ağabey'in yardımıyla bir sinema makinesine sahip olurlar. Anlatıcının düşlerini bir bisiklet süslemektedir. Bayram günü sinemaya gelen çocuklardan kazandıkları paralar ile isteklerine ulaşırlar. Bisikletini daha sonra annesi hastalandığı için satmak zorunda kalır. Öyküde, yoksul çocukların yaşam koşullarındaki çatışmalara yer verilmektedir. Bisiklet düşü için çabalamak, annesinin rahatsızlanmasında ise büyük zorluklarla aldığı bisikletini satması anlatının çatışmalarını oluşturmaktadır. Öyküde aşırı duygusallığa neden olacak olan bir sona yer verilmiştir. Kahraman, çok sevdiği iki şeyden birisini seçmek zorunda bırakılmıştır: Bir tarafta annesi, diğer tarafta ise çocukluk düşü olan bisiklet. Değerli olanların içinden birinin seçilerek feda edilmesi aşırı duygusallığın oluşmasına neden olmaktadır.

Hiç Hasta Olmayan Kız'da, hiç hasta olmayan Elif'in hasta oluşu anlatılmaktadır. Elif hiç hasta olmamıştır. Hasta olanları da yadırgamaktadır. Bir sabah okula gitmesi için yataktan kalkması gerektiği halde kalkmamaktadır. Annesi yüksek ateşinin olduğunu farkına varır. Yüksek ateş Elif'in bütün algılarını değiştirir. Her şeyin birbirinin içine girdiği

yanılsamalarla dolu bir süreci yaşar. Öykünün ana çatışmasını Elif'in okula gitme isteği, okuldaki sorumluluklarını yerine getirme isteği karşısında hastalığın verdiği bitkinlik oluşturmaktadır. Bu çatışmalar ateşin de etkisiyle tekrarlanan ve içinden çıkılmaz durumlara dönüşmektedir. Çatışmalarda olaylar birbirinin içine girdiği için çocuk okurun anlamada güçlük çekmesi olasıdır.

Eline Sağlık Babacığım, yemekler üzerine kurulu bir öyküdür. Bir ailenin yediği yemekler ve onların yapılarına yer verilmiştir. Makarna ve sosu, köfte, tarhana ve salata gibi yemekler nasıl yapılır, kim yapar, kim neyi sever türünden soruların cevapları verilerek bitirilen bir öykü anlatılmaktadır. Yemekler arasında da bir hiyerarşi vardır. Bu hiyerarşinin en tepesinde köfte yer almaktadır. Köftenin yapıldığı günlerde evde bir şenlik havası esmektedir.

Minnoş'ta, kedileri çok seven Gonca'nın ailesini ikna ederek bir kedi sahibi olması anlatılmaktadır. Gonca, annesi karşı çıktığı için eve bir türlü kedi aldırılmaz. Gonca da kedi sevme gereksinimini biblolarda, resimlerde ve düşlerinde gidermeye çalışır: "Düşüme de olmaz diyemezsin ya, şimdi düşümden minnoşu göreceğim"(s.90). Bir gün arkadaşı Betül'le okuldan gelirken bir kedi yavrusu bulur ve onu eve getirir. Kediyi balkonda saklamaya çalışır ama evde kedi olduğu anlaşıldığında anne ve babasını ikna ederek kedinin evde kalmasını sağlar.

Koyun Gözlü Nergisler'de anlatıcı çocuk ile Hayati adlı iki arkadaşın Pilav Dağı'nda yaşadıkları anlatılmaktadır. Karakterlerin her ikisi de memur çocuklarıdır. En büyük korkuları da babalarının tayinlerinin çıkmasıdır. İki kafadarın en çok sevdikleri yer Pilav Dağı'dır. Sık sık oraya giderek kendilerine ait bir dünya kurabilmektedirler. Masa kaya da bu dünyanın en özel yerini oluşturmaktadır. Bu çevrede yaşanan ve yaşanılması olası olan genel olaylara yer verilmiştir. Konuyu yapılandıran herhangi bir çatışmaya yer verilmemiştir.

İZLEK

Hokus Pokus'ta, tutumluluk temasına yer verilmiştir. Tutumluluk bir kuşak davranışı olarak görülmüştür. Yeni kuşağın böyle bir kaygısı bulunmamaktadır.

Teleferik Kaptanı'nda, yeni yerler görme sevincine yer verilmiştir.

Kuzum'da hayvan sevgisine yer verilmiştir.

Küçük Sinema'da fedakârlık izleğine yer verilmiştir. İlk fedakârlık bütün çocuklar bayramda eğlenirken iki arkadaşın çocukları eğlendirerek para kazanmaları oluşturmaktadır. İkinci fedakârlık ise annesi için on üç buçuk liraya aldığı bisikleti sekiz liraya satmasıdır.

Hiç Hasta Olmayan Kız'da sorumluluk duygusuna yer verilmiştir.

Minnoş'ta, kedi sevgisine yer verilmiştir. Hayvan sevgisi yaşama duyarlılık kazandırma konusunda önemli bir yer tutar.

Koyun Gözlü Nergisler'de doğa sevgisi izleğine yer verilmiştir. Doğa sevgisi, iki arkadaşın kendilerine ait yaşam alanı oluşturmalarıyla anlatılmaktadır. Pilav Dağı iki arkadaşın doğanın bütün zenginliklerini sunmaktadır. "Pilav Dağı'nda neler yoktu ki? Adı üzerinde al bir kaşık eline, kaşıklamaya başla. Şansına ne çıkarsa? Pilav bu, pilavdan taş da çıkar, ama pilav dağında taş azdır, yemyeşildir yanı yöresi..."(s.104). Doğa yalnızca yaşam alanı olarak değil, aynı zamanda korunması gerektirir.

KARAKTERLER

Hokus Pokus'ta, farklı iki kuşağın temsilcileri olarak nine ve evin diğer bireylerine yer verilmiştir. Nine her şey bir gün mutlaka bir işe yarar anlayışından hareketle herşeyi sandığında biriktiren biridir. Haklı çıkmayı da sevmektedir. Torunlarına sevgisi olan biri olarak tanımlanmıştır.

Teleferik Kaptanı'nda, ana karakterler Yaprak ve Metin'dir. Bu karakterlerin fiziksel özellikleri üzerinde durulmamıştır. Beklentisi olan

kişilerin umudu ve coşkusunu yaşamaktadırlar. Bu yönleriyle ele alınmışlardır. Her iki kardeş de derslerinde başarılıdırlar. İdeal çocuk tipini oluştururlar. “Kardeşimin de benim de derslerimiz çok iyiydi, ödevlerimizi her zaman günü gününe yapıyor, öğretmenimizin beğenisini kazanıyorduk”(s.23). Karakterler çocuk anlatıcının anlatısı ve karakterlerin konuşmaları yoluyla geliştirilmiştir.

Kuzum'da ana karakter kuzudur. Kuzu bir hayvan olmanın ötesinde çocuğun yaşamının her anını kuşatan bir sevgi kaynağı görevini üstlenmektedir. Kuzunun sahibi olan çocukla (öyküde adı belirtilmemiştir) dostlukları çeşitli yaşantılar yoluyla anlatılmıştır.

Küçük Sinema'da, ana karakterler anlatıcı çocuk ve Kemal'dir. Yoksulluklarına ve isteklerine tutkuyla bağlı oluşlarına vurgu yapılmaktadır. Anlatıcı çocuğun tutkusu bisiklettir. O tutkuyu düşleriyle beslemekte, bu düşlerini çalışarak desteklemektedir. Amacına ulaşmak için çalışmaktadır. Büyük çabalar sonunda sahip olduğu bisikletini de ailesinin yararına gözden çıkarabilmektedir.

Hiç Hasta olmayan Kız'da, Elif karakterine yer verilmiştir. Sorumluluk sahibi bir öğrencidir. İdeal çocuk tipini sergilemektedir. Sınıflarındaki Hülya gibi çeşitli yalanlarla sorumluluklarından kaçmayı düşünmez. Ünite anlatımlarında grup başkanıdır. Hastalığın etkisiyle birlikte sorumluluk duygusu kâbus olarak yansımaktadır. Karakter geliştirmede iyi kötü karakter ilişkisinden hareket edilmiştir. Elif iyi çocuk karakterini simgelemektedir.

Eline Sağlık Babacığım'da, belirgin özellikleriyle ele alınan karakterler yer almamaktadır.

Minnoş'ta, ana karakter Gonca'dır. Gonca kedilere olan tutkusu yönüyle ele alınmıştır. Öykünün diğer karakterleri anne ve baba ise Gonca için en iyisini düşünen yetişkinler olarak yer almaktadırlar. Bu koruyuculuk özellikleri evde hayvan yetiştirme koşullarıyla koşut olarak değerlendirilmektedir.

Koyun Gözlü Nergisler’de iki karaktere yer verilmiştir. Bunlar Pilav dağına olan tutkularıyla ve orada yaşadıklarıyla ele alınmışlardır.

İLETİLER

Hokus Pokus, tek bir açık ileti üzerine kurulmuştur: “Sakla samanı gelir zamanı.” Öykü içinde iki yerde de vurgulanmıştır. Bu vurguya gerek olmadan anlatılan farklı olayların iletisini bulmak zor olmayacaktır ancak okura, her şeyi tamamlanmış hazır bir metin sunulmuştur.

Teleferik Kaptanı’nda, açık ve örtük iletilere yer verilmiştir. Metin ve Yaprak’ın çalışkanlığına vurgu yapılırken ileti de kurgulanır: Ödevlerinizi günü gününe yapın. Yolculuk hazırlıklarında anne köfteyi yaparken babanın da patates salatasını yapması örtük ileti olarak toplumsal cinsiyet özelliklerine yer verilmediğini gösterir. Açık ileti yargı olarak yer alırken örtük ileti sezdirme yoluyla sunulmuştur. Trenle yapılan yolculuk boyunca adeta coğrafya dersinin bilgileri aktarılmaktadır: “Gediz Ovası. Manisa Ovası da denir... Yediğiniz kuru üzümler burada yetişir” (s.26).

Hiç Hasta olmayan Kız’da, ileti annenin ağzından açıkça belirtilir: “Önce sağlık Yavrum...”

Eline Sağlık Babacığım’da, açık iletilere yer verilmiştir. Görgü kurallarına hatırlatma yapılarak şu iletilere yer verilmiştir: “Sarımsak yiyip de oraya buraya gidilmez ki” (s.82). “Ali gibi, hepimiz tadını çıkarırız köfte yemenin... Birkaç lokmada bir unutmayız ‘Eline sağlık babacığım’ deriz” (s.87).

Minnoş’ta, evde hayvan besleme koşulları konusunda öykünün sonunda açık iletilere yer verilmiştir.

Koyun Gözlü Nergisler’de doğa duyarlılığı ile ilgili iletilere yer verilmektedir. “Pilav Dağı sanki kuş cennetiymiş, tüm kuşlar varmış bu dağda. Şimdi çok azalmış kuşlar” (s.108). Davranış konusunda da açık iletiye

yer verilmektedir. “İşte bunu hiç pişirme yemeğin yanında ye, ekşi, taze, kıpır kıpır, iştah açsın... Ama sakın yıkamadan yeme kuzukulağını” (s.110). Doğanın kuşları, çiçekleri, görsel şölenleriyle iki arkadaşa verdiği mutluluk da doğa duyarlılığını sezdirebilecek niteliktedir.

ÇEVRE

Teleferik Kaptanı'nda, İzmir'e yapılan gezi anlatılmaktadır. Öyküde yer alan çevre, tatil alanı ve gezilecek yer olarak ele alınmıştır.

Kuzum'da, konduda yaşayan bir aileye yer verilmiştir. Akan damlarını onarmak için Yılmaz'ı satarak ödemeyi yapacak denli yoksuldurlar. Kahramanın içinde bulunduğu yoksulluk onu yaşamsal gereksinimler ile duygusal gereksinimler arasında seçim yapmaya zorlamaktadır. Sosyo ekonomik çevre özelliklerine yer verilmiştir.

Küçük Sinema'da, olaylar elektriğin olmadığı bir mahallede yaşanmaktadır. Yoksulluk vurgusu ön plana çıkmaktadır. Yoksulluk da çocukların yaşantılarını etkilemektedir. Çocukluk düşlerini gerçekleştirmek için ya çalışmak ya da düşlerinden vazgeçmek zorundadırlar.

Hiç Hasta olmayan Kız'da çevre olarak somut bir çevreye yer verilmemiştir.

Eline Sağlık Babacığım'da, aile içi ilişkilere yer verilmiştir. Yemekler yoluyla aile hakkında bilgilere ulaşılmaktadır. Dar gelirli bir aile ele alınmıştır. Tutumlu olmayı elden bırakmamaktadırlar. “Annem çökeleği pazardan alır, peynirden daha ucuzmuş” (s.80). “Biz çok köfte yemeyiz. Daha doğrusu yiyemeyiz, babamın kazancı azmış” (s.81).

Minnoş'ta, anlatının yapısına etki eden çevresel etkilere yer verilmemiştir.

Koyun Gözlü Nergisler’de uzamsal bir kurguya yer verilmektedir. Pilav Dağı, içinde birçok güzellikleri barındıran uzamı sergilemektedir. Doğa korunması gereken, korundukça da mutluluk kaynağı olan bir uzamı simgelemektedir. Bu anlatıda doğa romantik bir yaklaşımla ele alınmıştır.

DİL VE ANLATIM

Kuzum’da, konuşma dilinin özelliklerine yer verilmiştir. Bu tür kullanımlar anlatıcı ile okur arasındaki etkileşimi daha çok güçlendirmektedir. “Hem de ne kuzu?” (s.36).

Eline Sağlık Babacığım’da, tekerlemeli anlatım iki yerde kullanılarak anlatım akıcı hale getirilmiştir: “Benim ayaklarımı bağlasınlar, sizin ellerinizi bağlasınlar, bir girişelim hoşafı makarnaya, umh umh” (s.81). “Aman aman siz o tarhanayı bilir misiniz?” gibi kullanımlar da doğrudan okura seslenen dil kullanımlarını içermektedir. “Sona kalan dona kalır” şeklindeki kalıp ifadelere de yer verilmiştir.

Koyun Gözlü Nergisler’de doğaya ait çeşitli hayvan ve bitkiler sıralanmaktadır: Üveyik, tibili, karatavuk, tarlakuşu, kuyrukkaldıran... Gelincik, kınalıtop, mayısçiçeği, yabangülü, menekşe, turtopu, radika, ebeğümeci, kuzukulağı, kedirgen.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Öykülerde klasik öykü biçiminden yararlanılmıştır. Öykülerde öğreticilik belirgin bir biçimde öne çıkmaktadır. Teleferik Kaptanı adlı öyküde coğrafya dersi verilir gibi bilgilendirmede bulunmaktadır. Cinsel rollerde çağdaş bir yaklaşıma yer verilmiştir. Eline Sağlık Babacığım’da, aile bireylerinin yetenekleri ölçüsünde işbirliği yapmasının öyküsü anlatılmaktadır. Annenin yeri mutfaktır gibi geleneksel düşünüş biçimlerine karşı bir anlayışa yer verilmektedir.

4.2.28. BONCUK

Boncuk adlı öykü kitabında Boncuk, Balıkçı Çocuk, Çırağım Yako ve Çizmemle Ezerim adlı dört öykü yer almaktadır.

KONU

Boncuk'ta, bir cambazlık gösterisi gülmece ve heyecan öğeleriyle anlatılmaktadır. Atatürk Parkı'na kurulan bir cambazlık gösterisi anlatılmaktadır. Bu gösteride renk renk kıyafetleri, sakarlıkları ve komik sözleriyle Boncuk da yer almaktadır. Boncuk gösterileri sunandır aynı zamanda. Nefes kesen gösterilerden sonra asıl gösteri Boncuk tarafından yapılarak öykü biter. Yapılan sakarlıkların hepsi göstermelidir. Boncuk aslında çok yeteneklidir. Anlatı çatışmalar yerine merak öğeleriyle kurgulanmıştır. Kurulan soru cümleleri anlatıyı da yönlendirmektedir. Gülme ve heyecan öğeleriyle desteklenmiştir. Bunu komik karakter olan Boncuk'la sağlamaktadır.

Balıkçı Çocuk'ta, Seyhan Nehri'nin çevreye etkileri anlatılmaktadır. Seyhan Nehri, taşkınlarda insanları zor durumda bırakırken, diğer zamanlarda insanların yaşamsal gereksinimlerini karşılamaktadır. İnsanlar, nehirden kopup gelen kütüklerle yakacakları, tutulan balıklarla da yiyeceklerini karşılamaktadır. Küçük Muzaffer de gerek yakacak gerekse yiyecek gereksinimini karşılamak için sık sık Seyhan'a gider. Aralarında büyük bir sevgi vardır. "Ben korkmazdım o benim dostumdu. Ben ona kıyısında oturup ne şarkılar söylemişim, ne türküler söylemişim. Suyunu okşar gibi sevmiş, yazın içine girince Adana'nın o yakıcı sıcağından kurtulmuştum"(s.35). Konuyu yapılandıran öge olarak insan doğa çatışmasına yer verilmiştir. Doğa insanın yaşam çevresi olurken, onu anlamayan, belirtilerini dinlemeyen için yok oluş alanı haline gelmektedir. Küçük Muzaffer doğayla iletişim kuran, onu anlamaya çalışan ve onun bütün nimetlerinden faydalanabilen biridir. Çatışmalar çocukların anlamlandırabileceği bir biçimde çocukça bir düşünüş biçimiyle ele alınmıştır.

Çırağım Yako'da, Muzaffer ve Yako adlı iki çocuğun dostluğuna yer verilmiştir. Muzaffer yoksul bir ailenin çocuğudur. Okul dışı zamanlarını haşlanmış mısır satarak geçirmektedir. Bir gün Yako adlı bir çocukla tanışır ve Yako Muzo'ya çiraklık yapmaya başlar. Yako'nun annesi ile Muzaffer'in annesi de tanışırlar. Aralarındaki dostluk büyür. Bir gün ansızın Yako ve ailesi taşınır. Yako ve ailesinin Yahudi oldukları için dışlandıkları taşındıktan sonra anlaşılır. İki çocuğun dostluğundan ırkçılık karşıtlığına yer verilmiştir. Çatışmalarda ırkçılık ve ötekileştirme çatışmalarına yer verilmiştir. Bu çatışmalarda Muzaffer ve ailesi insancıl tutumu sergilemektedir. Tutum ve davranışlarıyla genel tutumlara karşı durmuşlardır. Öykünün sonu bir ayrılıkla duygusallaştırılmıştır.

Çizmemle Ezerim'de, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramlarında ekonomik koşullarından dolayı törenlerden dışlanan çocuklar anlatılmaktadır. Protokol törenlerinin daha gösterişli olması için ekonomik durumları iyi olmayan çocukların törene alınmamaları anlatılmaktadır. Muzaffer de yoksul olduğu için törene seçilmez. Ancak bu sefer okulda da tören yapılacaktır. Bu tören ailelere ve diğer öğrencilerdir. Muzaffer de bu törende şiir okuyacaktır. Şiirin dörtlük sonları "Yurduma giren düşmanı çizmemle ezerim!" şeklinde bitmektedir. Şiir okumak için bir çizme bulunur, çizme Fuat'ın babasınındır ve çok büyüktür. Şiirin her nakaratında da ayak yere sert bir şekilde vurularak mizansen oluşturulur. Tören saati geldiğinde çizme gelir. Çizme çok büyüktür. Muzaffer demirlerden tutuna tutuna kürsüye çıkar. Her nakaratta ayağını yere vurur ve canı yanar. Her seferde daha çok yanar en sonunda acı dayanılmaz bir durum alır ve ağlamaya başlar. Duygulu okuduğu için herkes alkışlar oysa Muzaffer'in ayağı patladığı için ağlamıştır. Annesinin sırtında eve gider. Çocuk dünyası ile sosyo-ekonomik koşulların çatışmasına yer verilmiştir. Öykünün kurgusunda abartılar ve tersinlemeler yoluyla gülmeceye dayalı bir anlatım oluşturulmuştur.

İZLEK

Boncuk'ta, heyecan izleğine yer verilmiştir. Becerisi olmayan için olağan dışı gösteriler olan cambazlığın seyirci ve çocukta uyandırdığı heyecana yer verilmiştir.

Balıkçı Çocuk'ta, doğa sevgisine yer verilmiştir.

Çırağım Yako'da, insan sevgisine yer verilmiştir. İnsanların farklılıklarıyla sevilmesi gereği vurgulanmıştır. “-Anne, bu arkadaşımın adı Yakup değil, Yako'ymuş, dedim. –Eeee? dedi annem. – Annesinin adı da Esmem değil Ester'miş, dedim Annem, yine –Eeee? dedi. Yani, 'Ne varmış bunda?' der gibi yüzüme bakmış, Yako'nun saçlarını okşamış, yanağından öpmüştü”(s.62)

Çizmemle Ezerim'de bayram sevinci ve kendini gerçekleştirme izleğine yer verilmiştir. “Belki bu bayram, şu yükseltide, hani ulusal marşımızı söylerken bir ağabeyin, bir ablanın elinde bayrakla çıktığı yerde ben de şiir okurdum arkadaşlarıma. Öteki sınıfların öğrencileri, okul bahçesine açılan evlerin pencerelerindekiler, yoldan geçen insanlar, okul kapımızdaki satıcı beni dinlerlerdi”(s.68)

KARAKTERLER

Boncuk'ta, ana karakter Boncuk'tur. Boncuk kurgusal bir karakter özelliği taşımaktadır. O gösteri dünyasının kurgusallığıyla insanları şaşkırtan bir karakter olarak ele alınmıştır.

Balıkçı Çocuk'ta, ana karakter Muzaffer'dir. Muzaffer sosyal ve duygusal çevre bakımından ele alınmıştır. Doğa sevgisi olan ve doğanın nimetlerinden olabildiğince yararlanan bir çocuktur. Doğa sevgisi Seyhan'la kurduğu duygudaşlık ile ortaya çıkmaktadır. Evlerinin kedisi Zil de bu sevginin bir başka göstergesi konumundadır. Karakterin özellikleri davranışlar yoluyla geliştirilmiştir.

Çırağım Yako'da Muzaffer ve Yako ana karakterlerdir. Birlikte olma, oynama ve dostluk kurma gereksinimlerinin dışındaki bütün farklılıkları göz ardı eden iki çocuktur. Yetişkinlerin kendi dünyalarında kuramadıkları dostluk çocukların dünyasında kurulmuştur. Bu iki çocuk bu dostluğun simgesi durumundadır. Muzaffer'in annesi de yetişkinlerin dünyasında onlar gibi düşünmeyen bir yetişkini simgelemektedir. Irksal ve dinsel ayrımcılığa karşı duran evrensel karakterleri oluşturmaktadır.

Çizmemle Ezerim'de ana karakter Muzaffer'dir. Vurgulanan yoksulluğunun yanında kendini gerçekleştirme çabasında olan bir çocuktur.

İLETİ

Boncuk'ta, açık iletilere yer verilmemekle birlikte araya sıkıştırılmış olan ve çocukta olması gereken davranışlar için kurulmuş cümleler dikkat çekicidir: "Annemden izin almıştım"(s.10)

Balıkçı Çocuk'ta, doğa insan çatışmasında insan tutum ve davranışlarının önemine dikkat çekilmiştir. Açık iletiye yer verilmiştir. Doğal afetlerin sorumlusu doğa değildir. Seyhan'ın taşkınlıklarının sorumlusu da Seyhan değildir. "İnsanları seviyordu Seyhan. O evimizin yıkılması da Seyhan'ın suçu değildi ki. Seti yükselterek önlem almayanların suçuydu" (s.35)

Çırağım Yako'da ırkçılık ve ötekileştirme karşıtlığı iki çocuğun dostluğu üzerinden anlatılmıştır. Açık iletilere yer verilmemiş, insancıl olan davranış biçiminin onaylanması bir sevgi gösterisiyle sezdirilmektedir. Irkçı ideolojilere karşı insancıl ve evrensel olan yeğlenmiştir.

Çizmemle Ezerim'de açık iletilere yer verilmemiştir ancak zengin ve yoksul ayrımı çocuklar arasında da bir ayrıştırmaya neden olduğunu göstermektedir. Protokolün beğenisinin çocukların kendisini mutlu hissetmesinin önüne geçmesinin eleştirisi yapılmaktadır. "Ki orada vali vardı, müdürler vardı, büyük büyük insanlar vardı"(s.66)

ÇEVRE

Boncuk'ta, sirk dünyasının gösteriye dönük olan kurgusal çevresine yer verilmiştir.

Balıkçı Çocuk'ta, Adana'da Seyhan'ın kıyısında yoksul bir çevre ele alınmıştır. Yaşamsal alanlarının her şeyini kendi elleriyle şekillendiren insanların yaşadığı bir çevreye yer verilmiştir. Dayanışmanın olduğu bir çevredir bu. Muzaffer'in ailesinin tek göz evleri sel sularına kapıldığında iki katlı evleri olan komşularında kalırlar. Muzaffer büyük bir balık yakaladığında Kemal'in dedesiyle karşılaşır. Bütün yoksulluklarına karşılık Kemal'in dedesine de pay gönderilir. Yardımlaşmanın ve dayanışmanın olduğu bir çevre sunulmuştur.

Çırağım Yako'da sosyal çevre üzerinde durulmuştur. Yahudi oldukları için hiç arkadaşı olmayan Yako'yla ötekileştiren, dışlayan bir sosyal çevreyi aktarmaktadır. Genel davranış karşısında Muzaffer ve annesi bu duruma uyum göstermeyen, bu tür davranışları reddeden tutum sergilerler.

Çizmemle Ezerim'de yoksul bir çevre anlatılmaktadır. Çocuk bayramı çerçevesinde yapılan etkinlikler ekonomik ayrıştırmanın tekrar ortaya çıkmasına neden olur. Zengin çocukları "protokol"ün olduğu kutlamalara götürülürken, yoksul çocuklar ise okullarında kimsenin onları görmediği kutlama yaparlar.

DİL VE ANLATIM

Çırağım Yako'da anılardan aktarılan bir öyküye yer verilmiştir. Anlatımda karşılıklı konuşmalar yoluyla akıcılık sağlanmıştır. Mısır satışı sırasında söylenen tekerlemeli söyleyişler de anlatıma canlılık katmaktadır. "Haydi darı var darı, hamama girdi kocakarı, dişleri sarı sarı, yok mu Muzo'dan satın alacak bir darı!"(s.54)

Çizmemle Ezerim'de anlatım anılar yolundan aktarılmaktadır. Anlatımda tersinlemeler yoluyla gülmece özellikleri kazandırılmıştır. Anlatımı

akıcı ve canlı kılmak için yansıma sözlere yer verilmiştir. Bu yansıma sözler konuşma dilinin özelliklerini içermektedir.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Yazarın çocukluk anılarından esinlenerek kurguladığı öykülere yer verilmektedir. Açık iletiler yoluyla bilgilendirmelere yer verilmekle birlikte anlatımda yer alan gülmece öğeleri ve eleştirel tutumlar metnin yazınsal nitelikler kazanmasını sağlamaktadır.

Öykülerde evrensel değerlere bağlı bir eleştirel tutum yer almaktadır. Çırağım Yako ile dinsel ayrıştırmanın karşısında durulmuştur. Akılcı tutum öne çıkarılmıştır. Bu akılcı tutum özellikle Balıkçı Çocuk'ta belirginleşmektedir.

4.2.29. ANNEANNEMİN ANI DEFTERİ

Anneannemin Anı Defteri adlı öykü kitabında Anneannemin Anı Defteri, Ece, Miras, Anneannem Taç giydi, İlk Yağmur adlı beş öykü yer almaktadır.

KONU

Anneannemin Anı Defteri'nde, anneanne Hikmet Hanım'ın öyküleri anlatılmaktadır. Hikmet Hanım evde yalnız kaldığı için sıkılmaktadır. Bu sıkıntısını gidermek için torunu Metin'e para vererek kendisine bir anı defteri almasını ister. Diğer torun Oya bu durumla dalga geçince anneanne küser ve anı defterinden vazgeçer. O gün evde bulunan herkes anneanneye birer anı defteri alarak gelir. Anneanne bu durumdan çok mutlu olur. Konu yaş kavramı üzerinden geliştirilmiştir. Anneannenin anı defteri istemesi diğer karakterler tarafından yadırganmaktadır. Öykünün çatışmasını bu yadırgama oluşturmaktadır. Çatışmanın giderilmesinde de iletişim öğelerine yer verilmektedir.

Ece'de, Hikmet Hanım'ların karşı dairelerine yeni taşınan anne kız anlatılmaktadır. Ece Metinle aynı yaşlardadır. Ece okula annesiyle gider yalnız döner. Babası yoktur. Ece bütün konuşmalarını babası üzerine kurmaktadır. Babası geldiğinde her şeyin daha güzel olacağını düşünmektedir. Ancak Ece'nin babası bir trafik kazasında ölmüştür ve Ece'nin bu durumdan haberi yoktur. Öykü merak öğeleriyle geliştirilmiştir. "Ece ve annesi kimdir? Babası nerededir?" gibi sorular süreç içinde cevaplandırılarak okurda merak uyandırılmıştır. Öykü üzücü bir olayla sonlandırılmıştır.

Miras'ta, anneanne Hikmet Hanım'a kalan miras anlatılmaktadır. Bir gün Hikmet Hanım'a postacı bir vekâletname istek mektubu getirir. Anneanneye miras kalmıştır ve avukat yetki istemektedir. Vekâletname verilip gönderildikten sonra mirasla ilgili meraklı bir bekleyiş başlar. Mirasın ne olduğu, kimden kaldığı ve miktarının ne kadar olduğu bilinmemektedir. Bu bilinmezler aile içinde sınırsız düşlerin kurulmasına neden olur. Ev halkının

isteklerine yer verilir önce. Sonra yapılacak yardımlara ilişkin düşler kurulur. Miras işinin duyulması aile dışındaki çevrede de hareketliliğe neden olur ama beklenen ile sonuç aynı olmaz. Kalan miras çok düşük bir miktardır. Konu merak öğeleriyle yapılandırılmış, düşlerle desteklenmiştir. Zengin olma umudu olumsuz sonuçlanmasına karşın eğlenceli bir biçimde sonlandırılmıştır. Üzücü, acıklı bir sona yer verilmemiştir.

Anneannem Taç Giydi'de, İngiltere kraliçesinin Türkiye'ye gelmesinin Hikmet Hanım üzerindeki etkileri anlatılmaktadır. Kraliçenin Türkiye'ye gelmesi televizyondan yayınlanır ve Hikmet Hanım bu görüntüleri özdeşim kurarak izler. Bütün aile anneanneye bir kraliçeymiş gibi davranarak bir oyun oynamaya başlarlar. Bu oyun Hikmet Hanım'ın sıkılmasına kadar sürer. Öyküde olmak istenen ve olunan arasındaki duygusal çatışmalara yer verilmiştir. Hikmet Hanım bu çatışmalardan kraliçeliği değil de anneanneliği seçerek kurtulur.

İlk Yağmur'da anneannenin yağmurlara olan tutkusu anlatılmaktadır. Hikmet Hanım yağmurları çok sevmektedir. Yağmurlara kendince isimler vermiştir: Zamanlı, zamansız, öfkeli ve ilk yağmurlar. Yaz mevsiminden sonra yağın ilk yağmurlara ilk yağmur adını vermektedir. Adlandırdığı her yağmurla geçmişini hatırlayarak mutlu olmaktadır.

İZLEK

Ece'de, baba özlemine yer verilmiştir. Babası yanlarında olmayan Ece'nin babasını bekleyişi anlatılmaktadır.

Miras'ta, zengin olma umuduna yer verilmektedir. Bu umut konuyu var eden miras vekâletnamesiyle şekillenmektedir.

İlk Yağmur'da doğa sevgisine yer verilmiştir.

KARAKTERLER

Anneannemin Anı Defteri, Miras, Anneannem Taç giydi ve İlk Yağmur'da başkarakter anneanne Hikmet Hanım'dır. Hikmet Hanım, genel

kabullerin dışında yaşından beklenmeyen davranışlar ve istekler içinde olan bir kişidir. Sevgi dolu, anlayışlı ve alıngandır. Ailenin diğer bireyleri de anneannenin dünyasına eklenmiş kişilerdir. Anneannenin üzülmesi üzerine onu üzen şeyi gidermek için harekete geçerek onun gönlünü alırlar. Olay küçük torun Metin tarafından anlatılmaktadır. Anneanne ile romantik bir karakter oluşumuna gidilmiştir.

Ece'de başkarakter Ece'dir. Ece düş dünyası zengin, algıları açık ve kendisiyle barışık bir çocuktur. Babasına düşkün bir çocuktur. Kuşlara olan tutkusu her fırsatta dile getirilmiştir. Ece karakteri öykünün en etkili ögesini oluşturmaktadır. Ece karakteri, Ece'nin anlattığı öyküler ve çevresiyle kurduğu ilişkiler yoluyla geliştirilmiştir. Ece'nin annesi Tülin Teyze ise eşini bir trafik kazasında kaybetmiş, acısını içinde yaşayan bir karakterdir.

İLETİ

Anneannemin Anı Defteri'nde, iletiler ön planda yer almamaktadır. Büyüklerin sözünü dinleyen çocuklar yoluyla açık iletiye yer verilmiştir. "İlk kez anneannemin sözünü tutmadım. O parayla kırtasiyeciden bir anı defteri aldım"(s.11).

Ece'de açık iletilere sık sık yer verilmiştir. Bu iletiler Hikmet Hanım ile Ece arasında geçen karşılıklı konuşmalar yoluyla yapılmıştır. "Yoo dedi anneannem, senin yaşında bir çocuk bıçağı eline almamalı"(s.28). "Yoo diyordu anneannem, çocuklar bu yaşta eline iğne almamalı"(s.33). Öykünün dramatik sonunu hazırlayan trafik kazası ise bir başka açık uçlu iletiye bağlanmıştır. "Acaba Ece'nin babası koruma kemerini takmamış mıydı?"(s.38).

Miras, yer yer bilgilendirici metin özelliğini de barındırmaktadır. Vekâletname ile ilgili bölüm yazınsallığın kalkıp, kavram açıklamasının yapıldığı öğretici metinlerin özelliğine dönüşmüştür.

İlk Yağmur'da, açık iletilere yer verilmiştir. Öfkeli yağmur tanımlamasıyla insanların doğayı korumaları iletisine yer verilmiştir. “-Peki kime kızıyor da öfkeleniyor anneanne? – Bize oğlum, insanlara... siz ormanları yok eder misiniz, siz gölleri kurutur musunuz, siz yeraltı sularını bilinçsizce harcar mısınız, alın işte yok ettiğiniz sular için su....”(s. 74). Yağmurlu havalardan korunma iletisine yer verilmektedir: “Şu zamanda şemsiye kaç lira ki? Niçin almazlar bilmem... Ama bir ıslandılar mıydı, haydi bakalım kaç gün hasta. Okula gidemezler, işe gidemezler, onca ilaç da cabası... Bak biz torunumla ne güzel şemsiyelerimizle hiçbir yerimiz ıslanmadan geziyoruz”(s.76).

ÇEVRE

Anneannemin Anı Defteri'nde, çevreyle ilgili açık bir veriye yer verilmemiştir. Aile içi ilişkiler ele alınmıştır.

Ece'de, komşuluk ilişkilerinin hâlâ geçerliliğini koruduğu bir çevreye yer verilmiştir.

Miras'ta, orta halli insanların yaşadığı bir çevreye yer verilmiştir. Komşuluk ilişkilerine önem verilmektedir. Mirasa kavuştuğunda Hikmet Hanım hastane yaptırmak ister: “Hıh işte, onun için üç ay sonrasına gün vermezler, hemencecik bir gün içinde bakar, ‘işte sonuç’ derler... Ay komşuları da götürürüm, ‘Haydi gelin komşular, dizinize, gözünüze, kulağınıza, ciğerinize baktırayım’ derim”(s.48).

Anneannem Taç Giydi'de, anneannenin ilgisi doğrultusunda oyuna dayalı kurgusal bir çevreden söz edilebilir.

DİL VE ANLATIM

Anneannemin Anı Defteri'nde, olaylar evin küçük torunu Metin tarafından anlatılmaktadır. Çizgisel bir anlatıma yer verilmektedir. Anlatıyı destekleyici yan olaylar da eklenerek anlatı zenginleştirilmektedir. Hikmet

Hanım'ın ilk kez ilkokul üçe giderken anı defteri olmuştur. Geçmişe dönerek bu anı hatırlatılmıştır. Anlatıya duygusallık egemen kılınmıştır.

Miras'ta, koşul cümlelerine yer verilmiştir. Koşul cümleleri beklenti ve istekleri canlı kılmaktadır. Yer yer benzetmeli anlatımlara yer verilmiştir. "Anneannemin gözleri **hamam kapısı gibi** açılıyor"(s.41). Ses temelli benzeşim yoluyla alışılmadık bağdaştırmaya yer verilmiştir: Serçedes= Mercedes (s.43).

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Yapıt, merak öğeleriyle desteklenen klasik öykülerden oluşmuştur. Sevgi, yardımlaşma, doğa sevgisi gibi evrensel değerlere vurgu yapılmıştır. Kurgulanan ideal karakterler bütün sorunlarını iletişim odaklı çözmektedir. Çocuk yetişkin ilişkilerinde baskıcı bir tutuma yer verilmemektedir.

4.2.30. AL YANAKLI HASAN

Al Yanaklı Hasan adlı öykü kitabında Al Yanaklı Hasan, Gümüşlü Kupa, Sarı Kafalı Çocuk, Kınalı Keklik, Ayıcık, Korkunç Dalgalar, Ahmet Amca, Uyku, Cadde Bayramı, Bay Öküzle Bayan İnek, Yavru Balıkla Anne Balık ve Bahçeli Ev adlı on iki öykü yer almaktadır.

KONU

Al Yanaklı Hasan'da, bir oto onarım yerinde çalışan Hasan'ın öyküsü anlatılmaktadır. Hasan köyünden kente iş edinmek için gelen bir çocuktur. Oto onarım yerinde gündüzleri çalışıp geceleri kalmaktadır. Daha sonra dört çırakla birlikte kiraladıkları odada kalmaya başlar. Kışın hastalanır Hasan ve işe gelemmez. Anlatıcı ziyaretine gider. Bir süre sonra da babası gelerek Hasan'ı alır ve köyelerine götürür. Hasan iyileşince tekrar gelecektir. Öykü yetişkin bir anlatıcı (yazar) tarafından anlatılmaktadır. Hasan zoraki olarak köyünden kente gelmiş bir çocuktur. Çalışmak zorundadır ve zor koşullar altında bu zorunluluğu yerine getirmek zorundadır. Bu öyküde çocuk işçi sorununa yer verilmiştir. Köy kent ikilemi öykünün ana çatışmasını oluşturmaktadır. Köy aile sevgisini ve sıcaklığını simgelerken kent ayrılığı ve soğuğu simgelemektedir. Öykü mutsuz sonlanırken yazarın araya girerek aldığı bir haberi aktarması yeni bir umudu canlandırmaktadır. Öykü, köy yaşamının beklentilere karşılık verememesi üzerine kasabaya ve kente gelmek zorunda kalan ve çalışmak durumunda olan çocuklar sorununu dile getirmektedir. Gerçekçilik öğeleri öne çıkarılmaktadır. Gerçeklik öğeleri doğa-köy romantizmiyle aktarılmaktadır.

Gümüşlü Kupa'da, su satıcılığı yaparak aile bütçelerine katkıda bulunan çocuklar anlatılmaktadır. Anlatıcı çocuk karakterdir. Kendi bardağı gösterişli olmadığı için iyi satış yapamamaktadır. Çözüm yolu olarak evin tek süsü olan ve annesine annesinden kalan gümüşlü kupayı alarak daha çok su satabileceğini düşünmektedir. Annesini ikna ederek kupayı alır ancak su satarken düşerek kupayı kırar. Öykünün çatışmalarını çocuklar arasındaki yarış ve annenin annesinden kalan tek anısı olan kupanın alınması

oluşturmaktadır. Öyküdeki merak öğeleri de bu çatışmalar üzerine kuruludur. Öykü acıklı bir sonla bitmektedir. Acıklı sonun hazırlanmasında feda edişten yararlanılmıştır. Çocuğunun isteği ya da yoksulluk savaşımı için annesinden kalan tek anıyı veriş duygusal etkiyi artırmaktadır.

Sarı Kafalı Çocuk'ta, bir mola yerinde araba yıkayan çocuğun öyküsü anlatılmaktadır. Gece yarısı otobüs mola verir. Hava soğuktur. O soğukta otobüsü bir çocuk yıkamaktadır. Anlatıcı yıkama süresince çocuğu izler. O saatte, o soğukta evinde olması gereken çocuk çalışmaktadır. Çocuğun çabaları, yapılan işin çocuğa göre olmadığı da ipuçlarını vermektedir. Çocuk işi bitirir ancak parasını alamadan otobüs hareket eder. Öykünün ana çatışmasını anlatıcı ile çocuğun konumu oluşturmaktadır: Otobüste bile üşüyen anlatıcıya karşılık dışarıda soğuk su ile iş yapmak zorunda kalan çocuk. Bu karşıtlık ilişkisi çocuğun çalışma koşullarının zorluğunun aktarılması bakımından önemlidir. Öykü, bütün çabasına karşın emeğinin karşılığını alamayan çocuğun düş kırıklığıyla sonlanmaktadır. Öykünün çatışmalarını çalışma koşulları ile çocuğun özellikleri oluşturmaktadır. Havanın soğuk oluşu, o soğuk içinde soğuk su ile otobüs yıkamaya çalışması ve tüm bunların karşısında çocuğun fiziksel yetersizlikleri anlatının çatışmasını oluşturmaktadır. Bu çatışmalar da konu olarak çalışan çocuk sorununun ele alınmasını sağlamaktadır. Çatışmalar duygusal etkiler oluşturacak biçimde kurgulanmıştır. Acıma duygusu öncellenmiştir. Öyküde yer alan çocuk, o saatte evinde uyuması gerekirken çalışmak zorunda kalmaktadır. Çocuğun bunca zor koşullar altında çalışmasına karşılık emeğinin karşılığını alamaması üzücü bir sonu hazırlamaktadır. Anlatımda klasik bir yol seçilmiştir. Öykü açık uçlu bir biçimde sonlandırılmıştır. Parasını alamayan çocuğun tepkileri, neler yaşadığı konusu okurun zihnine bırakılmıştır.

Kımalı Keklik'te, Ayvaz adlı bir keklikle çocuğun dostluğu anlatılmaktadır. Bu öyküde köyden kente göçün sancısını köyünü çağrıştıran küçük şeylerle gidermeye çalışan insanların öyküsü anlatılmaktadır. Köyden kente göçün en önemli nedenini yoksulluk oluşturmaktadır. Yoksulluk öyküde küçük kazanımlarla mutlu olabilmenin de yaşam biçimi olarak kurgulanmıştır.

Kumrunun ötüşü sisli kentlerini aydınlatabilmektedir. Bu küçük mutlulukları da yoksulluklarına feda edilerek satılır ve küçük mutluluk da ellerinden uçar gider. Öykü mutsuz sonla bitmektedir. Feda ediş bu öyküde de yer almaktadır. Öykü çocuk bakış açısıyla sunulmuştur. Bülbül Düdük adlı romana uzamsal ve karakter göndermelerinde bulunmaktadır. Kurgusal özellikleri bakımından da Kuzum adlı öyküyle benzerlikler taşımaktadır. Öyküyü yapılandıran temel çatışmayı köy-kent yaşam biçimi oluşturmaktadır. Köyde yaşayamayan ama kente de alışamayan insanların davranışsal ve ruhsal çatışmaları anlatılmıştır. Köy-kent ikilemini var eden en önemli özellik yoksulluktur. Yoksulluk insanların küçük yaşam sevinçleirni de ellerinden almaktadır. Yoksulluklarını giderebilmek için maddi değeri olmayıp, manevi değeri olan keklığı satmaları trajik etki oluşturmaktadır. Bu durum da öykünün aşırı duygusal bir sonla bitmesine neden olmaktadır.

Ayıcık'ta, bir ayı yavrusu ile bir çocuk arasındaki dostluk anlatılmaktadır. Bir ayı terbiyecisi tarafından yavruyken ele geçirilip işkencelerle eğitilen bir ayı kasaba kasaba gezdirilerek gösteri yapmaktadır. Köylerin birinde bir çocuk yavru ayıya ilgi gösterir. Ayı ve ayıcının güvenini kazanarak ayının doğaya dönmesini sağlar. Ele alınan konu düzeye uygun özellikler göstermektedir. Bir ayı ile çocuğun dostluğu ilgi çekici bir konudur. Ayı vahşiliğin çocuk ise saflığı simgelemektedir. Birbirine bu kadar karşıt özellikte olan iki karakterin dostluğu ilgi uyandırmaktadır. Ayıya ilgi gösteren çocuğun ayıyı serbest bırakma isteği arasındaki gel gitler öykünün ana çatışmasını oluşturmaktadır. Ayının işkence ile eğitilmiş olması ve istemi dışında bir yaşam biçimine zorlanmasına tüm çocukların duyarlı davranacağından hareket edilmiştir. Ayının tutsaklığına karşın doğa betimlemeleri yoluyla özgürlük etkileri kurulmuştur. Öykünün merak ögesi de bu çatışmaya dayandırılmaktadır.

Korkunç Dalgalar'da, fırtınada kalan bir balıkçının ailesinin bekleyişi anlatılmaktadır. Balıkçı Muharrem, borçla aldığı teknenin borcunu ödeyebilmek için canını dişine takmaktadır. Balığa çıktığı bir gün fırtına çıkar. Karısı, oğlu ve kızı deniz kenarına giderek çaresiz bir biçimde beklemeye başlarlar. Sonunda baba dev dalgaların ardından görünür. Anlatı iki

düzlemde sürdürülmektedir: Birincisi babanın fırtınadan kurtulup kurtulamayacağı beklentisi, ikincisi ise sosyo ekonomik durum olarak balıkçı ailesinin emeğinin nasıl sömürüldüğü. Anlatı zamanı bekleme süresince devam ederken geriye kırılmalarla(flaş back) geçmiş yaşam alanlarının ipuçları verilmektedir. Öyküde doğa-insan ve kişi toplum çatışmalarına yer verilmektedir. İnsan-doğa ve insan-insan çatışmasının ağır bastığı anlatıda bu çatışmaların kaynağını kurulu düzendeki eşitsizlikler oluşturmaktadır. Balıkçı Muharrem'in borcunu ödeyip ödeyemeyeceği; borcunu ödemek için çıktığı fırtınalı avdan dönüp dönemeyeceği öykünün merak öğelerini oluşturmaktadır. Bütün olumsuzluklara karşın mutlu sonla biten bir öyküdür. Okur, derin yapıda ele alınan sosyo ekonomik ilişkileri değerlendiremez. Yüzeysel yapıda iyi-kötü adam çatışmasında kalabilir.

Ahmet Amca'da, geleneksel yaşam biçimiyle herkesin sevgisini kazanan Ahmet Amca anlatılmaktadır. Ahmet Amca sütçülük yapan biridir. Eşeği Uslu ile ev ev dolaşıp sütünü satmaktadır. Değişen yaşam koşullarıyla önce güğüm ve litreli satışa yasak gelir. Sonunda açıkta süt satışına da yasak gelince evlere kâğıtlı sütler girmeye başlar. Öyküde geleneksel yaşam biçimiyle modern yaşam biçimlerinin çatışmasına yer verilmektedir. Öykü, yaşanan değişimle birlikte belli yaşam biçimlerinin yok oluşunun hüznüyle sonlanmaktadır. Ahmet Amca öyküsünde yaşam koşullarındaki değişikliklere romantik bir karşı koyuş anlatılmaktadır. Değişim, konusu çocukların en kolay uyum sağladığı konudur. Değişimlere tepkiler yetişkinlerin tutumudur. Ahmet Amca'nın eşeği usluyla okurun ilgisini çekilmeye çalışılmıştır.

Uyku'da, çalışan anne ve babaların çocuklarının sıkıntısı ele alınmıştır. Olaylar çocuğun uyuma isteği ile uyandırılmak zorunda kalışı arasındaki çatışma üzerine kurulmuştur. Çocuğun gereksinimi uyumaktır. Anne ve babanın kaygısı ise iş süresince çocuğa bakacak olan anneanneninin yanına zamanında götürebilmektir. Olaylar çocuğun bakış açısından aktarılmaktadır. Çocuğun algılama biçimi ile sosyo ekonomik koşullar içindeki yaşam gerçekliğinin çatışması da anlatıya yazınsal özellik katmaktadır. Konu belirgin bir olay üzerinden geliştirilmediği için merak öğeleri yer almamaktadır. Uyku

ile uyanıklık arasındaki bocalama sokağa çıkıldığında anne ve çocuğun düşmesine neden olmaktadır. Çocuğun kafasının kanaması, öykünün üzücü bir duyguyla sonlanmasını sağlamıştır. Abartılı bir hüzne yer verilmemiştir.

Cadde Bayramı'nda, onarım için bir günlüğüne kapatılan caddede yaşananlar anlatılmıştır. Onarım için cadde kapatıldığında büyük bir sessizlik olur. Caddede araçların olmayışı caddenin karnaval alanına dönüşmesine neden olur. Normal zamanlarda karşıdan karşıya geçmenin büyük bir sorun olduğu cadde oyun alanına dönüşür. Olaylar gürültü ve sessizlik karşıtlığı üzerine kurulmaktadır. Gürültüden sessizliğe, sessizlikten gürültüye şeklinde bir döngüyle kurgulanmıştır. Gürültü araçların egemenliğini simgelerken sessizlik, arzulanan dünyayı simgelemektedir.

Bay Öküzle Bayan İnek'te, Bay Öküzle Bayan İnek'in yiyecek arayışları anlatılmaktadır. Yiyecek arayışları onları karayolundan geçmeye zorlar ama her denemede bir aracın engellemesiyle karşıya geçemeyip geri dönerler. Öküz ve ineğin yolun karşısına geçme isteğine karşı trafiğin yoğunluğunun engeli öykünün çatışmasını oluşturmaktadır. Öyküde araçların tanıtımı yapılmış gibidir. İlk olarak 302 S sonra sırasıyla minibüs, tır, kamyon, üç dingil ve taksinin engeliyle karşılaşılırlar. Merak ögesi çatışmaya bağlı olarak kurgulanmıştır. Öküzle ineğin karşıya geçip geçemeyeceği öykünün en önemli merak ögesini oluşturmaktadır. Anlatımda her şeyi bilen inek ve insanca kurgulanan tepkileri anlatıya gülmece özellikleri kazandırmaktadır. Anlatımda kurulan gülmece öğeleri okurun ilgisini çekecek özellikler taşımaktadır.

Yavru Balıkla Anne Balık'ta yakalanan anne ve yavru balığın bakış açısından çevre kirliliği anlatılmaktadır. Öykü ironik bir biçimde kurgulanmıştır. Yakalanan balıkların suyun yüzüne çıktıkça canlanması ölmelerinin tepkiselliği iken denizden kurtulmanın istekliliği olarak kurgulanmıştır. Denizlerde yaşanan kirlilik balıklarda oradan ayrılma (ölme) isteğini canlandırmaktadır. Suyun yüzüne çıkan balıkların hareketsizleşmesi ise temiz havadan sarhoş olmak olarak değerlendirilmiştir. Kirli denizlerde yaşamaktansa kızartılmayı seçen balıklar yoluyla deniz kirliliğinde yaşanan

sorunun önemi vurgulanmaktadır. Öykünün temel çatışmasını yakalanmak ile yakalanmamak arasındaki belirsizlik oluşturmaktadır. Bu belirsizlik içinde ölümü de göze alarak yakalanma isteğinin ağır basması iletinin alegorik bir biçimde sunulmasını sağlamaktadır.

Bahçeli Ev’de kuşak çatışması anlatılmaktadır. Salih Bey apartmanlar arasında kalan bahçeli evini çok sevmektedir. Bütün yaşamı orada geçmiştir. Beton yığınlarına karşı kendi doğasını o bahçeli evde kurmuştur. O, bahçeli eve göz diken müteahhit (yüklenici) ve çocuklarına uzun süre direnir ama bu direniş sonuna kadar sürmez. Salih Bey bir apartmana taşınır ve bahçeli evine bir apartman dikilir. Olaylar bahçeli evin dilinden anlatılarak özgün bir anlatım kurulmaya çalışılmıştır. Öykünün temel çatışması yüzey yapıda Salih Bey’in çocuklarına ve müteahhitlere karşı direnişi olarak görülse de asıl çatışma değişim karşısında kendi dünyasını ve değerlerini savunan insanın çatışması olarak değerlendirilir. Salih Bey sistemi değiştirmeye çalışan değil, sistem karşısında değişmemeye çalışanı simgelemektedir. Merak ögeleri de bu çatışmaları anlatmaktadır. Salih Bey’in direnişinin nereye kadar süreceği öykünün merak ögesini oluşturmaktadır. Doğaya yönelme ve yeniliklere kapalı bir tutum gelişime romantik bir etkinin oluşmasını sağlamaktadır. Öykü üzücü bir sona sahiptir. Aşırı duygusallığa yer verilmemiştir.

İZLEK

Al Yanaklı Hasan’da, özlem temasına yer verilmektedir. Anne ve kardeşlerinin yanından erken yaşta alınarak zor koşullar altında çalışmak zorunda kalan Hasan’ın özlemine yer verilmektedir. Bu özlem kendini daha çok düşlerde göstermektedir. “Hep, hep o işlemez arabayı işler görmüş düşünde... Anasına... Uçuyor araba, dağlardan, taşlardan, Kel Tarla’dan... Kel Tarla’dan sonrası köy... Sonrası, anası... Ah anası... Sonrası Salim’le sarılıp bir yatakta...”(s.11) Düşlerdeki kurgunun yaşam gerçekliğiyle çatışmasından yararlanılarak duygusal etki sağlayan bir dil kullanımı yer almaktadır.

Kınalı Keklik'te hayvan sevgisine yer verilmiştir. Kınalı keklik, kent yaşamıyla doğasından kopan insanın tekrar doğayla bütünleşme arzusunu simgelemektedir. Bir taraftan bir çocuğun kekliğe olan sevgisi anlatılırken, diğer taraftan da sosyo ekonomik yapı içinde biçimlenen insanların yaşamlarına değinilmektedir. Çocukta uyandırılmak istenen etki çocuğun düzeyine uygundur. Kekliğin sık sık tekrarlanan sesiyle anlatımda işitsel duyular harekete geçirilmiştir. Duygusal etkinin egemen olduğu bir kurguya yer verilmiştir: "Babam yatağımızı yorganımızı satsaydı ya, biz üç kardeş Ayvaz'a sarılır uyurduk. Şimdi üç kardeş üşüyoruz, yorganın altında üşüyoruz."(s.40)

Ayıcık'ta, hayvan sevgisi ve özgürlük temasına yer verilmiştir. Her canlının kendi doğallığı içinde yaşamını sürdürmesi gereği üzerine odaklanılmıştır. Özgürlük teması betimsel anlatım yoluyla kurulmuştur. Burnuna halka takılarak tutsak edilen, işkence edilerek eğitildiği savunulan ve yine işkence edilerek oynatılan ayıcığın gözünün önüne dağlar getirilir. Dağlar betimlenir: "Kimbilir, belki de özlem duyuyordur o dağlara, yeşilliklere ve özgürlüğe... Kimbilir şu zincirini çözssem, kaktırsam."(s.46) Bu duyguları yansıtan betimlemelerin uyandırdığı etkiyi çocuğa söyletmesi yazınsal etkiyi azaltmaktadır: "Hı, Boncuk, varsan gitsen şu dağlara, özgürlüğe ha, ne dersin?"(s.50)

Korkunç Dalgalar'da, umut izleğine yer verilmiştir. Babalarının fırtınadan kurtulup sağ olarak eve gelmesinin umudu anlatılmaktadır. Umut belirsizliğiyle başlamakta ve teknenin görülmesiyle boyut değiştirmektedir. Belirsizlik ve bekleyiş aşamasında geriye kırılmalarla ailenin yaşam koşulları ve onları çevreleyen sosyo ekonomik ilişkiler hakkında bilgiler de aktarılmaktadır.

Ahmet Amca'da, değişim karşısındaki hüzün temasına yer verilmektedir.

Cadde Bayramı'da, çevre duyarlılığı temasına yer verilmiştir.

Yavru Balıkla Anne Balık'ta temiz çevre duyarlılığına yer verilmiştir. Canlıların doğal yaşam alanlarının kirliliği ya da temizliği onların yaşam algılarının değişmesine neden olmaktadır. Çevre kirliliğinin ilk kurbanlarını insan dışındaki canlılar oluşturmaktadır.

Bahçeli Ev'de doğa sevgisine yer verilmiştir. Bu duyarlılık karşıtlık ilişkileri içinde sunulmuştur. Betonlaşmaya karşı bahçe içindeki evin yaşam savaşımına yer verilmiştir. Bahçeli Ev, kaybolan yaşam biçimleri ve değerler için yakılan bir ağıt niteliğindedir. Acıklı bir sona sahip olmakla birlikte abartılmış duygusallığa yer verilmemiştir.

KARAKTERLER

Al Yanaklı Hasan'da ana karakter Hasan'dır. Hasan'ın fiziksel özelliklerine yer verilmiştir. "Yanakları şiş şiş, al al. Burnu yumuşacık, sanki dokunsan elinin altında dondurma gibi eriyecek"(s.7). Hasan'ın, fiziksel özellikleri bir yetersizlik ögesi olarak aktarılmaktadır. Bu yetersizlikler anlatıcının gözünden şu şekilde tanımlanır: "Testi Hasan... Yuvarlana yuvarlana koşan Hasan..."(s.8). Hasan fiziksel özelliğinin dışında özlemiyle ele alınmıştır: Köyüne, keçisine, kardeşi Salim'e Kel Tarla'ya ve anasına olan özlemi anlatılmıştır. Hasan, davranışları, konuşmaları ve anlatıcının aktarımlarıyla geliştirilmiştir. Karakter, onarım yerine bırakıldığı andan başlayarak yaşantıları ve duygularıyla devindirilmiştir. Fiziksel yetersizliğine karşın kendisinden beklenen işleri yerine getirmeye çalışmakta; duygusal doyumunu ise düşlerinde yaşamaktadır. Hasan karakteriyle yaşam gerçekliği içindeki çocuk dünyası yansıtılmak istenmiştir. Hasan'ın düşleri yoluyla yazınsal anlatım kurulmuştur. Düşlerin aktarımında kullanılan dil yazınsal özelliklerin kurulmasını sağlayan metaforlara sahiptir.

Gümüslü Kupa'da, ana karakterler anne ve çocuktur. İçinde yaşadıkları olumsuz koşullar anne ve çocuğu karşı karşıya getirmektedir. Çocuk güzel bir kupayla daha çok su satacağına inanmaktadır. Anne ise annesinden kalan tek anıyı korumak istemektedir. Bu çatışma hem öykünün

temel çatışmasını oluşturmaktadır hem de karakterlerin konumunu ortaya koymaktadır.

Sarı Kafalı Çocuk'ta, ana karakter sarı kafalı çocuktur. Çocuk olumsuz çalışma koşullarının bir parçası olarak kurgulanmıştır. Kıyafetleri ve sarı kafasının dışında belirgin bir yönü yoktur. Sarı kafalı çocuk çalışan çocuk sorununun bir nesnesi olarak kurgulanmıştır. O saatte uyuması gereken, o soğukta evinde ısınması gereken çocuk dışarıdadır ve çalışmak zorundadır.

Kınalı Keklik'te, öyküye adını veren keklik öykünün ana karakterini oluşturmaktadır. Köyden kente taşınan ve köyüyle duygusal bağlarını koparmak istemeyen insanların bir simgedir. Yoksul gecekondu yaşamını zenginleştiren bir öge olarak karşımıza çıkar: "O bizim Dikkayamız'dı, Kocaderemiz'di, arkadaşımız İsa'ydı, Nedim'di, Tahir'di. O, mercimek tarlasıydı uçsuz bucaksız. Burada, bu ufacık kondunun içinde köyümüzdü o"(s.39).

Ayıcık'ta, birbirine karşıt nitelikteki karakterlere yer verilmektedir. Ayıcı ve ayının gösterilerini kayıtsızlıkla izleyenler kötüyü simgelerken; çocuk iyiyi simgelemektedir. Çocuk öykünün başından sonuna kadar değişim göstermektedir. Egemen olan düşünceye karşı tutum geliştirerek kendi iradesini ortaya koymaktadır. Çocuk davranış ve konuşmalarıyla geliştirilmektedir. Çocuğun temel çatışmasını Ayıcık'ı serbest bırakıp bırakmama konusu oluşturmaktadır. Bu çatışma ekseninde dayısına sorduğu soru aynı zamanda okurun da yanıtlanması gereken bir soruya dönüşmektedir: "Çocuk ayıyı bırakırsa ayıcıya yazık olur mu? Çalışan kim, ayı mı, ayıcı mı?"

Korkunç Dalgalar'da, karakterler Muharrem ekseninde kurgulanmıştır. Muharrem'in ailesi ve Muharrem'e tekne alarak onu sömüren Altındiş. Altındiş olumsuz karakteri karşılamaktadır. Muharrem'in olumsuz koşullar altında çalışmasına neden olan kişidir. Altındiş adlandırması Kara Pamuk romanında da yer almaktadır. Muharrem'in ailesi ise zor koşullar altında

çalışmak zorunda kalan insanlardır. Karakterler sosyo ekonomik özellikleri bakımından tanımlanmaya çalışılmıştır.

Ahmet Amca'da ana karakter Ahmet Amca'dır. Ahmet Amca geleneksel yaşam biçimlerini, doğallığı ve samimi insan ilişkilerini simgelemektedir. Konuşmalar ve davranışlar yoluyla geleneksel insan tipi canlandırılmaktadır. İdeal karakterdir Ahmet Amca. Metinde kuşanan bir karaktere dönüşmektedir.

Uyku'da belirginleşen bir karakter yoktur. Çalışmak zorunda olan anne baba ve çocukluğun gereklerini yaşamak isteyen çocuk figürüne yer verilmiştir. İleti odaklı davranışlar ve sözler yoluyla karakterler kurgulanmıştır. Yetişkin dünyasının zorunluluklarını yaşayan anne ve babaya karşılık kendi dünyasının dışın çıkmayan ve çıkmak istemeyen çocuk karakteri kurgulanmıştır.

Cadde Bayramı'nda belirgin karakter tanımlamasına gidilmemiştir. Caddenin kapanmasıyla birlikte caddenin herkesin yaşam alanı haline dönüşmesi anlatılmıştır.

Bay Öküzle Bayan İnek'te, ana karakterler öküz ve inektir. İnek uysal ve bilgili olarak kurgulanırken öküz cahil ve dik kafalı olarak kurgulanmıştır. Davranış ve konuşmalar yoluyla karakter özellikleri belirtilmiştir.

Yavru Balıkla Anne Balık'ta, anne balık ve yavru balık tipleriyle insandan kaynaklanan kirlilikten etkilenen canlılar anlatılmıştır. Yakalandıkları için sevinç içindendirler. Öldükten sonra bile denizi görmek istemezler. Doğalarına ters bir tutum geliştirmektedirler.

Bahçeli Ev'de ana karakter Salih Bey'dir. Salih Bey yaşadıklarına (anılarına) ve doğayla iç içe olan yaşam biçimine sahip çıkan biridir. Sistemin insanları para ve betonla kuşatmalarına karşı direnen biridir. Öykünün diğer karakterleri ise Salih Bey'in eşi ve çocuklarıdır. Bu karakterler Salih Bey üzerindeki baskı öğeleri olarak yer almaktadır. Müteahhitlerin önerileri

karşısında bütün algılarını para olarak kurgulamış olan kişilerdir. Önce annelerini kullanırlar. Başarılı olamayınca kendilerini geri çekerek evlat sevgisinden yararlanmak isterler. Onda da başarılı olamayınca Salih Bey'in torun sevgisinden yararlanarak mücadeleyi kazanırlar. Karakterler yaşayan, canlı kişilerden çok sistem simgeleri olarak kurgulanmışlardır. Salih Bey duygusallığın simgesiyken çocukları çıkarıcılığın simgesi durumundadır.

İLETİ

Al Yanaklı Hasan'da açık iletilere yer verilmemiştir. Hasan'ın yaşantısından hareketle çalışan çocuk sorunlarına yer verilmiştir. Hasan'ın iç dünyasına yer verilerek yazınsal bir etki uyandırılmaktadır.

Gümüşlü Kupa'da, açık iletilere yer verilmemiştir. Yoksulluklarından dolayı çalışmak zorunda kalan çocuk sorunlarına dolaylı vurgu yapılmaktadır. Yüzey yapıda su satan çocukların öyküleri anlatılırken derin yapıda toplumsal eşitsizlikler dolayısıyla çalışmak zorunda kalan çocuklara yer verilmektedir. Olaylar çocuk karakterin bakış açısından aktarılarak doğrudan aktarımın önüne geçilmiştir. Çocuğun yemek düşleri sosyal konumu ortaya koyma yolu olarak görülmüştür. "Biliyorum, bugün çok su satacağım. Çok yorulacağım, ama eve çok para götüreceğim... Belki paranın çokluğuna bakıp, babam yarım kilo et bile alabilir, uf akşama bir kıyma kebab, yanında pişmiş biberler, pişmiş domatesler..."(s.20)

Sarı Kafalı Çocuk'ta, açık iletilere yer verilmemişti. Öykü zor koşullarda çalışan çocuk sorununu dile getirmektedir.

Kınalı Keklik'te açık iletilere yer verilmemiştir. İmgesel bir anlatım yoluna başvurulmuştur. Bu imgesellik de çok katmanlı bir anlamsal yapıyı oluşturmaktadır. Yüzeysel yapıda bir keklikle çocuğun dostluğu anlatılırken derin yapıda sosyo-ekonomik ilişkilerin sonuçlarının insanların yaşamları üzerindeki etkisi anlatılmaktadır. Romantik etkiler yoluyla köyden kente göç eden insanların sorunlarına göndermelerde bulunmaktadır. Bu iletilerin çocuk tarafından algılanması mümkün değildir.

Ayıcık'ta, hem açık hem de örtük iletilere de yer verilmiştir. Örtük iletiler yoluyla elde edilen yazınsallık açık iletilerin de yer almasıyla zayıflatılmıştır. Açık iletilerde özgürlüğün önemi ve doğal yaşam alanlarının değerini anlatan iletilere yer verilmiştir. "Hı, Boncuk, varsan gitsen şu dağlara, özgürlüğe ha, ne dersin?"(s.50) "Oranın doğal meyvelerini özlemişti, pınarlarını özlemişti, ağaç altlarını, nergisleri, sümbülleri özlemişti. Mağaraları özlemişti..."(s.50) Evrensel değerleri aktaran iletilere yer verilmiştir.

Korkunç Dalgalar'da, emek ilişkisinin sorgulandığı sosyal iletiye yer verilmiştir. Altındış ile Muharrem arasındaki ekonomik ilişki emek sermaye ilişkisi üzerine kurulmuştur.

Ahmet Amca'da, açık iletilere yer verilmiştir. Doğallık ile yapaylık arasındaki farklar ortaya konulmuştur. Hijyen adına getirilen yasaklar doğal gıdalar yerine kimyasal gıdaların tüketilmesini başlatır.

Uyku'da, açık iletilere yer verilmemiştir. İleti, yazınsal bir biçimde çocuk bakış açısıyla yaşam gerçekliği arasındaki karşıtlıklardan yararlanarak sunulmuştur: "Bir kuş uçuyor, uyumaya gidiyor. Bir at arabası... At uyumaya gidiyor" (s.73).

Cadde Bayramı'nda, açık iletilere yer verilmemiştir. Kent yaşamının insanların, özellikle de çocukların yaşam alanlarını nasıl etkilediğinin dolaylı eleştirisi yapılmıştır. Öyküde yer alan yansıma sesler hem anlamsal olarak gürültü kirliliğine vurgu yapmakta hem de okurun dikkatini çekmesi bakımından katkı sağlamaktadır.

Bay Öküzle Bayan İnek'te, trafiğin tehlikelerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Kuralını bilemezsen karşıdan karşıya geçemezsin iletilisine yer verilmiştir. Bu ileti gülmece öğeleri yoluyla aktarılmıştır.

Yavru Balıkla Anne Balık'ta, alegorik bir anlatımla deniz kirliliği sorununa değinilmiştir.

Bahçeli Ev'de açık ve örtük iletilere yer verilmiştir. Salih Bey'in eşi ve çocuklarıyla yaşadığı çatışmalar yoluyla çevreci iletilere yer verilmektedir. “Şu bahçem, şu çiçeklerim, şu fesleğenlerim, şebboylarım, güllerim, ben onları koklamadan duramam... Ama siz ne diyorsunuz bana, 'Baba baba ölmeden beton mezara gir' diyorsunuz... Yapamam anlıyor musunuz yapamam, yıktırmam evimi...” (s.104) Örtük ileti olarak da çıkar üzerine kurulan dünya eleştirisine yer verilmektedir. Öyküyü etkili kılan da bu örtük iletilerdir. Örtük iletiler karakterler arasında kurgulanan çatışmalar yoluyla sunulmuştur.

ÇEVRE

Al Yanaklı Hasan'da, köy-kent ikilemi içinde çocuk işçi konusu ele alınmaktadır. Köy yaşanmak istenen; kent de yaşanmak zorunda kalınan yer olarak kurgulanmaktadır. Köy-kent ikilemi çalışmak için köyünden, annesinden ayrılan çocuğun dünyasını yansıtmaktadır. Kent, özlem dışında okuması gereken Hasan'ın yaşam olumsuzluklarını yansıtacak biçimde tanımlanmıştır. Geceleri buz gibi dükkânda yatması, yediği yiyeceklere kadar tüm veriler olumsuzlukları betimler nitelikte sunulmaktadır. Çalışan çocuklar sorununa değinilerek sorun temelli genel bir çevreye yer verilmektedir. Kentteki onarım yeri Hasan'ın tragedyasının uzamını oluşturmaktadır. Hasan'ın köyünden gelip, hastalanarak tekrar köyüne dönmesinde uzamsal ilişkilendirmeler önemli yer tutmaktadır. Uzamsal ilişkiler de köy-kent sosyo ekonomik özellikleriyle değerlendirilmiştir. Geleceği kurulmaya çalışılan çocuğun çocukluğundan vazgeçişini anlatılmaktadır.

Gümüşlü Kupa'da, yoksul çevreye yer verilmiştir. Yoksulluk çocukların da çalışmasını gerekli kılmaktadır. Yoksulluk kendisini gümüşlü kupanın tanımlanmasında göstermektedir: **“evin tek süsü olan kupa”(s.19)**. Çocuk da içinde bulunduğu koşullara karşı bir savaşım vermektedir.

Sarı Kafalı Çocuk'ta, uzamsal çevre yoluyla zor çalışma koşullarına yer verilmiştir. Uzamsal çevreye yerleştirilen yıkamacı çocuk da çocuğun sosyal çevresi hakkında ipuçları vermektedir.

Kımalı Keklik'te, sosyal çevre olarak köyden kente göç edip, varoşlarda zor koşullar altında yaşayan insanlara yer verilmiştir. Bu çevre iki uzamsal yapının birleşimi gibidir: Hem kent vardır burada hem de köy. Aynı zamanda ne köy vardır ne de kent. En büyük sıkıntıları yoksulluktur. Bir keklığın satılmasından elde edilecek gelire muhtaç olan insanlar yoluyla da sosyo ekonomik özellikler aktarılmaktadır.

Ayıcık'ta, bir başka canlının yaşam alanının kısıtlanarak, işkenceyle çeşitli davranışlar kazandırılıp onu izlemekten zevk alan bir anlayışa yer verilmektedir. Bu anlayışı değiştirmek isteyen de bir çocuk olmuştur. Ayının doğal yaşam alanı olan dağlar tekrarlanarak özgürlük imgesine dönüştürülmektedir. Öykünün sonunda ayının kendi doğasına dönmesi, uzamsal alandaki değişim yaşamsal alanın da değişmesini sağlamaktadır.

Korkunç Dalgalar'da sosyo-ekonomik çevre belirgin bir biçimde ortaya konulmuştur. Kurulu düzene uyararak kendi yaşam alanını kurarken emeği sömürülen Muharrem'in öyküsü anlatılmaktadır. Muharrem'in çatışması oyunun kuralına göre sürer. Borç bitinceye kadar çok çalışacaktır.

Ahmet Amca'da, değişimi yaşayan toplum çevresine yer verilmektedir. Ahmet Amca ile eşeği Uslu eskiyi simgelerken kâğıtlı sütler, doğallığını kaybeden yaşam biçimini simgelemektedir. Bir yenilgi öyküsüdür.

Uyku'da, belirgin bir çevreye yer verilmemekle birlikte kent yaşamı içerisindeki çocuklu ailelerin yaşadıkları sorunlara yer verilmektedir. Çocuğun sosyo ekonomik koşullar karşısında çocukça düşünüşe yer verilmiştir. Çocuğun gereksinimleri karşısında çocuğa yapılan açıklamalarda çocuğun algılama biçimi de devreye girmektedir. "İş... Çok sordum mu, reçel diyorlar, ekmek diyorlar. Sonra bir de ev kirası diyorlar... Ben bilmem ki ev kirasını..." (s.73). "Hayat pahalı!? O hani saçı kabarık Hayat Teyze mi?"(s.73)

Cadde Bayramı'nda, uzamsal çevreye yer verilerek trafik eleştirisi yapılmaktadır. İnsanlar gürültüye o kadar alışkındırlar ki sessizlik düşte görülebilecek bir gerçeklik olarak algılanmaktadır. "Ne gürültü,ne böyle vın

vın sesi, ne düt düt sesi, ne de ıgı ıgı diye cıyak cıyak öten fren sesi; hiçbiri yoktu o pazar sabahı”(74).

Bay Öküzle Bayan İnek'te uzamsal çevreye yer verilmiştir. Uzamsal çevreyi de karayolu oluşturmaktadır. Bu çevre hayvanların bulunmaması gereken, onlar için tehlikeli çevre olarak tanımlanmıştır.

Yavru Balıkla Anne Balık'ta uzamsal çevre ele alınmıştır. İnsanlar tarafından yok edilen çevre anlatılmaktadır. Uzamsal çevre olarak deniz kara ikilemine yer verilmiştir. Balıklar için deniz canlılığı kara ölümü simgelerken, balıkların denizden kaçma isteği öne çıkarılmaktadır.

Bahçeli Ev'de kent yaşam alanına yer verilmiştir. Bu yaşam alanı doğal ve sosyal çevre ilişkileri içinde sunulmuştur. Kent yaşam alanlarındaki eski yapıların devşirilmesi yoluyla yeni kazanç alanları oluşturulmaktadır. Eskiye her şeyi yıkmak isteyen çıkarıcı bir dünyaya karşı insanın duygusal yaşantı alanlarını korunması gereği Salih Bey'in yaşadığı çatışmayla aktarılmaktadır. Salih Bey içinde bulunduğu çevreyi değiştirmeye çalışarak değil değişmemeye çalışarak çatışma içine girmektedir.

DİL VE ANLATIM

Al Yanaklı Hasan'da, anlatıcı temelli bir anlatıma yer verilmiştir. Anlatıcı öykünün sonunda doğrudan okurla etkileşime girecek kadar da belirginleşmektedir. “Geri gelecek mi dersiniz Hasan kente, usta olmaya?.. Öyle sanıyorum ki gelecek... Evet evet gelecek...”(s.14). Bu tür kullanımlar okuru yönlendiren, öykünün açık uçlu sonlanmasını engelleyen bir tutumdur. Öyküde anlatım akıcı, yalın bir dille kurulmuş; konuşma dilinin özelliklerinden yararlanılmıştır. Kurguda yalın, karmaşık olmayan bir anlatım biçimine yer verilmiştir. Dil duyarlılığını geliştirecek kullanımlara yer verilmiştir. Yabancı sözcüklerden kaçınılmıştır. Anlatımda ikilemelere, yansıma sözcüklere sık sık yer verilmiştir. Bu da işitsel etki oluşturarak anlatımı daha canlı kılmaktadır.

Gümüşlü Kupa'da, olaylar çocuğun bakış açısından sunulmuştur. Su satışında çocuğun düşlerinden yararlanılarak oluşturulan kurgulara yer verilmiştir. Konuşma dilinin özelliklerinden de yararlanılarak anlatım renklendirilmiştir. "Haydi buz gibi suuu, otuz iki dişe keman çaldırıyor buzlu suuu!"(s.19) "Aboov kupaya bak!"(s.20)

Sarı Kafalı Çocuk'ta, anlatıcının bakış açısından sunulan bir anlatıma yer verilmiştir. Dil duyarlılığı gözlenmektedir. Hoparlör sözcüğü yerine "ses yükselteni" kullanılmıştır.

Kınalı Keklik'te, değişik olarak sıkça yinelenen kekliğin ötüşüne yer verilerek anlatımda işitsel etki yaratılmıştır: "Gak guru bak gak guru bak!..."(s.38). Kınalı kekliği kaybetmenin verdiği hüznün üşümeyle verilmiştir. "Şimdi üç kardeş üşüyoruz, yorganın altında üşüyoruz"(s.40) Aynı aktarım Kuzum adlı öyküde de görülmektedir.

Aycık'ta, yabancı sözcükler yerine öz Türkçe sözcüklere yer verilmiştir: Taklit yerine öykünme, zengin yerine varsıl. Anlatımda yansıma sözcükler yoluyla akıcılık sağlanmıştır.

Korkunç Dalgalar'da benzetmeli anlatımlara yer verilmiştir. "İri iri taneler yüzümüze kırbaç gibi vuruyordu" (58) "Sandal ceviz kabuğu deli suyun içinde..."(60)

Cadde Bayramı'nda, olaylar çocuk bakış açısından aktarılmaktadır. Gürültüyü aktarmak amaçlı birçok yansıma söze yer verilmiştir. "İgga ıgga" "Cıggıı, cıggıı, cıggıı..." "Bong bong bong fıış!" "Vııın, dııın, bat bat, vııı, aii aiii... Daaat!.."

Bay Öküzle Bayan İnek'te, kurgusal adlandırmalara yer verilmiştir: Bay Öküz, Bayan İnek, Sütlücanım, Sarıcanım, Beneklanım

Bahçeli Ev'de olaylar bahçeli evin bakış açısından anlatılmaktadır. Bahçeli ev Salih Bey'le birlikte kendi öyküsünü de anlatmaktadır.

YAZINSAL VE EĞİTSEL İLKELER

Al Yanaklı Hasan'da, toplumsal bir soruna değinilmektedir. Ancak öğüt veren bir yaklaşımdan uzak durulmuştur. Romantik etki yoluyla konuya yazınsal bir hava katılmıştır.

Kınalı Keklik'te, öğretici ve öğüt verici bir tutuma yer verilmemiştir. Yüzeysel yapıda farklı derin yapıda farklı anlam düzeylerinin kurgulandığı yazınsal bir öykü kurgulanmıştır. Köy romantizmi ve acıklı son duygusal etkiyi artırıcı niteliktedir.

Ayıcık'ta, doğal yaşamın korunması gereğine değinilmektedir. Çocuk gerçekliğiyle örülmüş bir duyarlılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Öğüt veren yaklaşıma yer verilmemiştir. Evrensel değerler öne çıkarılmaktadır.

Uyku'da, yazınsal bir dil kullanılarak çocuk sorunlarından biri olan çalışan anne baba sorununa yer verilmiştir. Öykünün kurgusunda çocuk algısının yansıtıldığı kopuk düşünce eklentilerine ve bu eklentileri yansıtan dil kullanımlarına yer verilmiştir. Öykü açık uçlu bir sona sahiptir.

4.3. Genel Değerlendirmeler

Çalışmada kullanılan 30 kitabın çözümlemesinin sonucunda Muzaffer İzgü'nün yapıtlarıyla ilgili aşağıda belirtilen genel değerlendirmelere ulaşılmıştır:

4.3.1. Tasarım ve Resim Özellikleri

Muzaffer İzgü'nün yapıtları iki farklı yayınevi tarafından basılmaktadır. Kitaplarda tasarım özellikleri bakımından yayınevlerinin bütün yapıtlar için (yetişkin ve çocuk) uyguladığı ölçütler kullanılmıştır. Çocuk gerçekliğinden uzak bir anlayış yer almaktadır. Yayınevi politikalarının dışında yazara ve esere yönelik özel bir uygulama bulunmamaktadır.

Çizelge 2: İzgü'nün Yapıtlarındaki Tasarım ve Resim Özelliklerinin Puan Aralıkları

TASARIM VE RESİM	Toplam
1 Boyutlar, yaş düzeyine uygundur.	150
2 Kitap, hacim ve ağırlık yönünden çocuk tarafından kolay taşınabilir.	150
3 Kâğıt; dayanıklı, kolay yırtılmayan, kırışmayan ve yıpranmayan özelliكتedir.	120
4 Kâğıt, göz sağlığı açısından uygundur.	60
5 Kâğıt; resimlerin, yazıların niteliğini ve renklerini özgün biçimde yansıtmaktadır.	60
6 Cilt, dağılma ve kopma olmayacak biçimde hazırlanmıştır.	60
7 Sayfa kenarları, düzgün ve pürüzsüz biçimde kesilmiştir.	150
8 Sayfalar her iki yana tam olarak ve kolayca açılıp kapanmaktadır.	88
9 Kapak; dayanıklı, kalın ve yıpranmayacak biçimde hazırlanmıştır.	88
10 Kapağın görsel etkisi çocuğun izleme ve okuma isteğini artırıcıdır.	120
11 Ön ve arka kapak, görsel tasarımıyla izleksel bir uyum içindedir.	90
12 Kapağın tasarımı, çocuğun kitabın içeriğine ilişkin düşsel ve düşünsel bir hazırlık yapmasına katkı sağlamaktadır.	120
13 Sayfa düzeni (resim, fotoğraf, yazı, rakam vd.) çocukta estetik bir etki uyandırmaktadır.	60
14 Harflerin boyutu düzeye uygundur.	90
15 Harflerin renk ve kalınlığı izleme ve okuma isteğini artırıcı niteliktedir.	90
16 Resimler, çocuğun görsel algısını uyarıcı özellikler taşımaktadır.	90
17 Resimler, çocukta kitapla iletişimi isteklendirecek özellikler taşımaktadır.	90
18 Resimler, çocukta resim yapma isteği uyandıracak özelliktedir.	90
19 Resimler, metne görsel bir yorum katarak metnin anlamını tamamlamaktadır.	60
20 Resimler, dilsel metnin çocuğun belleğinde canlandırılmasına katkı sağlayıcı niteliktedir.	90
21 Resimler; çocuğun düşünmesine, düş kurmasına ve eğlenmesine olanak sağlayacak özellikler göstermektedir.	90
22 Görsel metinler, çocuğun kavramsal birikimini kullanarak öyküler oluşturabilmesini sağlayacak özelliktedir.	90

Genel Ortalama: 95.27

Çizelge 2, incelendiğinde, kitapların boyut, hacim-ağırlıkları ile sayfa kenarlarının kesimi bakımından çok iyi olduğu görülmektedir. Her iki yayınevinden çıkan kitapların boyutları aynıdır. Bu da çocuğun kitaplık oluşturmasını isteklendirecek özelliğindedir. Kapakla ilgili tasarım ve resimlemeler “yeterli” puan aralığına sahipken; iç tasarım ve resimlemeler “yetersiz” ve “kısmen yetersiz” puan aralığında yer almaktadır.

Çocuk okur yalnızca puntolar ve resimlemeler açısından dikkate alınmıştır. Tasarım bakımından üzerinde durulması gereken en önemli özellik kitap üzerinde belirlenen yaş grubudur. Bütün yapıtlar için 7+ belirlenmesine gidilmiştir. Bu 7-18 yaş aralığını kapsamaktadır. Çocuğun dil gelişimi düşünüldüğünde bu belirlemenin bir anlam taşımadığı söylenebilir. Özellikle aynı kitap içinde yer alan öyküler arasında birbirinden çok farklı düzeylerde öyküler yer almaktadır.

İzgu'nün yapıtlarında yer alan görsel metinler daha çok okurun dikkatini toplayabilmesi, okuma sürecinde durak oluşturma ve güdüleme aracı olarak yer almaktadır. Resimlemelerde Kaya (2000:183)'nin belirttiği klişelere yer verilmiştir: “Ayrıntı istemeyen, daha kısa sürede tamamlandığı için de fazla maliyet getirmeyen bu tarz klişe yaklaşımının yaygınlaşmasına, çizer kimliğinin yok olmasına, birbirinin benzeri resimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.”

Yapıtlarda yer alan resimler basmakalıp (stereotype) özellikler taşımaktadır. Her bir çizer kendi klişelerini oluşturmuştur. Resimlerin çocuğun algısal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımadığı söylenebilir. Neredeyse her anlatıda aynı tipteki karakter çizimleriyle karşılaşmakta ve kitapların çoğunda değişik çizerler yer almasına karşın resimlerin tek çizer elinden çıkmış gibi klişe özellikler taşıdığı gözlenmektedir. Resimlemelerde kullanılan teknik bakımından Semih Balcıoğlu ve Mustafa Delioğlu'nun resimlerinin farklı nitelikler taşıdığı gözlenmiştir. Muzaffer İzgu'nün

yapıtlarında yer alan görsel metinlerin çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun olmadığı söylenebilir.

4.3.2. Konu ve Kurgu

İzgü toplumcu-gerçekçi yazarlar arasında yer almaktadır. Gerek yetişkinler gerekse çocuklar için yazdığı yapıtlarında bu sorumluluk duygusu öne çıkmaktadır. Toplumcu-gerçekçi yazarların çoğu yapıtlarını sorun odaklı kurgulamaktadır.

İzgü'nün yapıtlarında konular, sorun odaklı olanlar ve çocuk dünyasının bir bölümünün ele alındığı yapıtlardan oluşmaktadır. İncelenen 101 yapıtın 80'i sorun odaklı konulardan oluşurken; 21 yapıt çocuk dünyasından bir kesiti içermektedir. Sorun odaklı yapıtlarda; çalışan çocuklar sorunu, yoksul ailelerin yaşam koşullarından dolayı oyun gibi çeşitli çocuk gereksinimlerinden uzak kalış, emeği sömürülen insanların tragedyası, doğada oluşturulan kirlilik, değişimle birlikte yitip giden değerler ve yalnızlaşma gibi konulara yer verilmektedir. (bkz. Çizelge 3)

Çizelge 3. Örneklemedeki Yapıtların Konulara Göre Gösterdiği Dağılım

Toplam eser	Sorun temelli konular		Çocuk dünyasından kesitlerin sunulduğu konular	
	F	%	F	%
101	80	79.20	21	20.79

Sorun temelli konular içinde de en çok emek kavramı içinde çalışan çocuk sorunlarına yer verilmektedir. Bunlarda çalışan ama emeklerinin karşılığını alamayan insanların öyküsüne yer verilir. Çalışan çocuklar yoksul aile çocukları oldukları için çocukluğun en önemli gereksinimleri olan oyundan ve çeşitli yiyeceklerden yoksun kalmaktadırlar. Sosyal adaletsizlikten kaynaklanan bu durum İzgü'nün duyarlık alanı içinde yer

almaktadır. Sosyal adaletsizliğin getirdiği mutsuzluklardan düşlere sığınarak mutluluk arayışına gidilir. Yapıtlarda yoksul ya da kıt kanaat geçinen ailelere yer verilmektedir. 101 yapıtın 91'inde yoksullar yer alırken 9 yapıtta herhangi bir belirlemeye gidilmez; yalnızca 1 yapıtta zenginlere yer verilmiştir. Bu yapıtta Barbi Bebek'te şımarık zengin aile çocuğu olan Çiğdem'den söz edilmektedir.

İzgü'nün konuları arasında yemek önemli bir yer tutmaktadır. Ya ana konu olarak ya da destekleyici konular olarak anlatılarda sık sık yemeğe yer verilmiştir. Yemek konusu *sosyal sınıfların belirlenmesinde ve çocukların yemek yemeye özendirilmesi* şeklinde iki farklı anlamsal kurguya sahiptir. Bunlardan kuru (kara) ekmek, soğan, çoban katığı, kuru fasulye, çorba vb. yoksulluğun göstergeleri niteliğindeki yemek-yiyeceklerdir. Yumurta, et, sucuk, pasta ve tatlılar ise zenginlik göstergesi olarak değer kazanmaktadır. Zenginliğe ait yiyecekler güzel anların, kutlamaların, ödüllendirmelerin biçimi olarak da karşımıza çıkmaktadır.

İster zenginliğin isterse yoksulluğun göstergesi olsun her türlü yiyecek İzgü'nün yapıtlarında inanılmaz tatlara dönüşmekte, okur isteklendirilmektedir.

Çizelge 4: İzgü'nün Yapıtlarının Konu ve Kurgu Özellikleri Bakımından Puan Aralıkları

Konu ve kurgu		Toplam
1	Metinde ele alınan konu, düzeye (çocuğun yaşına, gelişim özelliklerine, gereksinmelerine) uygundur.	115
2	Konunun ele alınışı ve yorumlanması özgündür.	101
3	Kurgu, anlamsal ve mantıksal bir tutarlık içinde yapılandırılmıştır..	118
4	Çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyine uygundur.	106
5	Çatışmalar çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinimlerine uygundur.	101
6	Çatışmalar çocukta okuma ilgi ve isteği uyandırabilecek niteliktedir.	93
7	Çatışmalarda merak ögesi dengeli/uygun bir şekilde kullanılmıştır	101
8	Çatışmalar kurgulanırken aşırı duygusallığa düşülmemiştir.	117
9	Çatışmalarda, rastlantısallık egemen kılınmamıştır.	142
10	Kitaptaki olaylar dizisi çocuğun düşünmesine, düş kurmasına, heyecanlanmasına ve hoşça vakit geçirmesine olanak sağlamaktadır.	109
11	Olay dizisinin yapılandırılmasında inandırıcılık öncelenmiştir.	113
12	Olay kurgusunun akışını olumsuz etkileyen ayrıntılara yer verilmemiştir.	105
13	Kurgunun yapılandırılmasında çocuk okur, metnin anlamının oluşturulmasına ortak edilmiştir.	76
14	Kitabın adı, içerikle tutarlı ve ilgi çekicidir.	109

Genel Ortalama: 107.57

Çizelge 4 incelendiğinde İzgü'nün yapıtlarında rastlantısallığın neredeyse hiç yer almadığı görülmektedir. Yazar yapıtlarını oluştururken inanadircılığı ön plana almaktadır. Rastlantısallığın kullanıldığı tek yapıt Korkak Kahraman'dır. Bu yapıtın kurgulanışında masalların özelliklerinden yararlanılmıştır.

İzgü'nün yapıtlarının çok azı açık yapıt özelliği taşımaktadır. Büyük bir çoğunluğunda yazarın egemenliği söz konusudur. Bu yüzden 13. maddede 76 puanla yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

Yapıtları yapılandıran öge olarak sosyal gerçeklik öğelerinin kullanılması çatışmaların çoğunun çocuk tarafından algılanmasını engellemektedir. 6. maddede 93 puan aralığı çatışmalar bakımından "kısmen yeterli" sonucunu vermektedir.

Konu ve kurguyla ilgili maddelerin yeterli olduğu ortaya çıkmıştır.

4.3.3. Tema-İzlek

İzgü'nün yapıtlarında yaşamın her alanına yer verildiği için farklı izlekler yer almaktadır. Emekle harmanlanan umut, mücadele etme isteğiyle desteklenen yaşama sevinci ağırlıklı izlekler arasında yer alırken; mutsuz sonla biten ve okurda hüznün derinlemesine etkisinin hissettirildiği yapıtlar da bulunmaktadır. 101 yapıt içinden 16'sı mutsuz sonla bitmektedir. Mutsuz sonla kurgulanan yapıtlar, emekle, sevgiyle beslenen, büyütülen, elde edilen şeylerin bir başka değerli olan şey için feda edilmesiyle tamamlanmaktadır. Bu feda ediş, hem aşırı hüznün duygusu hem de romantizm etkisi oluşturmaktadır.

Çizelge 5: İzgü'nün Yapıtlarının Tema Özellikleri Bakımından Oranı

Toplam Yapıt	Mutlu Sonla Biten Yapıtlar		Mutsuz Sonla Biten Yapıtlar	
	F	%	F	%
101	85	84.15	16	15.85

Hüznün dışındaki izlekler farkındalık oluşturma üzerine kurulmuştur. Yazar bütün yapıtlarında toplumsal duyarlılık ve doğa duyarlılığı oluşturmaya amaçlamaktadır.

Çizelge 6 : İzgü'nün Yapıtlarının İzlek Özelliklerinin Puan Aralıkları

İZLEK (TEMA)	Toplam
1 Çocukta uyandırılmak istenen etki, çocuğun düzeyine (yaşına, gelişim özelliklerine ve gereksinmelerine) uygundur.	117
2 İzlek, yazınsal bir kurguyla geliştirilmiştir.	109
3 İzlek, yaşama ve insana özgü durumları/duyarlıkları çocuğa duyumsatıcı niteliktedir.	114
4 İzlek, çocuğun düş kurarak, düşünerek; duyu algılarını kullanarak yaşantı kazanmasına olanak sağlayıcı özelliktedir.	105
5 İzlek, çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinmelerini karşılayacak biçimde geliştirilmiştir.	95
6 İzlek (ler), çocuğun soyutlama yapmasına olanak sağlayıcı niteliktedir.	88
7 Konu ve izlek arasında güçlü bir ilişki vardır.	101

Genel Ortalama: 104.14

Çizelge 6 incelendiğinde 5 ve 6. maddelerin kısmen yetersiz oldukları görülmektedir. Bu sonucun oluşmasında İzgü'nün toplumcu gerçekçi tutumu belirleyici olmaktadır. Diğer maddelerdeki yeterlilik ise toplumcu gerçekçilerdeki romantik etkiden kaynaklanmaktadır.

4.3.4. Karakter ve Kahraman

İzgü'nün yapıtlarında karakterler kurgu içinde önemli bir yere sahiptir. Çocuklar için ürettiği 88 kitabın 39'u karakter üzerine kurulu, seri kitaplardan oluşturmaktadır. Yapıtlarını karakter odaklı kurgulamasına karşılık karakterler devingen özellik taşımamaktadır. Anlatılar sorunlar üzerine kurgulandığı için oluşturulan karakterler de sorunları yansıtacak olan konu nesnelere dönüşmektedir. İzgü'nün yapıtlarındaki karakterler Forster'in (1982) ifade ettiği çok boyutlu olmayan ve daha çok sözel dil ürünlerinde yer alan "düz" ya da "ağır karakter" tanımlaması içinde yer alan özellikler taşımaktadır. Durağan tipteki karakterler hem öykü çizgisinin denetlenmesini hem de anlatıya giren anlatı dışı öğelerin kullanımını düzenleyici bir katkı sağlamaktadır. Karakterlerin fiziksel ve ruhsal özellikleri üzerinde neredeyse hiç durulmamıştır. Olayları destekleyici öğe olarak çatışmalara yer

verilmektedir. İçsel çatışmalar karakterlerden daha çok olay örgüsünü destekler niteliktedir.

İzgü'nün yapıtlarında yer alan karakterler şu alt kategorilerde toplanmaktadır: Hayvanlar, insan karakterler ve diğerleri.

İzgü'nün yapıtlarında yalnızca hayvanların yer aldığı öykü ve romanlar yer alırken, hayvan sevgisinin vurgulandığı anlatılara da yer verilmektedir. Yapıtlarda hayvanlar ana karakter (eyleyen) olarak yer aldığı gibi yardımcı eyleyen olarak da yer almaktadır. Çocuğun dünyasının vazgeçilmezleri arasında hayvan-çocuk dostluğu sıkça ele alınmıştır. Yoksul çocukların yaşamının mutluluk motifi olarak hayvanlara yer verilmiştir. Çocuk karakterin en önemli mutluluk kaynağını bu dostluk oluşturmaktadır. Hayvanlarla kurulan ortak yaşam alanı yoksul ya da kırsal alan yaşam biçimini simgelemesi açısından da önem taşımaktadır.

Söz edilen yapıtlardaki karakter dağılımı Çizelge 7'de görülmektedir.

Çizelge 7: Karakterlerin (Eyleyenlerin) Dağılımı

<i>Hayvan</i>		<i>İnsan</i>				<i>Diğer</i>	
		<i>Çocuk</i>		<i>Yetişkin</i>			
<i>F</i>	<i>%</i>	<i>F</i>	<i>%</i>	<i>F</i>	<i>%</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
16	15,84	66	65,34	14	13,86	5	4,95

İzgü'nün yapıtlarında çocuk karaktere sıkça yer verildiği görülmektedir. Çocuk-yetişkin çatışmaları yeterince yer almamaktadır. Çocukların yanında onları anlayan ve destekleyen anne-baba, anneanne, babaanne ya da bir dede bulunmaktadır. Çocuk- yetişkin çatışmalarında iletişimden uzak bir çatışmalara yer verilmemiştir. Çocuk yetişkin çatışmasında çocuğun duygularının örselendiği tek öykü *Beden Eğitimi Dersinde*'dir. Çocuklar ile yetişkinler arasındaki en önemli sorunu yoksulluk oluşturmaktadır. Karakterlerinin tamamı ya yoksul ya da dar gelirli yetişkin ve çocuklardan oluşmaktadır.

Çizelge 8: Karakterlerin Cinsiyet Dağılımı

Kız		Erkek		Belirsiz		Kız/erkek	
F	%	F	%	F	%	F	%
21	20.79	64	64.91	5	4.95	11	10.89

İzgü'nün yapıtlarında yer alan karakterlerin dağılımında erkek karakterlerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ancak bu tutumda cinsiyet ayrımcılığının bir etkisi yoktur. Aksine İzgü, bütün yapıtlarında toplumsal cinsiyet karşıtı tutum geliştirmektedir.

Çizelge 9: İzgü'nün Yapıtlarındaki Karakter ve Kahraman Özelliklerinin Puan Aralıkları

KARAKTER VE KAHRAMAN		Toplam
1	Karakter davranışlarıyla geliştirilmiştir	79
2	Karakter konuşmalarıyla geliştirilmiştir.	80
3	Karakter hem davranışlarıyla hem de konuşmalarıyla geliştirilmiştir.	89
4	Karakter fiziksel özellikleriyle geliştirilmiştir.	41
5	Karakter devingen ve tutarlıdır.	58
6	Karakterin yaşadıkları olaylar ve çevrelerindeki etkileşimler sonucu yaşadıkları değişim(ler) inandırıcıdır.	79
7	Karakter / karakterler çocuğun okumayı istekle sürdürmesini sağlayacak niteliktedir.	92
8	Kitaptaki diğer karakterler, çocuğun yaşam ve insan gerçekliğini anlaması için sezinletici dönütler sunmaktadır.	83
9	Kitaptaki kahraman sayısı çocuğun özdeşim kurmasına elverişlidir.	78
10	Kahraman, çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşımaktadır.	89
11	Kahraman, ulaştığı başarıları gerçekten hak etmiştir.	89
12	Kahramanın davranışları rastlantıya bırakılmamıştır.	137
13	Kahramanın eylem ve davranışları insan gerçekliğine ilişkin dönütler sunmaktadır.	140
14	Kahraman ve karakterler arasındaki çatışma ve çözümlerin kurgulanışı; çocukların yaş ve deneyimlerine koşut olarak yaşam ve insan gerçekliğine yönelik yaşantılar edinebilmelerine olanak sağlamaktadır.	130
15	Bir bütün olarak kahramanın eylem ve davranışları, yazınsal bir kurgunun yapılandırılmasına olanak sağlamıştır.	113

Genel Ortalama: 91.8

Çizelge 9 incelendiğinde karakterlerin geliştirilmesinde yetersiz puan aralığında kaldığı gözlenmektedir. İzgü, yapıtlarında ideal çocuk ve yetişkin karakterlerine yer vermektedir. İdeal karakterlerin tanımlanmasında da iyi-kötü karşıtlıklarından yararlanılmaktadır. İdeal olan karakterler olgun

özellikler taşıdığı için değişim yaşamamaktadır. Gelişme göstermemektedir. Karakterlerin geliştirilmesinde sık sık anlatıcının tanımlamasına başvurulmaktadır. Bu nedenlerden dolayı ilk 11 madedeki puan aralığı “yetersiz” ve “kısmen yetersiz” çıkmaktadır.

Kahramanın raslantısal olmayan davranışlarında yazarın toplumcu gerçekçi yaklaşımının önemli etkisi vardır. Yaşam ve insan gerçekliğini yansıtması açısından da toplumcu gerçekçi tutum önemli yer tutmaktadır. İzgü karakterlerini çocuk ya da yetişkin hiçbir ayırım yapmadan yaşam gerçekliği içinde betimleme yolunu benimsemiştir.

4.3.5. İletiler

İzgü, yapıtlarında Dilidüzgün'ün (2006: 44) sözünü ettiği değişik yazar özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Yapıtlarını “çocukluğuna öykünen yazar”, “öğretici yazar” ve “ideolojik yazar” olarak üretmektedir. Hangi yazar kategorisi içinde yer alırsa alsın İzgü sorun temelli yapıtlar üretme yolunu seçmektedir. Var olan bir sorunu ele alıp onu gösterme ve duyarlılık oluşturma isteği, ön plana çıkmaktadır. İletilerin çoğunluğu bu doğrultuda açıkça ortaya konmaktadır. Yazar, yapıtları yoluyla çocuklarda davranış değişikliği geliştirmekten çevre duyarlılığına, emek kavramından mücadelecilik tavrın geliştirilmesine kadar çeşitli etkiler oluşturulmasını hedefler niteliktedir. İletiler yapıtların büyük bir çoğunluğunda açıkça sunulmuştur. Bu durum da yapıtların *yazınsallıktan uzaklaşarak öğretici nitelik kazanmasına* neden olmaktadır. Bu türdeki kurgular çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından olumsuz özellikler taşımaktadır.

Çizelge 10 : İzgü'nün Yapıtlarındaki İletiler Özelliklerinin Puan Aralıkları

İLETİ		Toplam
1	İleti(ler); görsel/dilsel düzenleme içinde, yazınsal anlayışla (ipuçlarıyla) sunulmuştur.	98
2	İleti(ler), çocuğun yeni anlamlar oluşturmaya kılavuzluk etmektedir.	83
3	İleti(ler), çocuğun düş ve düşünce evreninde güzelduyusal etkiler uyandırmaktadır.	71
4	İleti(ler), çocuğun anlam evrenine uygun yeni yaşantılar kazandırıcı özelliindedir.	96
5	İleti(ler); çocukta, yaşama, insana yönelik duyarlık oluşturmaktadır.	112
6	İleti(ler), metnin duygu ve düşünce örüntüsü içine sindirilmiştir.	98
7	İleti(ler) yoluyla yazar/şair kendi duygu ve düşüncelerini dayatmamıştır.	129
8	İleti(ler); çocuğun anlam evrenini önceleyen biçimde sanatçı duyarlılığıyla etkileşime olanak sağlayacak biçimde sunulmuştur.	103
9	İleti(ler), evrensel insanlık değerlerini çocuklara duyumsatıcı niteliktedir.	141
Genel Ortalama:		103.44

Çizelge 10 incelendiğinde yazınsallık kavramının kısmen yeterli olduğu gözlenmektedir. İzgü öğretici ve ideolojik bir yazar olmasına karşın genel tutumlarını evrensel insanlık değerleri üzerine kurmuştur. Kendi duygu ve düşünceleri dayatmayan bir tutum sergilemiştir (5, 7 ve 9 maddeler).

4.3.6. Çevre

İzgü'nün yapıtlarında uzamsal çevre olarak köy ve kent ayrımına yer verilmektedir. Adana, Çukurova ve İzmir dışında uzamsal gerçeklik tanımlamasına gidilmemiştir. Olayların geçtiği uzamsal alanların büyük bir oranını kent alanları oluşturmaya karşın köy ve doğaya karşı romantik bir yöneliş ağır basmaktadır. Kent çevresindeki anlatılarda doğaya sığınma, gürültüden kaçma eğilimi ağır basmaktadır. Sık sık köyü kentte oluşturmaya çalışan insanların yaşam alanına (gecekondu) yer verilmektedir (bkz. Çizelge 11).

Çizelge 11 : Yapıtlardaki Uzamsal Dağılım

Köy		Kent	
F	%	F	%
6	5.94	95	94.06

Köy ve kent ikilemi içinde köy içtenlik, paylaşım ve dayanışmanın kültürel çevresini oluştururken; kent, kirliliğin; yalnızlaşmanın ve doğadan kopuşun göstergesini oluşturmaktadır. Anlatıların oluşturulduğu çevrede de yazarın toplumcu gerçekçi tutumunun etkili olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 12 : İzgü'nün Yapıtlarındaki Çevre Özelliklerinin Puan Aralıkları

ÇEVRE		Toplam
1	Olayın geçtiği çevre, çocuk okurun düş ve düşünce dünyasında canlandırabileceği özellikte kurgulanmıştır.	99
2	Olay kurgusu ile çevre arasında güçlü bir ilişki kurulmuştur.	97
3	Toplumsal çevre ile kahramanın yaşadığı iletişim ya da varsa çatışmalar inandırıcı biçimde kurgulanmıştır.	98
Genel Ortalama:		98

Çizelge 12 incelendiğinde İzgü'nün yapıtlarında ele alınan çevre çocuk edebiyatının ilkeleri bakımından “kısmen yeterli” aralığında yer almaktadır.

4.3.7. Dil ve Anlatım

Bakış açısı, anlatıların sunumunda önemli bir yere sahiptir. Bakış açısını Kıran-Kıran (2007:142) şu şekilde tanımlamaktadır: “Yazar, okurun olayların birleşimi olan entrikayı kolayca izleyebilmesi için, anlatıyı olay ve kişiler dizgesi içine oturtarak bir bakış açısı seçer. Anlatı bu bakış açısından anlatılır ve betimlenir.” Bu çerçevede İzgü'nün yapıtlarında iki farklı bakış açısıyla karşılaşılmaktadır: Sınırsız bakış açısı ve iç odaklı bakış açısı. İncelenen 101 yapıtın 20'si sınırsız bakış açısıyla sunulurken, 81'i birinci tekil anlatıcının ağzından anlatılan iç odaklı özellik taşımaktadır. İç odaklı anlatıda anlatının karakteri ile anlatıcınıninki aynıdır. Bu tür anlatılarda

okur metni karakterle bütünleşerek okumaktadır. İzgü'nün yapıtlarının büyük bir çoğunluğu bu anlayışla kurgulanmıştır.

Çizelge 13 : Anlatıcı Tiplerinin Oranları

Sınırsız Bakış Açısı		I.	Tekil Anlatıcı
F	%	F	%
20	19.80	81	80.20

Yapılan çözümler sonucunda Muzaffer İzgü'nün yapıtlarında yer alan dil ve anlatım özelliklerinde geleneksel sözlü anlatımın özelliklerinin ağır bastığı gözlenmektedir. Yazıyı bir teknoloji olarak gören Ong(1999), yazıya geçildikten sonra da yazılı metinlerde sözel dilin etkilerinin sürdüğüne değinmektedir. Hatta uzun bir dönem de yazılı edebiyat ürünlerinin yüksek sesle okunmak üzere yazılmış olacağından söz etmektedir. Bu durumun anlatıların olay örgülerini ve karakter çizgisinin niteliğini etkilediğini, yazının biçiminin de söylev sanatına göre belirlendiğini vurgulamıştır. Türk edebiyatında da sözlü dil kullanımlarının yazılı kültür içinde etkileri hâlâ sürmektedir. Sözlü gelenekte, anlatımın en belirgin özelliği okur-dinleyici arasındaki doğrudan etkileşimi öne çıkaran dil kullanımlarını içermesidir. İzgü de yüksek sesle okunmak amacını önceleyen dilsel kullanımlara yer vermiştir. Abartılı anlatım özellikleri, karşısında yer alan dinleyici bir kişi ya da kitlenin dikkatini çeker nitelikteki, ikilemeler, yansıma söz ve kalıp ifadeler bu yargıyı destekler niteliktedir. İzgü'nün anlatılarda yer alan iletilerin açıkça sunulması da "kıssadan hisse" anlayışını yansıtır niteliktedir.

Çizelge 14 incelendiğinde İzgü'nün en büyük başarısının dil ve anlatım boyutunda olduğu gözlenmektedir. Dil ve anlatımla ilgili araştırma maddelerinin tamamında "Çok İyi" puan aralığında yer almaktadır.

Çizelge 14 : İzgü'nün Yapıtlarındaki Dil ve Anlatım Özelliklerinin Puan Aralıkları

DİL VE ANLATIM		Toplam
1	Türkçenin anlatım gücü ve olanakları, dil ve anlam evrenine uygun olarak çocuğa sezdirilmiştir.	150
2	Anlatım; duru, akıcı ve yalındır.	150
3	Noktalama ve yazım kuralları, bağlamlar aracılığıyla çocuğa doğru sezdirilmiştir.	147
4	Metnin dilsel düzenlenişi çocukların düş ve düşünce gücünü devindirici özelliktedir.	148
5	Dil bilinci ve duyarlılığı, çocuğa göre olan bir kurguyla uyarılmış	150
6	Yapıtta; eskimiş, yıpranmış ve yabancı sözcüklerden arındırılmış anlatım dilinin kullanılmasına dönük duyarlık egemendir.	150
7	Dilsel birimlerin bağlam içinde kullanımı, çocuğun düzeyine uygundur	150
8	Anlatım, çocuğun beş duyusunu devindirici özelliktedir. Dinleme ve okuma isteği uyandıracak niteliktedir.	150
9	Türkçenin sözvarlığı, çocuğun dilsel düzeyinin geliştirilmesin destekleyecek biçimde örneklendirilmiştir.	150
10	Dil ve anlatım, çocuğun metni alımlamasına olanak sağlayıcı nitelikte düzenlenmiştir.	150
11	Metnin dil örüntüsü çocukta okuma ve yazma isteği uyandırıcı özelliktedir.	127
12	Anlatım, çokanlamlı bir dilsel düzenleme içinde sunulmuştur.	133
13	Ses ve sözcüklerin yarattığı (şiir ya da düzyazı) işitsel etki, dinleme ve okuma isteği uyandıracak niteliktedir.	132
Genel Ortalama:		145.30

4.3.8. Yazınsal ve Eğitsel İlkeler

Muzaffer İzgü'nün incelenen yapıtlarında herhangi bir mantık yanlışlığına düşülmemiştir.

Yapıtlarında yer alan karakterler içinde erkek karakterlere çok fazla yer verilmektedir. Bu durum dünya çocuk edebiyatında yer alan özelliklerle doğru orantılıdır (Sever ve Aslan, 2012: 692). İzgü'nün yapıtlarında erkek karakterlerin daha fazla yer almasının cinsiyet ayrımcılığıyla bir ilgisi bulunmamaktadır. İzgü, yapıtlarında sık sık kişisel çaba ve becerilerin cinsiyete bağlı olmadığını vurgulamaktadır. Kızlar Oğlanlar Maçı adlı öyküde bu durumu örneklemektedir. Yapıtlarda yer alan aile tiplerinde de anne ve

baba toplumsal cinsiyet özellikleri taşımamaktadır. Cinsiyete göre kodlanan bir iş anlayışına yer verilmemiştir. Anne ve baba ile kız ve erkek çocuklar bir işi işbirliği içinde tamamlamaktadır. Hiçbir öyküde tersi bir durum söz konusu değildir. Örneğin Sarı Şapkalı Kardan Adam adlı romanda Tanay'ın babası cumartesi günleri ekmek kızartma görevini üstlenmektedir. Böylelikle mutfak işleri yalnızca kadınıdır mantığını reddeden bir anlayışa yer vermiştir.

İzgü'nün yapıtlarında her türlü baskıcı anlayışa karşı bir tutum sergilenmektedir. Ele alınan karakterler üzerinde yer alan en önemli baskı sosyo-ekonomik özellikli baskılardır. Bu baskılar birer sorun olarak düşünülerek ele alınmaktadır. Bu baskılardan kurtulmak için de düşlere sığınılmıştır. Yetişkin-çocuk ilişkilerinde anlayış egemendir. Çocuk karakterler üzerinde yetişkin baskısına yer verilmemiştir. Bu durumda kurgulanan çocuk karakterlerin yetişkinlerin güdümünde olan ideal çocuk olmasının etkisi büyüktür.

İzgü, yapıtlarında yazgıcılığı, boş inançları onaylamamaktadır. Hatta bu tarz yaklaşımlara karşı bir duruş sergiler. Karlı Yollarda adlı yapıtta inanç yoluyla insanları baskı altına alan şeyhe karşı karakterler yoluyla edilgen bir karşı koyuş sergilemektedir. Ayrıca İzgü fantastik kurgular oluşturma biçimini de düşler aracılığıyla kurmaya çalışmaktadır. Büyü ve sihir gibi doğaüstülükleri reddeden bir anlayışa sahiptir.

Çırağım Yako adlı öyküyle de toplumda yer alan sınıfsal, ırksal, dinsel ve inanç ayrımcılığına karşı bir duruş sergilenmektedir. Toplum tarafından dışlanmış olan Yahudi bir ailenin çocuğu olan Yako ile kurulan dostluk ailelerin de yakınlaşmasını sağlamıştır. Çocuk Bayramı'nda sınıfsal ayrımcılığın eleştirisine yer verilerek yanlış olumlamalara karşı bir duruş sergilenmiştir.

İzgü'nün yapıtlarında çocuklar düşsel olanın izini sürmektedir. Uçurtmasına mektup gönderen çocuktan, uzay aracı yapmak isteyen bir çocuğun gereç olarak karpuzdan yararlanmasına kadar birçok özellik çocuğu farklı şekillerde düşünmeye özendirerek özellikler taşımaktadır. İzgü'nün yapıtlarında düşler

bir sığınma alanı olarak yer almaktadır. Gerçek yaşamın getirdiği zorluklar ve yüklerden kurtulmanın bir yolu olarak düşlere sığınılmıştır.

Öykülerin tamamında davranış eğitimine dönük iletilere yer verilmektedir. Ford Dede adlı öyküde duygular ve empatik yaklaşımların da etkisiyle daha çok yazınsal bir son ve etkiyle karşılaşılırken diğer öykülerde aynı yoğunluk gözlenmemektedir.

Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı öykünün sonunda öğretmenin yaptığı açıklama sosyo-ekonomik bildirgeye dönüşmektedir. Pınar'ın yaşadığı bu incinmeyi (travma) yazma dersinde anlatma yolunu seçmesi ve derste okuması, ardından da öğretmenin gerekli açıklamayı yapması sorun çözme yolu olarak iletişime yer verildiğini göstermektedir.

Beden Eğitimi Dersinde'de, sorun çözme yöntemi olarak iletişimi kullanmayan bir öğretmenin neden olduğu olaya yer verilmiştir. Buna karşılık öğrenci, annesinin sözünü hatırlayarak kendisini arkadaşlarının karşısında küçük düşüren öğretmenini müdüre şikâyet ederek sorununu çözer.

Kargayla Dostluk'ta önyargıları kaldırılarak olaylara ve kişilere farklı bir bakış açısıyla bakılması gereği vurgulanmaktadır. "Pis derler kargalar için, inanmadım ben. En çirkin kuş dediler karga için, inanmadım ben" (s.78).

İzgü'nün yapıtlarının anlatım özellikleri içinde düşler önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtları içinde çocuğun düşsel dünyasını destekler nitelikteki özellikler önem taşımaktadır. Bu önemi Sever (2009:30) şu şekilde açıklamaktadır: "Çocuk, gelecekteki yaşamını, isteklerini, özlemlerini önce düşleriyle olgunlaştırır; böyle bir yaşamı önce düşlerinde var ederek isteklerine ulaşır, mutlu olur. Düş kurarak geleceğini tasarlar; bir anlamda önce düşleriyle hazırlanır Düşler, ana anlatı çerçevesi içerisinde alt anlatı çerçevelerini oluşturmaktadır."

İzgü'nün yapıtlarında düşler, hem konu olarak yer alması hem de kurgusal özellikler taşıması bakımından önemlidir. Neredeyse bütün

yapıtlarında düşler, ana anlatı çerçevesinin içinde alt anlatı çerçevesini, yeni bir anlatı zincirini oluştururken; anlatım tekniği bakımından da düşlere bir anlatım yolu olarak yer verilmektedir. Düşler konu bakımından da bir sığınma alanı olarak yer almaktadır. Kahramanın güçsüzlüğü düşlerde giderilir, istekleri orada doyuma ulaştırılır.

İzgü'nün yapıtları, dil ve anlatım çerçevesinde incelendiğinde geleneksel yazar tipiyle karşılaşılmakta ve yapıtlarında birbirine benzer kurgusal özelliklerin yer aldığı görülmektedir.

Çizelge15: İzgü'nün Yapıtlarındaki Yazınsal ve Eğitsel İlkelerin Puan Aralıkları

Yazınsal ve Eğitsel İlkeler		
1	Kitapta öğretici, öğüt veren bir yaklaşımdan uzak durulmuştur.	101
2	Çocuğun yaratıcı, girişimci ve araştırmacı bir kimlik oluşturması desteklenmiştir.	87
3	Cinsel roller; çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak kurgulanmış, kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında ayırım yapılmamıştır.	150
4	Çocuğun kendi cinsel kimliği içinde kişiliğini geliştirmesine olanak sağlanmıştır.	30
5	Yaşamda sorunların çözümü için iletişim kurulması gerektiği özendirilmiş; şiddet ve kaba gücün bir sorun çözme yöntemi olmadığı sezdirilmiştir.	123
6	Siyasal ve dinsel telkinden uzak durulmuştur.	150
7	Yazgımcı ve boş inançların telkininden uzak durulmuştur.	150
8	Çocuğa belli değerler, düşünceler benimsetilmeye çalışılmamıştır.	150
9	Denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan yaklaşımdan uzak durulmuştur.	150
Genel Ortalama:		121.22

Çizelge 15 incelendiğinde cinsel kimliğe dönük herhangi bir yönlendirme ve açıklamaya yer verilmemiştir. 4. Madde ölçek içindeki en düşük puan aralığı içinde yer almaktadır. 2. Maddede yer alan “Çocuğun yaratıcı, girişimci ve araştırmacı bir kimlik oluşturması desteklenmiştir.” ilkesi de “Kısmen Yeterli” puan aralığı içinde yer almaktadır.

Muzaffer İzgü'nün yapıtları çocuk edebiyatının temel ilkeleri çerçevesinde incelendiğinde şu genel sonuçlara ulaşılmıştır:

Muzaffer İzgü, toplumcu duyarlılıkla, toplumda yer alan sorunların belirlenmesini hedef alan bir yazardır. Yazar yapıtlarını sorun temelli konular ile kurgulamaktadır. Sorun temelli yapıtlar kullanılan biçem ise toplumcu-gerçekçi anlayışın bir biçemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Gamble-Yates 2002:111). Bu anlayışla yazılan yapıtlarda fiziksel ve ruhsal özellikleri bakımından dış etkenlerden en çok etkilenen çocuklara yer verilmektedir. "Çocukta dünyayı gösterme" anlayışı egemendir.

İzgü, yapıtlarını aydın-yazar sorumluluğuyla kurgulamaktadır. Yapıtlarında emek, kardeşçe yaşam, doğa duyarlılığı ve hayvan sevgisi gibi konuları ele alarak evrensel değerleri çocuk okurla buluşturmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Muzaffer İzgü'nün yapıtları çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Tasarım ve resim özellikleri bakımından Bilgi Yayınevi'nin Özyürek Yayınevine göre daha başarılı olduğu belirlenmiştir. Ancak çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından düşünüldüğünde her iki yayınevinin de tasarım ve resim özellikleri bakımından çok yetersiz olduğu belirlenmiştir. Kitap resimlerinde çocukta sanatsal duyarlılığı oluşturmaktan uzak olan klişe resimlere yer verilmiştir.

İzgü, ele aldığı konu ve kurgu özellikleri bakımından toplumcu gerçekçi yazar özelliğini göstermektedir. Sorun temelli yapıtlar kurgulamaktadır. Konuları arasında çocuk gerçekliğinin çok uzağında olan konulara yer verdiği gibi, çocuğa göre olan konulara da yer vermektedir. Sorunlara analitik bir yaklaşımla ele aldığı için yapıtlarında herhangi bir tutarsızlık ve mantık yanlışlığı bulunmamaktadır. Konu ve kurguları arasında benzerlikler yer almaktadır. Yazarın farklı biçimleri denediği yapıtlar çok az yer almaktadır. Yazarın bu tutumu yapıtlarının yazınsal niteliğini olumsuz etkilemektedir.

Yapıtlarında çok farklı konulara yer veren İzgü aynı çeşitliliği temalarda da göstermektedir. Okuru örseleyecek aşırı duygusal etki oluşturan çok az yapıtı bulunmaktadır. Temaların aktarımında romantik etki ve gülmece öğelerinden yararlanılarak çocuk okurun ilgisi çekilmektedir.

İzgü yapıtlarının neredeyse tamamını karakter üzerinden biçimlendirmektedir. Karakterlerini (kahramanlarını) konuşmaları ve eylemleri yoluyla geliştirmektedir. Karakterler devingen özellikler taşımamaktadır. İdeal ve yanlış örneği karşılayan karakterler, iletilerin aktarılmasında bir araç görevini üstlenmektedir. Bu bakımdan da karakterler tip düzeyinde kalmaktadır. Karakterlerine, konuşmalarında ağız özelliklerinden yararlanarak biçim vermeye çalışmaktadır.

İletiler bakımından İzgü'nün yapıtlarında toplumcu gerçekçi yazarların karakteristik özelliğiyle karşılaşmaktadır. Sorunlar üzerine yazmak, sorunları göstermek ve düzeltmeye çalışmak bu yazarların yazma ereğini oluşturmaktadır. İzgü de bu bağlamda yapıtlarında açık iletilere yer vermiştir. İletiler, örtük ve açık biçimlerde yapıtlarda yer almaktadır. Açık iletiler yapıtların yazınsallığını azaltmaktadır.

İzgü'nün yapıtlarında çevre olayın gerçekleştiği yer olduğu kadar farkındalık kazandırılması gereken, insanların sosyo-kültürel ilişkilerinin bir parçası olan duygularının da düzlemini oluşturmaktadır. Köy-kent ikilemi içinde doğanın ve doğallığın kaynağı olan köye duygusal bir bağlılığın olduğu gözlenmektedir. Doğa, mutluluk kaynağı olarak yapıtlarda romantik kurgunun oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Çocuk edebiyatı yapıtlarını farklı kılan en önemli öge, dil ve anlatım özellikleridir. İzgü'nün yapıtlarını çocuk edebiyatının ilkeleri bakımından en başarılı kılan özelliğini de dil ve anlatım özellikleri oluşturmaktadır. Anlatımda kurulan açık, kurallı ve basit cümleler yapıtları okunabilirlik bakımından başarılı kılmaktadır. Yapıtlarında yabancı sözcüklerin bulunmaması akıcı ve anlaşılır bir anlatımın oluşmasını sağlamaktadır. Konuşma dilinin özelliklerinden de yararlanarak çocuk okurun ilgisi çekilebilmektedir.

İzgü, evrensel değerleri ve her insanın eşit ve insanca yaşama hakkının olduğunu savunan aydın-yazar grubu içinde yer almaktadır. Bu özelliği çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından yazınsal ve eğitsel ilkelere uyumluluk gösteren yapıtlar oluşturmalarını sağlamaktadır.

5.2.Öneriler

Elde edilen veriler doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

Yayınevi ve yazar için;

Tasarım özellikleri bakımından yayınevi çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkelerini dikkate alarak bu doğrultuda düzenlemelerde bulunulabilir.

Kitapların okur düzeyleriyle ilgili ayrıntılı çalışmalar yapılabilir. Yapıtlarda yer alan +7 yaş belirlemesi çok genel bir belirlemedir. Özellikle öykü kitapları içinde düzey farklılıkları azaltılabilir.

Yazar-çizer-yayınevi uyumuna özen gösterilmelidir. Klişe çizimler yerine sanatçı duyarlılığıyla oluşturulan görsellere yer verilebilir.

Edebiyat sayısız tanımı olan kavramlardan biridir (Moran,1991; Özünlü,2001; Aytaç, 2003). Yapıt odaklı yaklaşımı savunan kuramcılardan olan Derrida (2010:11) yazınsal yapıtı şu şekilde tanımlamaktadır: “Edebiyat, sayısız bağlamda yinelenen ve tanımlanabilir konuşmacının, bağlamın, göndermenin ya da dinleyenin yokluğunda işlev gösteren herhangi bir ifadenin yazının ya da işaretin olanağıdır.” Derida, yazınsal metinlerin yaratıcı bir edim olarak ancak yazarın özerkliğiyle var olabileceğine de dikkat çekmektedir. Bu bağlamda yazara önerilerde bulunmak ve yazarın yaratıcılığına yönelik etkiler, yazarın özerkliğini ortadan kaldıracaktır.

Yazarın yaratıcı özerkliğini etkilemeden şu önerilerde bulunulabilir:

Yazar yapıtlarında birbirine benzeyen kurgu özelliklerini kullanmaktadır. Bu da bazı yapıtların şablon üretime dönüşmesine neden olmaktadır. Farklı kurguları deneyebilir.

İzgü yapıtlarında bilgi aktarıcı ve öğüt verici bir tutumla okura seslenmektedir. Bu tutumu en aza indirgeyerek yazınsallık öne çıkarılabilir.

Araştırmacılar için;

Çocuk edebiyatı alanında yapıt veren diğer yazarların yapıtları da çocuk edebiyatının ilkeleri bakımından incelenebilir. İncelenen bu yapıtlardan uygun nitelikte olanların anadili eğitiminde kullanılması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

Andersen, Helge (1987). "Helge Andersen'la 'Çocuk Kitaplarının Eleştirisi' Üzerine" (Söyleşi: Banu Gürsaler SYVERTSEN) **1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı**. İstanbul: Gökyüzü Yayıncılık.

Aslan, Canan (2006). **Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerine Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arbuthnot, Mary Hill (1947). **Children and Books**. New York:Scolt,Foresman and Company.

Aytaç, Gürsel (2003). **Genel Edebiyat Bilimi**. İstanbul: Say Yayınları

Bakhtin, Mikhail (2001). Karnavaldan Romana- Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar-.(Çev.Sibel Irzık) İstanbul: Ayrıntı Yay.

Bassa,Zeynep (2013). "Çocuk Kitaplarında Resimleme" **Çocuk Edebiyatı** (Editör:Mübeccel Gönen).Ankara: Eğiten Kitap.

Berger, John (2009). **Görme Biçimleri**. (Çev.:Yurdanur Salman) İst.: Metis Yayınları.

Birinci, Niyazi (1987). Cahit Uçuk'la Çocuk Edebiyatı Üzerine, **1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı**. İstanbul:Gökyüzü Yayıncılık.

Çellek, Tülin (2003). Çocuk Kitaplarının Canı Nazan Erkmen. <<http://www.netyorum.com/sayi/144/20030918-08.htm>. netyorum>(18 Ekim 2005)

Dahrendof, Malte (1997). "90'lı Yılların Sonunda Almanya'daki Çocuk ve Gençlik Edebiyatının Gelişme Eğilimleri"(Çev.:Selahattin Dilidüzgün) **Çocuk Kültür-Tiyatro-Medya** (Yay. Haz.: Nazan İpşiroğlu-Zehra İpşiroğlu) ÇYDD-Beyoğlu Şubesi. İst. :Mavi Bulut Yayınları.

Derrida, Jacques (2010) **Edebiyat Edimleri.** (Çev.: Mukadder Erkan, Ali Utku) İstanbul : Otonom Yayıncılık.

Dilidüzgün, Selahattin (1996). **Çağdaş Çocuk Yazını-Yazın Eğitime Atılan İlk Adım.** İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dilidüzgün, Selahattin (2000). "Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik" I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Yay. Haz.: Sedat Sever) Ankara: Eğitim Bilimleri Fak. ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yay. No:1.

Dilidüzgün, Selahattin (2003). "Çocuk Edebiyatı ve Eğitsel Özellikleri" **Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar.** (Yay. Haz.: Müzeyyen Sevinç) İstanbul: Morpa Yayını.

Dilidüzgün, Selahattin (2003). **İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları.** İstanbul: Morpa Yayını.

Dilidüzgün, Selahattin (2006). "Türkiyede Çocuk Edebiyatına Bakışlar ve Çağdaş Çocuk Edebiyatı" **Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı Bildiriler.** (Yay. Haz.:Yusuf Çotuksöken-Necdet Neydim) İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yay.

Dilidüzgün, S., S. Sever, N. Neydim, C.Aslan (2007). **İlköğretimde Çocuk Edebiyatı.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Dilidüzgün, S., S. Sever, A. Öztürk, Ö. Adıgüzel (2009). Okulöncesinde Çocuk Edebiyatı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Doyran, Emine Yıldız (1997). **İlköğretim Birinci Sınıf Ders Kitapları İllüstrasyonlarının, Çocuğun Eğitime Katkıları.** Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eco, Umberto (1995). **Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti.** (Çev. Kemal Atakay) İstanbul: Can Yayınları

Edgü, Ferit (2008). **Hakkari'de Bir Mevsim/ O.** İstanbul: Sel Yayıncılık

Erdoğan, Fatih (1989). **Türkiye`de 1996-1998 Yıllarında Yayımlanmış Telif Çocuk Kitaplarının İçerik Analizi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Forster, E. M. (1982) **Roman Sanatı**.(Çev.:Ünal Aytür) İstanbul;Adam Yayınları

Felski, Rita (2010). **Edebiyat Ne İşe Yarar?** (Çev.: Emine Ayhan) İstanbul: Metis Yayınları

Gamble, Nikki ve Yates,Sally (2002). **Exploring Children’s Literature-Teaching The Language and reading of Fiction**. London :PCP

Gander, M. J. ve H. W. Gardiner (2001). **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. (Yay.Haz.: Bekir Onur) Ankara: İmge Kitabevi.

Göktürk, Akşit (1988a). **Okuma Uğraşı**. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Göktürk, Akşit (1988b). **Sözün Ötesi**. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Günay, Doğan (2007). **Metin Bilgisi**. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Gürsoy M.-Kurultay, T. (1991) “Çocuk Edebiyatı, Türkiye’deki Gelişimi ve Çevirisi Üzerine” **Metis Çeviri**, S:15 s:11-18. İstanbul:Metis Yayınları

Haertling, Peterz (1987). “Alman Yazar Peterz Haertling’le ‘Çocuk Klasikleri ve Edebiyat’ üzerine” (Söyleşi: Senai Özkan) **1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı**. İstanbul: Gökyüzü Yay.

İnce, Özdemir (1993). **Yazınsal Söylem Üzerine**. İstanbul:Can Yayınları

İpşiroğlu, Zehra (2000). **Alımlama Boyutlar ve Çeşitlemeleri: Resim**. İstanbul: Papirüs Yayınevi

İpşiroğlu, Zehra (2001). **Alımlama Boyutlar ve Çeşitlemeleri: Yazın**. İstanbul: Papirüs Yayınevi

İpşiroğlu, Zehra (2001). “Çağdaş Çocuk ve Gençlik Yazınının Türkiye’deki İşlevi, Gelişimi ve Konumu” **Çağdaş Türk Yazını-Yazın Öğretimi İçin Temel Kaynak** (Haz.: Zehra İpşiroğlu)İstanbul;Adam Yayınları.

İpşiroğlu, Nazan ve Zehra (1997). **Çocuk Kültürü**. İstanbul: Mavi Bulut Yayınları

İzgü, Muzaffer (2003). Çocuklar İçin Üreten Bir Yazar “Affedersiniz” Diyemez, **Çoluk Çocuk Dergisi**. Ankara: Kök Yayıncılık.

Kagan, Moissej (1993). **Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat**. (Çev.:Aziz Çalışlar) Ankara: İmge Kitabevi

Kaya, İsmail (2000). “Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar” I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Yay. Haz.: Sedat Sever) Ankara: Eğitim Bilimleri Fak. ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yay. No:1.

Kıran, Zeynel-Kıran, Ayşe (2006). **Dilbilime Giriş**. Ankara:Seçkin Yay.

Kıran, Zeynel-Kıran, Ayşe (2007). **Yazınsal Okuma Süreçleri**. Ankara:Seçkin Yay.

Labarre, Albert (2012). **Kitabın Tarihi** (Çev: Işık Ergüden) Ankara: Dost Kitabevi.

Matthews, Gareth (2000). **Çocukluk Felsefesi**. İstanbul: Gendaş Kültür

Moran, Berna (1991). **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**. İstanbul: Cem Yayınevi

Moretti, Franco (2004). **Mucizevi Göstergeler-Edebi Biçimlerin Sosyolojisi Üzerine** (Çev. Zeynep Altok) İstanbul: Metis Yayınları.

Neydim, Necdet (1998). **Çocuk ve Edebiyat-Çocukluğun Kısa Tarihi**, Edebiyatta Çocuk Figürler-. İstanbul: Bu Yayınevi.

Neydim, Necdet (2003). **Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Bu Yayınevi.

Ong, Walter J. (1999). Sözlü ve Yazılı Kültür – Sözlün Teknolojileşmesi- (Çev. Sema Postacıoğlu Banon) İstanbul: Metis Yayınları

Onur, Bekir (1993). “Sunuş”, **Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyum Bildirileri**. İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Onur, Bekir (2005). **Türkiye’de Çocukluğun Tarihi**. Ankara:İmge Kitapevi.

Onur, Bekir (2009). **Türk Modernleşmesinde Çocuk**. Ankara:İmge Kitapevi.

Öz, Erdal (1987) “Soruşturma 3” İçinde **1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı**. İstanbul: Gökyüzü Yay.

Özdemir, Emin (1982) 1981’de Çocuk Yazınımız, **Varlık Yıllığı 1981**. İstanbul: Varlık Yayınları

Özdemir, Emin (1983) 1982’de Çocuk Yazınımız, **Varlık Yıllığı 1982**. İstanbul: Varlık Yayınları

Özdemir, Emin (1999) **Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler-Yönelimler**. Ankara:Bilgi Yayınevi

Özdemir, Emin (2002) **Eleştirel Okuma**. Ankara:Bilgi Yayınevi

Özünlü, Ünsal (2001) **Edebiyatta Dil Kullanımları**. İstanbul: Multilingual Yayını.

Postman, Neil (1995) **Çocukluğun Yokoluşu**. (Çev.Kemal İnal) Ankara:İmge Yay.

Sever, Sedat (1998). **Dil ve İletişim** (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fak. Der. C.:31

Sever, Sedat (2000). "Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık", **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları** (Yay. Haz.: S. Sever). Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını.

Sever, Sedat (2002a) **Açıköğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretimi Lisans Programı Çocuk Edebiyatı**. Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 1420

Sever, Sedat (2002b). "Çocuk, Yazın ve Yaşam". **Abece Eğitim ve Ekin Dergisi**. Sayı:191

Sever, Sedat (2002c). "Öğretim Dili Olarak Türkçenin Sorunları ve Öğretme Öğrenme Sürecindeki Etkili Yaklaşımlar". **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. Cilt:34, Sayı: 1-2,

Sever, Sedat (2003a). "Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. Cilt:35, Sayı:1-2, Ayrı Baskı.

Sever, Sedat (2003b). "Çocuğun Gelişim Sürecini Bütünleyen Bir Araç: Edebiyat". **Çoluk Çocuk**, Sayı: 24,

Sever, Sedat (2004). "Anadili Öğretiminin Temel Bir Aracı: Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitapları". Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk- **4. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi**. (Yay. Haz.: Müge Artar) Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını,

Sever, S., Dilidüzgün, S., N. Neydim, C.Aslan (2007). İlköğretimde Çocuk Edebiyatı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Sever, Sedat (2008). **Çocuk ve Edebiyat**. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Sever, Sedat, Selahattin Dilidüzgün, Ali Öztürk ve Ömer Adıgüzel (2009). **Okulöncesinde Çocuk Edebiyatı**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Sever, Sedat, Aslan Canan (2012). “Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Karakter Çerçevesinin Oluşturulmasında Cinsiyet Rollerinin Sunuluşu”. **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**. (Yay. Haz.: Sedat Sever) Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını.

Sever, Sedat (2013). **Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü**. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Sönmez, Sinan (2003). **Kitap Tipografisinde Okunabilirlik ve Görsel Kaliteyi Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü

Şener, Sevda (1993). “Türk Tiyatrosunda Çocuk” **Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyum Bildirileri**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Şener, Sevda (1997). “Türk Çocuk Yapıtlarında Çocuk İmgesi” **I. Ulusal Çocuk Kültürü Sempozyum Bildirileri**. Ank.: Ankara Ün. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merk. Yay.No:1

Tan, Mine (1993). “Çocukluk, Dün ve Bugün” **Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyum Bildirileri**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tavşancıl, Ezel ve Aslan Esra (2001). Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Timuçin, Afşar (2003). **Estetik**. İstanbul:Bulut Yayınları

Ural, Yalvaç (1987). "Yalvaç Ural'la 'Çocuk Edebiyatı' üzerine " **1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı**. İstanbul: Gökyüzü Yay.

Ülper, Hakan (2010). **Okuma ve Anlamlandırma Becerilerinin Kazandırılması**. Ankara:Nobel Yayın Dağıtım Ltd Şti.

Yavuzer, Haluk (1999). **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, H. (2006). **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayınları.

Muzaffer İzgü'nün İncelenen Çocuk Edebiyatı Yapıtları

- İzgü, Muzaffer. (1990). Bülbül Düdük. (8. baskı)Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (1998). Gözlüklü Köpek. (8. baskı)Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (1998). Kahkahacı Sınıf.(10. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü,Muzaffer.(1998).Süpermen İstanbula Düştü.(8.baskı) Ankara:Bilgi
- İzgü, Muzaffer. (2000). Kardelen.(3. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2000). Uzay Karpuzu.(6. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2000). Karlı Yollarda.(5. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2003). Okula Giden Robot. (6. baskı)Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2004). Ben Atatürk'ü Gördüm. (4.baskı)Ankara:Bilgi
- İzgü, Muzaffer. (2004). Konuşan Balon. (6. baskı)Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer.(2004). Yumurtadan Çıkan Öğretmen. (14.baskı) Ankara: Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2005). Ökkeş Bahçıvan. İstanbul: Özyürek Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2006). Kızıl Derili Çocuklar.(6. baskı) Ankara:Bilgi
- İzgü, Muzaffer. (2006). Çizmeli Osman.(10. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2007). Kahraman Kuçu.(6. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2007). Boncuk.(2. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2007). Korkak Kahraman.(5. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2007). Kara Pamuk.(9. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2008). Bisikletim Vız Vız.(7. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2008). Hokus Pokus.(6. baskı) Ankara:Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2008). Anneannemin Anı Defteri.(1. baskı)Ankara: Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2008). Hayri Potur Hary Potter'a Karşı.(1.baskı) Ankara: Bilgi
- İzgü, Muzaffer. (2008). Bulutlara Simit Satan Çocuk. Ankara: Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2009). Hayri Potur Görünmez Çocuk.(1.baskı)Ankara: Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2009). Al Yanaklı Hasan. Ankara: Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2009). Sarı Şapkalı Kardan Adam.(7. baskı) Ankara: Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2009). Eşeğin Türküsü.(7. baskı) Ankara: Bilgi Yay.

- İzgü, Muzaffer. (2009). Uçan Eşek.(8.baskı) Ankara: Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2010). Armutçu Ayı.(7. baskı) Ankara: Bilgi Yay.
- İzgü, Muzaffer. (2009). Kiraz Kız.(7. baskı) Ankara: Bilgi Yay.

Ek 1: Muzaffer İzgü'nün Çocuk Edebiyatı Yapıtları

1	Atatürk'ü Gördüm (Ben Çocukken 1)	45	Küçük Futbolcu
2	Bandocu Çocuk (Ben Çocukken 2)	46	Okula Giden Robot
3	Anne Dersim Bitmedi (Ben Çocukken 3)	47	Süpermen İstanbul'a Düştü
4	Mum Bebek(Ben Çocukken 4)	48	Süslü Kızlar
5	Ben Cumhuriyet Bayramında Doğdum	49	Şarkıcı Kuşlar
6	Boncuk(Ben Çocukken 6)	50	Uçan Eşek
7	Anneannem Bulutları Boyuyor	51	Uzay Karpuzu
8	Anneannem Cankurtaran	52	Yedi Renkli Saat
9	Anneannem Dans Kraliçesi	53	Küçük Arı Büyük Arı
10	Anneannem Gelin Oldu	54	Armutçu Ayı
11	Anneannem Hayvanlar Arasında	55	Bisikletim Vız Vız
12	Anneannem Sihirbaz	56	Can Dayım
13	Anneannemin Anı Defteri	57	Çizmeli Osman
14	Anneannemin Apartman Kuzusu	58	Hayri Potur Harry Potter'e Karşı
15	Anneannemin Bebeği	59	Kahraman Kuçu
16	Anneannemin Cep Telefonu	60	Kara Pamuk
17	Anneannemin Erikli Bahçesi	61	Ökkeş Bahçıvan
18	Anneannemin Gramofonu	62	Ökkeş Balık Avında
19	Anneannemin Güllü Yorganı	63	Ökkeş Denizde
20	Anneannemin Kar Kızı	64	Ökkeş Dolmuşçu
21	Anneannemin Konuk Kedisi	65	Ökkeş İşportacı
22	Anneannemin Kuyruklu Yıldızı	66	Ökkeş Kapıcı
23	Anneannem Süsleniyor	67	Ökkeş Kurt Avında
24	Anneannem Askere Gidiyor	68	Ökkeş Lunaparkta
25	Yaşasın Anneannespör	69	Ökkeş Maçta
26	Yaşasın Kanal Anneanne	70	Ökkeş Otoparkta
27	Akrobat Pisicik	71	Sarı Şapkalı Kardan Adam
28	Bakkal Amca	72	Korkak Kahraman
29	Al Yanaklı Hasan	73	Uzay Dolmuşu Kalkıyor
30	Bulutlara Simit Satan Çocuk	74	Yusuf'un Treni
31	Çocukların Ormanı	75	Uçtu Uçtu Ali Uçtu
32	Gelin Bebek	76	Pazar Kuşları
33	Gözlüklü Köpek	77	Kuşadalı Metin Kaptan
34	Yumurtadan Çıkan Öğretmen	78	Kuklacı Çocuklar
35	Hayri Potur görünmez Çocuk	79	Kızılderili Çocuklar
36	Hayri Potur ve Pempirik	80	Karlı Yollarda
37	Hokus Pokus	81	Eşeğin Türküsü
38	İnci Minci Birinci	82	Çingiraklı Çoban
39	Kabakçı Amca	83	Bülbül Düdük
40	Kahkahacı Sınıf	84	Güldüren Uçurtma
41	Kardelen	85	Konuşan Balon
42	Kedicik Patileri Minicik	86	İçimde Çiçekler Açınca
43	Kiraz Kız	87	Arıcık
44	Konuşan Kedi	88	Duyduk Duymadık Demeyin

Ek 2: Muzaffer İzgü'nün Çalışma Kapsamında Çözümlenen Öykü ve Romanları

1	Kiraz Kız	52	Mor Topaç
2	Rüzgâr Çanı	53	Bir Oynasam Bir Oynasam
3	Barbi Bebek	54	Bir Karakaçanımız Vardı.
4	Çocuk Memur	55	Görünmez Çocuk
5	Gıtgıdaklı Yaşgünü	56	Kaptan Pilot Hayri
6	Miki Fareli Havuz	57	Müdat'ın Çalışkanlık Sihri
7	Dedemin Bisikleti	58	Dondurmalı Kadayıf
8	Gözlüklü Köpek	59	Kardan Palyaço
9	Fort Dede	60	Kekik Kokusu
10	Limon Kibriti	61	Zeliş Bebek
11	Bir Varmış Bir Yokmuş Televizyon Bozulmuş	62	Okula Giden Robot
12	Süpermen İstanbul'a Düştü	63	Yumurtadan Çıkan Öğretmen
13	Nisa Ablam Güzeldi.	64	Beden Eğitimi Dersinde
14	Bana Mektup Var Mı?	65	Sarı Zarf
15	Atatürk'ü Gördüm	66	Kargayla Dostluk
16	Uçurtmama Mektup Gönderdim	67	Temsil
17	Boncuk	68	Anneannemin Anı Defteri
18	Balıkçı Çocuk	69	Ece
19	Çırağım Yako	70	İlk Yağmur
20	Uzay Karpuzu	71	Miras
21	Hırsız Adlı Köpek	72	Kardelen
22	Eğlendirici Bir Masal	73	Bayram Yeri
23	Yeşil Ayakkabı	74	Selim Amca
24	Mavi Kedi	75	Bizim Köylü
25	Teleferik Kaptanı	76	Rızanın Güzel Gözlü Eşeği
26	Kuzum	77	Bileyici Amca
27	Küçük Sinema	78	Çocuk Bayramı
28	Hiç Hasta Olmayan Kız	79	Eline Sağlık Babacığım
29	Minnoş	80	Süpermen Hamamdan Nasıl Kaçtı?
30	Koyungözü Nergisler	81	Çizmemle Ezerim
31	Bulutlara Simit Satan Çocuk	82	Dedem Çerçeveden Çıktı
32	Babaannemin Allı Yeşilli Hapları	83	Alloş Lüp
33	Gülen Aynalar	84	Hokus Pokus
34	Al Yanaklı Hasan	85	Hamhumlöp
35	Gümüşlü Kupa	86	Anneannem Taç Giydi
36	Sarı Kafalı Çocuk	87	Karlı Yollarda
37	Kınalı Keklik	88	Bülbül Düdük
38	Ayıcık	89	Kara Pamuk
39	Korkunç Dalgalar	90	Hayri Potur Harry Potter'a Karşı
40	Ahmet Amca	91	Çizmeli Osman
41	Uyku	92	Korkak Kahraman
42	Cadde Bayramı	93	Sarı Şapkalı Kardan Adam
43	Bay Öküzle Bayan İnek	94	Kahraman Kuçu
44	Yavru Balıkla Anne Balık	95	Uçan Eşek

45	Bahçeli Ev	96	Konuşan Balon
46	Halkevi Ve İlk Kitap	97	Ökkeş Bahçivan
47	Hamlet	98	Kızılderili Çocuklar
48	Yaprak	99	Bisikletim Vız Vız
49	Kurt Korkusu	100	Armutçu Ayı
50	Kahkahacı Sınıf	101	Eşeğin Türküsü
51	Kızlar Oğlanlar Maçı		

EK 3: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği

Tasarım ve Resim		SEÇENEKLER				
		Çok İyi (5)	Yeterli (4)	Kısmen Yeterli (3)	Yetersiz (2)	Çok Yetersiz (1)
1.	Boyutlar, yaş düzeyine uygundur.					
2.	Kitap, hacim ve ağırlık yönünden çocuk tarafından kolay taşınabilir.					
3.	Kâğıt; dayanıklı, kolay yırtılmayan, kırışmayan ve yıpranmayan özelliktedir.					
4.	Kâğıt, göz sağlığı açısından uygundur.					
5.	Kâğıt; resimlerin, yazıların niteliğini ve renklerini özgün biçimde yansıtmaktadır.					
6.	Cilt, dağılma ve kopma olmayacak biçimde hazırlanmıştır.					
7.	Sayfa kenarları, düzgün ve pürüzsüz biçimde kesilmiştir.					
8.	Sayfalar her iki yana tam olarak ve kolayca açılıp kapanmaktadır.					
9.	Kapak; dayanıklı, kalın ve yıpranmayacak biçimde hazırlanmıştır.					
10.	Kapağın görsel etkisi çocuğun izleme ve okuma isteğini artırıcıdır.					
11.	Ön ve arka kapak, görsel tasarımıyla izleksel bir uyum içindedir.					
12.	Kapağın tasarımı, çocuğun kitabın içeriğine ilişkin düşsel ve düşünsel bir hazırlık yapmasına katkı sağlamaktadır.					
13.	Sayfa düzeni (resim, fotoğraf, yazı, rakam vd.) çocukta estetik bir etki uyandırmaktadır.					
14.	Harflerin boyutu düzeye uygundur.					
15.	Harflerin renk ve kalınlığı izleme ve okuma isteğini artırıcı niteliktedir.					
16.	Resimler, çocuğun görsel algısını uyarıcı özellikler taşımaktadır.					
17.	Resimler, çocukta kitapla iletişimi isteklendirecek özellikler taşımaktadır.					
18.	Resimler, çocukta resim yapma isteği uyandıracak özelliktedir.					
19.	Resimler, metne görsel bir yorum katarak metnin anlamını tamamlamaktadır.					
20.	Resimler, dilsel metnin çocuğun belleğinde canlandırılmasına katkı sağlayıcı niteliktedir.					
21.	Resimler; çocuğun düşünmesine, düş kurmasına ve eğlenmesine olanak sağlayacak özellikler göstermektedir.					
22.	Görsel metinler, çocuğun kavramsal birikimini kullanarak öyküler oluşturabilmesini sağlayacak özelliktedir.					
23.	Kitabın adı, içerikle tutarlı ve ilgi çekicidir.					

Konu ve Kurgu		SEÇENEKLER				
		Çok iyi (5)	Yeterli (4)	Kısmen Yeterli (3)	Yetersiz (2)	Çok Yetersiz (1)
1	Metinde ele alınan konu, düzeye (çocuğun yaşına, gelişim özelliklerine, gereksinmelerine) uygundur.					
2	Konunun ele alınışı ve yorumlanması özgündür.					
3	Kurgu, anlamsal ve mantıksal bir tutarlık içinde yapılandırılmıştır.					
4	Çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyine uygundur.					
5	Çatışmalar çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinimlerine uygundur.					
6	Çatışmalar çocukta okuma ilgi ve isteği uyandırabilecek niteliktedir.					
7	Çatışmalarda merak ögesi dengeli/uygun bir şekilde kullanılmıştır.					
8	Çatışmalar kurgulanırken aşırı duygusallığa düşülmemiştir.					
9	Çatışmalarda, rastlantısallık egemen kılınmamıştır.					
10	Çatışmaların, iletişim kurularak çözümlenebileceği sezdirilmiştir.					
11	Kitaptaki olaylar dizisi çocuğun düşünmesine, düş kurmasına, heyecanlenmesine ve hoşca vakit geçirmesine olanak sağlamaktadır.					
12	Olay dizisinin yapılandırılmasında inandırıcılık öncelenmiştir.					
13	Olay kurgusunun akışını olumsuz etkileyen ayrıntılara yer verilmemiştir.					
14	Kurgunun yapılandırılmasında çocuk okur, metnin anlamının oluşturulmasına ortak edilmiştir.					

İzlek (Tema)		SEÇENEKLER				
		Çok iyi (5)	Yeterli (4)	Kısmen Yeterli	Yetersiz (2)	Çok Yetersiz
1	Çocukta uyandırılmak istenen etki, çocuğun düzeyine (yaşına, gelişim özelliklerine ve gereksinmelerine) uygundur.					
2	İzlek, yazınsal bir kurguyla geliştirilmiştir.					
3	İzlek, yaşama ve insana özgü durumları/duyarlıkları çocuğa duyumsatıcı niteliktedir.					
4	İzlek, çocuğun düş kurarak, düşünerek; duyu algılarını kullanarak yaşantı kazanmasına olanak sağlayıcı özelliktedir.					
5	İzlek, çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinmelerini karşılayacak biçimde geliştirilmiştir.					
6	İzlek (ler), çocuğun soyutlama yapmasına olanak sağlayıcı niteliktedir.					
7	Konu ve izlek arasında güçlü bir ilişki vardır.					

Karakter ve Kahraman		SEÇENEKLER				
		Çok iyi (5)	Yeterli (4)	Kısmen Yeterli	Yetersiz (2)	Çok Yetersiz (1)
1	Karakter davranışlarıyla geliştirilmiştir.					
2	Karakter konuşmalarıyla geliştirilmiştir.					
3	Karakter hem davranışlarıyla hem de konuşmalarıyla geliştirilmiştir.					
4	Karakter fiziksel özellikleriyle geliştirilmiştir.					
5	Karakter devingen ve tutarlıdır.					
6	Karakterin yaşadıkları olaylar ve çevrelerindeki etkileşimler sonucu yaşadıkları değişim(ler) inandırıcıdır.					
7	Karakter / karakterler çocuğun okumayı istekle sürdürmesini sağlayacak niteliktedir.					
8	Kitaptaki diğer karakterler, çocuğun yaşam ve insan gerçekliğini anlaması için sezinletici dönütler sunmaktadır.					
9	Kitaptaki kahraman sayısı çocuğun özdeşim kurmasına elverişlidir.					
10	Kahraman, çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşımaktadır.					
11	Kahraman, ulaştığı başarıları gerçekten hak etmiştir.					
12	Kahramanın davranışları rastlantıya bırakılmamıştır.					
13	Kahramanın eylem ve davranışları insan gerçekliğine ilişkin dönütler sunmaktadır.					
14	Kahraman ve karakterler arasındaki çatışma ve çözümlerin kurgulanışı; çocukların yaş ve deneyimlerine koşut olarak yaşam ve insan gerçekliğine yönelik yaşantılar edinebilmelerine olanak sağlamaktadır.					
15	Bir bütün olarak kahramanın eylem ve davranışları, yazınsal bir kurgunun yapılandırılmasına olanak sağlamıştır.					

Dil ve Anlatım		SEÇENEKLER				
		Çok iyi (5)	Yeterli (4)	Kısmen Yeterli (3)	Yetersiz (2)	Çok Yetersiz (1)
1	Türkçenin anlatım gücü ve olanakları, dil ve anlam evrenine uygun olarak çocuğa sezdirilmiştir.					
2	Anlatım; duru, akıcı ve yalındır.					
3	Noktalama ve yazım kuralları, bağlamlar aracılığıyla çocuğa doğru sezdirilmiştir.					
4	Metnin dilsel düzenlenişi çocukların düş ve düşünce gücünü devindirici özelliktedir.					
5	Dil bilinci ve duyarlılığı, çocuğa göre olan bir kurguyla uyarılmıştır.					
6	Yapıtta; eskimiş, yıpranmış ve yabancı sözcüklerden arındırılmış anlatım dilinin kullanılmasına dönük duyarlık egemendir.					
7	Dilsel birimlerin bağlam içinde kullanımı, çocuğun düzeyine uygundur.					
8	Anlatım, çocuğun beş duyusunu devindirici özelliktedir.					
9	Türkçenin sözcük varlığı, çocuğun dilsel düzeyinin geliştirilmesini destekleyecek biçimde örneklendirilmiştir.					
0	Dil ve anlatım, çocuğun metni alımlamasına olanak sağlayıcı nitelikte düzenlenmiştir.					
1	Metnin dil örüntüsü çocukta okuma ve yazma isteği uyandırıcı özelliktedir.					
2	Anlatım, çokanlamlı bir dilsel düzenleme içinde sunulmuştur.					
3	Ses ve sözcüklerin yarattığı (şiir ya da düzyazı) işitsel etki, dinleme ve okuma isteği uyandıracak niteliktedir.					

İleti	SEÇENEKLER				
	Çok iyi (5)	Yeterli (4)	Kısmen Yeterli	Yetersiz (2)	Çok Yetersiz
1 İleti(ler); görsel/dilsel düzenleme içinde, yazınsal anlayışla (ipuçlarıyla) sunulmuştur.					
2 İleti(ler), çocuğun yeni anlamlar oluşturmasına kılavuzluk etmektedir.					
3 İleti(ler), çocuğun düş ve düşünce evreninde güzelduyusal etkiler uyandırmaktadır.					
4 İleti(ler), çocuğun anlam evrenine uygun yeni yaşantılar kazandırıcı özelliktedir.					
5 İleti(ler); çocukta, yaşama, insana yönelik duyarlık oluşturmaktadır.					
6 İleti(ler), metnin duygu ve düşünce örüntüsü içine sindirilmiştir.					
7 İleti(ler) yoluyla yazar/şair kendi duygu ve düşüncelerini dayatmamıştır.					
8 İleti(ler); çocuğun anlam evrenini önceleyen biçimde sanatçı duyarlığıyla etkileşime olanak sağlayacak biçimde sunulmuştur.					
9 İleti(ler), evrensel insanlık değerlerini çocuklara duyumsatıcı niteliktedir.					

Çevre		SEÇENEKLER				
		Çok iyi (5)	Yeterli (4)	Kısmen Yeterli	Yetersiz (2)	Çok Yetersiz (1)
1	Olayın geçtiği çevre, çocuk okurun düş ve düşünce dünyasında canlandırabileği özellikte kurgulanmıştır.					
2	Olay kurgusu ile çevre arasında güçlü bir ilişki kurulmuştur.					
3	Toplumsal çevre ile kahramanın yaşadığı iletişim ya da varsa çatışmalar inandırıcı biçimde kurgulanmıştır.					

Yazınsal ve Eğitsel İlkeler		SEÇENEKLER				
		Çok iyi (5)	Yeterli (4)	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Çok Yetersiz (1)
1	Kitapta öğretici, öğüt veren bir yaklaşımdan uzak durulmuştur.					
2	Çocuğun yaratıcı, girişimci ve araştırmacı bir kimlik oluşturması desteklenmiştir.					
3	Cinsel roller; çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak kurgulanmış, kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında ayırım yapılmamıştır.					
4	Çocuğun kendi cinsel kimliği içinde kişiliğini geliştirmesine olanak sağlanmıştır.					
5	Yaşamda sorunların çözümü için iletişim kurulması gerektiği özendirilmiş; şiddet ve kaba gücün bir sorun çözüme yöntemi olmadığı sezdirilmiştir.					
6	Siyasal ve dinsel telkinden uzak durulmuştur.					
7	Yazgımcı ve boş inançların telkininden uzak durulmuştur.					
8	Çocuğa belli değerler, düşünceler benimsetilmeye çalışılmamıştır.					
9	Denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan yaklaşımdan uzak durulmuştur.					

EK 4: İzgü'nün Yapıtlarını Resimleyen Çizerlerin Listesi

	ÇİZER ADI	KİTAP ADI	
1	ARSAL İMER	Anneannemin Anı Defteri	
2	NİLGÜN	Ben Atatürk'ü Gördüm	
3	BAYRAKTAROĞLU	Boncuk	
4	CAVİT YAREN	Gözlüklü Köpek	
5		Kahkahacı Sınıf	
6		Süpermen İstanbul'a Düştü	
7		Kardelen	
8		Hayri Potur Hary Potter'a Karşı	
9		Bülbül Düdük	
10		Karlı Yollarda	
11		Hayri Potur Görünmez Çocuk	
12		Bulutlara Simit Satan Çocuk	
13		Al Yanaklı Hasan	
14		ŞÜKRAN KIRCI	Uçan Eşek
15			Sarı Şapkalı Kardan Adam
16			Eşeğin Türküsü
17	Konuşan Balon		
18	Kahraman Kuçu		
19	Armutçu Ayı		
20	Korkak Kahraman		
21	FİGEN RENDA		Yumurtadan Çıkan Öğretmen
22		Uzay Karpuzu	
23		Kiraz Kız	
24		Çizmeli Osman	
25		Kara Pamuk	
26	ŞÜKRAN SEL	Kızıl Derili Çocuklar	
27	MURAT SAYIN	Can Dayım	
28	BORA ÖZEN	Ökkeş Bahçıvan	
29	SEMİH BALCIOĞLU	Hokus Pokus	
30	MUSTAFA DELİOĞLU	Okula Giden Robot	